© T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

Eser Adı: İskender-nâme
Müellifi: Behiştî Ahmed
Hazırlayan: Bünyamin Ayçiçeği
Yayın Yılı: 2018
ISBN: 978-975-17- 4008-3
Ana Yayın Numarası: 3572
Kültür Eserleri Dizisi- 570

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi,
No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr

Behiştî Ahmed'in *İskender-nâme*'si
(İnceleme-Metin)

Hazırlayan
Dr. Bünyamin Ayçiçeği

İstanbul
2018

KISALTMALAR

b.	beyit
Baş.	Başkanlığı
bk.	Bakınız
C.	Cilt
CBÜ	Celal Bayar Üniversitesi
çev.	Çeviren
DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
H.	Hicrî
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İN	İskender-nâme
Ktp.	Kütüphanesi
M.	Milâdî
MÖ.	Milattan önce
nr.	Numara
ö.	Ölümü
S.	Sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
Üniv.	Üniversitesi
vr.	varak
Yay.	Yayınları

GİRİŞ*

I. İSKENDER-NÂME'NİN BİR TÜR OLARAK DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

Batı dünyasında İskender'le ilgili ilk bilgilere onun resmî tarihçisi Olynthli Kallisthenes'in (MÖ. 360-327) *İskender'in İşleri* adlı eserinde rastlanır. Orta Çağ'da oluşturulmuş efsanevî İskender hikâyesinin temeli de *Pseudo-Callisthenes* adlı rivayete dayanmaktadır.[1] Sonraki dönemlerde de yazılan İskender hikâyeleri bu kaynaktan beslenmiş ve çeşitli değişikliklerle yayılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen Zülkarneyn[2] ile maceraları ve yaşadıkları bölge bakımından aralarında benzerlik bulunan İskender'in hayatı İslâmî edebiyatlarda destanî-efsanevî tarzda yer almıştır. Genelde tarihî eserlerle tefsirlerde Zülkarneyn'in İskender-i Kebîr, İskender-i Ekber, İskender-i Himyerî; Makedonyalı İskender'in ise İskender-i Rûmî, ve İskender-i Yunânî diye anılmasına rağmen edebî eserlerde Zülkarneyn'in kişiliği İskender'in hayatına kuvvetli biçimde sindirilmiştir.[3] Arap edebiyatında bu konu *Sîretü'l-İskender* gibi mensur eserler yanında tefsir ve tarih kitaplarında da işlenmiştir. Araplar arasında anlatılan bir halk hikâyesini Ebû İshak es-Sûrî *Kıssatü'l-İskender* adıyla mensur bir kitap haline getirmiştir.[4]

Fars edebiyatında ise İskender'in hikâyesi ilk olarak *Şehnâme*'nin içinde yer almış, müstakil mesnevî halinde de Nizâmî (ö.611/1214?) İskender'in hikâyesini yazmıştır. Türk edebiyatı'ndaki İskender-nâmelerin temelini de Nizâmî'nin eseri oluşturmaktadır.

I.I. Fars Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler

İskender-nâmenin ilk manzum şekli Firdevsî (ö. 411/1020?)'nin *Şehnâme*'si içindeki 2500 beyitlik bölümdür. Şair, İran'ın geçmiş hükümdarlarını anlatırken Keyânîlerin son hükümdarı olarak İskender'e yer vermiştir. *Şehnâme*'de İskender, Rum hükümdarı Filip'i

---

* Behiştî Ahmed'in *İskender-nâme*'si üzerine tarafımızdan bir doktora tezi hazırlanmıştır: [bk. Bünyamin Ayçiçeği (2014). *Behiştî Ahmed Sinan'ın (ö. 917/1511-12?) İskender-nâme'si (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.] Tezi hazırlarken hiçbir yardımı esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a, metni okuyup fikirlerini paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'e, *İskender-nâme* nüshasını bize haber veren Doç. Dr. Ersen Ersoy'a teşekkür ederim.

[1] Albert Mugrdich Wolohojian (1969). *The Romance Of Alexander The Great By Pseudo-Callisthenes*. New York: Columbia University. 1-2; Konu hakkında detaylı bilgi için bk.: İsmail Avcı (2014). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâme'si*. İstanbul: Gece Kitaplığı Yay. 33-34.

[2] Kur'ân-ı Kerîm'de Zülkarneyn'le ilgili bilgi verilmiştir: bk. Kehf 18/83-99.

[3] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 557.

[4] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 557.

(Feylekos) yenen ve onun kızı ile evlenen İran Hükümdarı Dârâ'nın oğlu olup kusursuz ve en büyük insanî meziyetlere sahip bir hükümdar olarak anlatılır. "Pâdişâhî-i İskender" başlığı altında verilen bu bölümde İskender, İran tahtına oturmuş olarak karşımıza çıkar. İskender'in tek amacı hiçbir menfaat beklemeden dünyayı hakimiyeti altına almaktır.[5] Şehnâme'nin ilgili bölümü, ondan sonra İslamî edebiyatlarda yazılan İskender konulu bütün eserlerin kaynağı olmuştur.[6]

Nizâmî (ö. 611/1214?)'nin *Hamse*'sinin beşinci mesnevisini oluşturan *İskender-nâme* 10.000 beyti aşkın bir eser olup biri tarihî diğeri ahlakî ve tasavvufî nitelikte iki bölümden oluşur. Bu eser Türk edebiyatında yazılan İskender-nâmelere kaynaklık etmesi bakımından önemlidir. İlk bölüm *Şerefnâme-i Sikenderî* adını taşır ve yüksek edebî üslupla ayrıntılı biçimde anlatılan İskender'in hayatı *Pseudo-Callisthenes*'teki rivayetlerle benzerlik gösterir. Bu bölümden sonra klasik mesnevi tertibinde yer alan bölümler bulunur. Ardından şair asıl hikâyeye geçer.[7] İkinci bölüm *İkbal-nâme, İkbal-nâme-i Sikenderî (Hırednâme ve Hırednâme-i Sikenderî)* adlarını taşır. Bu bölümde Nizâmî'nin İskender'i peygamberlik derecesine yükselttiği görülür; onun felsefî düşünceleriyle Sokrat (ö. MÖ. 399), Eflatun (ö. MÖ. 347) ve Aristo (ö. MÖ. 322)'nun hikmetli öğütlerini nakleder.[8] Nîzâmî; İskender hikâyesinin İran, Arap, Rum ve Yunan edebiyatlarında yazılmış olduğunu bildirdikten sonra, en doğrusunun kendi yazdıkları olduğunu söyler.

Nizâmî'nin *Penc-Genc* adlı hamsesine nazire olarak bir hamse düzenleyen Emîr Hüsrev-i Dihlevî (ö. 725/1325), *Âyîne-i İskender* adlı mesnevîsinde İskender'in hikâyesini anlatmıştır. *Âyîne-i İskender*'in başında, bütün mesnevilerde görülen başlıklar dışında şair, mesnevilerden söz eder, oğluna öğütler verir, kötü işler yapan bir rindi yerer, Sultan Mahmud'la ilgili bir hikâye anlatır.[9] Emir Husrev İskender hikâyesine girerken bu konuda çok söz yazıldığını bunlardan bir kısmında İskender'e peygamber bir kısmında ise veli yakıştırmasının yapıldığını kendisinin ikinciyi benimsediğini anlatır. Husrev, Nizâmî'deki konuların hepsini ele almamıştır. Ele aldıklarında da olayların akışını değiştirmiştir.

---

[5] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 558. Agâh Sırrı Levend (1965). *Ali Şir Nevâî Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, C.I. Ankara: TTK Basımevi. 157-158.
[6] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 558.
[7] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 557.
[8] İsmail Ünver (1983). *Ahmedî İskender-nâme İnceleme-Tıpkıbasım.* Ankara: TDK Yay. 10.
[9] İsmail Ünver (1983). *Ahmedî İskender-nâme İnceleme-Tıpkıbasım.* Ankara: TDK Yay. 11.

Abdurrahman-ı Câmî (ö. 898/1492)'nin *Hırednâme-i İskenderî*'si *Heft Evreng* adlı eserinin içinde yer alır. Eserde, ilmî, hikemî konular ile Yunanlı bilginlerin nasihatleri yer alır. Câmî; Eflatun, Aristo, Sokrat, Pisagor (ö. MÖ. 495) gibi Yunanlı hekimlerin öğütlerinden bahsetmiştir. İsmâil Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler* adlı doktora çalışmasında, *Hırednâme-i İskenderî*'de şairin, bir yandan İskenderle ilgili bilgiler verirken öbür yandan öğütlere de büyük ölçüde yer verdiğini, doğrudan doğruya Yunanlı düşünürlerin öğütlerinin anlatıldığı yerler dışında eserde, sonuçlarından ders alınabilecek küçük hikâyelerin de bulunduğunu kaydeder.[10]

Bunlardan başka Zeynelâbidîn Ali Abdî Beg Nevîdî Şîrâzî'nin, Bedreddin Keşmîrî'nin, Hasan Bey İtâbî'nin ve Râî Hidâyetullâh'ın henüz bulunamamış olan *İskender-nâme* mesnevîleri bulunmaktadır.[11] Z. Safâ da Farsça mensur bir *İskender-nâme*'den söz etmektedir. İran edebiyatında H.6-7. yy.da yazılmış mensur bir *İskender-nâme*, İ.Efşar tarafından yayınlanmıştır. *Pseudo Callisthenes*'in Farsça rivayeti olarak tanıtılan kitabın önsözünde, eser hakkında bilgi verilmiş, çeşitli dillerdeki İskender hikâyelerinden kısaca söz edilmiştir. Sonra İskender kıssasının Farsçadaki durumu kısaca anlatılarak mensur *İskender-nâme* metninin tamamı verilmiştir. [12]

I.II. Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler

İskender-nâmenin Türk edebiyatında işlenişi İran'da yazılmış eserlerin örnek alınmasıyla başlamışsa da bunların konuları İran'dakilerin bütünüyle kopyası değildir. İsmail Ünver, Türk edebiyatında mensur olarak yazılmış İskender kitaplarının, daha çok İskender tarihi niteliğinde olup anlatılan olayların İskender'in tarihsel kişiliğini yansıttığını söylemektedir. Mevcut bilgilere göre Türk edebiyatında İskender efsanesinin müstakil bir eser olarak ele alınması XIV. yy.da başlar. Bununla beraber Kaşgarlı Mahmud (ö. 477/1084-85)'un *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserinde "Çigil", "Uygur", "Tutmaç" ve "Türkmen" kelimelerini açıklarken Zülkarneyn'den söz etmesi ve onu Fars diliyle konuşturması, İskender'in Türkler arasında önceleri bir İran hükümdarı olarak tanındığını gösterir.[13]

---

[10] İsmail Ünver (1975). *Türk Edebiyâtı'nda Manzum İskender-nâmeler*. Doktora Tezi. Ankara: AÜDTCF. 21.
[11] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 558.
[12] İ. Efşar. *İskender-nâme*. Tahran 1343; İsmail Ünver (1975). *Türk Edebiyâtı'nda Manzum İskender-nâmeler*. Doktora Tezi. Ankara: AÜDTCF. 121.
[13] İsmail Ünver (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 558.

Ünver, Divan edebiyatında müstakil İskender-nâmeler dışında, başka konulardaki mesneviler içinde de İskender'le ilgili hikâyelere yer verildiğini söyleyerek Taşlıcalı Yahyâ (ö. 990/1582)'nın *Gencîne-i Râz* mesnevisinin baş tarafındaki 21 beyitlik İskender hikâyesini örnek verir.[14] Ayrıca Ünver, XVII. yy. şairlerinden Nâlî'nin (ö. 1085-86/ 1674-75) *Tuhfetü'l-Emsâl ve Eş'âr* adlı eserinin içinde yer alan "Hikâyet-i İskender"den bahseder.[15]

Türk edebiyatında ilk manzum *İskender-nâme* Ahmedî (ö. 815/1412-13) tarafından 1390'da yazılmıştır. [16] Firdevsî ve Nizâmî'nin eserlerini tercüme etmemiş, onlardan istifade ederek ansiklopedik özelliği bulunan orijinal bir eser ortaya koymuştur. *İskender-nâme*, Germiyanoğlu Mir Süleyman (1361-1387) için yazılmaya başlanmış, Yıldırım Bâyezid (1389-1403)'in büyük oğlu Emir Süleyman (ö.1411)'a sunulmuştur. 8766 beyit ihtiva etmektedir. İskender'le ilgili asıl kısımlar ise 5894 beyittir.[17]

Amil Çelebioğlu, Ahmedî'nin klâsik tertibe uygun bu eserinin diğer şiirlerinden daha öğretici ve temsilî mahiyette olduğunu nitekim kendisinin de:

Ben tarîkat şerhin iderem sana / Bu hikâyet bir bahânedür bana

beyitiyle bunu ifade ettiğini belirtir.[18]

Bu mesnevinin farklı bir özelliği Hz. Peygamber'den başlayarak Emevî, Abbâsî, İlhanlı ve Osmanlı devletleri tarihinin anlatıldığı bahisleri ihtiva etmesidir. Ünver, eserde 2790 beyitlik geniş yer tutan bir tarih bölümünün kaynağını kesin olarak saptayamadıklarını, ilk bakışta *Şehnâme*'nin kısa bir özeti gibi görünen bölümün, *Şehnâme*'de yer almayan bazı bölümleri ihtiva etmesi sebebiyle Ahmedî'nin başka kaynaklardan istifade ettiği kanısını doğurduğunu söyler.[19] Yıldırım Bâyezid'in oğlu Emîr Süleyman'a sunulmuş olan *İskender-nâme*, yazıldığı çağdan itibaren Şiraz'dan Balkanlara Türk coğrafyasının pek çok muhitinde istinsah edilmiştir.

---

[14] İsmail Ünver (1975). *Türk Edebiyâtı'nda Manzum İskender-nâmeler*. Doktora Tezi. Ankara: AÜDTCF. 347.
[15] Bu eser yayınlanmıştır: Bahir Şelçuk (1999). *Nâlî Mehmed Efendi Tuhfetü'l Emsâl (İnceleme-Metin-Dizin)*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55915.tuhfetul-emsalpdf.pdf?0. [erişim tarihi: 01.03.2018].
[16] Bu eser İsmail Ünver ve Yaşar Akdoğan tarafından yayınlanmıştır: İsmail Ünver (1983). *Ahmedî İskender-nâme İnceleme-Tıpkıbasım*. Ankara: TDK Yay.; Yaşar Akdoğan (hzl.), *Ahmedî İskender-nâme*, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10667,ahmediskendernameyasarakdoganpdf.pdf?0 [erişim tarihi: 15.02.2018].
[17] Âmil Çelebioğlu (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV.yy'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yay. 67-68.
[18] Âmil Çelebioğlu (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV.yy'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yay. 70-71.
[19] İsmail Ünver (1975). *Türk Edebiyâtı'nda Manzum İskender-nâmeler*. Doktora Tezi. Ankara: AÜDTCF. 175.

Hamzavî (ö. 818/1415?), Türk edebiyatında ilk *İskender-nâme* müellifi olarak kabul edilen Ahmedî'nin kardeşidir. Asıl adı ve ölüm tarihi bilinmemekle beraber Ahmedî'yle aynı dönemde yaşadığı söylenebilir. Hamzavî mahlası kendisine, Hz. Hamza'nın savaşlarını anlattığı *Hamza-nâme* adlı eserinden dolayı verilmiştir. İskender'in hikâyesini anlattığı eseri, *Kıssa-i İskender* ya da *Kitâb-ı İskender* olarak adlandırılmaktadır. [20] Konularından bazıları Ahmedî'nin *İskender-nâmesi*'ndeki konulara benzer. Ancak bu eser, halkı hedef aldığı için çok sade bir dille kaleme alınmıştır.[21] Ahmedî'nin ve Hamzavî'nin eserleri arasında, olayların işleniş tarzı, kahramanları ve yer adları bakımından bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Ali Şir Nevâî'nin (ö. 906/1501) *Hamse*'sinde beşinci mesnevi olan *Sedd-i İskenderî*[22], Nizâmî'nin *İskender-nâme*'siyle Emir Husrev'in *Âyîne-i İskenderî*'sine cevaptır. Agâh Sırrı Levend, tarihte iki İskender'in olduğunu, birinin Dârâ ile savaştığını, ötekinin de Ye'cüc ile Me'cüc için set yaptığını, Nevâî'nin ise bu söylentilerin aslını araştırdığını ifade eder. Sonunda Ali Şir Nevâî'nin de Nizâmî ile Câmî'nin anlattığı gibi İskender'in Feylekus'un oğlu olduğu kanısına vardığını söyler. Nevâî'nin eserinde de İskender'in hocasının Aristo değil, Aristo'nun babası Nikomaçes olduğu belirtilir.[23]

Sedd-i İskenderî'nin konusu kaynağı itibarıyla *Şehnâme*'ye dayansa da, Nevâî bu hikâyede Nizâmî'yi esas almıştır.[24] Nevâî'nin hikâyecilik kudreti, bu eserde öteki mesnevilerinden daha çok göze çarpar.[25]

Kaynaklardaki yetersiz bilgilerden "Tütünsüz" veya "Bî-duhan" diye anıldığı, son yıllarını Edirne'de geçirdiği ve sancakbeyi olduğu anlaşılan Ahmed-i Rıdvân diğer bir *İskender-nâme* sahibi Türk şairidir. [26] Ölüm tarihi tam olarak bilinmemekle beraber, yapılan

---

[20] Hamzavî'nin eseri üzerine yüksek lisans tezleri yapılmıştır: Aysun Akyol (1990). *Hamzavî Kıssa-ı İskender Metin Sözlüğü ve Dilbilgisi Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.; Nesrin Feyzioğlu (1991). *İskender-nâme Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi; Mahir Kalfa (1994). *Kıssa-i İskender 301a-405a (Giriş-Metin-Dizin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

[21] Mahir Kalfa (1994). *Kıssa-i İskender 301a-405a (Giriş-Metin-Dizin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi. 4.

[22] Bu eser Hatice Tören tarafından yayınlanmıştır: Hatice Tören (2001). *Alî Şîr Nevâyî Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK Yay.

[23] Agâh Sırrı Levend (1965). *Ali Şir Nevâî Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, C.I. Ankara: TTK Basımevi. 170.

[24] Hatice Tören (2001). *Alî Şîr Nevâyî Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK Yay. 9.

[25] Agâh Sırrı Levend (1965). *Ali Şir Nevâî Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, C.I. Ankara: TTK Basımevi. 178.

[26] Bu eser İsmail Avcı tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır: İsmail Avcı (2013). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi*. Balıkesir: Balıkesir Ünviversitesi. Ayrıca eser kitap olarak da basılmıştır: İsmail Avcı (2014). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay. Eser, Türk dünyasındaki ve Anadolu sahasındaki İskender-nâmeler hakkında oldukça detaylı bilgiler vermesi bakımından önem arz etmektedir.

araştırmalar onun, 1528-1538 yılları arasında ölmüş olabileceğini kaydeder. Ahmed-i Rıdvân'ın ilk mesnevisi *İskender-nâme*'dir.

Eser II. Bâyezid adına 1500 yılında kaleme alınmıştır. Vezin, plan, konunun işlenişi bakımından Ahmedî'den etkilenmiş olmakla beraber müellif, bazı tasarruflarda bulunarak eserini orijinal hale getirmeyi başarmıştır. Ahmedî'nin *İskender-nâme*'siyle hemen hemen aynı konu sıralamasına sahiptir; ancak belirgin bazı farklılıklar da göze çarpmaktadır.[27]

Agâh Sırrı Levend, Ahmed-i Rıdvân'ın Ahmedî'nin *İskender-nâme*'sini adım adım takip ettiğini; ancak Ahmedî'nin bıraktığı yerden II. Bâyezid zamanına kadar devam eden Osmanlı tarihi kısmının ilk devirlere ait tarihî kaynaklarımızdan biri olabileceğini, bu özelliğiyle de Ahmed-i Rıdvan'ın eserinin yeni bir *İskender-nâme* nüshası olarak üzerinde durulmaya değer olduğunu belirtir.[28]

Ahmed-i Rıdvan'ın *İskender-nâme*'sinin en önemli yanı, Osmanlı tarihinden söz eden "Nusret-nâme-i Osman" bölümüdür.[29]

Bunlardan başka Ebû Hasan Turtusî'nin Doğu Türkçesiyle yazdığı manzum *İskender-nâme*'si ve Nizâmî'nin *Şerefnâme* ve *İkbalnâme*'sinin meçhul bir müellif tarafından mensur ve muhtasar tercümesi bulunmaktadır. Ayrıca Karamanlı Figânî'nin (ö.938/1532) *İskender-nâme*'sinden ve Lâmiî Çelebi'nin (ö.938/1532) *Hırednâme*'sinden kaynaklarda bahsedilmekte ama nüshaları elde bulunmamaktadır.[30] İsmail Avcı farklı müelliflere ait, konusu farklı yedi mesnevîde İskender hikâyesinin geçtiğini, birçok metinde de İskender'den söz edildiğini tespit etmiştir. Bunun yanında Türk dünyası edebiyatlarında da İskender hikâyesinin nasıl işlendiğini detaylı bir şekilde anlatmıştır.[31]

---

[27] İsmail Avcı (2014). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay. 169-170.
[28] Agâh Sırrı Levend (1951). "Ahmed Rızvan'ın İskender-nâmesi". *TD*. S.3. 30-31.
[29] İsmail Ünver (1951). "Ahmed Rıdvan'ın İskender-nâme'sindeki Osmanlı Tarihi (Nusretnâme-i Osmân) Bölümü". *DTCF Türkoloji Dergisi*. S. 8, 348-349.
[30] Detaylı bilgi için bk.: İsmail Avcı (2014). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay. 68-70.
[31] İsmail Avcı (2014). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay. 98-151.

BEHİŞTÎ'NİN (ö. 917/1511-12?) HAYATI VE ESERLERİ

I. HAYATI

Behiştî'nin adı *Sehî Bey Tezkiresi*'nde Ahmed[32]; *Meşâirü'ş-şuarâ, Latifî Tezkiresi*, *Künhü'l-Ahbâr* ve *Riyâzî Tezkiresi*'nde Sinan[33]; *Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiresi*'nde Süleyman[34]; *Tuhfe-i Nâilî*'de ve *Osmanlı Müellifleri*'nde Ahmed Sinan[35] olarak geçmektedir. Mahlası Behiştî'dir. Bu bilgiler sebebiyle kaynaklarda, şairin adı Behiştî Ahmed Sinan Çelebi olarak zikredilmektedir. Behiştî kendi adını *Hamse*'si içinde yer alan *Leylâ vü Mecnun Mesnevîsi*'nde vr.104[a]'da Ahmed olarak şöyle zikretmektedir:

Kadrile beni koma mü'ebbed / Çok hidmetüñ itdi benden Ahmed

Latîfî'den hareketle bazı kaynaklar onun adını Sinan olarak ansalar da bu durumun gerçeği yansıtmadığı düşünülebilir.

Behiştî'nin doğum yeri hakkında incelenen kaynaklarda ve eserlerinde sağlıklı bir bilgi bulunmamakla beraber, doğum târihiyle ilgili kaynakların farklı bilgiler verdiği görülmektedir. Ancak Behiştî'nin mesnevîlerinde, doğum tarihi hakkında yeterli ip ucu olduğu kanaatindeyiz. *Hamse*'si içinde yer alan *Heft Peyker Mesnevîsi*'nin son beytinde müellif şöyle demektedir:

Çihil olmamış idi sinn-i şerîf / Ki tamâm oldı bu ebyât-ı latîf

Çü tokuz yüz on üçe irdi hisâb / Hamse hatm oldı vü ketb oldı kitâb[36]

Bu beyitten, *Hamse*'yi tamamladığı 913/1507-08 senesinde kırk yaşına henüz varmadığı sonucu çıkarılabilir.

İskender-nâme'de Behiştî, bütün gayretinin *Hamse*'yi bitirmek olduğunu, bu sebeple sözü fazla uzatmak istemediğini, ecelin kendisine yetişmesinden korktuğunu ifade ettikten sonra 5542. beyitte 32 yaşına geldiğini, hâl ehline yakışanın kabalıktan uzak olarak sözü

---

[32] Günay Kut (1978). *Heşt Bihişt Sehì Beg Tezkiresi*. Harvard: Harvard Üniversitesi. 243-245; Mustafa İsen (1998). *Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Behişt*. Ankara: Akçağ Yay. 172.

[33] Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay. I. 438; Rıdvan Canım (2000). *Latîfî Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKM Yay. 194-196; Mustafa İsen (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. 153; Namık Açıkgöz (hzl.). *Riyâzü'ş-Şuara Riyâzî Muhammed Efendi*. 95. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0 [erişim tarihi: 15.02.2018].

[34] İbrahim Kutluk (1981). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Ankara: TTK Yay. I. 225-226.

[35] Cemal Kurnaz (2001). *Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri) I*. Ankara: Bizim Büro Yay. 113; Bursalı M. Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire. II. 49.

[36] Behiştî. *Hamse*. Ushaw College Church Kütüphanesi. vr. 75[a].

uzatmayı bırakması gerektiğini anlatır.[37] Ayrıca Behiştî, *İskender-nâme*'nin 5781. beytinde mesnevîyi 909/1504 senesinde bitirdiğini söylemektedir.

Bunlardan hareketle Behiştî'nin *İskender-nâme*'yi 909 senesinde 32 yaşındayken; *Hamse*'sini de 913 senesinde 36 yaşındayken tamamladığı böylece Behiştî'nin 877/1472-73 senesinde doğduğu söylenebilir.

Behiştî'nin babasının adı kaynaklarda Karıştıran Süleyman olarak geçmektedir. Babasının lakâbı olan Karıştıran'dan hareketle onun, Çorlu yakınlarındaki Karıştıran kasabasından olduğu söylenmekte; ancak Karıştıran'ın yer adından çok bir lakap veya aile ismi olduğu üzerinde durulmaktadır.[38] Babası hakkında Behiştî, târih konulu eserinde bilgi vermektedir. Buna göre, II. Murad (1421-1444) döneminde Vize beyliğinde bulunan Karıştıran Süleyman, aynı zamanda sınır boylarında muhafizlık yapmıştır. Fatih zamanında İstanbul'un muhasarasında ve fethinde bulunmuş ve bu sırada İstanbul surlarına ilk o çıkmıştır.[39]

Behiştî, babasının vefatının ardından II. Bâyezid (1481-1512)'in sarayına intisap eder. Sehî Bey (ö. 955/1548-49), Behiştî'nin yakışıklı bir gençken Sultan Bâyezid'in huzurunda hizmet ettiğini belirtir.[40] Bu durumu Behiştî, *Leylâ vü Mecnûn Mesnevîsi*'nin bir beytinde şöyle dile getirir[41]:

Sinnüm on üçinde idi iy Şâh / Sevk itdi ki hidmetüñe Allâh

Mihr ü Müşterî'de Behiştî, 456-477. beyitler arasında hayatıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. Bu beyitlerde müellif, II. Bâyezid'in hizmetinde yirmi yaşına ulaştığını, görevini mükemmel bir şekilde yerine getirdiğini, ancak şu anda kendisinden ayrı olduğunu, ayrılık derdini unutmak için de kendini ilme verdiğini, aklî ve naklî ilimlerde uzman olan,

---

[37] Behiştî'nin 32 yaşında ölüm korkusu içinde olması garipsenebilecek bir durum olarak göze çarpmaktadır. Şairin verdiği bilgilerden hareketle *İskender-nâme*'yi 32 yaşında, *Hamse*'sini de 36 yaşında bitirdiğinde şüphe yoktur. Bu yaştaki bir insanın ölüm korkusu içinde olması II. Bayezid'le yaşadığı tatsızlık sebebiyle öldürülme korkusundan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu korku sebebiyle de zaten kendisi Baykara'nın sarayına sığınmak zorunda kalmıştır. Behiştî, 5543, 5544 ve 5545. beyitlerde, daha 32 yaşında bütün saçlarının beyazladığını bu sebeple de uzun ömür sevdasına kapılmasının akıllıca olmayacağını, daha gençken bu sıkıntının kendisini yaşlandırdığını ifade etmektedir. Şairin, öldürüleceği inancına kapılması, belki de bu sebeple bütün saçlarının beyazlaması, genç yaşında sıkıntı içinde kalması ruh halini etkilemiş ve onun dünya hayatına karşı ilgisiz kalmasına, ölüme her an hazırlıklı olmak için çabalamasına sebep olmuştur, denilebilir.

[38] Hasan Aksoy (1992). "Bihiştî Ahmed Sinan Çelebi". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 144.

[39] Fatma Kaytaz (hzl.) (2016). *Behiştî Ahmed Çelebi Târîh-i Behiştî: Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*. Ankara: TTK Yay. 4.

[40] Mustafa İsen (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. 172.

[41] Behiştî. *Hamse*. Ushaw College Church Kütüphanesi. vr. 104[a].

ilim çevresi tarafından da her yerde hayırla yâd edilen Hatiopoğlu[42]'nun hizmetinde on yıl bulunduğunu anlatmaktadır[43]:

Tezkirelerde tam sebebi belirtilmemekle beraber Behiştî'nin, yaşanan tatsız bir meseleden dolayı Sultan Hüseyn-i Baykara (ö. 911/1506)'nın yanına gittiği yazılıdır. Burada Molla Câmî (ö. 898/1492)'den ve Ali Şîr Nevâî (ö. 907/1501)'den istifade etmiştir. Sehî Bey'in naklettiğine göre Hüseyn-i Baykara, Behiştî'nin affedilmesi için çeşitli hediyelerle Sultan Bâyezid'e bir elçi göndermiştir. Ancak sonrasında Hüseyn-i Baykara'nın ve Ali Şîr Nevâî'nin ricalarıyla Behiştî, tekrar İstanbul'a dönmüştür. *Meşâirü'ş-şuarâ*'da ve *Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiresi*'nde Behiştî'nin İstanbul'a döndükten sonra yine sancak beyi olarak görevine devam ettiği kayıtlıdır.[44] *Sehî Bey*'de, Behiştî'nin Acem'den geldikten sonra padişahı öven bir kaside söylediği yazılıdır.[45] Bursalı Mehmet Tâhir (ö. 1925) *Osmanlı Müellifleri*'nde, dönüşünde Keban beyliği hizmetine tayin edildiğini yazar.[46] *Behiştî Târihi* üzerine doktora çalışması yapan Fatma Kaytaz, şairin Çöke Yaylası'nda gerçekleştirilen elçi kabulü dolayısıyla kendisi hakkında verdiği malumattan yola çıkarak, onun saray görevlileri arasında II. Bâyezid'in yakınında bulunanlardan birisi olduğu kanaatinin uyandığını söylemektedir. Ayrıca, eserinde 897/1491 yılında yapılan Arnavutluk seferine katıldığı, bu esnada hangi görevde bulunduğu hakkında herhangi bir bilgi verilmediği, bu sefer sonunda herkesin ziyadesiyle ganimete gark olurken sadece kendisinin eli boş kalması dolayısıyla, bu dünyada nasibinin her zaman gam ve yas olduğundan yakındığı ifade edilmektedir.[47]

Behiştî'nin ne zaman öldüğüyle ilgili kesin bir bilgi yoktur. Babinger, hayatının sonu hakkında bir bilgi yoksa da onun 1520'de öldüğünü kabul etmek mümkündür, der.[48] *Tuhfe-i Nâilî*'de ölümü için 988/1569 tarihi verilmekle beraber, diğer kaynakların bu tarihe itibar etmediği görülmektedir. *Behiştî Târihi* üzerine yapılan çalışmada, *Behiştî*'nin ölüm tarihiyle

---

[42]Burada bahsedilen Hatipoğlu'nun, Behiştî'nin bulunduğu dönem ve muhit de göz önüne alındığında, Hatipzâde Muhyiddin Mehmed (ö. 940/1534) olduğu söylenebilir.

[43] Arzu Polat (2017). *Behiştî Sinan'ın (H.917/M.1511-1512) Mihr ü Müşterî Adlı Mesnevisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi. 289-291.

[44]Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay. I. 438 ; İbrahim Kutluk (1981). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Ankara: TTK Yay. I. 225.

[45]Mustafa İsen (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. 172; Zehra Göre (2009). "Kerem Kasidelerine Dair". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 15. yıl Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı* 15. S. 39: 924-925.

[46] Bursalı M. Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire. II. 49.

[47] Fatma Kaytaz (hzl.) (2016). *Behiştî Ahmed Çelebi Târîh-i Behiştî: Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*. Ankara: TTK Yay. 9.

[48] Franz Babinger (1982). Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri. çev. Coşkun Üçok. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 49.

ilgili eserinden yola çıkarak bazı çıkarımlar yapılmıştır. *Behiştî Târihi*'nin II. Bâyezid dönemine ait kısmında, Atik Ali Paşa için kullandığı "*merhûm ve mağfûr*" ifadesinden yola çıkarak onun eserini yazdığı sırada Ali Paşa'nın hayatta olmadığının anlaşıldığı, Ali Paşa'nın Şahkulu ile yaptığı mücadelede 1511 yılının Temmuz ayında Şahkulu'nun askerleri tarafından öldürüldüğü, *Behiştî*'nin eserin muhtelif yerlerinde II. Bâyezid için söylediği ifadelerden padişahın bu sırada hayatta olduğunun anlaşıldığı, II. Bâyezid'in 26 Mayıs 1512 yılında tahtı oğlu Selim (1512-1520)'e bırakarak Dimetoka'ya gidişi esnasında yolda vefat ettiği, buradan hareketle de Behiştî'nin 1511-12 yıllarında, II. Bâyezid'in hükümdarlığının son zamanlarında hâlâ hayatta olduğunun anlaşıldığı söylenmektedir.[49] Bu bilgilerden hareketle şairin 1511-12 yıllarında vefat ettiği ya da bu yıllardan sonra bir süre daha yaşadığı söylenebilir.

II. ESERLERİ

1.Hamse

Behiştî'nin bir hamse kaleme aldığı bilgisi birçok kaynakta yer alır; ancak şairin *Hamse*'sinin hangi mesnevîlerden oluştuğu hakkında ya bilgi verilmemiş ya da yanlış malumat verilmiştir. Sehî Bey (ö. 955/1548): "Hamse-i Nizâmî'yi bi't-temâm Türkîye terceme itmişdür[50]"der; ancak *Hamse*'nin hangi mesnevîlerden oluştuğu hakkında bilgi vermezken Latifî (ö. 990/1582), Behiştî'nin bir *Hamse*'si olduğunu söyleyerek mesnevileri hakkında hatalı bilgi verir.[51] *Künhü'l-Ahbâr*'da: "Lisân-ı Türkî'de hamse nâmına kitâblar dimişdi.[52]" denilmekte ancak *Hamse*'nin hangi mesnevîlerden oluştuğu söylenilmemektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde de Behiştî'nin *Hamse*'si hakkında bilgi Latîfî'den naklen aktarılmıştır. Aşık Çelebi (ö. 979/1571), Beyânî (ö. 1006/1597), Kınalızâde Hasan Çelebi (ö. 1013/1604) şairin *Hamse*'sinden bahsetmez.

Yapılan son araştırmalar neticesinde Behiştî'nin *Hamse*'sine ulaşılmıştır. Hamsenin tamamı Londra yakınlarındaki Durham'da bulunan Ushaw College Church

---

[49] Fatma Kaytaz (hzl.) (2016). *Behiştî Ahmed Çelebi Târh-i Behiştî: Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*. Ankara: TTK Yay. 11.

[50] Günay Kut (1978). *Heşt Bihişt Sehì Beg Tezkiresi*. Harvard: Harvard Üniversitesi. 245. Sehî Bey her ne kadar Behiştî'nin, Nizâmî'nin *Hamse*'sini tercüme ettiğini söylese de Nizâmî'nin *Hamse*'si içinde yer alan *Hüsrev ü Şîrîn* mesnevîsi Behiştî'nin *Hamse*'sinde yer almamaktadır. Ayrıca Nizâmî'nin *Hamse*'si 35.000 beyitten oluşmaktayken Behiştî'nin *Hamse*'si yaklaşık 16.000 beyitten müteşekkildir.

[51] Rıdvan Canım (2000). *Latîfî Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKM Yay. 194-195.

[52] Mustafa İsen (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. 153.

Kütüphanesindedir. Hamsenin varlığına Eleazar Birnbaum ve V. L. Mènage gibi batılı Türkologlar temas etmişlerdir. Şâirin yaklaşık on altı bin beyitten müteşekkil *Hamse*'sini *Mihr ü Müşterî, İskender-nâme, Mahzenü'l-Esrâr, Leylâ vü Mecnûn, Heft Peyker* mesnevîleri oluşturmaktadır.

Behiştî'nin *Hamse*'sinde yer alan mesnevîleri hangi sırayla yazdığı hakkında şunlar söylenebilir: *Mihr ü Müşterî* mesnevîsini, "İskender-nâme'yi yazmaya başlayayım ki her beyti halkı şarap gibi sarhoş etsin" *(b.4659)* beytinden ve "Ey yâr, tarih 'za' ve 'hâ'ya erdiğinde bu dikensiz meyve olgunlaştı" *(b.4662)* beytinden hareketle 905'te (28 yaşında) tamamladığı anlaşılmaktadır. Böylece eser hamsenin ilk sırasında yer almaktadır.

Müellif *İskender-nâme*'yi ikinci sırada ve 909 (32 yaşında) senesinde tamamladığını, "Nizâmî gibi nam sahibi olabilmek için kalan üç mesnevîyi de yazarak *Hamse*'yi tamamla" *(b.5539)*; "Hoşa giden, beğenilen bu eser (İskender-nâme) dokuz yüz dokuzda tamamlandı, kelâm nihayete erdi" *(b.5781)* beyitleriyle ifade etmektedir. *Mahzenü'l-Esrâr*'ın elimizdeki nüshası eksik olup eserin son varakları bulunmamaktadır. Bu nedenle mesnevînin yazım tarihi tam olarak bilinmemektedir Ancak diğer mesnevîlerin istinsah tarihlerinden hareketle *Mahzenü'l-Esrâr*'ın üçüncü sırada 909-912 yılları arasında yazıldığı söylenebilir. *Leylâ ile Mecnûn* mesnevîsi istinsah kaydından hareketle 912'de tamamlanmıştır. *Heft Peyker* mesnevisinin de 913 senesinde beşinci mesnevî olarak kaleme alındığı, "Dokuz yüz on üçte Hamse bitti ve kitap yazıldı" *(b.1729)* beytiyle söylenmektedir.

Buna göre Behiştî'nin; *Mihr ü Müşterî*[53]'yi ilk, *İskender-nâme*'yi ikinci, *Mahzenü'l-Esrâr*[54]'ı üçüncü, *Leylâ ile Mecnûn*[55]'u dördüncü ve *Heft Peyker*[56] mesnevîsini de beşinci sırada kaleme aldığı söylenebilir.

Yazma nüshanın dikkat çeken bir başka özelliği on altı minyatürle bezeli olmasıdır. *Hamse*'ye yazdığı incelemede minyatürlere değinen V. L. Mènage, bunları işin uzmanlarına gösterdiğini ve onlardan aldığı cevaba göre bunların üçünün orijinal olup, XVI. yüzyılın ilk

---

[53] Eser hakkında bir doktora tezi hazırlanmıştır: Arzu Polat (2017). *Behiştî Sinan'ın (H.917/M.1511-1512) Mihr ü Müşterî Adlı Mesnevisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
[54] Eser, Hasan Kaya ve H. İbrahim Demirkazık tarafından yayına hazırlanmaktadır.
[55] Eser hakkında bir doktora tezi hazırlanmıştır: Zeynel Abidin Aygün (1999). *Behiştî"nin Leyla vü Mecnun Mesnevisi (İnceleme-Metin)*. Adana: Çukurova Üniversitesi.
[56] Eser hakkında detaylı bilgi için bk.: Şener Demirel (hzl.). *Behiştî'nin Heft Peyker Mesnevîsi*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55737,heft-peyker-mesnevisipdf.pdf?0 [erişim tarihi: 01.03.2018].

yarısına ait olduğunu ifade ettiklerini söyler. Diğerlerinin ise yazmanın tamir gördüğü XIX. yüzyılda eklendiğini belirtir.[57]

2. *Behiştî Târihi / Tevârih-i Âl-i Osman*:

Behiştî Târihi üzerine Fatma Kaytaz doktora tezi hazırlamıştır.[58] *Behiştî Târihi*'nin Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi nr.2410'da, British Library Add. 7869'da, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan nr.1270'te, British Library Add. 24.955'te kayıtlı nüshaları tesbit edilmiştir. British Library Add. 24.955'te kayıtlı nüsha *Behiştî Târihi* 'nden alıntılar içermektedir.

Behiştî Târihi, her padişaha ayrılmış müstakil bölümler halinde, toplam sekiz bölümden oluşmaktadır. Fatma Kaytaz, eserin Osman Gazi (1299-1326), Orhan Gazi (1326-1359) ve I. Murad (1362-1389) dönemine ait kısımlarının ulaşabildikleri nüshalarda bulunmadığını söylemektedir. Müellif, her bölümün başında mesnevî nazım şekliyle, uzun manzum girişler yazmıştır. Fatma Kaytaz, Behiştî'nin eserini; Farsça, Arapça ve Türkçe beyitlerle süslediğini, Âyet ve hadislerden iktibaslarla fikirlerini meşrulaştırma yoluna gittiğini, deyimlerle de anlatımını güçlendirdiğini ifade etmektedir. Bu bakımdan eserin edebî ve filolojik açıdan da incelenmeye değer bir özellik taşıdığını söylemektedir.

3. *Mevlid*:

Müellifin *Mevlid*'iyle ilgili Ramazan Ekinci bir makale yayınlamıştır.[59] Ekinci eserin, Berlin Devlet Ktp.'de Ms. or. oct. 2413 numarada kayıtlı olduğunu, sehven *Mahzenü'l-Esrâr* adıyla kaydedildiğini belirtmektedir. Ekinci, metinde yer alan Sultan Bâyezid övgüsü ve Moton kalesinin fethi gibi tarihî unsurlardan hareketle *Mevlid*'in Behiştî'ye ait olduğunun, hakkında hiçbir şüpheye yer bırakmadan ifade edilebileceğini ve te'lîf tarihi olmadığı için de metinden hareketle eserin, 1500-1512 yılları arasında yazılmış olabileceğini söylemektedir.

---

[57] Minyatürlerin durumu ve Behiştî'nin hamseyi yazma hikâyesiyle ilgili yayın çalışmamız devam etmektedir.

[58] Fatma Kaytaz (2011). *Behiştî Târihi (791-907 / 1389-1502) (Giriş, Metin, Dizin)*. İstanbul: Marmara Üniv. Ayrıca eser basılmıştır: Fatma Kaytaz (hzl.) (2016). *Behiştî Ahmed Çelebi Târh-i Behiştî: Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*. Ankara: TTK Yay.

[59] Eser hakkında detaylı bilgi için bk.: Ramazan Ekinci (2014). "Behiştî Mahlaslı Şairlere Ait Mevlidler 1: Behiştî Ahmed Sinan'ın Mevlîd-i Şerîfî". *Sûfî Araştırmaları-Sufi Studies* 10: 17-79. Eser hakkındaki bilgiler adı geçen makaleden alınmıştır. Ayrıca *Mevlid*'den bizi ilk haberdar eden Şener Demirel'dir. Detaylı bilgi için bk.: Şener Demirel (2013). "Yeni Bir Mevlid Metni: Behiştî Sinan Çelebi'nin Vilâdet-i Resûl Adlı Mesnevisi". *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (30 Eylül - 4 Ekim 2013)*. İstanbul.

4. *Behiştî Divanı*:

Behiştî'ye ait bir divandan bahsedilse de eser hakkında bugüne kadar kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dublin'de bulunan Chester Beatty kütüphanesindeki 430 numaralı yazmanın Behiştî'ye ait olduğu Minorsky (ö.1966) tarafından hazırlanan katalogda yazılıdır.[60] Ersen Ersoy tarafından hazırlanan makalede, bu divanın bir dibace, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) Methiyesi, Ahmed Paşa (ö. 902/1496-97), Konyalı Nizâmî (ö. 1469-1473?), Necatî (ö. 914/1509), Şeyhî (ö. 832/1429'den sonra) gibi eski şairleri değerlendiren bir şiir ve dört yüz kırk dört gazelden oluştuğu, kataloğu hazırlayan Minorsky'nin adı geçen divanı Behiştî'ye nisbet ettiği ancak eserin Vizeli Behiştî'ye ait olma ihtimalinin bulunduğu; çünkü divanda Kanuni Sultan Süleyman'ı öven bir methiyenin olduğu, Behiştî'nin ise Sultan Süleyman devrine erişip erişmediğinin bilinmediği söylenmektedir.[61] Ayrıca Yaşar Aydemir'in ilgili kütüphanedeki Divan üzerine bir çalışma yaptığını Şener Demirel bize haber vermektedir.[62] Eserin durumunun açığa kavuşması, bahsedilen yazma üzerinde yapılacak detaylı bir inceleme sonunda mümkün olacaktır.

Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi'nde [Esad Efendi 3431 (28^a-31^b) , Zühdü Bey 25 (149^b-155^a) ve Yazma Bağışlar 6660 (228^a-235^b)] yer alan Molla Câmî'nin muammâlarının şerhi, istinsah kaydındaki tarihten hareketle (h. 977) Behiştî Ahmed'e değil Vizeli Behiştî'ye (ö.979/1571-72) ait olmalıdır.

III. *İSKENDER-NÂME* MESNEVÎSİ

İskender-nâme, *Hamse*'nin ikinci mesnevîsidir. *fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl* vezniyle yazılmıştır. Eldeki tek nüsha 5781 beyit olup Durham-Ushaw College Church Library'dedir. Beş tane minyatürü barındıran yazmada eksik varaklar bulunmaktadır.

III.I. *İskender-nâme*'nin Yazılış Sebebi

Behiştî'nin *İskender-nâme*'sini yazma sebepleri ile *Hamse*'sini yazma sebepleri birbirinden ayrı düşünelemeyecek derecede iç içe geçmiştir. Bu durum şairin diğer mesnevîlerinde de görülmektedir. Özellikle *Hamse*'sini II. Bâyezid'e sunma arzusu ve II.

---

[60] Vladimir Minorsky (1958). *A Catalogue of Turkish Manuscripts and Miniatures*. Dublin. 53.
[61] Ersen Ersoy (2011). "II. Bayezit Devri Şairlerinden Behiştî'nin Hamsesi". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* IX (2): 259.
[62] Detaylı bilgi için bk.: Şener Demirel (hzl). *Behiştî'nin Heft Peyker Mesnevîsi*. 15.
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55737,heft-peyker-mesnevisipdf.pdf?0 [erişim tarihi: 01.03.2018].

Bâyezid'i de devrinin İskender'i hatta ondan daha üstün tavsif etmesi, Behiştî'nin *İskender-nâme*'ye ayrı bir önem atfettiği izlenimi uyandırmaktadır. 240-329. beyitler arasında yer alan *Sebeb-i Te'lîf* bölümünde Behiştî, öncelikle Allâh'ı övme isteğini söylemektedir. Ardından gönlünün mahzun olduğunu, gam hastalığının kendisini yorgun bıraktığını, kahır derdiyle mizacı bozulduğundan iyice cisminin ve ruhunun zayıf düştüğünü, ölümün yaklaştığını hissettiğini, Âb-ı Hayât'ı içmek istediği için eserini yazdığını ifade eder. Şair, Hızır gibi ebedî bir hayata kavuşmak istemektedir. Güzel bir eser ortaya koyup nâmının cümle âleme yayılmasını arzu etmektedir.

2321-2325. beyitlerde şair eserini, Tûsî'nin *Şehnâme*'sine cevap niteliğinde yazdığını, amacının İskender'le beraber Bâyezid Hân'ı övmek olduğunu açıkça söylemektedir. Bâyezid ile İskender'i mukayese ederken de şair, İskender'in Ye'cüc'e set yaptığını, diğerinin de İslâm'ın korunması için yeni bir hisar inşa ettiğini ifade etmektedir. Ardından şair 2326-2330. beyitlerde, nazma asıl kıymetini medh edilen kişinin verdiğini, Bâyezid'i överek halk içinde itibar sahibi olmayı arzuladığını ifade eder. Ardından Behiştî, bu arzusunun geçici, asıl övülmesi gerekenin Allah olduğunu, sadece onun rızasını kazanmak için uğraşılmasının önemini vurgular.

4819-4821. beyitlerde şair, ardından gelen her kemal sahibi kişinin kendinden örnekler vermesini istediğini, Nizâmî gibi arkasından gelenlere öncü olmayı arzuladığını ifade eder.

4811, 4829 ve 4830. beyitlerde şair, sıkıntı çekerek, gayret ederek bir hamse yazmak istediğini, bunu da mal-mülk sahibi olmak için değil, nâm sahibi olmak için arzuladığını, haşre kadar baki kalacak şeyin eser olduğunu söylemektedir.

4831-4836. beyitler arasında Behiştî, gayesinin altın olmadığını, hüner göstermek olduğunu; 5539. beyitte de Nizâmî gibi nam sahibi olmak için kalan üç mesneviyi de yazarak hamseyi tamamlamak istediğini ifade eder.

5743-5746. beyitlerde şair, çok beyit yazmanın hüner olmadığını hünerin iyi nazm etmek olduğunu; bu hikâyeyi üçü de devrinin önderleri olan Nizâmî'nin, Hüsrev-i Dihlevî'nin ve Tûsî'nin yazdığını, kendisinin de onları takip ederek nâm sahibi olmak istediğini belirtir.

Şairin İskender'i medhettiği yerlerde aslında Sultan Bâyezid'i övmeyi amaçladığı, *İskender-nâme*'yi yazmasının bir sebebinin de Bâyezid'in kahramanlıklarını anlatmak olduğu ve böylece kendisini affettirmek istediği söylenebilir. Oğuz Kağan destanından bu yana işlenen Türklerin cihan hakimiyeti anlayışı ve bu anlayışla bütün fetihlerini gerçekleştirdiği inancı, özellikle Bâyezid'in hükümdarlığının anlatıldığı bölümlerde görülmektedir.

Bunlardan hareketle Behiştî'nin *İskender-nâme*'sini ve *Hamse*'sini şu sebeplerle yazdığı söylenebilir:

1. Asıl övülmesi gereken Allah'ı övmek ve Allah'ın rızasını kazanmak,
2. Ölümün yaklaştığını hissettiğinden Hızır gibi ebedî bir hayata kavuşmak için Âb-ı Hayât'ı içmek,
3. Güzel bir eser ortaya koyup nâmını bütün dünyaya yaymak,
4. Haşre kadar baki kalacak bir eser ortaya koymak,
5. Tûsî'nin *Şehnâme*'sine cevap yazabilmek,
6. İskender'le beraber Bâyezid Hân'ı överek halk içinde itibar kazanmak,
7. Bâyezid Hân'ın İskender'den daha üstün bir hükümdar olduğunu anlatmak,
8. Nizâmî gibi arkasından gelenlere, özellikle Türk şairlerine öncü olmak,
8. Mal-mülk, altın sahibi olmaktan ziyade; Nizâmî, Hüsrev ve Tûsî gibi nâm sahibi olmak ve hüner gösterebilmek.

III.II. *İskender-nâme*'nin Özeti

Eser; *tevhid, münâcât ve na't* bölümleriyle başlar. Ardından *Sebeb-i Te'lîf* bölümünde Behiştî, yaşadığı olumsuzluklardan dolayı ölümün yaklaştığını hissettiğini ve Âb-ı Hayât'ı içmek, Hızır gibi ebedî hayata kavuşmak için eserini yazmaya karar verdiğini söyler. Bunun için de İskender gibi büyük mücadelelere girmesine gerek olmadığını, kaleminin kendisini özgür kılacağını belirtir.

Ardından râşid halifeleri ve Bâyezid Hân'ı öven Behiştî, asıl konuya giriş yapar. Burada İskender'in tahta oturmasıyla Rum diyarının şeref bulduğu, bütün dünyaya adaletinin yayıldığı hatta yırtıcı hayvanların bile uysallaşıp koruyucu hale geldikleri anlatılır. Hz. Hızır onun koruyucusu olmuştur. Böylece İskender İran üzerine ordusunu sürer. İskender'in Dârâ ile mektuplaşmaları detaylı bir şekilde anlatılır. Sulh sağlanamadığı için savaş gerçekleşir ve

Dârâ, Kirman'da vezirleriyle istişare neticesinde, İskender'le görünüşte musâlaha etme kararı alır. İskender de Dârâ'nın sulh isteğini kabul eder ve Dârâ'nın ateşe tapmayı ve zulmü bırakmasını, Allâh'a inanmasını nasihat eder. Ancak Dârâ'nın sahte sulh arzusunu anlayan İskender İran şâhıyla giriştiği savaşta onu hezimete uğratır. Savaş meydanında İskender, Dârâ'nın Allâh'a iman etmesini Hz. İbrahim'i de peygamber olarak kabul etmesini ister. Dârâ da Allâh'a ve Hz. İbrahim'e iman eder. İskender'den son olarak, kızını eşi olarak almasını ve halkına zulmetmemesini ister. İskender, istekleri memnuniyetle kabul edince Dârâ, huzur içinde canını teslim eder.

Ardından İskender'in eğlence meclisleri ve Hindistan'a seferi anlatılmaktadır. İskender, İran meselesini halledince Hind ülkesine sefer düzenlemek ister. Bütün beyleri toplayarak sefere çıkar. Konakladığı yerde adı Keyd olan, malı mülkü çok, beldesi mamur, adaletli bir bey yaşar. Hindistan'ın yarısı onun emrindedir. Kendisi müslümandır ve etrafında da hikmet sahibi adamları vardır. İskender'in teklifi üzerine Keyd, kendilerinin de ordusuyla İskender'e destek verebileceğini ifade eder. Bunun üzerine İskender, Hind Fûr'unun kendisine itaat etmesi için mektup gönderir. Burada Behiştî, kendi nazm gücünü överek bölüme başlar. Bu nazm gücünü zevk sahibi olmayanların anlayamayacağını ve kıskananların da aşağılayacağını söyler. Şeyhî ve Ahmedî'yi eleştirerek şiirlerini kuru meze olarak tavsif eder. Kendisinin Nizamî ve Hüsrev'i örnek alarak Tûsî'nin Şehnâmesine cevap niteliğinde bu eseri kaleme aldığını ifade eder. Şair, Allâh'ın kendisini bu yolda utandırmaması için dua eder. İskender ile Bâyezid'i karşılaştırırken, birinin Ye'cüc'e set çektiğini, diğerinin de dini korumak için yeni bir hisar inşa ettiğini söyler. Yüzbinlerce asker, binlerce fil ile hazırlanmış ordular karşı karşıya gelir. İskender, Allâh'ın kendisini muzaffer kılması ve Fûr'u muvahhid yapması için namaz kılar, dua eder. Sıkıntılı bir zamanda İskender Allâh'a Hz. Hızır'ı yardım için göndermesini ister. Hz. Hızır yardım için gelir ve İskender'e savaş taktikleri verir. Filleri nasıl yenebileceklerini anlatır. İskender, Hızır'ın verdiği taktiklerle filleri alt eder. Bütün Hind halkını müslüman olmaya ikna eder.

Sonrasında İskender'in Sind, Çin, Rum ve Rus diyarlarını ele geçirip halkını müslüman yapması anlatılır. İskender; Eflatun, Aristo, Hipokrat, Sokrat ve Hermes'ten kendisine birer nasihatnâme yazmalarını ister. Bilge kişiler de İskender için devlet işleri ağırlıkta olmak üzere birçok konuyu içeren birer nasihatnâme kaleme alırlar.

Ardından İskender'in Âyîne-i İskender'i kurması, Kâbe'yi ziyareti anlatılır. Sonrasında İskender'in dünyanın dört bir tarafına düzenlediği seferler konu edilir. İskender denizler altını da görmek istediğini belirtir. Hakim Belinas da kendisine denizaltıya benzer, demirden bir araç yapar. İskender bu aracın içine binerek deniz altını da keşfeder. İskender'e denizin altındaki bu yolculuğunda bir melek mihmandar olur.

Hikâyenin sonunda İskender'in Hz. Hızır ve İlyas'la beraber Âb-ı Hayât'ı bulmaları, Hızır ve İlyas'ın o sudan içmeleri ancak İskender'in içememesi ve sonrasında ölümü anlatılır.

Mesnevî'nin sonunda Behiştî şiirlerinin Türkçeye şeref verdiğini, bu mesneviyi yazarken sabaha kadar mürekkep silmediğini anlatır. Bu mesneviyi Nizamî'nin, Husrev-i Dihlevî'nin ve Tûsî'nin yazdığını, dördüncüsünün de kendisi olduğunu ifade eder. Allâh'a hamd ederek, eserini 909 senesinde tamamladığını yazar.

III.III. İskender-nâme'den Hareketle Müellifin Edebî Kişiliği

Sehî Bey, Behiştî'nin ilimleri sırasıyla gördüğünü, her konuda mâhir, çok marifet sahibi biri olduğunu;[63] Latîfî, Şeyhî'yi eleştirdiği beyitlerini naklederek haddini aştığını[64] ancak tezkiresine aldığı şiirin kötü olmadığını söyler.[65] Gelibolulu Âlî (ö. 1009/1600) ise cevherler saçan beyitlerinin olduğunu, hakkını vermek gerekirse bazı konuları iyi nazm ettiğini ifade eder.[66]

Behiştî, *İskender-nâme*'sinde kendi edebî kişiliği ve söyleyiş tarzıyla ilgili bilgiler verir. Şair, yaşadığı devirde söz söyleyenlerin, şiir erbabının sultanı ve bu yönüyle de devrinin ikinci İskender'i; söz mührünün sahibi olmasından dolayı da devrinin Süleyman'ı olduğunu, kendisinin de taht ve tâcının söz olduğunu ifade eder *(b.258-259)*. Behiştî, belâgat ilminde söz sahibi olduğunu ve orijinal söyleyiş, değişik bir tarz yakaladığını özellikle vurgulamaktadır. Belâgat ilminde son derece yetkin bir konuma yükseldiğini, belâgat atının dizginlerinin elinde olduğunu, bu sebeple de sözünün orijinal oluşuna dikkat çeker *(b.264-265)*. Nazm işinin üstatları, önderleri hangi sanatlı sözü söylediyse kendisinin daha hassas davranarak onları aşkın bir söyleyiş meydana getirdiğini söyler. Sözlerinin laf kalabalığı

---

[63] Mustafa İsen (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. 173.
[64] Behiştî, *İskender-nâme*'sinde 2317 ve 2318. beyitlerde Şeyhî ve Ahmedî'yi eleştirmekte, onların yolunu takip edenlerin daimî bir mutluluğa ulaşmalarının mümkün olmadığını, onların şiirlerinin tatsız tutsuz, kuru bir nazmdan ibaret olduğunu ifade eder.
[65] Rıdvan Canım (2000). *Latîfî Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKM Yay. 194-195.
[66] Mustafa İsen (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay. 153.

zannedilmemesi gerektiğini, kendisi gibi kılı kırk yararak, ince eleyip sık dokuyarak söz söyleyenin bu dünyada az bulunacağını ifade eder *(b.265-266).* Behiştî kendisini, cevherlerinin eşi benzeri olmayan, kıymetli cevherler saçan bir sarrafa benzetmektedir. Şair, cevher gibi kıymetli sözlerini âleme saçmaktadır *(b.2279-2282).* Behiştî, söz meclislerine yeni bir tarz getirdiğini, dükkana taze hurma getirdin, şeklinde ifade etmektedir. Ancak gözü olmayanlar, ebu cehil karpuzunu getirdiği taze hurmaya tercih etmektedirler *(b. 446).*

Behiştî, gece gündüz şiirle uğraştığını sesinin çan sesi gibi kesik kesik gelmediğini, Allâh'ın kendisini bülbül nağmeli, hoş söyleyişli yaptığını, eşeklerin onu işitmemesinin de hiç önemli olmayacağını ifade etmektedir *(b.4823-4824).* Behiştî, tatlı ve insanları hayran bırakacak derecede güzel söz söylemenin üstün yaratılışlı insanların işi olduğunu, avâmın bunu beceremeyeceklerini; çünkü avâmın sözlerinin eşek sesine benzediğini, kuru nazma da kimsenin itibar etmeyeceğini anlatır *(b.5392-5393).*

*S*özlerine yücelik atfedebilmek maksadıyla da haberci meleklerden yardım aldığını ifade eder. Dilinin meleğe tercüman olduğunu, bu sebeple kaleminin hakikatleri beyân ettiğini; meleklerin ehil olmayan kişiye yardım etmeyip sadece işin ehli kimselere yardım edeceğini, meleğin sözüne ruh kattığını, haberci meleğin yol göstericiliğinde yürüdüğü için de şairlerin rehberi olduğunu anlatır *(b.267-272).*

Behiştî, kendisinin Türkçeye şeref verdiğini, Türkçeyi avamın anlayabileceği tarzda kullandığını, Türkçeye hayat vermesi sayesinde de sesinin her yere ulaşabildiğini söylemektedir *(b.5733, 5734, 5762).*

Şair, zekî insanların mesnevî nazmetmekle övüneceğini; kişinin kelam mülkünün şâhı olabilmesi için, nazım çeşitlerinin herbirinde söyleyiş gücüne sahip olması gerektiğini vurgular *(b.455-459).* Şair, şiir sanatından haberdar olanların kendi şiirine bakarak, bu işin nasıl yapılacağını öğrenebileceklerini, inciyi ipe dizme mazmunuyla anlatmaktadır. Şiirini, orijinal söyleyişini açığa vursa bile kimsenin çalmaya cesaret edemeyeceğini söyler. Başka şairlerin kendi kitabından hayâllerini çalmaya tevessül etmesinin faydasız olacağını, insanın öz oğlunun başkasının velâyetine giremeyeceği misaliyle izah eder. *(b. 2287, 2288, 2289, 2296, 2310, 2311, 2312, 2313 ve 4802).* Behiştî, Şeyhî ve Ahmedî'yi söyleyiş tarzları ve üslûpları bakımından eleştirir. Onların sözlerinin tatsız tutsuz, kuru bir nazmdan öteye geçemeyeceğini, bu nedenle takipçilerinin de mutluluğa kavuşamayacağını ifade eder

(b.2317-2318). Kendisinin eserini oluştururken Nizâmî ve Hüsrev'in peşinden gittiğini, onların kendisine kılavuzluk yaptığını, tarzını oluştururken onları örnek aldığını, bunun garipsenecek bir durum olmadığını ve Tûsî şehnamesine bir cevap niteliğinde eserini meydana getirdiğini anlatmaktadır *(b.2320-2321).*

IV. SONUÇ

Şairin işlediği konu klâsik İskender-nâme hikâyelerinden farklı olmamakla birlikte, hikâyeyi ihtisâr ettiği, bazı farklı unsurları hikâyeye kattığı görülmektedir. İskender hikâyesinin yanında II. Bâyezid övgüsü öne çıkmaktadır.

Şair hikâyeye örf, adet, inanç ve sosyal hayat açısından millî bir kimlik kazandırmış; doğum, ölüm, süsleme, giyim-kuşam ve eşyalarla ilgili unsurlarda Türk kültürünün izlerini yansıtmıştır. Bu özellikleriyle eser, döneminin özelliklerini yansıtan bir hüviyet arz etmektedir. Behiştî eserinde deyim ve atasözlerini de kullanarak söyleyişine mahallî unsurları katmayı başarmıştır. Ayrıca döneminin kültür hayatını da eserinde yansıtabilmiştir.

Behiştî -eserinde belirttiği gibi- edebî zevkini, hikâyesinin muhtevâsını başta Firdevsî olmak üzere Nizâmî, Hüsrev ve Molla Câmî'ye borçludur.

İskender-nâme'den hareketle Behiştî'nin orijinal bir söyleyişe sahip olduğu, dönem şairleri içinde söyleyiş güzelliği, ifade tarzı bakımından yer edindiği söylenebilir. Şairin edebî kişiliğinin tam olarak yansıtılabilmesi, divanının tesbiti ve incelenmesiyle mümkün olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Açıkgöz, Namık (hzl.). *Riyâzü'ş-Şuara Riyâzî Muhammed Efendi.* http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0 [erişim tarihi: 15.02.2018].

Akdoğan, Yaşar (hzl.). *Ahmedî İskender-nâme*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10667,ahmediskendernameyasarakdoganpdf.pdf?0 [erişim tarihi: 15.02.2018].

Aksoy, Hasan (1992). "Bihiştî Ahmed Sinan Çelebi". *İslâm Ansiklopedisi.* C. 6. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 144-145.

Akyol, Aysun (1990). *Hamzavî Kıssa-ı İskender Metin Sözlüğü ve Dilbilgisi Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Altuntaş, Halil, M. Şahin (hzl.) (2003). *Kur'ân-ı Kerim Me'âli*. Ankara: Diyanet İşleri Baş. Yay.

Avcı, İsmail (2014). *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâme'si.* İstanbul: Gece Kitaplığı Yay.

Aygün, Zeynel Abidin (1999). *Behiştî"nin Leyla vü Mecnun Mesnevisi (İnceleme-Metin)*. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Babinger, Franz (1982). Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri. çev. Coşkun Üçok. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Behiştî. *Hamse*. Ushaw College Church Library.

Bursalı M. Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire.

Canım, Rıdvan (2000). *Latîfî Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKM Yay.

Çelebioğlu, Âmil (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV.yy'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi Yay.

Demirel, Şener (2013). "Yeni Bir Mevlid Metni: Behiştî Sinan Çelebi'nin Vilâdet-i Resûl Adlı Mesnevisi". *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (30 Eylül - 4 Ekim 2013)*. İstanbul.

_____ (hzl.). *Behiştî'nin Heft Peyker Mesnevîsi*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55737,heft-peyker-mesnevisipdf.pdf?0 [erişim tarihi: 01.03.2018].

Ekinci, Ramazan (2014). "Behiştî Mahlaslı Şairlere Ait Mevlidler 1: Behiştî Ahmed Sinan'ın Mevlîd-i Şerîfi". *Sûfî Araştırmaları-Sufi Studies* 10: 17-79.

Eraslan, Kemal (hzl.) (2001). *Alî Şîr Nevâyî Mecâlisü'n-Nefâyis*. Ankara: TDK Yay.

Ersoy, Ersen (2011). "II. Bayezit Devri Şairlerinden Behiştî'nin Hamsesi". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* IX (2): 254-259.

Feyzioğlu, Nesrin (1991). *İskender-nâme Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Göre, Zehra (2009). "Kerem Kasidelerine Dair". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi 15. yıl Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı* 15. S. 39. 919-957.

Gülle, Sıtkı (2000). "Arap Edebiyatında Makâme ve El-Harîrî'nin Osmanlı Medreselerinde Yüksek Arapça Öğretimi Çerçevesinde Okutulan El-Makâmât'ı". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. II. 181-201.

Hâce Emine Âdil Kıbrısî (hzl.) (1993). *Mevlânâ Firâkî Kırk Sual*. İstanbul: Sebil Yay.

İsen, Mustafa (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.

_____ (1998). *Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Behişt*. Ankara: Akçağ Yay.

Kalfa, Mahir (1994). *Kıssa-i İskender 301a-405a (Giriş-Metin-Dizin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kaytaz, Fatma (hzl.) (2016). *Behiştî Ahmed Çelebi Târîh-i Behiştî: Vâridât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmânî (791-907/1389-1502) II*. Ankara: TTK Yay.

Kılıç, Filiz (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.

Kurnaz, Cemal (2001). *Mehmet Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*. Ankara: Bizim Büro Yay.

Kut, Günay (1978). *Heşt Bihişt Sehî Beg Tezkiresi*. Harvard: Harvard Üniversitesi.

Kutluk, İbrahim (1981). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Ankara: TTK Yay.

Levend, Agâh Sırrı (1951). "Ahmed Rızvan'ın İskender-nâmesi". *TD*. S.3. 30-31.

_____ (1965). *Ali Şir Nevâî Hayatı, Sanatı ve Kişiliği I*. Ankara: TTK Basımevi.

Lugal, Necati (hzl.) (2011). *Şair Tezkireleri (Tezkiretü'ş-Şuarâ) Devletşah*. İstanbul: Pinhan Yay.

Minorsky, Vladimir (1958). *A Catalogue of Turkish Manuscripts and Miniatures*. Dublin.

Okumuş, Ömer (2010). "Süheylî Nizâmeddin Ahmed". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 33-35.

Polat, Arzu (2017). *Behiştî Sinan'ın (H.917/M.1511-1512) Mihr ü Müşterî Adlı Mesnevisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Şelçuk, Bahir (1999). *Nâlî Mehmed Efendi Tuhfetü'l Emsâl (İnceleme-Metin-Dizin)*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55915,tuhfetul-emsalpdf.pdf?0. [erişim tarihi: 01.03.2018].

Timurtaş, Faruk K. (1961). "İran Edebiyatında Husrev ü Şirin ve Ferhad ü Şirin Yazan Şairler". *Şarkiyat Mecmuası*. IV. 73-86.

Tören, Hatice (2001). *Alî Şîr Nevâyî Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK Yay.

Ünver, İsmail (1951). "Ahmed Rıdvan'ın İskender-nâme'sindeki Osmanlı Tarihi (Nusretnâme-i Osmân) Bölümü". *DTCF Türkoloji Dergisi*. S. 8 345-402.

_____(1975). *Türk Edebiyâtı'nda Manzum İskender-nâmeler*. Doktora Tezi. Ankara: AÜDTCF.

_____(1983). *Ahmedî İskender-nâme İnceleme-Tıpkıbasım.* Ankara: TDK Yay.

_____ (1999). "İskender". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 557-559.

Wolohojian, Albert Mugrdich (1969). *The Romance Of Alexander The Great By Pseudo-Callisthenes*. New York: Columbia University.

V. METİN

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1[b] [105[b]]

1. Ḫudāyā cihān şāhı sensin hemīn
Ki fermān-berüñdür semā vü zemīn

2. Cihān-āferīnsin Ḫudālıḳ senüñ
Ezel tā ebed ked-ḫudālıḳ senüñ

3. Saña yaraşur pādişahlıḳ hemān
Ki sulṭānlıġuñdur senüñ cāvidān

4. Ṭapuñdur ḫıred-baḫş u bıḫred-nüvāz
Ḫıredsüzlere rehber ü çāre-sāz

5. Ṭapuñdur fürūzende-i şemʿ-i cān
Cilā-baḫş-ı āyīne-i ġayb-dān

6. Güşāyende-i çeşm-i bīniş ṭapuñ
Nigārende-i āferīniş ṭapuñ

7. Taṣavvur idüp ʿaḳl ü dāniş penāh
Bulamaz senüñ künhüñe hīç rāh

8. Ne deñlü ki var ise bālā vü pest
ʿAdemde iken oldı feyżüñle mest

9. Olup fażluñ ile beşer tīre-ḫāk[67]
Bulur ʿaḳl-ı rūşen bulur rūḥ-ı pāk

---

[67] Metin hazırlanırken, Kur'an-ı Kerim'den alıntı yapılan yerlerde Diyanet İşleri Başkanlığı Meâli kullanılmıştır: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin (hzl.) (2003). *Kur'ân-ı Kerim Me'âli*. Diyanet İşleri Baş. Yay. Ankara 2003.
Bu beyitte insanın çamurdan yaratılmasıyla ilgili En'âm 6/2'ye telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meali şöyledir:
هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضٰى اَجَلًا وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ
"*O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tayin etmiştir. (Kıyametin kopması için) belirlenmiş bir ecel de O'nun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz.*"
İnsanın çamurdan yaratılmasıyla ilgili diğer ayetler için bk.: Hicr 15/26-28-29-33, İsrâ 17/61, Mü'minûn 23/12, Secde 32/7, Saffât 37/11.

10. ʿAṭāñ iledür zinde bu kāyināt
Ḳamu zindeye senden irer ḥayāt

11. Ḳamu ḫalḳ olup olıcaḳ Ḫālıḳı
Ḳamu rızḳ-cūyālaruñ Rāzıḳı

12. Nihān [u] ʿayān [u] derūn u birūn
Bu eşyāya cümle ṭapuñ reh-nümūn

13. Sirişte idüp ṭıynet-i ādemi
Müzeyyen idüp gülşen-i ʿālemi

14. Zebān-ı güher-pāşa virdüñ kilīd
Dil-i sengden gevher itdüñ pedīd

15. İdüp vācibe mümkini āşinā
Virürsin çerāġ-ı dile rūşenā

16. Bilinmeyicek yol nümāyende sen
Çü iş beste ola güşāyende sen

17. Olup feyżüñ ile şu lüʾlüʾ-i pāk
Olur kīmyāñ ile zer tīre-ḫāk

18. Olur emrüñ olursa bir ḳaṭre āb
Güzellikde pertev-figen āfitāb

19. Bu germ ile serd ü bu ḫuşk ile ter
Olur mümtezic luṭfuñ olsa eger

20. Yaratduñ bu eşyāya virdüñ ṭırāz
Velī cümleden ḥażretüñ bī-niyāz

21. Şu resme yaratduñ zemīn ü zamān
Meh ü mihr ü encüm bülend-āsumān

22. Ki niçe ki endīşe ola bülend
Aña saʿy ile irgüremez kemend

23. Olupdur be-ġāyet ḥaṣīn ol ḥiṣār
İder peyk-i endīşe-i sengsār

24. Nücūmı iden zeyn eflāke sen
Güli iden adın siyeh ḫāke sen

25. Kimi kim ide dest-i luṭfuñ bülend
İdemez anı pest ḳahr-ı kemend

26. Kimi kim ide cevr ü ḫışmuñ nejend
İdemez anı şāhlar ser-bülend

27. Gerek pāy-ı pīl ü gerek bāl-i mūr
Ḳamu ḥażretüñden bulur żaʿf u zūr

28. Bu eşyāda bir ẕerre bī-kār yoḳ
Ki anda ya derd ü ya tīmār yoḳ

29. Ne cevher ki ḥıfẓ itdi bu cūy-ı jerf
Ḳoduñ anda bir kīmyā-yı şigerf

30. Felek daḫı bencileyin bendedür
Senüñ ḫıdmetüñde ser-efgendedür

31. Eger ʿavn ideyidi ʿaḳl ü felek
Yaratmaḳda insān u cinn ü melek

32. Vücūdına ʿillet olurdı ʿayān
Ḫaṭāsı anuñ ḫod degüldür nihān

2[a] [106[a]]

33. Her işde felek daḫı mecbūrdur
İder ol işi kʾanda meʾmūrdur

34. Vʾegerni ne deñlü ki eylerse zūr
Ne çāre şikest eyleye pā-yi mūr

35. Cihānda degül kimsene pāy-dār
Hemīn ẕāt-ı bī-çūn-ı Ḥaḳ ber-ḳarār

36. ʿAṭādur olan senden iy bī-bedel
Bizüm itdügümüz ḫaṭā vü ẕilel

37. Libās eyleyüben bize tīre-ḫāk
Virensin dil-i rūşen ü cān-ı pāk

38. Çü ḫāküz ʿaceb mi ger ālūdeyüz
Velī luṭf ile gevher-āmūdeyüz

39. Çü nāmuñ senüñ cān-nüvāzī ide
Benümle ḳaçan dīv-bāzī ide

40. İder ḳullaruñ gerçi bī-ḥad günāh
Velī ʿafv u luṭfuñ ḳamuya penāh

41. Günāh itmese bendeler bī-şümār
Dinilmez idi saña Āmurz-gār

42. Ümīdüm bu iy luṭfı bī-ḥad İlāh
Çü benden tehī ḳala bu bār-gāh

43. Bu çeşm ü bu güş u bu pāy u bu dest
Ola ʿāḳıbet çünki ḫāk içre pest

44. Olup ḫāk-i tīre yine tīre-ḫāk
Varıcaḳ cinān bāġına rūḥ-ı pāk[68]

45. Viresin aña vaṣluñ ile şeref
Ki olmaya saʿy ile sözüm telef

46. Şu resme ola zinde cān-ı ʿazīz
Ki ʿīd ola aña gehī rūste-ḫīz

47. O demde ki fażluñ idinem penāh
Meded idesin bāġ-ı vaṣluña rāh

48. Duʿāsın BEHİŞTĪnüñ it müstecāb
Anı ḳılma şermende rūz-ı ḥisāb

49. Bu maḫlūḳ olan cümle bīnendeye
Şehādet ider Āferīnendeye

---

[68] Bu beyitte insanın çamurdan yaratılmasıyla ilgili En'âm 6/2'ye telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meali şöyledir:
هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضٰى اَجَلًا وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ
"O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tayin etmiştir. (Kıyametin kopması için) belirlenmiş bir ecel de O'nun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz."
İnsanın çamurdan yaratılmasıyla ilgili diğer ayetler için bk.: Hicr 15/26-28-29-33, İsrâ 17/61, Mü'minûn 23/12, Secde 32/7, Saffât 37/11.

50. Yaradılmışuñ cümlesi bendedür
Aña āferīn kʾĀferīnendedür

51. Sezā-yı perestiş perestendeye
ʿİnāyetger ol mürdeye zindeye

52. Kimine sipihri ider pāy-gāh
Kiminüñ ider mesnedin tīre çāh

53. Kiminüñ idüp luṭfı cānın çerāġ
Kiminüñ urur ḳahrı ḳalbine dāġ

54. Berāber-durur aña kūh ile berg
Müsāvīdür aña ḥayāt ile merg

55. Ne virür beşer mergi aña gezend
Ne kimse ḥayātı ḳılur sūd-mend

56. İder luṭf ile nāḳıṣ olanı tām
Tamām ol-durur bāḳīsi nā-tamām

ʿARŻ-I MÜNĀCĀT BE-DERGĀH-I ḲĀḌİ'L-ḤĀCĀT

57. Ḫudāyā ʿaceb güm-reh ü bī-kesem
Ṭapuñdur hüdā-baḫş u yārī-resem

58. Çerāġ-ı dil ü cānı pür-nūr ḳıl
Teni ẓulmet-i cürmden dūr ḳıl

59. Çü destüñle oldı sirişte bu ḫāk
Görüñ kim ola rūḥ mānend-i pāk

60. Eger bir ḳalemde ola biñ zebān
Senüñ cūd u luṭfuñ ḳılamaz beyān

61. İlāhī şu derde ki döymeye ten
Kerem eyle ben bendeye virme sen

62. Muḳadder ne ḳılduñ ise ḫūb u zişt
Żarūrī gelür gerçi kim ser-nübişt

63. Ṭapuñ olmaz ise baña reh-nümā
Bu yolda ḳalur cān u dil mübtelā

64. Beni benligümden ḳılasın ḫalāṣ
İdem dergehüñe senüñ iḫtiṣāṣ

65. Göñül şāh-bāzına vir ḳūt-ı nāb
Ki bu cīfeden eyleye ictināb

66. Benüm himmetüm şöyle eyle bülend
Sürem ʿarṣa-i āsumāna semend

67. Olur dūn-himmet ḳapuñdan baʿīd
Bulur ṭālib-i vaṣl olan ẕevḳ-i ʿīd

68. Degül mihr-i vaṣluñ iñen daḫı dūr
Velī diḳḳate dīdede ḳanı nūr

69. Eger luṭfuñ olursa perde-rübā
Virür gözlere nūr-ı mihrüñ cilā

70. Eger ḳahruñ olur ise perde-dār
Seni görmege gözde yoḳ iḳtidār

İN 2ᵇ [106ᵇ]

71. Refīʿdür serā perde-i kibriyā
Girilmez dimeyince luṭfuñ derā

72. Bu yoluñ olur düşmeni bī-kerān
Meger luṭfuñ ola baña hem-ʿinān

73. İdübdür beni nefs-i kāfir esīr
Dirīġ olmaz iseñ eger dest-gīr

74. İder her kişi vaṣluñı ārzū
Velī degmeye dutmaz ol baḫt rū

75. Ne bī-çāreyem ben Velī iy Ġanī
Bu ḥāl ile senden dileyem seni

76. Kişi ben dimek olur olsa vücūd
Velī laġv olur çünki olmaya būd

77. Sürūş olmış iken beni itme dīv
Baña ḳılmasun dīv-i güm-rāh rīv

78. Çü virdüñ baña pāy-gāh-ı bülend
ʿAdūlar arasında ḳılma nejend

79. Şu başa ki luṭfuñ geyüre külāh
Anı kimse ḥāşā ide ḫāk-i rāh

80. Çün itdüñ ser-efrāz nām-āverān
ʿİnāyet ḳıl iy Dāver-i dāverān

81. ʿAdūlar baña olmasun çīre-dest
Ḳamu pey-rev olanları eyle pest

82. Çü virdüñ baña gencüñe dest-gāh
Ḳoma bulmasun gence [ol] düzd rāh

83. Şu resme ḳıl iy Dāver-i kār-sāz
Beni kim olam ḫalḳdan bī-niyāz

84. Ne dil kim ḳapuñda ola rāz-dār
Der-i her denīden anı bāz-dār

85. Ṣevāb ol dutup cümle fermānuñı
Dimeyem senüñ rāz-ı pinhānuñı

86. Kim olursa esrāruñ āmūḫte
Dehānı vü çeşmi gerek dūḫte

87. Ne raddeki genc olur ise bedīd
Żarūrī gerek anda muḥkem kilīd

88. Ḳaçan niʿmet iḥsān idesin baña
Dilüm şükr-gū eyle defʿī saña

89. Bilürem günāhuma yoḳdur ʿaded
Velī luṭfuña daḫı yoḳ hīç ḥad

90. Taṣavvur olunsa günāhum olur
Velī luṭfuña kim nihāyet bulur

91. Günāhuma vardur perīşānlıġum
Helāk itdi cürme perīşānlıġum

92. Egerçi ḳatı rū-siyāh olmışam
ʿİtāb itme kim ʿöẕr-ḫᵛāh olmışam

93. İdüben bu rū-yı siyāhum sepīd
Ḳapuñdan beni eyleme nā-ümīd

94. Ḥelāle ḥisāb u ḥarāma ʿaẕāb
Olursa kim ola ki vire cevāb

95. Bilürem günāh işledüm bī-ḥisāb
Ümīdüm bu fażluñ ide feṯḥ-i bāb

96. Eger fażluñ itmez ise feṯḥ-i bāb
Çeker cān u ten āḫıretde ʿaẕāb

97. Pül-i tārdan şöyle ider güẕer
Ki ḥayrān ḳala kim iderse naẓar

98. Bula raḥm eger ʿāṣiyān-ı cihān
Ne noḳṣān gelür luṭfuña ne ziyān

99. Eger meskeni zāhidüñ ola nār
İrādet senüñ zühde yoḳ iʿtibār

100. Ḳamu itdügüñ ʿadl ü iḥsāndur
Bilemez velī ol ki nādāndur

101. Kim olam bu ben ẕerre-i ḫāksār
Ki maʿdūd olam ben de rūz-ı şümār

102. Çü Ṣūr ura dem ḳalmaya gözde ḫᵛāb
Ṣaça ḳabrüme ebr-i luṭfuñ gül-āb

103. Baña raḥmet it tā ki encām-ı kār
Varam *rāḍi vü merḍī*[69] vü rest-gār

104. Feżā-yı cihān gerçi ḫurrem-dürür
Esās-ı cinān līk muḥkem-dürür

---

[69] Bu beyitte Fecr 89/ 28'e telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً

"***Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut*** *olarak Rabbine dön.*"

105. Baña eyle ol bāġ içinde mekān
Ḳi cār ola anda Emīr-i cinān

106. Egerçi ki oldum ẓalūm u cehūl
Ümīdüm var ide şefāʿat Rasūl

107. BEHİŞTĪ bulınmaz ẓalūmdan rehā
Şefāʿat eger itmeye Muṣṭafā

DER-NAʿT-I ḪˇĀCE Kİ DĪBĀCE-İ KEMĀL-İ Ū KÜNTÜ NEBİYYEN VE ĀDEME BEYNE'L-MĀ'İ VE'T-TĪNEST

108. Sipihdār ü ser-ḫayl-i ḫayl-i rusül
Hüdā-baḫş-ı ümmet delīl-i sübül

109. Firistāde-i Ḥażret-i Girdigâr
Resânende-i emr-i Āmurz-gār

İN 3ᵃ [107ᵃ]

110. Müzekki'n-nüfūs u mücellā-yı rūḥ
Mürebbī-yi ḫalḳ u muʿīn u fetūḥ

111. Maḳarr-ı nübüvvet muṭāʿ u muṭīʿ
Müşīr-i meʿād u beşīr ü şefīʿ

112. Meh-i evc-i şerʿ u gül-i bāġ-ı ʿarş
Fürūzende-şemʿ-i şebistān-ı ferş

113. Eger olmasa bāġ-ı ʿarşuñ güli
Ola mıdı Rūḥu'l-emīn bülbüli

114. Girân-mâyedür ol ṣadefdür cihān
Girāmī-terī ādemī-zādegān

115. Meʿānī-yi münzelde müşkil-güşâ
Muvāfıḳda maḳṣūd u menzil-nümā

116. Şeh-i evliyā server-i enbiyā
Ġubār-ı rehi gözlere tūtiyā

117. Niyāziş-ger-i Ḫālıḳ u ehl-i nāz
Kilīd-i der-i genc ü gencūr-ı rāz

118. Muḥammed o ser-çeşme-i enbiyā
Ḳamu yaradılmışlara muḳtedā

119. Ezel tā ebed cümle bu kāyināt
Vücūdı içün buldı ẕāt u ṣıfāt

120. Ṭarīḳat-nümā vāżıʿ-ı şerʿdür
Ḥaḳīḳatde aṣl ol ḳamu ferʿdür

121. Olup dār-ı ʿālem ʿimāret-peẕīr
Anıñçün düzüldi bu çīnī serīr

122. Çerāġ-ı ḳamu ehl-i bīnişdür ol
Murād-ı ḳamu āferīnişdür ol

123. Şu şemʿa ki virmeye ḫurşīdi nūr
Olur rūşenālıḳdan ol şemʿ dūr

124. Teni maḥrem-i taḫt-ı eflākdür
Başı ṣāḥib-i tāc-ı levlākdür

125. Bu sāḥilde çoḳdur egerçi biḥār
Yanında ḳamusı velī ḳaṭre-vār

126. Ḳaçan kim muḥīṭi anuñ ide cūş
Revān cūlar olur çü ḳaṭre ḫamūş

127. Kamu enbiyānuñ odur serveri
Ḳamu evliyānuñ o ser-defteri

128. Meh ü mihr-i gerdūn ġubār-i rehi
Gülistān-ı Firdevs cevlān-gehi

129. İrişdi çü tevḳīʿ-i *lā-rayb*[70] aña
ʿAyān oldı dībāce-i ġayb aña

130. Semānuñ mehi idi ḳufl-ı deri
Kilīd oldı engüşt-i peyġamberī

---

[70] Bakara 2/2'den nakıs iktibas yapılmıştır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:
ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ
*"O kitap (Kur'an); onda **asla şüphe yok**tur. O, müttakîler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir."*

131. İdüp ḫıdmetin raġbet ile melek
Ḳılur tāc naʿleynin anuñ felek

132. Eger ẕātı olmasa Āb-ı Ḥayāt
Ẓulemde ḳalurdı ḳamu kāyināt

133. Nevāzende-i cān-ı ādemdür ol
Ḳamu ehl-i peyġāma ḫātemdür ol

134. Ṣaçundan alup nāfe-i Çīni bū
Gül almış ruḫından anuñ āb-rū

135. Livāsı ḳamu ümmetine penāh
Günāh ümmeti işler ol ʿöẕr-ḫᵛāh

136. Egerçi ki ümmet ider kār-ı zişt
Olur menzili āḫır ammā behişt

137. Raḥīmü'l-ʿuṣāt [u] Şefīʿüᵓẕ-ẕünūb
Sen olmaz iseñ yā Ṭabībe'l-ḳulūb

138. BEHİŞTĪ-i dil-ḫaste-i rū-siyāh
Ebed ḳaldı vādī-i dūzaḫda āh

ṢIFAT-I RŪZ U MİʿRĀC-I SER-TĀC-I ENBİYĀ

139. Meger bir gice māh-ı meşʿal-fürūz
Şeb-i tīreyi itmiş idi çü rūz

140. Felek farḳına māh iklīl idi
Her aḫter fürūzende ḳandīl idi

141. Olup levḥ-i sebz üzre meh zer-feşān
Nücūm ile zeyn olmış idi cihān

142. Felek ṣanki fānūs idi māh şemʿ
Kevākib çü pervāne gerdende cemʿ

143. Müşebbek idi köhne pīrāheni
Virürdi żıyā raḫneler revzeni

144. Çeker gevher-āmūde perde-serā
O perdeyle zeyn oldı köhne serā

145. Olup saḳfı pür şemse-yi zer-nigār
Muṭallā olur nūr ile her cidār

146. Olur sebze-zār-ı felek lāle-zār
Yanar cā-be-cā ṣanki ṣaḥrāda nār

147. Geyüp câme-i sebz ü zerrīn semā
Virür nükhet-i müşg-būyī havā

İN 3[b] [107[b]]

148. Çerāġ ile pür-cāmiʿ idi felek
İdinmişdi Pervīni sübḥa melek

149. O ferḫunde şebde Rasūl-i Ḫudā
Yatur çeşm pür-ḫˇāb u dil pür-ṣafā

150. Teni ḫufte vü cānı bīdār idi
Dili āyinesi pür-envār idi

151. Tenine ḥaḍīḍ olmış idi maḳar
Velī rūḥı ʿarş üzre cevlān-ger

152. Bu pīrāhen-i ḫākiden rūḥı ser
Çıḳarup iderken cināna naẓar

153. Açar sidreden bāl ṭāvus-ı ʿarş
Ḳudūmünden olur müşerref bu ferş

154. Gelür ol gice peyk-i Rūḥu'l-Emīn
Semāyiken olur mekānı zemīn

155. Getürdi bilesince ferruḫ Hümā
Ki bāl açsa irmez segirdüp ṣabā

156. Burāḳ-ı ṣabā-seyr ü ṣaḥrā-neverd
Seḥāb-ı semā-gīr-i gerdūn-gerd

157. Burāḳı çü berḳ-i felek tīz-kām
Çü ṭāvus-ı mīnū velī ḫōş-ḫırām

158. Burāḳ idi ammā çü raḫşende berḳ
Teni mihr tābından olmazdı farḳ

159. Çemānende serv-i riyāż-ı cinān
Cehānende āhū-yı nāfe-feşān

160. Ne hem-rāh olur aña vü hem-ḳıyās
Ne saʿy ile ẓıllın görür çeşm-i nās

161. Naẓar gibi her laḥẓa seyri felek
Ki bir ḫaṭvesidür simāk ü semek

162. Çü tīr-i duʿā gögden ider güẕer
Çü seng-i ḳażā arża defʿī iner

163. Cihān-gerdlikde hemīn āfitāb
İder seyr sürʿatle hem-çün seḥāb

164. İrer maḳṣada tīz çün raḫş-ı dil
Ḳılur menzili ṭayy *ke-ṭayyi's-sicil* [71]

165. Ne naʿl ü ne efsār ü ne pāy-bend
Tenine anuñ virmemişdi gezend

166. Firişte-sirişt [ü] firişte-cemāl
Firişte-ḫıṣāl u firişte-kemāl

167. Rikābı olup çünki dutdı rikāb
Süvār oldı ol ġayret-i āfitāb

168. Çün itdi ʿazīmet ʿinānını süst
Revān irdi Baṭḥādan Aḳṣāya cüst

169. Burāḳ-ı şitābende altında berḳ
Sitāmı çü mihr-i felek nūra ġarḳ

170. Degül āhu ammā ki nāfe-feşān
Ḫıṭā müşki her-dem deminden demān

---

[71] Enbiyâ 21/104'e telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

يَوْمَ نَطْوِى السَّمَاءَ كَطَىِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ

"(Düşün o) günü ki, yazılı kâğıtların tomarını dürer gibi göğü toplayıp düreriz. Tıpkı ilk yaratmaya başladığımız gibi onu tekrar o hale getiririz. (Bu,) üzerimize aldığımız bir vaad oldu. Biz, (vâdettiğimizi) yaparız."

171. Tezerv-i ḫırāmende ʿulvī ḫırām
İdüp ṣayd şeh-bāzı pes buldı kām

172. Cihān-gīr rākib feres rāh-vār
Zihī merkeb-i ḫōş zihī şeh-süvār

173. Pes Aḳṣādan irişdi bālāya ol
ʿAlem dikdi bu çarḫ-ı vālāya ol

174. Semā perdesinden çün itdi güẕer
Cemālinden alur ḳamer nūr u fer

175. Müşerref olur ṣoḥbetinden Ṣafī
Olur aña tābende sırr-ı ḫafī

176. ʿUṭārid görüp anı ḥayrān olur
Öñünde anuñ levḥa-gerdān olur

177. Ḳudūmünden irişdi Yaḥyāya cān
Deminden Mesīhāya virdi revān

178. Görüp Zühre arturdı sūz u fiġān
Pür oldı ṣadāsıyla heft āsumān

179. Yüzinden giderdi pes andan niḳāb
K'ide germ olup iḳtibās āfitāb

180. Cemālün görüp ḳaldı Yūsuf ṭoña
Duʿālar ḳılup ḳıldı taḥsīn aña

181. Alup behre Behrām çün buldı kām
Kemend-i maḥabbet anı ḳıldı rām

182. Olup anda Hārūn ile hem-nişīn
İfāde ider aña ʿilm-i yaḳīn

183. Virüp Müşterī cānı çün Müşterī
Ḫarīdār olur vaṣl-ı nīg-aḫteri

184. Muṣāḥib olur anda Mūsā ile
Pür eyler anı daḫı sevdā ile

185. Zuḥal gördi anda ziyāde celāl
Olur meh gibi yiri ṣaff-ı niʿāl

186. Olup Muṣṭafāya muṣāḥib Ḫalīl
Ara yirde olur niçe ḳāl u ḳīl

187. Şevābit sipihrine başdı ḳadem
Yolına nişār itdi encüm direm

188. Şüreyyā idüp silk-i lüʾlüʾ-nişār
Yanar nesr-i şemʿine pervāne-vār

189. Olup pāy-dār ü olup üstüvār
Şükūhı ile buldı cümle ḳarār

İN 4ᵃ [110ᵃ]

190. Ḳamu rāhına oldı lüʾlüʾ-feşān
Şeref vire tā eşref-i ins ü cān

191. Olur enbiyā rūḥı gerdende cemʿ
Çü pervāne anlar o raḫşende şemʿ

192. Piyāde öñince ḳamu enbiyā
Rikābı gibi rākib ol reh-nümā

193. Cihetden ider çünki ṭayy defteri
Tek-u-pūyadan ḳaldı her pey-revi

194. Ḳudūmı ider aṭlası zer-nigār
Ḳomaz nūr-ı vaḥdet yemīn ü yesār

195. Hümā-yı şeref idi ʿizzet-peẕīr
Çıḳar evc-i ʿarşa ḳalur ḫalḳ zīr

196. Göremez kimesne anuñ sāyesin
Bulamaz kimesne anuñ pāyesin

197. Çü pervāne pür-suḫte-i Cebreīl
Muvāfıḳda ḳalur bulamaz sebīl

198. İder şāḫ-ı ḳurb üzre çün āşiyān
Aradan gider perde-i cism ü cān

199. Ḳamu varlıġından çü nevmīd olur
Gider nīstlik hest-i cāvid olur

200. Ḥudūşın çü maḥv itdi envār-ı ẕāt
Ḳalur ẕāt-ı vācib görünmez ṣıfāt

201. Tecelliyle mirʾātı buldı cilā
Mezīd oldı nūr u żıyā vü ṣafā

202. Müberrā olup ẕātı imkāndan
İrişdi ṣafā sırr-ı Sübḥāndan

203. Varur bir yire yoḳ zemīn ü semā
Daḫı anda yoḳ ʿaḳl-ı cüzʿīye cā

204. Anuñ fikrin itmekde ʿāciz ḫayāl
Anı bilmede ʿaḳl-ı ḳāṣır muḥāl

205. Naẓar murġı irmez açup aña bāl
Olur ṭūti-i nuṭḳ vaṣfında lāl

206. Dil ü cānı olmışdı pür-iştiyāḳ
Dem-i vaṣl irüp gitdi derd-i firāḳ

207. Olur mündefiʿ āfet-i intiẓār
Cemālini çün ʿarż ḳıldı nigār

208. Çü vaṣl idi maḳṣūd oldı tamām
Didi vü işitdi hezārān kelām

209. Tamām itdi Miʿrāc çünki Rasūl
Yine ʿālem-i ḫāke itdi nüzūl

210. Olup maḫzen-i rāz-ı genc-i Ḫudā
Mekānına ʿavdet ider pür-ṣafā

211. İdüp baḫş aṣḥāba genci Rasūl
Dil ü cāndan itdi ḳamusı ḳabūl

212. İṭāʿat idüp aġniyā oldılar
Ḳamu genc-i esrār ile ṭoldılar

213. Umūra idüp cümlesi imtiṣāl
Menāhīden eylediler iʿtizāl

214. Ḫuṣūṣā mükerremleri çār-yār
Ki olmış-durur birisi yār-ı ġār

215. Ṣadāḳatde çün ṣubḥ-ı ṣıddīḳdur
Dıraḫşende-ḫurşīd-i taḥḳīḳdur

216. Tenini idüp tīr-i māra hedef
Dilin dürr-i esrāra itmez ṣadef

217. İkincisi ʿÖmerdür ol ehl-i dād
Cihān ḫalḳın itdi ki ʿadliyle şād

218. Musaḫḫar idüp ḫalḳı bī-taḫt u tāc
Selāṭīn-i ʿālemden aldı ḫarāc

219. Üçüncisi ʿOṣmān ol ehl-i ḥayā
Ki hem-rāz idindi anı Muṣṭafā

220. Odur nāẓım-ı vaḥy-i Ḥayy-ı Ḳadīm
Ḥalīm ü ʿalīm ü selīm ü kerīm

221. İki kerre dāmād idinüp Rasūl
Anı itdi aṣḥāb içinde ḳabūl

222. İmām-ı çehārum velī mürteżā
Yem-i ʿilm-i Sübḥān ü kān-ı seḫā

223. Der-i ḳalʿa-i Ḫayberüñ ḳāmiʿi
Ṣafā çarḫınuñ neyyir-i lāmiʿi

224. Seḫāvetde ebr ü şecāʿatde berḳ
Teni ġarb idi ḳalbi ammā ki şarḳ

225. Çü dīn dārına oldı dördi cidār
Gerek lā-cerem dāra dīvār çār

226. İder dār-ı dīnī ḳuṣūrı ḫarāb
Ṣaḳın hedmine ḳılma anuñ şitāb

227. Birisi ʿanāṣırdan olursa kem
Muḳarrer olur merg-i ādem o dem

228. Seni sen ṣaḳın ḳılma ʿamden helāk
Dilerseñ ire cennete rūḥ-ı pāk

229. Olup her biri şāh-ı dervīş-nām
Cihān mülkine virdiler ḫōş-niẓām

230. Ola rāżı Ḥaḳ cümle aṣḥābdan
Daḫı āl-i Aḥmedden aṣḥābdan

231. Ṣalāt āl ü aṣḥābına her zamān
Ola ḥaşre dek bendeden armaġan

İN 4[b] [110[b]]

232. BEHİŞTĪ imām-ı firistāde-gān
Şefāʿat-geri cümle üftāde-gān

233. Ümīdüm bu ide şefāʿat saña
Ki biñ cān ile ümmet olduñ aña

234. Saña ümmetem iy Rasūl-i Ḫudā
Baña şāhid olsun zemīn ü semā

235. Seni görmeden ümmet oldum saña
Teraḥḥum idüp ḳıl şefāʿat baña

236. Beni eyleme reddüñ ile melūl
Ḳuluñam hemīn ḳullıġa ḳıl ḳabūl

237. Eyā ḳufl-i kenz-i İlāha kilīd
Ḳamu ümmete şefḳatüñdür ümīd

238. Ḳamu ümmetüñ deñlü itdüm günāh
Benüm gibi ümmetde yoḳ rū-siyāh

239. Günāhum keşīr ü ṣevābum ḳalīl
Beni ḳılma maḥşer güninde ẕelīl

SEBEB-İ TE'LĪF-İ İN KİTĀB-I MÜSTEṬĀB

240. Meger bir gün olmış idi dil dijem
Beni ḫasta itmişdi emrāż-ı ġam

241. Mizācım bozup derd-i ḳahr ile dehr
İçürmişdi dārū diyü bana zehr

242. Olup derd ü ġam ḫılʿat-i fāḫırum
Şikeste idi ḫāṭır-ı fātırum

243. Żaʿīf oldı mīzāc ulu ṭabʿ süst
Muḥāl oldı olmaḳ bana ten-dürüst

244. Bulup ġuṣṣadan nabż çün dil sükūn
Yaḳīn oldı sevdādan olam cünūn

245. Çü bildüm muḳarrer irişür memāt
Diledüm ki nūş idem Āb-ı Ḥayāt

246. Bulam Ḫıżr gibi ḥayāt-ı ebed
Zebūn itmeye ejdehā-yı laḥad

247. Bulup naẓm-ı ḫūb ile nām u nişān
Diledüm ki nāmum idem cāvidān

248. Sikender çeküp niçe yıl derd ü renc
Cihān-gīr olmaġ içün dökdi genc

249. Çeküp tīġ-ı kīn eyleyüp dār ü gīr
Cihāna belāyıla oldı emīr

250. Ne mülk ü ne māl ü ne ḫayl [ü] ḥaşem
Cihān dutmaġa bana bes bir ḳalem

251. Devātum benüm maḫzen-i rāzdur
Güher baḥrı gönlümle enbāzdur

252. Elümde ʿalem ḫāme-i ser-firāz
Ki ʿālemde eyler beni bī-niyāz

253. Eʿādīyi itmege ṣāḥib-firāş
Elümde olur seyf-i ḫāme tırāş

254. Suḫen mülkine māliküm ser-be-ser
Kemer-beste bendem her ehl-i hüner

255. ʿAdedsüz meʿārif sipāhın Ḫudā
Baña rām idüp eyledi ked-ḫudā

256. Çü ceyş-i meʿānī gele fevc fevc
İde cūş baḥr-i güher mevc mevc

257. Dutar ʿālemi leşker ile güher
Muṭīʿüm olur cümle baḥr ile ber

258. Zamānumda İskender-i ṣāniyem
Suḫen-gülaruñ cümle sulṭāniyem

259. Süleymān-ı devrem suḫen-ḫātemem
Suḫen taḫt u tācum suḫen hem-demem

260. Niẓāmī vü Ḫusrev olup pīşvā
Bu yolda baña oldılar reh-nümā

261. Olup Cāmi-veş bunlaruñ pey-revi
Suḫan-gülaruñ olmışam serveri

262. Yaḳup bunlaruñ meşʿalinden çerāġ
Göñül māʿadāsından itdi ferāġ

263. Naṣīb itdi Ḫaḳ baña rūz-ı elest
İdindüm suḫen mülkini zīr-i dest

264. İdüp ben de bu fende ṭarz-ı ʿacīb
Belāġatda oldum be-ġāyet ḫaṭīb

265. Ne ṣanʿat ki itdiyse üstād-kār
Yeg itdüm yazup ben de diḳḳatde tār

266. Sözümi ṣaḳın ṣanma lāf-ı güzāf
Cihānda benüm gibi yoḳ mū-şikāf

267. Zebānum sürūşa olup tercümān
İder nevḳ-i ḫāmem ḥaḳāyıḳ beyān

268. Serāyende olsa ḳaçan ol sürūş
Oluram hemān ben de gevher-fürūş

269. Olur lāl ü sākit olıcaḳ zebān
Güher-rīz olamaz suḫan-der dehān

İN 5[a] [111[a]]

270. Sürūş olmaya dem ki nā-ehle yār
İder ġāyet ehl olanı iḫtiyār

271. Sözüñ rūḥ-baḫşı olur ol sürūş
Bulur anı vicdān-ı gevher-fürūş

272. Sürūş-ı Ḫudādur baña reh-nümā
Ki oldum bu fen ehline pīşvā

273. Kümeyt-i belāġat ʿinānumdadur
Sözüm līk kendü zebānumdadur

274. Ecelden eger bulur isem emān
Yazup ḫamse olam cihān-pehlevān

275. Bu ṣanʿatda oldum bulınur kemāl
Ki ḫamse naṣīb eyleye Ẕü'l-Celāl

276. Suḫendür kişiden ḳalan yādigār
Çü ḳalmaz ḳalanına ne iʿtibār

277. Suḫen ʿillet-i tāmm-ı insāndur
Ḳavālibdür insān suḫen cāndur

278. Suḫen pīşvādur suḫen reh-nümā
Nigārende-i ṭāḳ-i her dü serā

279. Suḫendür ḫalī-baḫş-ı maḥbūb-ken
Virür perveriş emr ü nehye suḫen

280. Suḫen pāye-i bihterīn beşer
Suḫenden füzūnı suḫenden żarar

281. Suḫen cevherīdür ʿaceb kīmyā
Gehī mūmiyā oldı hem tūtiyā

282. Suḫendür müzeyyen iden ʿālemi
Suḫendür mükerrem iden ādemi

283. Suḫen cevheri baḥr-i cāndan gelür
Degül zer ki zer tīre-kāndan gelür

284. Olupdur suḫen kīmyā-yı vücūd
Anuñ cümle maʿlūlı nā-būd u būd

285. Ḫudādan nebiyye gelen armaġan
Suḫen şeb çerāġı-durur bī-gümān

286. Mekān-ı metāʿ-ı suḫen mülk-i cān
Velī reh-güẕārı suḫen-ver zebān

287. Olup Ḥaḳḳile ḫalḳa ol tercümān
Virür cāna maḳṣūd-ı cāndan nişān

288. Suḫen bir perī-veşdür ārāste
Ḫuṣūṣā ola daḫı nev-ḫāste

289. Pesendīde maṭbūʿ u mevzūndur
Ki her ʿişvesi siḥr ü efsūndur

290. Ḳavāfī aña çünki ḫalḫal olur
Görür ʿāşıḳı anı ḫōş-ḥāl olur

291. Geyüre çü naẓm aña dībā libās
Ḳamer pertevinden ide iḳtibās

292. Daḳa yāre çün aña tāze ḫayāl
Cemāline virür be-ġāyet kemāl

293. Çü ṭāvūs idüp gāh rengīn ḫayāl
Daḳar müşgden zīb içün aña nāl

294. Olur ʿaḳl bağında geh cilve-ger
Virür cilvesi cāna nūr-ı baṣar

295. Olur kilkden çün şeker geh ʿayān
Meẕāḳ ehli ẕevḳ ile bulur revān

296. Siyeh-pūş olup geh çü Āb-ı Ḥayāt
Bulur ölmeden nūş idenler necāt

297. Ḳamu şeyʾe yā Rab virürsin vücūd
İder ẕātuña cümle eşyā sücūd

298. Görinen bilinen ḳamu kāyināt
Delīl oldı itmege iṡbāt-ı Ẕāt

299. Faḳīrāne iṡbāt idüp ben ẕelīl
Getürdüm niçe yirde rūşen delīl

300. Baña feyż ḳıl kim daḫı çoḳ delīl
Yazup cennet-i ʿAdni bulam sebīl

301. Ġaraż yazmadan bu kitābı faḳīr
Seni medḥ ḳılmaḳdur iy dest-gīr

302. Bunı yazmada dest-gīr ol baña
Muʿīnā ṣıġındum bilürsin saña

303. BEHİŞTĪye luṭfuñı idüp refīḳ
Murādına göster İlāhī ṭarīḳ

304. Her işünde ol yā Rab aña muʿīn
Bilürsin muʿīni ki sensin hemīn

305. Niʿam-vāfir u mīhmān bī-şümār
İlāhī ziyāde ide Kird-gār

306. Velī-niʿmetüm beẕl ḳıldum neʿam
Ḥasūd olsa küfrān velīkin ne ġam

307. Bu cām-ı mey olsun şu yāre ḥelāl
Ki dürdin daḫı bile āb-ı ẕülāl

308. Sözüme eger ṭaʿn ide kem ʿayār
Ne ġam çünki yoḳ cāhile iʿtibār

309. Yiter bize bizi bilen iy ʿazīz
Ne itse gerek cāhil-i nā-temīz

310. Meşeldür söz ehlini o ḫūb bilür
Her ādem kemālince ḥiṣṣe alur

311. Çü naẓmum gülistāndur iy bü'l-heves
Kimi gül-dürür kimisi ḫār u ḫas

İN 5[b] [111[b]]

312. Şu kim bilmedin bana taḥsīn ider
Degül āferīn bil ki nefrīn ider

313. Giçer her kişi gerçi gevher-şinās
Ḳalīl olur ammā şinās ehl-i nās

314. [O kim ki] ḥasedden bulur biñ ʿuyūb
Görinür gözine muḥaḳḳar bu ḫūb

315. Hüner-mendi elbet daḫı bī-hüner
Ḳadīmī bu ʿādet-dürür kim yirer

316. Ola ṭıfl çün kendüden bī-ḫaber
Belūṭ ile bir aña ḫurmā-yı ter

317. Olur gerçi ḥanẓal da rengīn ü ter
Degül sīb-i rūmī gibi pür-şeker

318. Benüm gibi olmaḳ gerekdür kişi
Ki bile benüm işledügüm işi

319. İder gerçi deryā-yı cevher ḫurūş
Degülem velī ben de gevher-fürūş

320. Olur çün suḫen gevheri pür-bahā
Anı sīme ṣatmaḳ ola mı revā

321. Şu kimse ki dānende-i ṣarrāfdur
Daḳa mı ḫaruñ boynuna hīç dür

322. Ne deñlü ki kesb itdüm ise kemāl
Mezīd oldı rūzīde naḳṣ u zevāl

323. Dutubdur bu söz şöhreti ʿālemi
Olur keşret-i ʿilm rūzī kemi

324. Murādı kişinüñ olıcaḳ kemāl
Velī māl içün gelmez imiş kemāl

325. Yiyen cāh u dünyā içün līk ġam
Meʿārifden ururса ʿayb ola dem

326. Nedür cāh-ı dünyā nedür mülk ü māl
Olur āḫır elbette çün pāy-māl

327. Gözükmez baña mülk ü māl-i cihān
Murādum hemīn nāmdur cāvidān

328. Cihān devletine çü yoḳ iʿtimād
BEHİŞTĪ kemāli idesin murād

329. Ne Dārā ne Cemşīd adı yād ola
Senüñ ḥaşre dek nām-ı nīküñ ḳala

MİDḤAT-İ ḪALİFE-İ ḪULEFĀİ'R-RĀŞİDİN SEDD-İ DİN

330. Eyā murġ-ı gūyā-yı gevher-niṣār
Hümā-yı şeref-baḫş-ı ʿAnḳā-şikār

331. Çü sī-murġ-ı murtāż u ʿuzlet-güzīn
Ḳanāʿat-peẕīrā vü tenhā-nişīn

332. Bulur mürde-diller demüñden ḥayāt
Sözüñ cevherinden ġanī kāyināt

333. Güher delmege eyle elmāsı tīz
Cihān ḫalḳına ol yine genc-rīz

334. Çü ṭabʿuñ yanında ḥacīldür biḥār
Cevāhirlerüñ ḫāṣını ḳıl niṣār

335. Ki seyr idicek anı gevher-şinās
İde baḥr-i ṭabʿuñı andan ḳıyās

336. Çü ṭabʿuñ ʿarūsı degüldür ʿaḳīm
Vücūda getürsün ḳo dürr-i yetīm

337. Be-ġāyet şemīniyle zeyn eyle tār
Şehüñ eylemege rehine nişār

338. Niçe şeh Süleymān-ı āfāḳdur
Melāyik cemāline müştāḳdur

339. Ḫudāvend-i şemşīr-i ṣāḥib-külāh
İşigi cihān şehlerine penāh

340. Şeh-i Bāyezīd Ḫān u nuṣret-şikār
Saʿādet-peẕīrā vü devlet-şiʿār

341. Ḫılāfet serīrinde mesned-nişīn
Vücūdı şeref-baḫş-ı tāc u nigīn

342. Ṣadāḳatde Bū Bekr ü ʿOşmān-ḥayā
ʿAdilde ʿÖmer tīġde Mürteżā

343. Emīn-i zamān u Ḍamīn-i emān
Fürūzende-çeşm [ü] çerāġ-ı cihān

344. Ḳapusı selāṭīne miʿrācdur
İşigi ṭaşı dürretü't-tācdur

345. Sikender-şükūh u Süleymān-dem
Şeh-i Rūm u Sulṭān-ı Mıṣr u ʿAcem

346. Hümāya şeref-baḫşdur sāyesi
Sipihr-i berīn kemterīn pāyesi

347. Çü rūḥ-ı mücessem mübārek teni
Çü ḫurşīd-i tābān dil-i rūşeni

348. Cemāl ü kemāl ü celāl ü ḫıṣāl
Kemālünde virmiş aña Ẕü'l-Celāl

349. Raḳamhā-yı menşūr-ı şāh-ı cihān
Olur sedd-i Yeʾcūc-ı āḫır-zamān

İN 6ᵃ [112ᵃ]

350. Felek gibi nāfiẕdür aḥkām-ı şāh
Ki geh tīġ olur geh baġışlar külāh

351. Hümāyūn-ı ṭuġrā-yı şāh-ı cihān
Virür māh-ı nevden hemīşe nişān

352. Celāline nisbet bu heft āsumān
Degüldür şehüñ pāye-i nerdübān

353. Melekdür velīkin ḳabāda nihān
Ṣanurlar beşer anı ḫalḳ-ı cihān

354. Eger ẕerreye mihri virürse tāb
Olur ẕerre pertev-figen āfitāb

355. Muḳābil ola aña ger āfitāb
Ola rīze rīze çü tīre-seḥāb

356. Olur ḥükmüne tevsen-i çerḫ rām
Virür destine esb-i devlet zimām

357. Cihān şāhıdur hem cihān-pehlevān
Naẓīrin getürmiş degüldür cihān

358. Çeke seyf-i Ḍaḥḥākı çün şehriyār
Olur dūş-ı düşmende her mūy mār

359. Dıraḫşende şemşīr iken āfitāb
Degül tīġı yanında bir ḳaṭre āb

360. Egerçi ki şemşīridür āb-gūn
İder nīl-gūn līk jengār ḫūn

361. Niyāmı olur maʿden-i laʿl-i nāb
Şafaḳdur niyāmı ṣan ol āfitāb

362. Eline ala çünki şemşīr-i tīz
İdemez felek de anuñla sitīz

363. Ele alsa yayın gehī kār-zār
Ḳaçar ḫaṣmı olursa İsfendiyār

364. Çü çeşm-i kemāna işāret ide
Cihān mülkini cümle ġāret ide

365. Kemān-ı keyānīsi ebr-i belā
Ḫadeng-i ciger-dūzı tīr-i ḳażā

366. Aça çünki ḫūnī kemānı kemīn
Siperler dutar başa çarḫ-ı berīn

367. Ola nāveki çünki çeşme-güşā
Ṭolar seyl-i ḫūniyle ṭās-ı semā

368. Ḫadeng-i neyi çün ola naġme-ger
İder raḳṣ elinde sipihrüñ siper

369. Müşebbek ider tārı tīri şehüñ
Urur dāġ baġrına tīġı mehüñ

370. Eline sinān alsa ol şeh-süvār
Ḳafeṣ gibi Ḳāfı ider raḫne-dār

371. Sinānı ecel zehrine nāvdān
ʿAdūya olur mār-ı āteş-feşān

372. Felek ṭāḳına olmasaydı sütūn
Yıḳılurdı bu günbed-i ser-nigūn

373. ʿAceb mārdur nīzesi cān-sitān
Ki olur ġıdā aña maġz-ı yılan

374. Kemendi çeker mār-ı pīçāndur
ʿAdū boynuna līk pīçāndur

375. Kemendine bende zemīn ü zamān
Olur bend pīçine pīl-i demān

376. Siperdür aña ḥırz-ı Perverdigār
Her işde olur Ḫıżr āmūrz-gār

377. Olup çetr [çünkim] bu heft āsumān
İşigünde Keyvān olur pās-bān

378. Şehe bār-geh ḳurmaġa āfitāb
Ṣalar her gün eṭrāf-ı arża ṭınāb

379. Ne ṭāyir ki çetrinde idindi cā
Hümāyūn olur sāyesinde Hümā

380. Çü İskender-i Rūmi kişver-güşā
Çü Ḫıżr-ı Nebī güm-rehe reh-nümā

381. Ḳaçan ḳılsa altında cevlān raḫş
Olur taḫt-gīr u olur tāc-baḫş

382. Çü kān ü çü deryā girān-māyedür
Ẓafer-ṣayd-ı şāhīn Hümā-sāyedür

383. Çeker ṣaydı göre Erdeşīr-i zūr
Anuñ ṣayd-ı fitrākı Behrām-ı Gūr

384. Eger pīl-i meste atarsa kemend
İder pīl-i mesti kemend ile bend

385. Ne mülke ki ʿazm itse ol nām-ver
Olur hem-ʿinān aña feṭḥ u ẓafer

386. Eger Ḫayber olsa ḥiṣār-ı ʿadu
İder ḳalʿ bābın şeh-i ceng-cū

387. İdüp ḳalʿasın kāfirüñ tār-mār
İder malını Ḥaḳ yolı[na] niṯār

388. Degüldür ḳatında anuñ peşşe pīl
Cihān malı yanında şeyʾ-i ḳalīl

389. Bir elinde zer beẕlde hem-çü mīġ
Birinde çü ḫurşīd-i raḫşende tīġ

390. Simāṭ-ı semā ṣofra-i ḫˇānıdur
Cihān genci pür-genc-i iḥsānıdur

391. Ne deñlü ki fikr eyleye ʿaḳl-ı nās
ʿAṭāsına şāhuñ bulamaz ḳıyās

İN 6ᵇ [112ᵇ]

392. Felek defterinde kevākib eger
Raḳam ṣıfrı olur ise ser-be-ser

393. İdemez ʿaṭāsını mücmel ʿayān
Degül ki ide tafṣiliyle beyān

394. Cihān olsa ṣandūḳ-ı pür sīm ü zer
ʿAṭā-yı şehe kīse bir gün yiter

395. Olursa güher tūde-i āsumān
İder bir kemīne ḳulına revān

396. Kefinden virür idi deryā nişān
Eger olsa dīnār ü dirhem-feşān

397. Seḫā kānı olmışdı ġāyet ḫarāb
Yine ḳıldı pür-cevher ol āfitāb

398. Şecāʿatde ġāyet de merdānedür
Seḫāvetde bī-miṣl ü ferzānedür

399. Cihān-pehlevān nāṣır-ı dīn-i Ḥaḳ
Simāṭında bu çerḫ-ı çīnī çanaḳ

400. Çü baḥr-i ʿaṭāsı şehüñ ide cūş
İder pes zer [ü] sīm-i ṣāmit ḫurūş

401. ʿAṭāsıyla pürdür cihān mülk ü māl
Degül luṭfı mevḳūf-ı cüzʾī suʾāl

402. Çü iḥsān ide şāh-ı ḥātem-ḫıṣāl
Ümīd ile yoḳ intiẓāra mecāl

403. Olup sīr ḫˇānıyla bernā vü pīr
Görür luṭfun anuñ gedā vü emīr

404. Niçe ẕerre-i kemterī luṭf-ı şāh
İder mihr mānendi ṣāḥib-külāh

405. Ḳapusında yoḳ bir ḳulı nā-ümīd
Her engüşti ḳufl-ı seḫāya kilīd

406. Şu kim baġlaya ḫıdmetinde kemer
Olur çün kemer başda ayaḳ güher

407. Şu resm ile ʿadl itdi ol dād-ḫˇāh
Ki ḥışn-ı ḥaṣīn oldı her ḫˇāb-gāh

408. Kime zehr-i ġamdan irişse memāt
Virür luṭfı tiryāḳı yine ḥayāt

409. Cihān mülkine ʿadli miʿmārdur
Nigeh-dār aña baḫt-ı bīdārdur

410. Bulur ʿadliyile ʿimāret bu ḫāk
ʿAdū mülki ḳahr ile dāyim ḫarāb[72]

411. Ḳudūmıyla maʿmūr olaldan cihān
Unuduldı nām-ı Anūşīnrevān

412. Yaḳup şemʿler şaḫne-i āsumān
Olur her gice ḳaṣrına pās-bān

413. Zemīn dūzaḫ olmışdı bī- kār ü kişt
Velī itdi ebr-i ʿaṭāsı behişt

414. Olur sāye ṣalduġı yirler behişt
Ġubār-ı rehi müşg ü ʿanber-sirişt

415. Ṭolar ġulġul-i kūsı ile cihān
Virür kūh gibi ṣadā āsumān

416. Felekden o şeh baḫtı tañ mı füzūn
Ser-efrāzdur şeh felek ser-nigūn

417. Olur ḫalḳ ḫulḳına anuñ ʿibād
Be-ġāyet kemīn bendesi Key-ḳubād

418. Güneş gibi rūşendür aña ʿulūm
ʿAdūsı perīşān hem-çün nücūm

419. Nʾola mehl buldıysa aʿdā-yı dīn
Ve ümlī lehüm inne keydī metīn[73]

---

[72]Kâfiye kelimeleri uyum içinde değildir. Metinde bazı beyitlerde bu durum görülmektedir. Kâfiyenin uymadığı beyitlerde konuda bir farklılaşma olup olmadığı araştırılmış; ancak konunun değişmediği görülmüştür. Müellifin bunu bilinçli bir şekilde yapıp yapmadığı hususu göz önünde tutularak bu tip yerler incelenmiş fakat bunun da söz konusu olmadığı tespit edilmiştir. Bu tip yerlerin müstensih hatâsı olduğu söylenebilir.

[73] Aʿrâf 7/183, Kalem 68/45. âyetten tam iktibas yapılmıştır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

وَأُمْلِى لَهُمْ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ

"Onlara mühlet veririm; (ama) benim cezam çetindir."

420. Cihān Ḫusrevā çetr-i heft āsumān
Dutar ḫar-gehüñ üstine sāye-bān

421. Şükür kim Ḫudāvend-i gītī-penāh
Bize virdi sencileyin dād-ḫᵛāh

422. Ḫuceste imiş mülk-i maġrib-zemīn
Ki sencileyin şāhı var pāk-dīn

423. Senüñ ʿahd-i ʿadlüñde iy nām-ver
Yürür gündüzün gün giceler ḳamer

424. Cihān ṭurduġınca olup ser-firāz
Olasın saʿādetle bende-nüvāz

425. Her işüñde yārīger olup Ḫudā
Ola Ḫıżr dāyim saña reh-nümā

TEMEDDUḤ-I MÜNŞĪ-İ İN MÜNŞEʾĀT-I PÜR-NÜKĀT

426. Eyā bülbül-i būstān-ı cihān
Suḫen-gūy-ı ṭūṭī-i şekker-feşān

427. Yine başla bir naġme-i dil-firīb
Ola tā ki dem-beste her ʿandelīb

428. Cihān gülşenin eyleyüp pür-ṣadā
Yine eyle bir ḫūb-ı dil-keş edā

429. Yi iy ṭūṭi-i Rūmī Mıṣrī şeker
Ki cān gülşenünden virürsin ḫaber

İN 7ᵃ [113ᵃ]

430. ʿAcemde daḫı gerçi çoḳ Zend-vāf
İderler velī fażluña iʿtirāf

431. ʿAceb oldı bostān-ı Īrān tehī
Senüñ gibi yoḳ anda serv-i sehī

432. Gidüp Cāmī degdi saña taḫt u tāc
Suḫen mülki nāmuñla buldı revāc

433. Ḳaçan Rūmda ḳopsa bir pehlevān
Olur idi iḳlīme ṣāḥib-kırān

434. Bu kişverde sensin cihān-pehlevān
Revādur disem saña ṣāḥib-ḳırān

435. Ṣalā idi iḳlīme yoḳ bunda lāf
Cihān-pehlevān ḳanı hāẕā meṣāf

436. Cihānda giçer çoḳ kişi pehlevān
Meşeldür bu kim dilde yoḳ üstüḫ̌ān

437. Mücerred söze olmaya iʿtibār
Bilinür velīkin gehī kār-zār

438. Düşer gerçi bizden de geh gāh lāf
Degül ḥaḳ bilür līk lāf-ı güzāf

439. Temevvüc idüp baḥr ide çün ḫurūş
Nedür seyl kim ide yanında cūş

440. Güneş ʿāleme virür iñen żıyā
Fetīle ne deñlü vire rūşenā

441. Çalınur iken nāy-ı rūyīn ü kös
Ne deñlü ṣadā vire bang-ı ḫorus

442. Ḳaçan ney çalınsa o şeh bezm-i mül
Ṣafā vire mi ṭabʿa bang-ı dühül

443. Ṣatarken cihān ḫalḳına sen güher
Ḳaçan müşterī bula her pīle-ver

444. İderken ṭapuñ sīm ile zer niṣār
Ala mı mis-i āheni hūş-yār

445. Pür iken senüñ maḥzenüñ müşg-nāb
Meşāmı olan hergiz almaz türāb

446. Getürdüñ çü dükkāna ḫurmā-yı ter
Gözi olmıyan ḥanẓal ala meger

447. İder ʿarż-ı ʿārıż çü bī-perde ḥūr
Baḳan zişt-ruḫsārına ola kör

448. Çemende çü ṭāvūs cevlān ider
Ḳonup zāġ-ı bed-çehre anda nʾider

449. İde çünki şāhīn havāya heves
Göremez anuñ ẓıllını cüz meges

450. Ola esb-i tāzī yola çün revān
Ḫar-ı leng irişmez aña bī-gümān

451. Cihān ṣuffasına döşedüñ ḥarīr
Ne işe gerek ola köhne ḥaṣīr

452. Ḫayālī[74] bulur Hātifī[75] daḫı çoḳ
Ne aṣṣı velī ʿilmden ḥaẓẓı yoḳ

453. Bu kāra maʿānī maʿārif gerek
Çü esbāb olmaya çekme emek

454. Şu kim ʿilm ile olmaya āşinā
Ḫaṭāsı olur lā-cerem cā-be-cā

455. Kim ola ki itmeye hergiz ḫaṭā
Ḫaṭāda velīkin gerekdür ḫafā

456. Tefāvüt çü Ḥaḳḳuñ kelāmında var
Bizüm gibiye daḫı ne iʿtibār

457. Şütür-gürbe olmasa līkin kelām
Maʿānīsi ḫūb olsa naẓmı tamām

---

[74] Hayâlî-i Buhârî (870/1465): Hayâlî-i Buhârî ya da Buhârâyî olarak anılan şair hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. *Devletşah Tezkiresi*'nde şu bilgiler yer almaktadır: Hayırlı kişilerin sevgilisi Mevlana Hayâlî-i Buhârî Hoca İsmetullâh-ı Buhârî'nin öğrencilerindendir. İstidat sahibi ve hoş tabiatlı biriydi. Dervişane ve akıcı şiirler söylemiştir. Divanı Maveraünnehr, Bedahşan ve Türkistan'da çok meşhurdur. [Necati Lugal (hzl.) (2011). *Şair Tezkireleri (Tezkiretü'ş-Şuarâ) Devletşah*. 523.] Ali Şîr Nevâî de çok kısa olarak şu bilgileri verir: Buhârâ'dandır. Hoca İsmet'in öğrencisidir. Kendisi güzel ahlaklı ve güzel tavırlı yiğitmiş. Onun da kabri Buhârâ'dadır. [Kemal Eraslan (hzl.) (2001). *Ali Şîr Nevâyî Mecâlisü'n-Nefâyis II*. 325.]

[75] Hâtifî (927/1531-1532): Safevi şairlerindendir. Adı Abdullah'tır. Horasan kasabalarından Harcürd'de dünyaya gelmiştir. Molla Câmi'nin kızkardeşinin oğludur. Herat'ta dayısının yanında yetişmiştir. Câmi' nin müsaadesile Nizami'nin hamsesine cevap yazmış ve dört kitap meydana getirmiştir. Şirin-ii-Husrev bunlardan biridir. Ayrıca Şah İsmail için Şehname tarzında bir eser yazmağa başlamış, fakat bitirememiştir. Mesnevi nev'inde oldukça kudret gösteren Hatifi, birinci sınıf bir şâir değildir. Harcürd'de bir «çâr-bâğ» tertip ve tanzim ettiren Çâr-bâg'da medfundur. Şirin-ü-Husrev'in yazma nüshaları muhtelif Avrupa kütüphanelerinde mevcut olduğu gibi İstanbul kütüphanelerinde de vardır [Faruk K. Timurtaş (1961). "İran Edebiyatında Husrev ü Şirin ve Ferhad ü Şirin Yazan Şairler". *Şarkiyat Mecmuası*. IV. 78.]

458. Gerek ḳudret envāʿ-ı naẓma tamām
Ki kişi ola şāh-ı mülk-i kelām

459. İder meşneviyle fuḥūl iftiḫār
Velī cümlesine gerek iḳtidār

460. Dirüz şiʿr dise Süheylī[76] dürer
Degül meşnevīden velī behrever

461. Saña minnet iy feyżi çoḳ Kird-gār
Ki virdüñ baña külline iḳtidār

462. Ḳo daʿvīleri naẓma ḳıl ibtidā
BEHİŞTĪ degül ehle daʿvī revā

463. İñen daḫı germ olma fikr it meʾāl
Kişiye gelür kendü naḳṣı kemāl

İBTİDĀ-YI DĀSTĀN U BER-TAḪT NİŞESTEN-İ ṢĀḤİB-ḲIRĀN

464. Suḫen-gū-yı pīşīne üstād-ı kār
Dimiş eyleyüp laʿl ü lüʾlüʾ niṣār

465. Tamām oldı çün nevbet-i Feyleḳūs
Sikender derinde felek çaldı kūs

466. Şeref bulup anuñ ile taḫt-ı Rūm
Behişt-i berīn oldı ol merzubūm

467. Dutar ʿadl ile ʿālemi ser-be-ser
Olur ḥükmine rām baḥr ile ber

İN 7ᵇ [113ᵇ]

468. Cihān ʿadl ü dādıyla ābād olur
Zamān ẓulm bendinden āzād olur

---

[76] Burada bahsi geçen Süheylî'nin, Nizâmeddin Ahmed (918/1513) olması, hayatından ve eserlerinden hareketle kuvvetle muhtemeldir: Çağatay şairi ve devlet adamıdır. Ali Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis*'te Süheylî'nin şiir kaabiliyetinin daha küçük yaşta anlaşıldığını ve birlikte büyüdüklerini söylemesi, iki arkadaşın aynı tarihlerde dünyaya gelmiş olduğunu düşündürmektedir. Buna göre Süheylî Herat'ta 845 (1441) yılında veya biraz önce doğmuş olmalıdır. Devletşah'a göre Çağatay ulusuna mensup asil bir aileden gelmektedir. Süheylî çok genç yaşta siyaset sahnesinde görülür. Bir müddet emîr sıfatıyla Baykara'nın nedimliğini yapar. Nevâî'nin teklifiyle nişancı tayin edilir. Süheylî'nin hayatının son yılları hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Nevâî ve Devletşah, Süheylî'nin güzel huylu, iyi geçimli, faziletli, dürüst, ilme ve ilim adamlarına değer veren bir insan olduğunu belirtir. [Ömer Okumuş (2010). "Süheylî Nizâmeddin Ahmed". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 33-35.]

469. Zamānında çün ʿadlle āġāz ider
Ḥamāme ile bāz pervāz ider

470. Olup mārlar ḥāfıẓ-ı āşiyān
Zemīn emniden oldı çün āsumān

471. İder seyr saḥrāda āhū vü bebr
Olur hem-nişīn gevzen ile hizevr

472. Cihān ʿahd-i ʿadlinde olur cinān
Niʿam keşretinden olur rāygān

473. Riʿāyet idüp resm-i ecdādını
İder münteşir ʿadl ile adını

474. Cihān şehlerinden olup nīk-nām
Olur cümle ser-keşler aña ġulām

475. Kelāmı ḳamu ḥikmet-āmīz olur
Suḫende dili ḫançer-i tīz olur

476. Nerede ki işitse bir ser-firāz
Getürüp iderdi anı bī-niyāz

477. İşitse nerede bir ehl-i kemāl
Getürüp virürdi aña mülk ü māl

478. Bezimde çü deryā güher-rīz olur
Rezimde velī āteş-i tīz olur

479. Şu vażʿı ider geçmedin az zamān
Ki ḥükmine olur musaḫḫar cihān

480. Cihān şehleri aña muḥtāc olur
Ḳamusına ol dürretü't-tāc olur

481. Eger eylese pīl-i Hindūya zūr
Olur pīl pā-māl çün mūr-ı ḫor

482. Olursa muḳābil aña ejdehā
Bulamaz anuñ ḫançerinden rehā

483. Felek şīri tīrinden idüp ḫaẕer
Dökerdi kemānın görüp nesr per

484. Olur zūr-mend ü cihān-pehlevān
Virür tevsen-i çarḫ eline ʿinān

485. Ḳaçan olsa cevşen-ver ol şeh-süvār
Zemīn gāvı gerdūn-veş olurdı zār

486. Eline sinān alsa ol nām-ver
Muḥīṭuñ olur cūyı ḫasta-ciger

487. ʿUlūmuñ ḳamusından āgāh olur
Hemīşe sürūş aña hem-rāh olur

488. Çeküp leşker olsa ne mülke revān
Olurdı Ḫıżır ḥażreti hem-ʿinān

489. İdinüp kemāl ehlini maḫremi
İdinmez idi cāhili hem-demi

490. Kişiyi ider hem-nişīn nīk ü bed
Ṣaḳın bed-muṣāḥib idinme ebed

491. Ebed irmeye ol ʿazīze gezend
Ki gitmeye gūşından anuñ bu pend

492. İderdi gehī rāz-ı encüm ḥisāb
İçerdi gehī encümenle şarāb

493. Mübārizler ile idüp geh şikār
Olur idi dānāya geh rāz-dār

494. Şu deñlü dökerdi eli sīm ü zer
Ki kān olmış idi ḳamu ḫuşk u ter

495. Bir elinde cām ü birisinde tīġ
Biri mihr-i raḫşendedür biri mīġ

496. Alınmadı devrinde yollarda bac
Reʿāyāya iḥsān olındı ḫarāc

497. Terāzū gerek dest-i her tāc-ver
Birinde ḥadīd ola birinde zer

498. Arisṭō ki her işden āgāh idi
Vezīr idi vü maḥrem-i şāh idi

499. Sikender şeh ola Arisṭō vezīr
ʿAceb midür olsalar āfāk-gīr

MÜRĀSELE-İ SİKENDER-İ ŞĀḤİB-ḲIRĀN BĀ-ŞĀH-I İRĀN

500. Çü fīrūz-mend ola bir ser-firāz
Olamaz ʿadūlar aña çāre-sāz

501. Ne maḳṣūdı kim Ḥaḳdan ide ümīd
Der-i beste ise bulınur kilīd

502. Süvār olup olsa ne mülke revān
Olur feṭḥ u nuṣret aña hem-ʿinān

503. Gül-i feṭḥ rāhın idüp gül-sitān
Olur ḳanda kim ḳonsa bāġ-ı cinān

504. Virür bīde uġrar ise daḫı bār
Olur seng dür giçse ol kūhsār

505. Ne vādīye kim uġraya ḫuşk ola
Ṣuyı kevṯer ola gili müşg ola

8[a] [114[a]]

506. Çıḳarmadan ol ḫançer-i āb-gūn
Düşer ḫaṣm atından yire ser-nigūn

507. Daḫı çekmedin tīġ-ı āteş-feşān
Dil-i ḫaṣm yanup virür defʿ-i cān

508. Eline daḫı almadan ol kemān
Ṭolar düşmenüñ oḳ gibi aġzı ḳan

509. Cihān-gīr ola çünki bir şehriyār

Olur bir kişisi ʿadūya hezār

510. Ne mülke ki feṯḥ eylemege gider
Bulur varmadan daḫı aña ẓafer

511. Çü cāndan kişi nā-hirāsān olur
Helāk-i ʿadū aña āsān olur

512. Şu kimse ki ḫavfiyle eyleye ceng
Ḳaçan ide meydān içinde direng

513. Baş ortaya ḳoyan olur yine baş
Muḫanneṯ kişiye güç olur savaş

514. Degül āhudan rūzi yūzuñ füzūn
İder biñini bulsa günde zebūn

515. Ne deñlü ola peşşede ya mecāl
Getürdi ki Nemrūda bunca zevāl

516. Olur ḫōr gerçi ki mūş-ı naḥīf
Dem olur düşer pīli eyler żaʿīf

517. Egerçi ki yoḳ mūrda hīç tāb
Getürmez velī şīr çeşmine ḫˇāb

518. Ziyāde-dürür bāzdan ḳazda tāb
İder līk silleyle baġrın kebāb

519. Ġalīvājda daḫı var çenk ü bāl
Velī şāhin eyler anı bī-mecāl

520. Ciger yoḳ kim eyleye zinde şikār
Żarūrī ġalīvāj olur cīfe-ḫˇār

521. Şu kimse ki ḫavf ide rūz-ı neberd
Dimez merd olan kimsene aña merd

522. Şu kim yoḳ şecāʿatden anda eşer
Olur kār-zār olsa ḫasta-ciger

523. Muḫanneṯ ki pür ola ḳalbinde bīm
Ḥarām ola aña virürlerse sīm

524. Çü var māye şāhīn şikārına çüst
Aña zeng-i zerrīn degüldür dürüst

525. Çü ṣayd eylemekde ola yūz süst
Yeg andan şu sinnevr kim ola çüst

526. Yükün çekmeden ḫar çü nālān ola
Revā mı aña ḫazz pālān ola

527. Gerek iḥtiyāṭ olana rūz-ı ceng
Degül şol ḳadar kim vire nāma neng

528. Deminde gerek ḥīle vaḳtinde tīġ
Ki dönmeye furṣat geçürdüñ dirīġ

529. Şu yirde ki ḥīle gerek itme ceng
İderler saña yoḳsa dünyāyı teng

530. Şitābuñ direngüñ daḫı pīri var
Gelür rāst olsa maḥallinde kār

531. İder saʿy iki ḫaṣm vaḳt-i ḳıtāl
Birine virür feth u nuṣret Celāl

532. Ẓafer olmaya çünki bir şāha yār
Başılur ola ḫayli ger ṣad-hezār

533. Çü furṣatda olmaya nuṣret muʿīn
Olur elde bī-kār şemşīr-i kīn

534. Elinde olup sūzen anuñ sinān
Olur leng altında esb-i devān

535. Saʿādet anuñ kim geh-i kār-zār
İder fetḥ murġını āsān şikār

536. Ele almadan tīr ü tīġ u teber
Kemīnden kemānını ṣunar ẓafer

537. Yazan pīr tārīḫ-i İskenderi
Şu resme raḳam itdi bu defteri

538. Ki bir gün Sikender o ṣāḥib-ḳırān
Cihān-gīr ü gerden-keş ü nev-cuvān

539. Oturmış müşerref idüben serīr
Yanında Arisṭō muḳarreb vezīr

540. Cihān ġuṣṣasından buluban ferāġ
Muṣāḥibleri ile eylerdi lāġ

541. Ḳurup bezm-i şāhī idüp ʿīş ü nūş
Gehī mey içüp geh ider sāz gūş

542. Eline alup cām-ı şāhen-şehi
Gehī pür ider idi gāhī tehī

543. İdüp cāmı geh laʿl laʿl-i müẕāb
Geh elmās iderdi pür eyleyüp āb

544. Ter-āteş ala pür olup āb-ı ḫuşk
Muʿaṭṭar iderdi dimāġı çü müşg

545. Olup şekker-efşān u hem nūş-baḫş
Güneş gibi meyden ḳadeḥ pür-dıraḫş

546. Ḫırāmān olup sāḳi-i ḫōş-ḫırām
Ṣunardı yüz iġrāz u nāz ile cām

547. Alup ʿūd ile bülbül-i ḫōş-nevā
Virürdi ṣadāsı ḳulūba ṣafā

İN 8[b] [114[b]]

548. Delinüp dil-i ney viricek nefes
Dimāġa ṭolardı hevā vü heves

549. Enīn ile itdükce barbuṭ fiġān
Olurdı ṣurāḥīnüñ eşki revān

550. Müdām işdügünce güzeller şarāb
Piyālenüñ aġzı ṭolardı luʿāb

551. Sürūd eylese her ḳaçan arġanūn

Cigerden olurdı revān rūd-ı ḫūn

552. Melek sāḳi vü ḥūr rāmişgerān
İderler şehüñ meclisini cinān

553. Mey-i surḫ ile nuḳl-i ḫurmā-yı ter
Virür meclisine şehüñ zīb ü fer

554. Sürerken bu nevʿ ile ẕevḳ ü ṣāfā
Gelüp didi bir bende kim Ḫusrevā

555. Şeh-i şāh-ı Īrān u Tūrān-zemīn
Rasūl itmiş irsāl hem āferīn

556. İcāzet diler dest-būs itmege
Diyüben peyāmın dönüp gitmege

557. Ayıtdı nʾola gelsün ol nām-dār
Ṣafālar virür yār-ı peyġāmbār

558. Bizüm rūḥumuzdur şehin-şāh-ı şarḳ
Rasūlün ḳılalum zer ü sīme ġarḳ

559. Buyurdı hemān oldı dīvān-ı şāh
Olur ḳapuya cemʿ cümle sipāh

560. İki cānibe ḳondı kürsī-i zer
Otur aña iki yel-i nām-ver

561. Gelüp bir bir oturdı erkānlar
Müzeyyen idüp ṣadrı aʿyānlar

562. Arada serīr-i şeh-i nām-dār
Yanında Arisṭō-yı dānā-yı kār

563. Şeref virdi dīvāna ṣāḥib-ḳırān
Ṣaf-ārā vü leşker-keş ü pehlevān

564. Varup şāhdan ḥācib itdi ḫaber
Ki gele rasūl-i şeh-i muʿteber

565. İde dest-būs-i şeh-i tāc-ver
Diye şāha neyise şehden ḫaber

566. Gelüp iḥtirām ile ol ser-firāz
Öñinde niyāz ile ḳıldı namāz

567. Rükūʿ eyleyüp itdi çoḳ āferīn
Sücūd idüp öpdi öñinde zemīn

568. Başın ḳaldurup didi iy pādişāh
Saña yaraşur taḫt u tāc u sipāh

569. Felek saña taḫt u güneş tāc ola
Cihān şehleri cümle muḥtāc ola

570. Boyuñ servi ser-sebz ü ḫurrem ola
Doḳunmaya aña muḫālif havā

571. Hemīşe günüñ günden iy pādişāh
Yeg itsün Ḫudāvend-i ḫurşīd ü māh

572. Ḫudāvend-i Īrān u Tūrāniyān
Ser-i ceng-cūyān-ı āteş-feşān

573. İdüp ḥażret-i şāha çok çoḳ selām
Ḳuluñ ile gönderdi bir ḳaç peyām

574. Ayıtdı ki İskender-i Feylaḳos
Şeh oldı gelüp itmedi dest-būs

575. Budur resm kim Rūma olursa şāh
Geyer şāh-ı Īrān-zemīnden külāh

576. Gelüp Rūmdan bunda tamġa vü bāc
Gelür tuḥfe diyü hemīşe ḫarāc

577. Riʿāyet iden resm-i ecdādını
Müdām añ-durur ḫayr ile adını

578. Gerek gönderüben bize ṭavḳ u tāc
Hedāyā diyü gönderesin ḫarāc

579. İdesin ḳadīmī neyise rüsūm
Dilerseñ ki saña ḳala mülk-i Rūm

580. Cuvān olana yaraşur duta pend
V'egerni ider devletine gezend

581. Bilürsin degül mülküñüz ol diyār
Niyābet içün itdiler iḫtiyār

582. Münāṣib meşeldür çü peymānedür
Ṣanan mülki ġāyetde dīvānedür

583. Daḫı elçiye her ne ise ḫaber
Virüp eyle irsāl kālā vü zer

584. İşidüp cihān-gīr oldı dijem
Kemān ḳaşını itdi ḫışm ile ḫam

585. İdüp ḳāṣıdı tīr-i ḫışm-ı nişān
Ġażab eyleyüp şāh-ı gerden-keşān

586. Didi kim olan kimse fermān-revā
Diline geleni dimek ʿayb ola

587. Sözi şol kişinüñ ki maʿḳūl ola
Ne kim dirse elbette maḳbūl ola

588. Niçün şāh olan ola beyhūde-gū
İde mümteniʿ olanı cüst ü cū

589. N'ola aṣlı olsa anuñ muʿteber
Velī anda yoḳ bende olan hüner

İN 9[a] [115[a]]

590. Cihānda benem Rüstem-i dāstān
Hüner-mend-i dānende ṣāḥib-ḳırān

591. Kişiden kişiyi hüner yeg ider
Neseb didügüñ unudulur gider

592. Gedā-zāde kim ola ṣāḥib-hüner
Şu şeh-zādeden yeg k'ola bed-güher

593. Ḫalīfelıḳ ol ādemedür revā
Ki ola yaradılmışa muḳtedā

594. Bilüp Ḥażret-i Ḥaḳḳı esmāyı hem
Bile kim degül dehr ṣābit-ḳadem

595. Bu mülki bana virdi Rabbü'l-beşer
Elümden ol alur alursa eger

596. Ḫudānuñ-durur mülk ü maluñ Ḫudā
Virür her kime kim görürse revā

597. Ḥaḳuñ nāyibi kāmil insāndur
Cihān cismdür aña ol cāndur

598. Zemīn ü zamān ü simāk ü semek
Anuñ cümle maḥkūmı cinn ü melek

599. Şu kim nāyib-i Ḫażret-i Ḥaḳ ola
Benī-nevʿine ola mı ked-ḫudā

600. Şeh olan kişi virmedinse ḫarāc
Yeg ol künc-i külḫanda cān vire aç

601. Kime dest-i ḳudret geyürdiyse tāc
Alınmadı saʿy ile andan ḫarāc

602. Hünerde çü andan Ḥaḳ itdi füzūn
Niçün ben beni aña idem zebūn

603. Şu ʿādet ki meşrūʿ u maʿḳūl ola
Revāsı odur kim o maḳbūl ola

604. Şu ʿādet ki bidʿat ola nā-sezā
Aña resm dimek ḳatı cehl ola

605. Anıñçün Ḫudā virdi ʿaḳl ü şinās
Ki farḳ eyleye ḫayr ile şerri nās

606. Dutarlar şu pendi kʾola sūd-mend
Ko ol pendi kim nāma vire gezend

607. Ḳo māżīleri ḥāle eyle naẓar
Eger ʿāḳıl iseñ eyā tāc-ver

608. Zamān ile efʿī olur ejdehā
Siyeh-seng olur gevher-i pür-bahā

609. Degül mest-i şīr olmışam şīr-mest
Uramaz kemer-bendüme kimse dest

610. Cihānda gehī ṣulḥ olur gāh ceng
Ele ki güher alınur gāh seng

611. Niçe müddet idi iderdüñ ḥużūr
Diledi velī ḫāṭıruñ ceng ü şūr

612. Benüm ile gel cenge itme heves
Ki şeh-bāz ile başa çıḳmaz meges

613. Degüldür baña mülk almaḳ murād
Murād ol idem defʿ-i şūr u fesād

614. Ḳoparma yirümden ki ḳopmaya toz
Beni itme zinhār āteş-fürūz

615. Degül ġayrı iḳlīme mülḥaḳ bu būm
ʿAlā-ḥaddi şehlük-dürür taḫt-ı Rūm

616. Saña dönmedüġüm degül mi kerem
Bu cürʾet neden iy şeh-i muḥterem

617. Eger eyler iseñ benüm ile ceng
Gözüñe idem cümle āfāḳı teng

618. Neseb daʿvisin ḳo getür tīġ u tīr
Ki tīġ ile faḫr eyler āfāḳ-gīr

619. Yiter saña bāġuñ ḳo bu ḫūşeyi
Bize çoḳ mı gördüñ bu bir kūşeyi

620. Beni ḥālüme ḳo gel incitme sen
Dilerseñ ki başuñ ola saġ esen

621. ʿİnānum çü süst ü rikābum girān
İdem ben kim olur baña hem-ʿinān

622. Ḳaḳıtma beni itmeyem tā ki kīn
Ṣaḳın yanmasun oda Īrān-zemīn

623. Ṣaḳın benden itme benümle neberd
Ki şīr ile ceng idemez şīr-merd

624. Ne mülk ü ne māl ü ne taḫt ü ne tāc
Ḳorum saña ayruḳ añarsañ ḫarāc

625. Bizüm ile iy şāh-ı ṣāḥib-külāh
Diril eyle kim dirilür iki şāh

626. Vʾegerni ki bil çoḳ temāşā olur
Ne taḫt ü ne tāc ü ne Dārā ḳalur

627. Sebeb olmayayum hele cenge ben
Bu cānibden olmasun evvel fiten

628. Çü ḳāṣıd işitdi ne ise cevāb
Revān döndi Dārāya dil pür-şitāb

629. Gelüp didi bir bir ne ise kelām
Cevābını bildi şehin-şeh tamām

630. İşitdi çü peyġām-ı İskenderi
Dıraḫşende oldı gözi aḫteri

631. Didi ʿaksine döndi gerdūn meger
Ki İskender āheng-i Dārā ider

İN 9ᵇ [115ᵇ]

632. Degül gerçi ḥālince ḳuvvetde mūr
İdemez velī pence-i şīre zūr

633. Egerçi ki var peşşede vaż'-ı pīl
Olur līk pā-māl olıcak ẕelīl

634. Meşeldür bu dirler duraldan cihān
Yavuz sirke eyler ḫumına ziyān

635. Yavuz başlulıḳ gütdürür çoḳ gürāz

Gerek ḫūy-ı bedden ḳatı iḥtirāz

636. Ḳaçan kim ḳanatlasa uçmaġa mūr
Gelür bāline kesr başına şūr

637. Ḳaçan cenk ide [şīr ile] gürg-i çaplus
Ḳaçan çıḳa bāz ile başa ḫorūs

638. Tel-i rīk ile hem-ser ola mı Ḳāf
Dilüñ yoḳ kemügi nʾola itse lāf

639. Bir ola mı baḥr ile bir ḳatre āb
Ya hem-çenk ola mı megesle ʿuḳāb

640. Çü bilmedi ḥaddini ol bī-ḥayā
Anı oldı teʾdīb ḳılmaḳ revā

641. Çü kendüye görmez ululıḳ revā
Ḳılayum anı ben daḫı bī-nevā

642. Anuñ çünki şāh olmadın ḥaẓẓı yoḳ
Velī-ʿahd-i Rūm olmaġa bende çoḳ

643. İdüp aḳrabāsıyla anı esīr
Yirine idem bir ḳulumı emīr

644. O ḫışm ile emr eyledi yine şāh
Ki ḳāṣıd ide ḳaṭʿ-ı tekrār-ı rāh

645. Rasūle virüp güy ile ṣavlecān
Didi bunı git ki ol nev-cuvān

646. Cuvāndur daḫı buña itsün heves
Degül vaḳt-i meydān u tīġ u feres

647. Daḫı virdi hem küncüd-i bī-şümār
Didi bunı ayaġına [it] niṣār

648. Duʿā eyleyüp ḳāṣıd oldı revān
Şeh-i Rūma irdi velī bī-revān

649. Gelüp şāhuñ öñinde öpdi zemīn
Duʿālar idüp ḳıldı çoḳ āferīn

650. Virüp armaġanını idüp duʿā
Hep emr itdügün didi fermān-revā

651. Bilüp remzini itdi ġāyet ġażab
Bir iki ḫorūs itdi defʿī ṭaleb

652. Yidi erzeni murġ çünkim dürüst
Ele aldı şeh gūy u çevgānı çüst

653. Ayıtdı benüm olıcaḳdur cihān
Zemīn gūydur himmetüm ṣavlecān

654. Ki didi kürī şekldür bu zemīn
Yazup deftere mūbed-i dūr-bīn

655. Baña kendünüñ iḫtiyār [ile] şāh
Virecekdürür mülk ü māl [ü] sipāh

656. Hele eylemiş kendüye fāl-i bed
Aña ḫayli yaña Ḥaḳ ide meded

657. İdelüm anuñ ile şīrāne ceng
Göre kim nice ider imiş peleng

658. Nice çaḳdu[ġı]nı göre tīġ-ı tīz
Bile nice olur gehī rüsteḫīz

659. Göre ol da çün rūz-ı meydān ola
Ki ejder nice āteş-efşān ola

660. Aña cümle ʿālem olursa sipāh
Ne ġam çünki baña muʿāvin İlāh

661. Uzadam çü ben tīġ-ı Rūmīye dest
Yanumda ḳarıncaca yoḳ pīl-i mest

662. Müdārā ide ṣanma Dārāya ben
Ṣarılursa daḫı tenüme kefen

663. Göre ḥāli çün rūz-ı meydān [ola]
Şütürbān ile ḳadri yeksān ola

664. Uyur ejdehā ḳuyruġını başar
Felek yüz çevürdi şehüñden meger

665. Benüm Feylaḳos oġlı Rūmī-nijād
Göre ḥālini çünki eyler ʿinād

666. Beni çünki Ḥaḳ itdi ṣāḥib-ḳırān
İdemez baña ḫalḳ-ı ʿālem ziyān

667. Eger ehl-i idrāk şeh-i şehriyār
Koyup Ḥaḳḳı maʿbūd idinmezdi nār

668. Eger baña furṣat virürse Ḫudā
Olursam ʿAcem mülkine ked-ḫudā

669. Ne āteş ḳoyam ne ḫod āteş-gede
Uram tīġı ızlāl iden mūbede

670. İdüp cümle Īrānı Yezdān-perest
İdem ḳadr-i āyīn-i bī-dīni pest

671. Ölüm yoḳdur elçiye iy bed-gümān
Yüri gelmesün saña bizden ziyān

672. Bu ʿādetdür elçiye yoḳdur zevāl
Yüri şāhuña itme bizden ḫayāl

673. Ne gördüñ işitdüñ ise vir ḫaber
O ḥāżır osun ben de itdüm sefer

İN 10ᵃ [116ᵃ]

674. Gelüp virdi Dārāya ḳāṣıd cevāb
İşidicek itdi be-ġāyet ʿitāb

675. Buyurdı ele aldılar ḫā[me]ler
Yazıldı selāṭīn içün nāmeler

676. Ki Çīn ile Māçīn Ḫıṭā vü Ḫoten
Sipāhī olup bir yire encümen

677. ʿIrāḳ u Semerḳand u Māzenderān

Şeh-i Kürd ü Şirvān Āẕar-baycān

678. Ḥabeş leşkeri vü ʿArab ḫayli Hind
Sipāh-ı ʿAcem Türk ü sulṭān-ı Sind

679. Geleler ḳamu ḫıdmetine şehüñ
Ola cemʿ girdinde encüm mehüñ

680. Gelüp leşkeri ile her pādişāh
Derinde olur cemʿ ḫayli sipāh

681. Çün on iki kez yüz biñ oldı sipāh
Çaḳup deldiler deştde bār-gāh

682. Sikender cihān-gīr ü ṣāḥib-ḳırān
Yel-i nām-dār-ı cihān-pehlevān

683. İder yanına cemʿ ḫayli sipāh
Ḳamu āhenīn-cāme āhen-külāh

684. İder elli biñ pehlevān-ı güzīn
Didi kim yiter baña bunlar hemīn

685. Ayaḳ baġıdur çoḳlıḳ olmaḳ sipāh
Yiter bu ḳadar nāṣır olsun İlāh

686. Ḳamu tīġ-ı Hindū gibi ṣaf-şiken
Ḳamu āhenīn-dil çü Şāmī micen

687. Çü şeş-per urup cümlesi saḫt-müşt
Zirih gibi biri birisine püşt

688. Çü tīre ser-efrāz ü çün tīr çüst
Ḳamu cenge çālāklar ṣulḥa süst

689. Ḳamunuñ ḳaşı kīneden çün kemān
Ḳamu tīr-endāz u āteş-feşān

690. Çü zūpīn-i serkūb-i serdārlar
Bezimde bulut rezmde nārlar

691. Çü ḫançer ḳamu tīz ü sīne-şikāf
Ḳamu cengde ṯābit-ḳadem hem-çü Ḳāf

692. Ḳolı her birinüñ çü ḫamm-ı kemend
Kime olsa pīçān ider defʿi bend

693. İki yayılu iki cevşenlüler
Geyimlü yedeklü atı ikişer

694. İdüp ʿazm-i dārū olurlar revān
Ġażab-nāk ü pür-kīn çü şīr-i jeyān

695. Getürmiş bile bir direfş-i bülend
Ṭırāzı münaḳḳaş çü zībā- perend

696. Boyı istiḳāmetde serv-i sehī
Güneş gibi başında tāc-ı mehī

697. Dıraḫtı ṣanasın sütūn-ı felek
Ṭırāzı hemān sidre üzre melek

698. Nereye ki ʿazm itse ol şeh-süvār
Giderdi bile serv-i ḫurşīd-bār

699. Görinmez olup tozıdan mihr ü māh
Sekiz itdi gerdūnı gerd-i siyāh

700. Öñince çekilüp niçe bād-pā
Yürür der-peyince niçe dil-rübā

701. Geçüp anı şūrī gider şāh-ı tīz
Dimāġı ṭolu kīne dil pür-sitīz

702. Yaḳın geldi çün Rūma şāh-ı ʿAcem
Reʿāyāya itdi sipāhı sitem

703. Ḳılup ḫayli ġāret idüp şūr u şer
İderler ḳatı mülk-i Rūma żarar

704. Bir iki gün ārām idüp şehriyār
İderler[di] āsāyiş içün ḳarār

705. Oḳıtdı nüvīsendeyi yanına
Didi ol suḫen cevheri kānına

706. Ki ele alup ḫāme ḫāme-tırāş
Yaza şāha bir nāme-i dil-ḫırāş

707. Nice nāme kim tīr-i dil-dūz ola
Çü tīz-āb ġāyet ciger-sūz ola

708. Belinden devātın çıḳardı debīr
Ele aldı ḳırṭās-ı çīnī-ḥarīr

709. Ne emr itdi ise şeh-i muḥterem
İder ḫōş-nüvīs (hattat) anı ānī raḳam

MEKTŪB-I İSKENDER BE-DĀRĀ BİN DĀRĀB[77]

710. Yazar ibtidā nām-ı Ḥayy-ı Ḳadīm
Ki yoḳdur anuñ żıddı miṣli ʿadīm

711. Ḫudāvend-i devlet-dih-i dest-gīr
Penāhende-i ḫalḳ bālā vezīr

İN 10[b] [116[b]]

712. Fürūzende-i meşʿal-i āfitāb
Nümāyende dānāya rāh-ı ṣavāb

713. Tüvānā vü dānā iden ādemi
Müzeyyen iden ḫalḳ ile ʿālemi

714. Güşāyiş viren ol der-i besteye
Şifā-sāz u ṣıḥḥatda ol ḫasteye

715. Virür kimine taḫt u tāc-ı mihān
İder kimini ḫōr muḥtāc-ı nān

716. Taʿabsuz virür kimine gāh u genc
Kimine ʿabeş çekdürür derd ü renc

717. Ne anı ider cidd ü cehdi ġanī
Ne ḫod bunı ihmāli eyler denī

[77] Her ne kadar başlıkta "İskender'in Dârâ'ya Mektubu" denilse de bu mektub, Şâh'ın ağzından yazılmıştır.

718. Yine ḥikmetin ol bilür ḥākim ol
Virür kimine az u kimine bol

719. Didi iy ser-efrāz ü ser-keş cuvān
Niçün bilmedin ḳaç bucaḳdur cihān

720. Bunuñ gibi sevdāya itdüñ heves
Ḳaçan ura Sīmurġa pençe meges

721. Şu kim bilmeye kendü miḳdārını
Digergün ider devr anuñ kārını

722. Gel itme velī-niʿmetüñe ʿinād
Dilerseñ kim olmayasın nā-murād

723. Günāhuñ dile kim idem çoḳ kerem
Ḳılam Rūma anca eḳālīm żam

724. Senüñ gibi biñ var ola tāc-dār
Üzengim çeker olıcak [ol] süvār

725. Bu deñlü sipāhiyle bu māl ile
Olursın baña ḫaşm şu ḥāl ile

726. Ḳaçan bāza hem-bāl ola şeb-pere
Ḳaçan ura dendān gürge bere

727. Ḳaçan kirm ide ejdehā ile ceng
Ḳaçan ceng ide gürbe ile peleng

728. Dilerseñ ki devlet ola saña yār
Baş ur işigüme benüm bende-vār

729. Giçeyüm suçuñdan vireyüm emān
Ne ceng olsun aḳsun ne yoḳ yire ḳan

730. Anuñ ḥaḳḳı içün ki yaratdı nār
Senüñ eylerem yoḳsa taḫtuñı dar

731. Olup kişver-i Rūma āteş-feşān
Ne şehr ü ne dihden ḳoram bir nişān

732. Ḳurup mürden idem zemīni esīr
Ekem ser-be-ser mülk-i Rūma şaʿīr

733. Muʿāvin-dürür bańa çün nār-ı pāk
İdem mi ḫas u ḫārdan hīç bāk

734. Ḥadīd ile birdür oda çünki mūm
Demürden imiş dut ki sen ḫalḳ-ı Rūm

735. Kemānuñı ṣun çekme şemşīr-i kīn
Elüñ ile göndür ki ḳazıma sīn

736. Ḥaẕer eyle ḫışmumdan iy nev-cuvān
Yidi başlu ṣuʿbāna döymez yılan

737. Yidi kişverüñ şāhıyam iy żaʿīf
Benüm ile sen ḳandan olmaḳ ḥarīf

738. Ne miḳdāruñ ola senüñ iy faḳīr
Ki benüm ile idesin dār ü gīr

739. Çü ḳul oġlı ḳulsın bil aṣluñı sen
Eban ʿan cedim şāh-ı Īrān benem

740. Havāya ṣaḳın atma pertāb seng
Yılan aġzına ṣoḳa zinhār ceng

741. Gözüñe ṣoḳup iḫtiyārī iber
Ayaġuña vurma elüñle teber

742. Havāya ṣaçan kimse destiyle ḫāk
Ḳaçan geye başına destār-ı pāk

743. Bilüp nūş ide mi kişi hīç sem
Meger kim ola ʿaḳlı ġāyetde kem

744. Uran tīġa kendüyi mecnūn olur
Ḥıyābetde elbetde maġbūn olur

745. Oda kendüyi ṣarʿa olan atar
Şarābına dīvāne aġu ḳatar

746. Ġarūr-ı cevānīden eyle ḥaẕer
Dilerseñ ki irmeye benden żarar

747. Nʾola ḫışm itdüm ise saña ben
Müdārāyı elden ḳoma bāri sen

748. Ulusına itse müdārā kişi
Murādınca olur hemīşe işi

749. Bilürsin beni nesl-i Rūyīn-tenem
Zamānumda ben daḫı bir Behmenem

750. Çü ben deprenem deprenür bu zemīn
Olur āsumān [u] zemīn āhenīn

751. Murādumca gelmezse senden cevāb
İrişdüm saña tīġ ile pür-şitāb

752. Tamām oldı çün nāmeyi aldı şāh
Virür ḳāṣıda kim ide ʿazm-i rāh

753. Alup nāmeyi ḳāṣıd oldı revān
İrişdi şehe gördi ṣāḥib-ḳırān

İN 11ᵃ [117ᵃ]

754. Açup oḳıdı nāmeyi nāme-ḫʷān
İşidüp anı geldi ṣāḥib-ḳırān

755. Buyurdı debīre yaza bir cevāb
Ki her bir cevābı ola bir kitāb

756. Yazup itdi mektūbı kātib tamām
Revān oldı anı alup bir ġulām

757. İletdi şehin-şāh-ı Īrāna tīz
Görür eylemiş Ḫusrevi nev-sitīz

758. Iṭāle idüp şāh-ı pīrūz-ger
Görür zehre āmīz ḳılmış şeker

CEVĀB-I MEKTŪB-I İSKENDER[78]

759. Yazup nāmede nām-ı Yezdān-ı pāk
İden ḫāki insān ü insānı ḫāk

760. Cilā-baḫş-ı mirʾāt-ı ehl-i yaḳīn
Güşāyende-i dīde-i dūr-bīn

761. Feşānende ol dūddan āb-ı pāk
Nişānende āb üzre ol tīre-ḫāk

762. Firāzende-i ḳadd-i serv-i revān
Fürūzende-i meşʿal-i āsumān

763. Bülendī-dih-i bende-i ser-bülend
Gehī ercümend eyleyen geh nijend

764. Cihān-āferīn ü cihān-dār-ı pāk
Ki emrindedür hem semek hem simāk

765. Berāber yanında şeh ile gedā
İder her kimi istese ked-ḫudā

766. Dilerse ider bir emīri esīr
Dilerse ider bir esīri emīr

767. Eger ʿavnı ola anuñ reh-nümūn
İder peşşe Nemrūd[ı] ḫ˘ōr [u] zebūn

768. Niyāzı aña ḫalḳuñ ol bī-niyāz
Ḳamu çāresüzlerdür ol çāre-sāz

769. Muṭabbaḳdur emr ile ṭāḳ-ı sipihr
Münevverdür emr ile mirʾāt-ı mihr

770. İden tīġ-ı ḫurşīde mīġı niyām
Ḳılan tevsen-i çarḫa emri licām

771. Bize gönderüp āsumāndan kitāb
ʿAyān eyleyen ol ḫaṭā vü ṣavāb

---

[78] Başlıkta İskender'in mektubuna cevap anlamına gelen, "Cevāb-ı mektūb-ı İskender" yazmasına rağmen muhtevâya bakıldığında mektubun, İskender'e yazılmadığı anlaşılmaktadır.

772. Ne deñlü ki ḫalḳ eyler ise beşer
Biri birine beñzemez bu ṣuver

773. Her işüñ egerçi ki esbābı var
İden oldur esbābı ammā ki var

774. Viren ʿaḳl āyīnesine cilā
Viren rūḥ ṣemʿine nūr u ṣafā

775. Egerçi ki fiʿlinde iġrāż yoḳ
Velī ḥikmete müştemil fiʿli çoḳ

776. Virür ḥikmeti ḥükm-i dünyāya fer
Görür ḥükmin[i] çeşm-i ṣāḥib-naẓar

777. Ne kim istese ḳādir-i ber-kemāl
Degül hīç mümkin yanında muḥāl

778. Cihān mümkin ol vācib ü ḫālıḳı
Ḳamu rızḳ-cūyālaruñ rāzıḳı

779. Ḳamu muḥdeṯ ü ẕāt-ı vācib hemīn
Muḳarrer ḥudūṯ-ı semā vü zemīn

780. Ḫudā birdürür birligine güvāh
Yiter seyr-i ḫurşīd ü raḫşende māh

781. Dimiş daḫı iy şāh-ı Īrān-zemīn
Gerek şāh olanlar ola dūr-bīn

782. Cihān şahlıġı ked-ḫudālıḳdur[ur]
Beş on şaḫṣa fermān-revālıḳdur[ur]

783. Neden ked-ḫudālıġa bunca ġurūr
Beş on gün ululıġa böyle sürūr

784. Degül bir cüzüñ bir gedādañ füzūn
Anı ġayet-i faḳrı itmiş zebūn

785. İderseñ niçe ḫalḳı maʿzūl sen
Seni daḫı maʿzūl ider Ẕü'l-Minen

786. Ṣaḳın mevtden olma iñen emīn
Senüñ gibi çoḳ [cān] yimişdür zemīn

787. Ne yire ki iy şeh başarsañ ḳadem
Cebīn-i Keyūmerşdürür rūy-i Cem

788. Ne deñlü ulu olsañ iy pādişāh
İder çarḫ āḫır seni ḫāk-i rāh

789. Neñe ġarresin iy bir avuc türāb
Olur her ʿimāret bilürsin ḫarāb

790. Mizācuñ olur ise sengīn ḥisār
İder mencinīḳ-i zamān tār-mār

791. Ḫudāyı Ḫudā bil seni sen ġulām
Ḳo nārı perestiş Ḥaḳa ḳıl müdām

İN 11ᵇ [117ᵇ]

792. Nedür nār bir ʿunṣur-ı kemterīn
Revā mı diyesin cihān-āferīn

793. Velī niʿmetüñe çü yoḳ minnetüñ
Ne deñlü ziyāde ola ʿizzetüñ

794. Şu kimse ki olmaya Yezdān-şinās
Ne deñlü teveccüh ide aña nās

795. Seni cehlüñ ile iden pādişāh
ʿAceb mi baña virse taḫt ü külāh

796. Hemīşe iden düşmenine ʿaṭā
Muḥibbine itse degül mi revā

797. Ḥaḳuñ luṭfı baña eger ola yār
Oluram cihān mülkine şehriyār

798. Bir avuc zemīne de iy pādişāh
Ne lāzım ola iki ṣāḥib-külāh

799. Bir evde yaraşmaz iki ked-ḫudā
Hemīn bir olur ḫalḳa fermān-revā

800. Beni itdi Ḥaḳ çünki ṣāḥib-ḳırān
Gerek mülküm ola ser-ā-ser cihān

801. Ḳamu şehlerüñ ser-firāzı benem
Ḳamu gāvdur esb-i tāzī benem

802. Ṭutup ʿālemi tīġ ile çün güneş
Dikem ṭāḳ-ı gerdūna zerrīn direfş

803. Ola raḫşum altumda çün kim çemān
Yidi ḫaṭvesidür bu heft āsumān

804. Cihān şehlerinden alup taḫt u tāc
Memālikden alsam gerekdür ḫarāc

805. Alam tīġum ile başuñdan külāh
Müfīd olmaya mülk ü māl [ü] sipāh

806. İşitdüñ muḳarrer ki Cemşīd Şāh
Nice aldı tīġ ile taḫt u külāh

807. Ya Şāh-ı Ferīdūn-ı fīrūz-baḫt
Yaluñuz nice aldı tāc ile taḫt

808. Dutup tīġ ile ʿālemi ol emīr
Edindi selāṭīni fermān-peẕīr

809. Olardan nem eksük benüm Ḫusrevā
N'içün şehlüḳ olmaya baña revā

810. Ümīdüm bu kim cümlesinden güzīn
İde ben ḳulını cihān-āferīn

811. Murādum degüldür hemīn taḫt u tāc
Murādum bu kim dīne virem revāc

812. Virem ben de dīn-i Ḫalīle şeref
ʿAbeş yire ʿömr eylemeyem telef

813. Ṭola ʿāleme ḥükm-i ṣuḥf-ı Ḫalīl
İṭāʿat kim itmezse idem ẕelīl

814. İñen daḫı tīz eyleme cenge çeng
Ki maḫfī degül ḥāl-i gūr u peleng

815. Çü [ ][79]
Şu kim zūr-mend ola ẓāhir ola

816. İki pīl-i mestüz iki zūr-mend
İdüp ḫam ḫorṭūmı pīçān kemend

817. Olalum bu meydānda zūr-āzmāy
Görelüm kimüñ māderi ide vāy

818. İki şīrüz ortada bir gūr var
Naṣīb aña olur ki baḫt ola yār

819. İki ẕi'b-i ceyʿān u bir dönbe var
Görelüm kime vire Perverdigār

820. İki esb-i tāzīlüvüz bād-pāy
Ola kim bu meydānda pāy-āzmāy

821. İki merd-i meydānuz ehl-i neberd
Biline neberd olıcak ḳadr-i merd

822. İki şāh-bāzuz şemīn kebk-vār
İder çüst olan her kim ise şikār

823. Virür aña ḫurmā-yı naḫl-i bülend
Ki irişdire şāḫ-ı naḫle kemend

824. Çü ʿuḳāb ṣayda ide tīz-çeng
Olur cevf-i ʿālem ġalīvāja teng

825. Şu dem döndürem Rūma şāhā sipāh
Ki ya baş virem yāḫud alam külāh

826. Cihān ḫāli mi ṣanduñ iy şehriyār
Bu ʿālem-dürür çoḳ olur tāc-dār

827. Begenmedügüñ mīşeden şīr-i mest
Çıḳar iy şehinşāh-ı āteş-perest

[79] Yazma nüshada boş bırakılmıştır.

828. Begenmedügüñ ḫār içinden ʿayān
Olur Ḫusrevā efʿi-yi cān-sitān

829. Ele tīġ alındı çün iy şehriyār
Müdārā-yı Dārāya ne iʿtibār

830. Degül bāziçe ḫışm ü kīn ü sitīz
Alalum ele nīze vü tīġ-ı tīz

831. Ḳılıç ayırur bizi şimdengirü
Çü ʿazm eyledük olalum rū-be-rū

832. Baña idecegüñ seḫāyı şehā
Yanuñdaġı ḳullaruña ḳıl ʿaṭā

833. Yigitlikde bulınur iy şeh kemāl
Bedīhī-dürür [hem] degüldür zevāl

İN 12ᵃ [118ᵃ]

834. Velī-niʿmetüm Ḥaḳdur iy şeh benüm
Ki perverdedür niʿmetiyle tenüm

835. Bir içim ṣuyuñ içmedüm ben şehā
Neden sen velī-niʿmet olduñ baña

836. Egerçi ki Sīmurġdur[ur]şehriyār
İder līk Sīmurġ[ı] ʿAnḳā şikār

837. Günāhum benüm yoḳ sen itdüñ günāh
Gerek sen olasın yine ʿöẕr-ḫᵛāh

838. Olan kimsene başına tāc-dār
Üzengüñi çekmekden itmez mi ʿār

839. Benüm gibi ser-dār ü ṣāḥib-ḳırān
Vara mı ḳapuña eyā bed-gümān

840. Bilürem ki aṣlıñda vardur keyān
Keyāna degül vaḳf līkin cihān

841. Ḳılıc ehlinüñdür hemīşe cihān
Dutar ʿālemi kim o şeh-pehlevān

842. Ölenler gelüp saña olmaz muʿīn
Ne dirsen añup anları gāh-ı kīn

843. Nesin sen ki ḫışm eyleyesin bāña
Velī ḫışmı ben göstereyüm saña

844. Çü Ḥaḳdan müʾeyyed ola bir kişi
Olur feṯḥ u nuṣret hemīşe işi

845. Ecelden Ḫudā virür ise emān
Elüme girerse serīr-i Keyān

846. İdem ḫalḳ-ı Īrānı Yezdān-şināś
Ḳoyup nārı Ḥaḳḳa ideler sipās

847. Çü Īrān naṣīb ola iy şeh bāña
İdem eñ faḳīrini fermān-revā

848. Ḳılup her birine ʿaṭā sīm ü zer
Kimesneye ḳılmayam aṣlā żarar

849. Ḳoma[yam] o milketde cevr ü sitem
Ḥüküm defter-i cebr ü ẓulme raḳam

850. Bu maḳṣūd ol dem virür saña dest
Ki sindān ola şīşe ile şikest

851. Seni baḫt-ı bed hem-çü İsfendiyār
Getürür ki Rüstem helāk ide zār

852. Beni görme Rüstemden eksük ʿazīz
Ki tā ḳopmaya başuña rüsteḫīz

853. Velī sen yaşarsañ cihānda hezār
Ne mümkin olasın çü İsfendiyār

854. Urupdur yoluñı senüñ dīv-i dūn
İdiserdür aʿdāya āḫır zebūn

855. Ṣaḳın ḫātemī olma dīve ḳarīb
Hemīşe iden hem-nişīn-i lebīb

856. Aramaḳ murādum degüldi seni
Yirümden yine sen ḳoparduñ beni

857. Nʿola baḫt oldı ise saña yār
Sezā-vār-ı taḫtem ben iy tāc-dār

858. Degül şehliġüm kimseden hīç kem
Gözüñi aç iy şāh-ı mülk-i ʿAcem

859. Gözüñ açmaz iseñ olursın ẕelīl
Çeker çeşmüñe nīzemüñ mīli mīl

860. İdüp anı āzürde mektūb-ı şāh
Yürütdi şeh-i Rūm üzre sipāh

861. Getür sāḳiyā cām-ı cān-perveri
Ki kibr ile kīnden yuyam defteri

862. Ne ṣulḥ eyleyem kimse ile ne ceng
Dutam sīnemi her kim ururs seng

863. Sürūd eyle iy muṭrib-i naġme-ger
Ki nāyuñ virür bezm-i cāndan ḫaber

864. Beni itmedin nār-ı hicrān-remād
Dilüm vaṣl-ı ḳavli ile eyle şād

CENG-İ EVVEL-İ SİKENDER BE-DĀRĀ BİN DĀRĀB

865. Zamāne ʿaceb şaʿbede-bāzdur
İşi geh ḥaḳāret geh iʿzāzdur

866. Murād atına bindürür gāh çüst
Gehī indürür zār ü ġam-gīn ü süst

867. Yapub bir bināyı ide çün tamām
Ḳılur yine yıḳmasına ihtimām

868. Dizer yine senge urur şīşeyi
Ṣınāʿat idinmiş bu kim pīşeyi

869. İder laʿli geh zīver-i tāc-ı şāh
Olur meskeni geh gil ü ḫāk-i rāh

870. İder dürlü dürlü ġarāyib ʿayān
Ki şerḥ itmek ile olınmaz beyān

871. Biri minnet ile birin şād ider
Biri bendi birini āzād ider

İN 12[b] [118[b]]

872. Birinüñ olur ʿazli birine naṣb
Biri yir ider biri [birini] kesb

873. Zamānuñ bunuñ gibi çoḳdur işi
İñen daḫı ġāfil gerekmez kişi

874. Zamān u felek līk esbābdur
Ḥaḳuñ emri olmasa ne tābdur

875. İş anuñ-durur ġayra ne iʿtibār
Sebebdür ḳamu ol Ḫudāvendigār

876. Çe ger şaʿbede-bāz olur[sa] nihān
İder anı evżāʿ-ı ṣūret ʿayān

877. Suḫen-gūy-ı efsāne-i dil-güşā
İdüp neyden engüşt-i muʿciz-nümā

878. Ḳılup çeşmeyi aḳıtdı Āb-ı Ḥayāt
Pür oldı kerāmāt bu kāyināt

879. Dimiş çün ol iki şeh-i ceng-cū
Yaḳīn ḳaldı kim olalar rū-be-rū

880. İdüp bir yiri iḫtiyār iki şāh
İki cānibe ḳondı geldi sipāh

881. Olup her yañadan ṭalāye süvār
Ḳamu kīne-ḫˇāh u ḳamu nīze-dār

882. Gice ṣubḥa dek oldılar pās-bān
Ṭolanup sipāhı çü gerdūn-devān

883. Müheyyā idüp ālet-i kār-zār
İki yañadan leşker itdi ḳarār

884. Seḥer çekdi çün mihr-i raḫşende tīġ
Sipihre siper dutdı gird oldı mīġ

885. Sikender cihān-gīr ü leşker-şiken
Yel-i ser-firāz u ser-i encümen

886. Gav-ı pīl-zūr u şeh-i tāc-dār
Olur āhene ġarḳ mānend-i nār

887. Geyüp pīrehen üzre evvel zirih
İder cā-be-cā ʿıḳd-i zerrīn-girih

888. Geyer üstine cevşen-i zer-nigār
Felek gibi yidi ḳat āyīne-vār

889. Ḳuşandı geyim üzre zencīr-i zer
Ki vażʿı virür ejdehādan ḫaber

890. Daḳar beline ḫancer-i āb-gūn
Ki meydān içini ide rūd-ı ḫūn

891. Belinde o ḫūn-rīz ü derd-i ḳıtāl
Görinür kemer-gāh-ı kūhda hilāl

892. Ḳuşandı iki tīġ-ı ḫārā-şikāf
Ki tāze kedū gelmez anlara Ḳāf

893. Daḫı çarḫ vażʿında çarḫī siper
Getürür ki tīġ olmaya kār-ger

894. Daḳınup iki kīş-i āteş-feşān
Daḳar iki ḳurbāna iki kemān

895. Kemānı anuñ nıṣf-ı gerdūn idi
Oḳı lūle-i çeşme-i ḫūn idi

896. Geyer begter üstine āhen-külāh
Ki tāc ala āhen külāhıyla şāh

897. Demirden sütūn oluban iki rān
Döner āhenīn Bīsütūna hemān

898. Elinde sinānı sütūn-ı felek
Çeker ṣafḥa-i çarḫa nevk ile ḥak

899. Elinde ya ol ejder-i cān-sitān
Şu mīz-āba beñzer ola ḫūn-feşān

900. Biner gāv-ser raḫşa çüst ol esed
Ki ide niçe ḫaṣma zīnini laḥd

901. Görür leşkeri cümle olmış süvār
Müheyyā ḳamu cenge vü kīne-dār

902. Alup ortaya ḫaymeyi çün veted
Belā seyline cümle olmışdı sed

903. Çıḳup ḫaymeden virdi ḫalḳa selām
Ḳamu baş urup itdiler iḥtirām

904. Sitāyiş ider beglere cümle şāh
Olur istimāletle ḫōş-dil sipāh

905. Didiler şehe iy şehin-şāh-ı ġarb
Ḳılalum bugün şāh-ı Şarḳ ile ḥarb

906. Fidā yoluña baş u cān u cihān
Senüñ iy ser-efrāz-ı ṣāḥib-ḳırān

907. Ne yirde düşerse anuñ mīḫ u naʿl
Ḳılalum o yirüñ ḥuṣīsini laʿl

908. Birimüz ḳalınca ḳılalum ḳıtāl
Ümīd ol ki nuṣret vire Ẕü'l-Celāl

909. Didi bunlara şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Cihānda benem Rüstem-i dāstān

910. Ne deñlü ki ʿālemde var pehlevān
Benüm şimdi yanumda hep bī-gümān

911. Uvaḳ ḫalḳdur anlara ne şümār
Olurlar ḳılıc göricek tār-mār

912. Ne deñlü ki güncişk ola bī-şümār
Olur cümle bir seng ile tār-mār

913. ʿAdū şātdur biz şehā gürg-i tīz
Başa mı çıḳa itmek ile sitīz

İN 13ᵃ [119ᵃ]

914. Bunı didi düzdi alayın dilīr
Dizildi sipāhı çü tīr-keşde tīr

915. Sikender yanında iki pehlevān
Var idi ikisi de ṣāḥib-ḳırān

916. Muhanṭās u Ḳayṭās-ı Rūmī-nejād
İderdi ḳatı anlara iʿtimād

917. Cenāḥeyn olur ol iki şāh-bāz
Düzer ḳalbde cān gibi ser-firāz

918. Çalındı dühül ḳıldı zurnā fiġān
Ṭolı ġulġul-i kūs oldı cihān

919. Ṣaġup ṣaġular itdi nāle nefīr
Daḫı olmadan arada dār ü gīr

920. Çözer tūġ ol şu ki müşg-i siyāh
Dögüp kūs gögsin ider būḳ āh

921. Tamām oldı çün meymene meysere
Yüridi ʿadūya çeri yek-sere

922. Yanında Arisṭō-yı sāʿat-şinās
Ṣuṭurlāb ehli vü mevzūn-ḳıyās

923. Çü vaḳt oldı ʿarż eyledi vaḳt-dān
Yüridi ʿadū üzre ṣāḥib-ḳırān

924. Yüridi çün ol ebr-i āteş-feşān
Ḳarardı ḳara tozıdan āsumān

925. İrişdi Demür Ṭaġ'a[80] çün zelzele
Pür oldı zemīn ü zamān velvele

926. Bu cānibde pes pūr-ı İsfendiyār
Geyüp cevşen oldı seḥerden süvār

927. Biner leşker-i şāh-ı Īrān-zemīn
Olur āsumān u zemīn āhenīn

928. Cenāḥeyne ḳodı iki pehlevān
Durur ḳalbde kendü şāh-ı cihān

929. Olup leşker-i ins ü cin encümen
Ṣan olmış sipāh-ı şehe ṣaf-şiken

930. Görinmezdi arż u semādan nişān
Zemīn oldı esb ü amac āsumān

931. Ne leşker muḥīṭ idi ol bī-girān
Görinmezdi ādemden aṣlā cihān

932. Bulınurdı mūra zübāba ʿaded
Anuñ yoġ idi līk ʿaddine ḥad

933. Ṭırāz-ı sināna virüp bād tāb
Havāyı pür itmişdi perr-i ʿuḳāb

934. Ḳara tozda ṣan rumḥ-ı sīne-güẕār
Şeb-i tīrede mūm idi tāb-dār

935. Şeh öñünce esbān-ı ṣaḥrā-neverd
İderlerdi Iṣṭaḫrı naʿl ile gerd

936. Ṣalınur ḳafasında zerrīn-ʿalem
Gider sāyesinde şeh-i muḥterem

937. Hümā gibi olduḳca sāye-figen
Bulurdı saʿādet şeh-i encümen

---

[80] Kehf 18/95-96'da Zülkarneyn'in iki dağın arasında, demir kütlelerini eriterek bir set oluşturduğu anlatılmaktadır. Bu beyitte geçen Demir Dağ ifadesi, bu hadiseyle de ilgili olabileceği için büyük harfle yazılmıştır.

938. Ṣadā-yı dühül nāle-i būḳ u nāy
Süheyl-i semend ü çiring-i derāy

939. Zemīn ehlini eyledi cümle ker
Düşerdi yire murġ iderken güẕer

940. Olup āhene esb ü insān ġarḳ
Yüridi mehābetle sulṭān-ı şarḳ

941. Gelüp iki ʿasker olur rū-be-rū
El urur silāḥına her ceng-cū

942. Gelüp bir araya iki kūh-ı Ḳāf
Müzeyyen olur anlaruñla meṣāf

943. Tolup çāvuş āvāzı ile cihān
Öter ṭas-veş çīnī-yi āsumān

944. Ṭolar leşker ile cihān ser-be-ser
Bulınmazdı deprenmege tīġa yir

945. O deryālar içinde her pīl-i mest
Şu mevc idi yanında gerdūn-ı pest

946. Ciger çāk idüp naʿrahā-yı bülend
Gulū-gīr olmışdı ḫamm-i kemend

947. Ḳara tozıda ḳurṣ-ı ḫurşīd ü māh
Şu dīnār idi kim başa gerd-i rāh

948. Siyeh gerd içinde münīr āfitāb
Ya şol germ idi kim virür gīce tāb

949. Toz içinde her nīze-i tāb-dār
Görinür duḫān içre gūyā şerār

950. Havāda nefesden gürīzende mīġ
İdüp ḫavf olur elde lerzende tīġ

951. İdüp bār-ı āhen miyānını ḫam
Zemīn gāvına itdi ḫayli sitem

952. Şu deñlü ziyāde idi esb ü nās
Olur sīnesi ẓahr-ı ḥūta mümās

953. Alup her mübāriz ele tīġ-ı tīz
ʿAyān oldı pes ḥālet-i rüsteḫīz

954. Kemīnden çıḳup çüst Çāçī-kemān
İdindi dil ü dīdeyi oḳ nişān

955. İdüp cenge destini nīze dırāz
Olur pest zaḫmıyla çoḳ ser-firāz

İN 13ᵇ [119ᵇ]

956. Ṣalup başını gürz-i gerden-şikest
Ne ser ḳor şikest eylemedük ne dest

957. Gerer sīnesini siper çarḫ-vār
Felek gibi çarḫı [da] āyīne-dār

958. Ṭolar toz [ile] çeşm ü güş-ı cihān
Ne ʿālem görinür ne söyler zebān

959. Bilinmez olup gerdden rūy u mū
Ġubār ile pür oldı nāy-ı gulū

960. Olup gerd-i mīġına gerdūn ġarḳ
Dühül raʿd olur tīġ-ı raḫşende berḳ

961. Ḫazānda dökilür gibi berg-i bīd
Dökilürdi peykān-ı surḫ u sepīd

962. Ṣadā-yı ʿuyūnān ṣaḥrā-neberd
Niçe kehrubāyı ider lāciverd

963. Çü esb-i dilīrān pūyān olur
Zemīn mehd mānendi cünbān olur

964. Tek-u-pūyada atlar idüp şitāb
Olur lüʾle her mū aḳar germ-āb

965. Çıḳan naʿl ile sengden her şerer
Ṭoḳunsa yaḳar sengi hem-çün şecer

966. Ara yirde seyrāncı saḳḳā-yı merg
İçen şerbetinden ider cānı terk

967. Gelüp rezmde zihden āvāz-ı zih
Derā-yı tene tīr-i cānet bidih

968. Giderken ḫadeng eyledügi ṣadā
Nişān olıcaḳ şaḫṣa eyler ġazā

969. Şu deñlü dikildi yire nīzeler
Ki ṭoldı cihānuñ içi rīzeler

970. Demür ḫışt ile küşte-pāymış ḥiṣār
Ki ḳaçaġa bulmaya zinde kenār

971. Selāmet yoluna yapup gülle sed
Ḳomazdı ki ṣıḥḥatden ire meded

972. O mīz-āb-ı ḫūn-tīġ çoḳ ḳan ider
Felek āsiyābın ki gerdān ider

973. Virür ḳalḳan altında şemşīr tāb
Çü nīlūfer altında raḫşende āb

974. Virürdi silāḥ u seleb şöyle tāb
Ki ḳomaz idi dīdede tāb u nāb

975. Kiminden çıḳuban kemend ü kemān
Kimi ejdehā oldı kimi yılan

976. Göñülden idüp mihr-i āzermi terk
Siyāsetler eylerdi cellād-ı merk

977. Nehengi ḫadengüñ olup bāl-ver
Virür mergden ehl-i rezme ḫaber

978. Kemend ejdehādur müselsel şiken
İder bend olursa ʿadū pīl-ten

979. Mübārizlerüñ naʿrası ṣavt-ı pīl
Dimāġun bozup çarḫuñ itdi ʿalīl

980. Şu resme ṭolar ʿāleme çākaçāk
Ki olur zemīn zümresi defʿi çāk

981. Zemīni sipeh şöyle pā-māl ider
Ki at naʿlı meydānı ġırbāl ider

982. Görinür idi raḫneden gāv u ḥūt
Olur mürdeler mūr ile māra ḳūt

983. Olup raḫnelerden zemīn dīde-ver
İderdi bu ceng-i ʿaẓīme naẓar

984. Ḫurūş eylese cengde pīl-i mest
Ne pā pāy-dār ü ne dutardı dest

985. Ṭolup ḳabżalardan avuc ābile
Açılmazdı kef līk germ-āb ile

986. Olur şöyle germ āteş-i kār-zār
Çıḳar miġfer ü gözler[in]den şerār

987. Şeh evvel sürer leşker öñince pīl
Cihānı ider gerdi deryā-yı Nīl

988. Urur Rūmiler pīle tīr-i ḫadeng
Kimi küşte olur pilüñ kimi leng

989. Ṭoḳunup peleng pīle olduḳça ġarḳ
Ṣanurlar ki gögden iner kūha berḳ

990. Yatur pīl ü ḫorṭūm-ı pīl-i demān
Ṣanasın ki şuʿbān idi cān-sitān

991. O rezm içre ḫorṭūm-ı pīl-i veġā
Yatur meşk ḳavli gibi cā-be-cā

992. O kan baḥri içinde her küşte pīl
Dümensüz gezerdi [sefīl ü] ẕelīl

993. Başındaki ḳullāb lenger-miṣāl
Görinürdi kūh üzre gūyā hilāl

994. Çeker gūşını pīl iderdi siper
Ḳalurdı dili tīr-i ḫasta-ciger

995. Ḳızıl ḳan olup aḳdı rūd-ı Furāt
Kenārında lāle olur her nebāt

996. Kesilmiş Furāt içre ḫūnīn-rān
Zaḫım-ḫurde māhī idi ḫūn-feşān

997. Çü miġferlü baş rūda ġalṭān olur
Hemīn çaġz mānendi pinhān olur

İN 14ᵃ [120ᵃ]

998. Ḳurar māhiye şebke āhen-zirih
Olur şaṣt bir māhiye her girih

999. Furātuñ ṭutup yüzini ser-be-ser
Yatur berg-i nīlūfer olup siper

1000. Ṣu yüzinde her tīr-i āteş-feşān
Yürür idi şöyle ki ābī yılan

1001. Ṣu içinde rūşen güher-dār-ı tīġ
Güneş idi olmış şafaḳ aña mīġ

1002. Furāt içre hem nīze-i cān-güdāz
Görinür ṣuda hem-çü māhī-i mār

1003. Çaḳıl ṭaşları gibi yaturdı baş
Ḳamu ḫuşk yir ḳandan olmışdı yaş

1004. Yire şöyle teʾşīr ḳılmışdı ḳan
Bulınurdı tā gāva deñlü nişān

1005. Olur cāy-ı meydān çün kān-ı laʿl
Baṣar mühr aña cā-be-cā mīḫ-i naʿl

1006. Kılıcdan şunuñ gibi çoḳ ḳan olur
Ṣanur kim görürse ki ṭūfān olur

1007. Üşüp Rūmīnüñ birisine hezār
Sehil ḳaldı kim olalar tār-mār

1008. Göricek anı şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Ele aldı şemşīr-i āteş-feşān

1009. Urur kīn ile ḫışma tīġ u teber
Ne cevşen ṣavar tīġını ne siper

1010. Göricek şehi ṣaldı Ḳayṭās at
Nice at ki her ayaġıydı ḳanat

1011. Muhanṭās daḫı çeküp tīġ-ı tīz
Ḳopardı ʿadū başına rüsteḫīz

1012. Bulup ḳuvvet-i ḳalb anuñla sipāh
İderler niçe biñ ʿadūyı tebāh

1013. Seḥerden irişince tā vaḳt-i şām
İki şeh ider cengde ihtimām

1014. Çü şām irdi döndi iki tāc-dār
Ḳonup leşker ol gice itdi ḳarār

1015. Żarūrī gice terk iderler neberd
Kimi zaḫm ḳanın yudı kimi gerd

1016. Kimi merhem ile başın bend ider
Geyim çākine kimi peyvend ider

1017. Şehin-şāh-ı Īrān u pūr-ı cihān
Oḳıtdı ne deñlü ki var pehlevān

1018. Didi kim sebeb ne ki bunca sipāh
Ṣınup geh idinürdi ḳalbi tebāh

1019. Bir avuc kişidür sipāh-ı ʿadū
Ḳamu cāndan olduġ içün ceng-cū

1020. İrişmiş iken cümlesine şikest
Yine oldı anlar bize çîre-dest

1021. Didiler ki iy Ḫusrev-i şarḳ u ġarb
Dil ü cān ile eyledük biz de ḥarb

1022. Biz anlara ġālib iken nā-gehān
Kemīnden çıḳar bir cihān-pehlevān

1023. Ne Rüstem döyer aña ne Zāl-i zer
Geyimlü fili çalsa iki böler

1024. Ne ḳalbe ki ʿazm ide ol ṣaf-şiken
Ṭaġılur öñinden çü kāh encümen

1025. Elinüñ ikisinde var iki tīġ
Tegerg atdı başlar iki tīġ-ı mīġ

1026. Çeriye virür ḥamlesi inşiḳāḳ
Nereye ki ʿazm ide olur soḳaḳ

1027. İki pehlevānı da vardur sütürg
Sipeh gūsfend idi anlar çü gürg

1028. Anı ṣoñra bildük Sikender imiş
Bu işi iden ol dilāver imiş

1029. Beş on ger ṣımışken ṣıdılar bizi
Penāh anıñ içün idindük sizi

1030. Didi şeh kim eylerse anı tebāh
Virüp aña Rūmı idem Rūma şāh

1031. O leşkerde var idi bir pehlevān
Ki muştına döymezdi pīl-i demān

1032. Eger ḥamle ḳılsa idi aña şīr
Ne gürz alur idi eline ne tīr

1033. Yapuşup gulūsına ol nīze-dār
Çeküp çāk iderdi anı gürbe-vār

1034. Gev-i Hind ü Sind ü Ḫıṭā vü ʿArab
Aña ḳorḳuban baş egerlerdi heb

1035. Yel-i pīl-peyker gav-ı pīl-zūr
Didi yārın iy şeh idem anı ḫ̌ōr

1036. İdüp anı muḥkem kemend ile bend
Getürem şehin-şāh-ı zār ü nejend

1037. Çü şeh dutula ġayra ne iʿtibār
Ṣınup cümle leşker olur tār-mār

1038. Feraḥ virdi şāhla ḥisāb-ı feraḥ
Mübārek dilinde ḳomadı teraḥ

1039. İdüp ol gice ṣubḥ olınca ḳarār
Seḥerden yine leşker oldı süvār

İN 14[b] [120[b]]

1040. İki yañadan ṣaf dutuban sipāh
Sipāh ile zeyn oldı āverd-gāh

1041. Yine girdi meydāna cengī serān
Kesildi yine baş revān oldı ḳān

1042. Yine dutdı dünyāyı bang-ı derāy
Fiġān eyledi kūs u rūyīne-nāy

1043. Ṭolup ġulġul-i kūs [u] rūyīne-kās
Semā çıñradı ol ṣadādan çü ṭās

1044. Uzatdı elin merḥabāya sinān
Yine toza ġarḳ oldı pīr ü cuvān

1045. Ziyāde olur varduġınca neberd
Aṣar nīlgūn perde gerdūna gerd

1046. İdüp kīneden şīr-i nerler ḫurūş
Yine itdi ṭūfān-ı ḫūnīn cūş

1047. Ḫurūş ile her ejder-i cān-sitān
İderdi niçe serveri bī-revān

1048. Uzadup elin tīġa her pīl-i mest
Niçe fārisüñ ḳadrin eylerdi pest

1049. Görinmez idi tozuñ içinde ṣaf
Virür tāb ışıḳlar çü dürr-i Necef

1050. Ḫun-ālūde olup rikāb u sinān
Olur ḫūn ile şāḫ-ı mercān sinān

1051. Ḳılıcdan olup çāk bez-i güstüvān
Ḳırıldı rakīb ü güsiste ʿinān

1052. Düşüp atdan ayru yaturdı eyer
Olup tozuñ içinde zīr ü zeber

1053. Yatur rezmde çoḳ ser-i ser-firāz
Ne ser idügi bellü ne ṭabl-bāz

1054. Şütür üzre rūyīn ḫumlar hemān
Cibāl üzre teller idi bī-gümān

1055. Ḳaçan itse rūyīne-ḫumlar ṣadā
Yanınca bile kūh iderdi edā

1056. O ceng içre sulṭān-ı ṣāḥib-ḳırān
Ser-i tāc-dārān-ı leşker-keşān

1057. Şeh-i Rūm-ı ser-dār ü Rüstem-nişān
Cihān-gīr ü gurd u cihān-pehlevān

1058. Gezerdi ḫurūşān çün pīl-i mest
Kemerbendine kimse urmazdı dest

1059. Bir elinde şemşīr -i āteş-feşān
Birinde siper çarḫı çün āsumān

1060. Kime ursa bir ḍarb-ı tīġ ol dilīr
İki nīme eylerdi olursa sīr

1061. Ne serdāra kim vurdı ise sinān
Atından daḫı düşmeden virdi cān

1062. Ne fīle ki urdıysa gürz-i girān
Ya maġzı çıḳup virdi ya defʿi cān

1063. Ne miġfer bilür gürzi ne ḫod siper
İderdi kime ursa zīr ü zeber

1064. O daʿvī iden pehlivāna ʿayān
Şehī gösterür yine bir pehlevān

1065. Didi budur ol istedügüñ dilīr
Naẓar ḳıl ki niçe ider dār ü gīr

1066. Ḳoma ḫaşmuñı itmedüñ ise lāf
Velī ʿayb olur merde lāf-ı güzāf

1067. Bilicek şehī pīl-peyker hemān
Ḳılıc çekdi irdi çü pīl-i demān

1068. İderken Sikender biri ile ḥarb
İrüp nā-gehān urdı tīġ ile ḍarb

1069. Kesüp cevşenin eylemedi ziyān
Ḳolın līk ḍarb eyledi nā-tuvān

1070. Dönüp bir ḳılıç urdı ṣāḥib-ḳırān
Siper dutdı şemşīrine pehlevān

1071. Velī ḥāyil olmadı aṣlā siper
İder zaḫm ile anı ḫasta-ciger

1072. Çalar yine tekrār ṣāḥib-ḳırān
Kesip başını ḳanın eyler revān

1073. Göricek bu cengi sipāh-ı ʿadū
Ḳamu ḫavf idüp dutdı ḳaçmaġa rū

1074. Şeh-i nāmber pūr-ı İsfendiyār
Ser-efrāz ü ferḫunde vü tāc-dār

1075. Buyurdı ḳamu leşkeri bī-dirīġ
Şehin-şāh üstine [hem] çekdi tīġ

1076. Görüp anı Rūmīler itdi savaş
Ḳoyup şeh yoluna ḳamu cān u baş

1077. Ḳamu ḳudretin itmeyüben dirīġ
Biri birine urdılar tīr ü tīġ

1078. Ḳarışur toz içinde iki sipāh
Ne ḫaşmın görür kimse ne bellü rāh

1079. Yidi gün iderler bu resm ile ceng
İdüp biri birine meydānı teng

1080. Sekizinci gün şāh-ı nuṣret-şikār
Baṣup şarḳ ḫaylin ider tār-mār

1081. İderken şehin-şāh-ı Īrān ceng
Saʿādet atın gördi kim oldı leng

15ᵃ [121ᵃ]

1082. Yanında görür ḳalmadı cenge er
Yüzin döndürüp didi eyne'l-mefer

1083. Ḳoyup ḫaşma genc-i silāḥ u ʿalem
Furātı geçüp başdı şarḳa ḳadem

1084. Ḳovup ḳırdı varınca ṣuya sipāh
Ṣuyı geçmege virmedi iẕn şāh

1085. Furāta varınca görinmezdi yer
Kemend ü kemān idi tīr ü teber

1086. Zemīn oldı ol cengden āsumān
Bulut toz şafaḳ oldı ḫūn-ı revān

1087. Yatur naʿl resminden artuḳ kemān
Virür her biri māh-ı nevden nişān

1088. Yaturdı bulut gibi her ejdehā
Toz içinde peykān görinür sühā

1089. Hemīn nesr-i ṭāʾir idi her ʿuḳāb
Ḳılıclar virür berḳ mānendi tāb

1090. Tuġulġa yatur cā-be-cā çün nücūm
Virür tāb günden gicede çü mūm

1091. Olup rīze-i nīzeden kehkeşān
Zemīne mübeddel olur āsumān

1092. Virür şuʿle gün gibi āhen-siper
Virür tāb-ı raḫşende tīġ u teber

1093. Eyer ser-nigūn[dur] şikeste ʿinān
Fütāde ṭabıl-bāz u bergüstüvān

1094. Ṭolu at u pīl oldı naṭʿ-ı zemīn
Piyādeydi ferzāneler ḫāli zīn

1095. İdüp küşteyi nīm-küşte seyr
Ṣaçılmış yatur dest pā vü ciger

1096. O şīr-cenge defʿī şu deñlü ʿuḳāb
Ki ne yir göyinürdi ne āfitāb

1097. ʿUḳāb itmese bālini sāye-bān
Yanardı güneş tābına her cuvān

1098. Rezimde ider ḫalḳa ḫıdmet çe ger
Olur dest-i merd āḫır ammā ciger

1099. Şikār oldı düşmen şehe cümle şīr
Biri Rūminüñ itdi anın esīr

1100. Esīr oldı gerçi [ki] çoḳ kīne-ḫˇāh
Ḳamusın yine itdi āzād şāh

1101. Didi ben size itmezem ḫışm u kīn
Murād ol olasız ḳamu ehl-i dīn

1102. Derīde gelür kūs-ı gerdūn-miṣāl
Olur nāy-ı rūyīne beste-maḳāl

1103. ʿAlem gerdenine daḳuban kefen
Gelür raḥm ide tā şeh-i encümen

1104. Şehüñ ḳarşusında olup ser-nigūn
Ṭurur başı aşaġa ḫōr u zebūn

1105. Gelür esterī üştürī bī-girān
Ṭolu ester ü üştür olur cihān

1106. İderler şu deñlü ġanāyīmi cemʿ
Ki ne göz görüp ne işitmişdi semʿ

1107. Şu genci ki yıġmışdı Dārāb-Şah
Anuñ ẕerresin görmez idi sipāh

1108. Anı büt idinmişdi Dārā-yı şūm
Üleşdürdi ḫalḳına Dārā-yı Rūm

1109. Ġanī oldı māl ile cümle sipāh
Cebe-ḫānesini ḳamu aldı şāh

1110. Ḳoyup ḳacdı [tüm] ḫayme vü ḫar-gehi
ʿAdū meskeni oldı ārām-gehi

1111. Ḳonar ḫar-gehine anuñ tāc-dār
İder bir niçe müddet anda ḳarār

1112. Furātı geçüp dutdı Dārā çü rāh
Biri birine irmez oldı sipāh

1113. Varup bir ḥişārı idindi penāh
Yine beglere nāme gönderdi şāh

1114. Yine encümen oldı ḫayli sipāh
Gelür yanına niçe ṣāḥib-külāh

1115. Sipāha ider bulduġı mālı baḫş
Süre tā ki yine şeh üstine raḫş

1116. Gelür yanına leşker-i bī-girān
Yine leşker ile pür olur cihān

1117. Müheyyā ider yine esbāb-ı ceng
Ki dünyāyı ide ʿadūsına teng

1118. Bir ay anda durdı vü itdi ḳarār
Ki her yañadan geldi bir tāc-dār

1119. Müheyyā idüp cümlesi berg-i rāh
Göçe ḳaṣd-ı İskender idüp sipāh

1120. Gelüp virdiler şāh-ı Rūma ḫaber
Ki ḥāżır ol irdi şeh-i fitne-ger

1121. Yine oldı deryā-yı cevşen revān
Cihānda ḳopa tā ki ṭūfān-ı ḳan

1122. Bu işi bilüp şāh-ı ʿālem-penāh
Buyurdı ki ḥāżır olalar sipāh

1123. Nereden ki düşmen olursa ʿayān
O cāniblere süst ideler ʿinān

15[b] [121[b]]

1124. Ne yoldan ki ẓāhir olursa ġubār
Gide aña ṭoġrı niçe nīze-dār

1125. Sipeh ġāfil olmaya ḥāżır ola
Nereden gelürse vara ol yola

1126. Görürler yine cūş ḳıldı Furāt
Sipeh dutdı yir yüzini çün nebāt

1127. ʿAyān oldı nāgeh berāber sipāh
Ḳarışmış ol ebre ġubār-ı kibār

1128. Göründügi gibi ırāḳdan serāb
Virür toz içinde geyimlerde tāb

1129. Geye cevşen anı görüp şehriyār
Olur āhenīn bād-pāya süvār

1130. Binüp leşker-i Rūm düzdi alāy
Kimi nīz aldı ele kimi nāy

1131. İki yañada baġladı ṣaf sipāh
Ṭolar ālet-i ḥarb āverd-gāh

1132. İki yañadan açıluban kemīn
Çekildi iki yañadan tīġ-ı ḳīn

1133. Göñülden idüp iki leşker neberd
Sipihrüñ sütūn oldı ṭāḳına gerd

1134. Eger yir yir olmasa tozdan sütūn
Yıḳılur idi köhne ṭāḳ-ı nigūn

1135. Melaḫ gibi pervāz ider tīr-i tīz
Ki ol kişt-zār ile ide sitīz

1136. O ḫarmanda ceng-i serān hem-çü mūr
Dürer dāne yirine ser pür-sürūr

1137. ʿAceb ḫarman idi ʿaceb kişt-zār
Ki dās idi şemşīr-i āteş-niṣār

1138. İdüp üç gün üç gice ġāyetde ceng
İki ḫayl ḳılmadı bir dem direng

1139. Çü dördünci gün ṣubḥ-dem urdı dem
İder ṣarf-ı maḳdūr ḫayl-i ʿAcem

1140. Görüp anı ġayret ider şāh-ı Rūm
Çeküp tīġı Dārāya eyler hücūm

1141. Yıḳup ḳalbini ṣadrını bozdı şāh
Çü ḳalb olmaya ten tīz olur tebāh

1142. Baṣar anları gird-i āverd-gāh
Żarūrī olup gözledi cümle rāh

1143. Duyuş virmeyüp şāh-ı Īrān-penāh
Gözetdi yine ḳaçmaġa defʿi rāh

1144. Didi ölmedin dirlik oldı ʿazīz
Sipihr ile nice ḳılayam sitīz

1145. Çü devlet benüm ile olmadı yār
Żarūrī olup ḳacdı ol şehriyār

1146. Ḳovup şöyle ḳırdı yine ḫalḳ-ı Rūm
Ki küşte ile ṭoldı ol merzubūm

1147. Varup Cehreme şāh-ı Īrān-zemīn
Ne deñlü ki var ise genc-i defīn

1148. Ḳamusın çıḳardup idüp zād-ı rāh
Ḳoyup Cehremi vardı Iṣṭaḫra şāh

1149. Döküp genci devşirdi yine sipāh
Geçüp taḫt-ı Iṣtaḫra ṣāḥib-külāh

1150. Didi iy dilīrān-ı Īrān-zemīn
ʿAceb itdi devrān bizüm ile kīn

1151. Ne dirsüz bu işüñ nedür çāresi
Nice oñıla bu ciger yāresi

1152. Ne tedbīr idersüz baña diñ hemān
Ḳomışam yo[lu]ñuzda ben baş u cān

1153. Eger itmeyem düşmene intiḳām
Ne şehlüḳ olur ked-ḫudālıḳ ḥarām

1154. Murādum benüm bu çekem derd ü renc
ʿAdū yoluna ṣarf idem yine genc

1155. İdem bir daḫı anuñ ile neberd
Ḳopa yine ʿālemde ṭūfān-ı gerd

1156. Bu defʿa daḫı olur isem zebūn
Muḳarrer bilüñ baḫtum oldı nigūn

1157. [ ][81] olur hemān
Ziyāde olıcak irişür ziyān

1158. ʿAdūyı kişi görmeden şād-kām
Yeg ol kim ola yüz ṣuyıyla be-nām

1159. Dilümdekin itdüm size ben ʿayān
Diñüz fikrüñüz siz de itmeñ nihān

1160. Didiler ki iy şāh-ı Īrān-penāh
Saña ırş ile degdi taḫt-ı külāh

1161. Cihān mülkini ḫalḳ idelden İlāh
Senüñ neslüñ olur bu Īrāna şāh

[81] Yazı zarar gördüğünden okunamamıştır.

1162. Saña yaraşur olmaḳ Īrāna şāh
Ki ḳul oġlı ḳūldur saña bu sipāh

1163. Niçün virelüm düşmene mülk ü māl
Ölince öñiñde ḳılalum ḳıtāl

1164. İdelüm bu defʿa daḫı ihtimām
Ya anlar tamām ola ya biz tamām

1165. Sikender gibi gelse düşmen hezār
Yanuñdan şehā olmazuz tār-mār

16ᵃ [122ᵃ]

1166. Budur dāyimā ḥāl-i ceng ü cidāl
Gehī baş gider geh girer deste māl

1167. Başılmış iken gāh olur bir sipāh
Başarına nuṣret viricek İlāh

1168. Döküp biri birine dāmen sipāh
Olup biri birine püşt ü penāh

1169. Ya bir ad idevüz vire ya baş
Ḳılalum ölince anuñla savaş

1170. İşidüp bu sözi olur şād şāh
Durur şehr-i Iṣtaḫrada çār māh

1171. Gerek olanı cenge iḥżār ider
Gerek tīġ olsun gerekse teber

1172. Bu cānibde Rūmī-i ṣāḥib-ḳırān
Ṣaf-endāz ü leşker-şiken pehlevān

1173. Furātı geçüp itdi ʿazm-i ʿIrāḳ
Velī leşkere itdi ġāyet yasaḳ

1174. Ki bir nesne almayalar bī-bahā
Reʿāyāya ḳılmaya kimse cefā

1175. Didi baña bu mülki virdi Ḫudā
Reʿāyāyı incitmek olmaz revā

1176. ʿAdū içün itmek reʿāyāya kīn
Ḫudānuñdur mülk ü bende hemīn

1177. Raʿiyyetlere eyleyenler sitem
Ṣoñunda çeker lā-cerem çoḳ elem

1178. Ne deñlü ki dutıldı ise esīr
Virüp ḫılʿat itdi birine emīr

1179. Bu ʿadl ile feṯḥ idüp İrānı Şāh
Çeker yine Dārāya cenge sipāh

1180. Çü Dārā işitdi ki irişdi şāh
Yine geldi cenge o cengī sipāh

1181. Binüp leşker ile ider ol da ʿazm
Ki İskender ile ide yine rezm

1182. Gelüp yüz be yüz oldı çün iki şāh
Olur saḳf-ı meydāna ḫāk-i siyāh

1183. Ele aldılar yine gürz-i girān
Bulut gibi ṣacdı yire gürz ḳān

1184. Mülāḳī ola şeş-per[i] çün siper
Çıḳar her perinden ġażabdan şerer

1185. Atıldı yine şöyle tīr-i ḫadeng
Havāda havāya ki rāh oldı teng

1186. Eger açsa meydānda bir peşşe per
İder anı biñ tīr ḫasta-ciger

1187. İderler şunuñ gibi ol günde ceng
Ki ḳan eyledi mūra küncini teng

1188. Şu resme iki leşker itdi ḫurūş
Ki lerzān olurdı o meydānda gūş

1189. Ura naʿra çün şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Olur kūhda gürbe şīr-i jiyān

1190. Kime gürz ursa şeh-i pür-hüner
İder idi pīli yele zīr zeber

1191. Bütün ʿaskeri deñlü eylerdi ceng
Ne ḫˇāb u ne ārām ider ne direng

1192. Yanında ol iki cihān-pehlevān
Nereye giderlerse cūy idi ḳān

1193. Olur oḳdan āhen gele ḫār-püşt
Açılmaz idi ḳabżadan hīç müşt

1194. Giçer cevşeni tīġ-ı ḫurşīd-i tāb
Ṣanasın geyer raḫneden āfitāb

1195. Rededen revān nāveg-i ḫūn-feşān
Geçer şebkeden ṣanki āb-ı revān

1196. İrişince şeb oldı ġāyetde ceng
Bu ʿālem yine oldı Dārāya teng

1197. Egerçi ki maḳdūrı ṣarf itdi şāh
Ne aṣṣı muʿīn olmadı çün İlāh

1198. Olup tīre ʿālem çü baġlandı göz
ʿAdūdan ḳaçup şāh döndürdi yüz

1199. Kırup mümkin oldıḳça Rūmī sipāh
Ḳovarlar görininceye deñlü rāh

1200. Hezīmet olup şāh-ı āteş-perest
İrişdi çerisine [ol] şeh şikest

1201. İder şükr Yezdāna Yezdān-perest
Ki aʿdāsını eyledi zīr-i dest

1202. Alup ḳaçdı başını şāh-ı ʿAcem
Bulınmadı pinhān idüben ʿalem

1203. Seḥerden durup şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Çeküp leşker Iṣṭaḫra olur revān

1204. Varup feṯḥ ider taḫt-ı Dārāyı şāh
Durur anda āsāyiş eyler sipāh

1205. Eline ne girdi ise anda şāh
Virür leşkere ḫōş-dil olur sipāh

1206. Bu yaña ḳaçup Ḫusrev-i baḥr ü ber
Varur şehr-i Kirmāna ḫasta-ciger

1207. Olup cemʿ yanına kār-āgehān
Didiler ki iy pādişāh-ı cihān

16[b] [122[b]]

1208. Ḫudā virmedi cengde çün ẓafer
Müfīd olmadı saʿy ü tīġ u teber

1209. Müdārā gerekdür anuñla hemān
Ki ceng ile vardı ḫarābe cihān

1210. İderseñ anuñ ile bir daḫı ceng
İder anı kim göre eyler peleng

1211. Ḳavī oldı varduḳca ol bir żaʿīf
Olamaz imişüz biz aña ḥarīf

1212. Saʿādet bize olmadı çünki yār
Müdārāyı ḳılmaḳ gerek iḫtiyār

1213. Müdārā olur ḫalḳa ḥışn-ı ḥaṣīn
Çü āhende āteş gerek gizlü kīn

1214. Begendi o pendi ḳabūl itdi şāh
Biraz anda ārām ḳıldı sipāh

1215. Yanında şehüñ var idi bir cuvān
Suḫen-gūy u dānā vü gevher-feşān

1216. Risālet içün eyleyüp iḫtiyār
Oḳıtdı anı yanına şehriyār

1217. Didi şāha var eyle bizden selām
Dilümden benüm söyle bir ḳaç peyām

1218. Di kim iy şehin-şāh-ı leşker-şiken
Gav-ı pīl-zūr u ser-i encümen

1219. Niçe bir ola ara yirde ḳıtāl
Celāli ḳoyup gösterelüm cemāl

1220. Niçe müddet oldı ki çekdüñ taʿab
Niçe ḫūn-ı ḫalḳa olalum sebeb

1221. Ḳıtāli ḳoyup olalum bezm-sāz
Sizüñ ile iy Ḳayṣer-i ser-firāz

1222. Savaşmaḳ ḫaṭādur barışmaḳ hüner
Dimişlerdür iy Ḫusrev-i baḥr ü ber

1223. Hünerüñle uḫvet idelüm şehā
Reʿāyā daḫı çekmesünler belā

1224. Gelicek bir iş başa iy tāc-dār
Olalum biri birimüz ile yār

1225. Ne vech ile dirseñ ḳılayum emīn
Ki çekmeyem ayruḳ saña tīġ-ı kīn

1226. Ne deñlü ki ʿālemde ben var olam
ʿAdūña ʿadū yāruña yār olam

1227. Diger-gūn olursa daḫı bu cihān
Saña gelmeye benden aṣlā ziyān

1228. İki ḳardaşuz dutalum ʿālemi
Geçer ʿömr çün ḫōş görelüm demi

1229. Alalum ele tīġ yirine cām
Günümüz ki ʿīd ola ḳadr ola şām

1230. Ne genci ki yıġdıysa İsfendiyār
Yoluña senüñ eyleyeyem niṯār

1231. Saña tuḥfe iy şāh-ı Cem-iḳtidār
Virem taḫt-ı zer tāc-ı gevher nigār

1232. Ne deñlü ki vardur metāʿ-ı ʿaceb
Saña pīş-keş gönderem ben de heb

1233. Kerem idüp iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Baña ehl-i beytim idesin revān

1234. Bilür anları şeh ki maẓlūmdur
Gereklülerü līk meyşūmdur

1235. Kimüñ kim sarāyında olmaya zen
Saʿādet anuñ iy şeh-i encümen

1236. Olur merde zen naḳṣ u ʿayb-ı ḫafī
Ne çekdügi maḫfī degüldür ṣafī

1237. Ne deñlü ki pūşīde-rūlar ki var
Baña gönderesin eyā şehriyār

1238. Şehe gönderür daḫı çoḳ armaġan
Deger eñ kemini ki māl-ı cihān

1239. Niçe esb-i tāzī-yi sīmīn licām
Ṣurāḥī-i zerrīn güher-dār-cām

1240. Şehe lāyıḳ olanı gönderdi heb
Kim ola ara yirde ṣulḥa sebeb

1241. Bir ay olıcak şāha oldı ḫaber
İrişdi diyü elçi-yi muʿteber

1242. Didi nʾola gelsün ne buyurdı şāh
Bilelüm dutalumaña göre rāh

1243. Gelüp baş urup elçi virdi selām
Duʿā eyleyüp didi neyse peyām

1244. Didi elçiye şāh-ı ṣāhib-ḳırān
Ki şāh oldı bāʿiṣ bu cenge hemān

1245. Murādum degüldi anuñla ḳıtāl
Żarūrī-dürür eyledügüm cidāl

1246. Murādum budur kim müselmān ola
Ḳoyup āteşi ehl-i īmān ola

1247. Kimesneye ḳılmaya cevr ü sitem
Ola rāżı andan sipāh-ı ʿAcem

1248. Gerekmez baña mülk-i Īrān-zemīn
Revān eyledük yine şāha hemīn

1249. Her emrümde ḫarc eyleyüp iḳtidār
Olayum her işinde ben aña yār

17[a] [123[a]]

1250. Ḳarındāş olalum ḳoyalum ġażab
Çeriler daḫı çekmesünler taʿab

1251. İdüp zindegānī iki pādişāh
Olalum biri birimüz[e] penāh

1252. Ne miḳdār pūşīde-rūlar ki var
Yine yirlü yirindedür ber-ḳarār

1253. Birinüñ yüzin gö[r]memişdür beşer
Degül kimseden kim irişe żarar

1254. Sarāyına Dārānuñ iy pür-hüner
Ne mümkin ki uġraya yaḳın bir er

1255. Burūcında şābit ḳamu çün nücūm
Birinüñ yüzin gö[r]medi ḫalḳ-ı Rūm

1256. İlet cümlesini nʾola şāha sen
Şikestī yoḳ içinde hep saġ esen

1257. Sikender idüp cümlesine ʿaṭā
İder anlara ʿarż-ı cūd u seḫā

1258. Virür elçiye ḫayli māl ü ḳumāş
Zer-i surḫ u sīm ü girān-māye ṭaş

1259. Virür esb-i tāzī vü zerrīn eyer
Muraṣṣaʿ ḳılıclar muraṣṣaʿ kemer

1260. Didi elçiye şāha idüp selām
Diyesin ki bildük murādın tamām

1261. Anuñ aña bizüm bize baʿd ez-īn
Arada daḫı olmasun kibr ü kīn

1262. Durursa eger ʿahdine şehriyār
Olınca olam cümle işinde yār

1263. Bozarsa velī ʿahdini pādişāh
İderse yine cemʿ cenge sipāh

1264. Dönüp itmeyem mülk-i Rūma naẓar
Ya bir iş aṣam ya virem bunda ser

1265. Yazup ʿahd-nāme cihān-pehlevān
Şehe gönderür bī-ḳıyās armaġan

1266. Cevābın alup elçi oldı revān
Oturdı bir ay anda ṣāḥib-ḳırān

1267. Ki fi'l-cümle āsāyiş idüp sipāh
Döne mülk-i Rūma ide ʿazm-i rāh

1268. Varup şāha elçi çü virdi ḫaber
Feraḥ oldı ġāyetde ol tāc-ver

1269. Görüp ehl-i beytini dil-şād olur
Ṣanasın esīr idi āzād olur

1270. Ḳamu şāhidin şükr idüp āşikār
Didiler firiştedür ol şehriyār

1271. Bizi ḫōşca gördi o fermān-revā
İlāhī murādını virsün Ḫudā

1272. Yüzin görmedük gördük elṭāfını
Taʿaccübler eylerdük inṣāfını

1273. ʿAdū işini itmedi mülke ol
Ḫudā ṣıḥḥat ile vire Rūma yol

1274. Bi-ḥamdillah oldı uḫuvvet tamām
Arañuzda siz saġ ü anlar selām

1275. Didi daḫı Bānū ki iy pādişāh
Olur her ne taḳdīr ḳılsa İlāh

1276. Ne oldı ise oldı gitdi şaha
Gerek göñlüñüzde ki kīn olmaya

1277. İdinür ise anı dāmān-ı şāh
N'ola ol da başına ṣāḥib-külāh

1278. Bu peyvend olursa arada eger
Olursın şehā Ḫusrev-i baḥr ü ber

1279. Eger eyler iseñ anuñla ḳıtāl
Gelür başımuza yine çoḳ zevāl

1280. ʿAdū sözine uyma ṣaḳın hemīn
Dilerseñ olasın belādan emīn

1281. Begenüp sözin didi Bānūya şāh
Bu pendi ḳabūl itdüm iy yüzi māh

1282. Hele ben de ṣabr ideyim bir zamān
Görelüm nedür gerdiş-i āsumān

1283. Naṣīb olur ise eger ittiḥād
Uḫuvvet ola ol-durur ḥod murād

1284. Meger kim var imiş iki pehlevān
İkisi de destūr-ı şāh-ı cihān

1285. Velī bir gün ide diyü şeh żarar
İdermiş ikisi de ġāyet ḥaẕer

1286. Şehe rīv idüp ol iki dīv-zād
Didiler ki iy şāh-ı ʿālī-nijād

1287. Sikender kim ola eyā ser-firāz
Müdārā idüp kim ḳılasın niyāz

1288. Duralı cihān vire geldi ḫarāc
Denāʾet neden aña ne iḥtiyāc

1289. Kişi olmadın şöyle fermān-revā
Yeg ol kim ola bir dihe ked-ḫudā

1290. Dönüp gitmedin Rūma evlā şerīr
İdelüm şeh-i Hind-Fūra ḫaber

1291. Bu işde ola kʾ ola bize muʿīn
ʿAdūdan alavuz anuñ ile kīn

17ᵇ [123ᵇ]

1292. Bu furṣat degül mi ki Rūmī sipāh
Bulamaz nevāle yemez esbi kāh

1293. Atı lāġar u kendü ḫōr u ẕelīl
Kimi yaşlu yatur kimisi ʿalīl

1294. Bu defʿa eger irmeyʾaña żarar
Dutar ʿālemi tīġ ile ser-be-ser

1295. Aña saʿy idüp şimdi iy tāc-ver
Oñat fikr idüp olalum çāre-ger

1296. Gelüp Fūr iderse anuñ ile ceng
Aña bil ki eyler bu āfāḳı teng

1297. İdüp cemʿ bir daḫı cenge sipāh
Yürimelüm üstine iy pādişāh

1298. Yine anuñ ile ḳılalum ḳıtāl
İdelüm ḳamu ʿaskerin pāy-māl

1299. Arada ḳalup zār ü ḥayrān olur
Ayaġı ile geldi ḳurbān olur

1300. Bunuñ gibi furṣat mı girer ele
Didük bildügümizi şāha hele

1301. Bu ḥīleyle māhār ile cān-sipār
Dilerler ki ola yine kār-zār

1302. Dutup pend-i şeyṭānı şāh-ı cihān
İder Fūr-ı Hindūya elçi revān

1303. Dimiş kim eyā Fūr-ı Hīndūstān
Cihān-gīr ü ser-dār ü ṣāḥib-ḳırān

1304. İşitdüñ neler geldügin başuma
Nice zehr ḳatılduġın aşuma

1305. Nice geldügin ġaflet ile ʿadū
Niçe kez nice olduġum rū-be-rū

1306. Nice olduġını hezīmet sipāh
Nice olduġın rūy-i baḫtum siyāh

1307. Demidür olasın benüm ile yār
ʿAdūnuñ idesiz yirini [de] dār

1308. Ne deñlü ḫazīnem ki var der-nihān
Ḳamu ḫāk-i pāyüñe itdüm revān

1309. ʿAdū yoluna olmadın pāy-māl
Şehin-şāhuñ olsun [ḳamu māl menāl]

1310. Ne gitmege furṣat ne durmaġa tāb
Ḳalıbdur ʿadūda eyā kāyināt

1311. Gelürse şehin-şāh-ı ʿālī-cenāb
Eline ḫazāyin gire bī-ḥisāb

1312. Menāfiʿ seferde çoḳ olur şehā
Bu işde tereddüd degüldür revā

1313. Yatan gürgden yeg yılan cāblūs
Hemīn baġla fīl üstine taḫt u kös

1314. Velī cehd ḳıl gitmedin bu ʿadū
Yitişesin iy server-i ceng-cū

1315. Ne deñlü ziyāde gelürse sipāh
Ḳo gelsün virem cümleye berg-i rāh

1316. Gelen bunda şāh ile her pehlevān
Ele çaldı māl [ü] metāʿ-ı cihān

1317. Çü vardur aramız[da] ḥaḳḳ-ı civār
Riʿāyet gerekdür ḥaḳı iy tāc-dār

1318. Gerek yas şāhā gerekse dügün
Yarın sañadur baña ise bugün

1319. El ile iki el yüzi yur şehā
Odur yār vaḳtinde kim bār ola

1320. Bu defʿa olursa bize şeh muʿīn
Ola bendesi ḫalḳ-ı Īrān-zemīn

1321. Ḳabūl eyler ise bu sözümi şāh
Yine encümen olsun Īrān-sipāh

1322. Virür armaġan sīm ü zer bī-ʿaded
Bilinmez ḳıyāsıyla geleye ḥad

1323. Metāʿı alup elçi oldı revān
İdüp ḫıfyeten ʿazm-i Hindūstān

1324. Çü Bengāliye elçi oldı ḳarīb
İşidüp virür Fūr şehrine zīb

1325. Binüp ḳarşular cümle erkān-ı Hind
Olup encümen merdüm-i Hind ü Sind

1326. Gelüp Fūruñ öñinde öpdi zemīn
Duʿālar ḳılup itdi çoḳ āferīn

1327. İdüp şāhdan Fūra ol selām
Pes andan didi her ne ise peyām

1328. İder tuḥfesin Fūr-ı Hindūya ʿarż
Olur armaġanı şehüñ şāha ḳarż

1329. Bilicek peyāmını anuñ tamām
Ayıtdı ilet şāha bizden selām

1330. Ne kim emr itdiyse şāh-ı cihān
Ḳamu bildük oldı bize hep ʿayān

1331. İdüp encümen Hindi Sindi hemān
Şeh-i Rūm ḳaṣdına oldum revān

1332. Bizüm çār-pāmuz çoġı pīldür
Pilüñ menzili gitse beş mīldür

1333. Varınca aña bu sipāh-ı sipāh
Sipāhın ḳamu eylesün cemʿ şāh

18[a] [124[a]]

1334. Cevābın alup elçi oldı revān
İdüp rāh-ı Īrāna ṭoġru ʿinān

1335. Gelüp çünki Dārāya virdi ḫaber
Feraḥ oldı ġāyetde ol tāc-ver

1336. Yine yanına cemʿ ḳıldı sipāh
Pes oldı siyeh cemʿi cenge güvāh

1337. İşidüp anı şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
ʿAdū-küş dilīr ü cihān-pehlevān

1338. Bilür kim yine ʿahd bozdı ʿadū
Olur anuñ ile yine rū-be-rū

1339. Bilinür çü Fūra varan her ḫaber
İder leşkerin cemʿ [hemān] şīr-i ner

1340. Sipāha virür yine māl ü menāl
Ki aʿdāyı ide yine pāy-māl

1341. Müheyyā ider ālet-i dār ü gīr
Ki ide ʿadūsını ḫōr u ḥaḳīr

1342. Oḳıdup didi beglere şīr-i ner
Ki ʿahdine durmadı ol bed-güher

1343. Gelicek şehin-şāh-ı Hindūsitān
Olup ceng aḳıser firāvān ḳan

1344. Varalum aña gelmedin şāh-ı Hind
Muʿīn olmadın leşker-i Hind ü Sind

1345. Ḳılalum anuñ ile bir dār ü gīr
Ki gūş-ı Sirāfīle irsün nefīr

1346. Bu kez ikimüzden birimüz ölür
Biri Rūma Īrāna sulṭān olur

1347. Niçe rencden rence uġrayalum
Varalum ya baḫt ola yāḫud ölüm

1348. Didiler ki iy şāh-ı ʿālem-penāh
Hemīn farżdur idevüz ʿazm-i rāh

1349. Çü mīşāḳı bozdı o peymān-şiken
Sikender-ẓafer iy şeh-i encümen

1350. Göz açdırmayalum varalum aña
Eyü rāy ḳılmışsın iy pādişā

1351. Bu rāy ile bindi cihān-pehlevān
Yine oldı deryā-yı ʿasker revān

1352. Çü dār-ı Sikenderden aldı ḫaber
Żarūrī olur leşker ile neber

1353. Varur şāha ḳarşu ki ide ḳıtāl
Bu defʿa tamām ola ceng ü cidāl

HEZĪMET-ŞODEN-İ LEŞKER-İ ĪRĀN U KÜŞTE-ŞODEN-İ DĀRĀ-YI PŪR-I KEYĀN

1354. ʿAceb fitnedür çarḫ-ı nā-sāz-kār
İder niçe cemʿiyyeti tār-mār

1355. ʿAlem gibi almış iken ser-firāz
İder pest ḳadri çü ʿömr ola az

1356. Giderken kişi sīnesin çün siper
İrüp tīġ-ı āfet olur kār-ger

1357. Çü nīze irerse yine ṣunsa el
Żarūrī ḳalur ṣoñra avcunda yel

1358. Güher-dār iken çün dıraḫşende tīġ
Ḳalur erre bī-kār idüp iy dirīġ

1359. Çü tīr olsa aġzından āteş-feşān
Büküp ḳaddini āḫır eyler kemān

1360. Çü şeş-per ne deñlü ki ser-dār ola
Olur zeng-i ḫurde çü bī-kār ola

1361. Eger küngür-i çarḫa ṣalsa kemend
Olur ʿāḳıbet ol kemend ile bend

1362. Kişiyi idüp kāh fermān-revā
İder külḫanı eyleyüp geh gedā

1363. Çü devlet atı ayaġı ola süst
Ne tedbīr eylerse gelmez dürüst

1364. Çü devlet döne dost olur ʿadū
Çıḳar her kemīnden aña kīne-cū

1365. Ḳamu ʿayb olur anda olan hüner
Hüner işlese kimse itmez naẓar

1366. Güherden hüner yegdür ehl-i hüner
Velī ḫalḳ yanında zer-i muʿteber

1367. Cihān devletinde çü yoḳdur ḳarār
Aña ehl-i ʿaḳl ide mi iʿtibār

1368. Eline kişinüñ ṣunar cām-ı Cem
Meyine ḳatar ḫıfyeten līk sem

1369. Müʾebbed degüldür çü ʿizz ü sürūr
Cihān devletine ne lāzım ġurūr

1370. Demür Ṭaġ olursa iricek ecel
Gider ol bülendi olur pest tell

1371. Eger seng ü āhen olursa mizāc
Bozulur çü mevt ire gözüñi aç

18[b] [124[b]]

1372. Ecel eylemez farḳ-ı pīr ü cuvān
Gerek nā-murād ol gerek kām-rān

1373. Geçer böyle ḳalmaz muḳarrer bu dem
Neden bir nefes ʿömr içün bunca ġam

1374. Olur ḫˇāb-gāhuñ çü ḫāk-i nejend
Ne fāyide kimüñ ḥarīr ü perend

1375. Gidüp rūḥ çün kim ḳalur cism-i dūn
Niçün cīfe içün olasın zebūn

1376. Cihānda ne deñlü ki var ehl-i ḥāl
Bulur dest-res çekmek ile zevāl

1377. Olan ölmeden yār ile āşinā
Virür ḳabrine nūr-ı Ḥaḳ rūşenā

1378. Dirīġā ki pervāz idüp rūḥ-ı pāk
Olur cisme mesken bu ḫāk-ı maġāk

1379. Çü ṭopraḳdan itmez ten-i ḫāki ʿār
İdüp cidd ü cehd olalum rūḥa yār

1380. Bilinmez nˀola ʿāḳıl itmez heves
Gerek ya ḳılavuz ya bang-ı ceres

1381. Ten-i nākes içün bu nefs-i ḫasīs
Ṣaḳın ḳabride dīve eyler enīs

1382. Ḥiṣār-ı beden çünki vīrān olur
Melāẕı gider rūḥ ḥayrān olur

1383. Bulamaz zebūn olıcak çün ḥiṣār
ʿAdūnuñ elinde olur ḫˇōr u zār

1384. Gedā nice virürse derd ile cān
Virür cān bi-ʿaynihī şāh-ı cihān

1385. Megesden nice kim giderse ḥayāt
İrür hem-çünān pīle daḫı memāt

1386. İder ādemi gerçi ṭūl-i emel
Velī reʾye nāẓır degüldür ecel

1387. Beşer gibi olmaya ġāfil-nihād
Olur ṭıfl gibi mevīz ile şād

1388. Ḳażāya rıżā virmez eyler ʿinād
ʿİnādı ider ʿāḳıbet nā-murād

1389. Dilerseñ kim olmayasın nā-murād
Rıżā-yı Ḥaḳı iste itme ʿinād

1390. Bir iki gün olmaġ içün mīhmān
Ne lāzım ziyāde binā vü nişān

1391. BEHİŞTĪ ṣaḳın ġāfil olma iñen
Ne kimse ḳalur bu cihānda ne sen

1392. ʿİbādet gibi nesne yoḳdur laṭīf
Aña saʿy ḳıl kim olasın şerīf

1393. İlāhī hidāyet refīḳ it baña
Ki ṭoġru varam yüz süriyü saña

1394. Dimiş bülbül-i gence ol rāst-gūy
İki leşker oldı ki çün rū-be-rūy

1395. Biri birine ḳarşu ḳondı sipāh
Yatur ol gice vehm ile iki şāh

1396. Olup pās-bān u ṭılāya süvār
Sipeh ḥıfẓı içün olurlar ḥişār

1397. Şehüñ ḫar-gehini dolaşur sipāh
O ḫar-gāh fānūs idi şemʿ şāh

1398. Sipeh cümle gerdende pervāneler
Dilerler ki hep tābına yāneler

1399. Ḳamu ʿāşıḳ-ı şemʿ ü cūyā-yı şemʿ
Olurlar ḳamu gird-i fānūsa cemʿ

1400. Seḥer çünki ḳaldırdı yüzden niḳāb
ʿAyān oldı āyīne-i āfitāb

1401. Ol āyīneden ʿāleme irdi tāb
Sipihr oldı ol tābdan āfitāb

1402. İki yañadan bindi çünki sipāh
Yine ṭoldı tīġ ile āver[d]-gāh

1403. Olup peyrev-i şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
ʿAlem ser-firāz olup oldı revān

1404. Giyer şāh-ı ʿālem zirih-ber-zirih
İder berg bendin girih-ber-girih

1405. Yidildi niçe esb-i zerrīn-licām
Ḳamu bād-reftār ü gerdūn-ḫırām

1406. Dutar ʿālemi gerd mānend-i mīġ
Kimi nīze aldı ele kimi tīġ

1407. Ele şeş-per alup düzer şeh alāy
Ḳılur nāle şeypūr u rūyīne- nāy

1408. Durup ṣadrda kendü ṣāḥib-ḳırān
İki ḳola durdı iki pehlevān

1409. Muhanṭās u Ḳayṭās iki alāy
Olup aldılar deste şemşīr ü nāy

1410. Ne ḳula ki irişse żaʿf ü fütūr
Muʿīn ola tā ol iki pīl-zūr

1411. Olur şāh-ı ālem ḥişārı sipāh
Sipeh süst olıcak ki ola tebāh

1412. Alayın düzer şöyle Sulṭān-ı Rūm
Felekde düzüldi ṣanasın nücūm

1413. Açıldı şaḳāyıḳ gibi şuḳḳalar
Ki gül-zār-ı bezme vire zīb ü fer

19[a] [125[a]]

1414. Olup nīzeler anda serv-i revān
Olur feṯḥ murġına tūġ āşiyān

1415. Çü Ṭūbā ser-efrāz oldı ʿalem
Degül Sidreden ḳadd ü ḳalup da kem

1416. Ṭırāzı münaḳḳaş çü Sīmurġ-ı Ḳāf
Şehüñ sāyesini iderdi ṭavāf

1417. Öñinde çeker tīġ-ı āhen ḥiṣār
Bulamaz ṣabā nīzeden reh-güẕār

1418. Durur cā-be-cā şeş-per-i ser-şiken
Gül-i zanbaḳ idi o meydān çemen

1419. Kılıc berg-i sūsen idi gül siper
Gülistān ṣanurdı kim itse naẓar

1420. Aḳup ḳan dutar her yañadan çü cū
Revān oldı ol bāġda sū-be-sū

1421. Hemīn ser-i meşḳ idi pīçān kemend
Olurdı anuñla niçe ser-bend

1422. Nıṣāl oldı ġonça ele berg-i bīd
Ḫadengüñ süfārı gül-i şenbelīd

1423. O cānibde sulṭān-ı Īrān-zemīn
Süvār oldı pür sīnesi ḫışm u kīn

1424. Çü ḳandīl-i rūze düzüp leşkeri
Cenāḥeyne ḳodı iki serveri

1425. Durur ḳalbde şāh mānend-i cān
Zemīn oldı ādem ḳılıc āsumān

1426. Dutar ʿālemi leşker-i şehriyār
Şehe nīzelerden çekerler ḥişār

1427. Çü seylāb-ı tīġ oldı nāgeh bedīd
Çeker cevşen öñine sedd-i sedīd

1428. Açar üstine bāl-i murġ-ı ʿalem
Güneş tābı virmiye tā kim elem

1429. Siper perde dutdı ki irmeye tīr
Ola tīr zaḫmından āsūde mīr

1430. Sikender görür şāh-ı Īrān-penāh
Yine eylemiş cemʿ ḫayli sipāh

1431. Ṣanasın ki ṣınmadı hīç ol sipāh
Ḳamu ceng-cūy u ḳamu kīne ḫ̔āh

1432. Didi leşkere iy ser-efrāzlar
Her işde bañа yār ü enbāzlar

1433. Bugün de belāyı idüñ iḫtiyār
Ḳılalum yine bir eyü kār-zār

1434. Ayırd olalum bunlaruñla bugün
Ya yeʾs idevüz ya ḳılavuz dügün

1435. Didiler ki iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Yoluña fidā idelüm baş u cān

1436. Baṣa geldigümüz çerid-i şehā
Başaruz yine virür ise Ḫudā

1437. ʿAdūyı göricek olur mı firār
Alur nīzesini ele şehriyār

1438. Çeriyi yürütdi urup ṭabl-bāz
ʿAdū kebg idi ṣaldı ṣan kebge bāz

1439. Sipāh içre Sulṭān-ı Yezdān-perest
Gezer gürg arasında ṣan şīr-i mest

1440. Görür Şāh Dārā ki Sulṭān-ı Rūm
İder kendüye leşker ile hücūm

1441. Bir elinde gürz ü birinde siper
İder ḫaṣmı ḳāfīyse zīr ü zeber

1442. Geyer bir münaḳḳaş zirih çün bahār
Biner eblaḳ-ı çüst çün rūzigār

1443. Çü raʿd eyler altında eblaḳ ḫurūş
Temeyyüz virüp ol hümāyūn nişān

1444. Başında şehüñ şeh-per-i Cebreīl
Dilīr olduġına olur [kim]delīl

1445. Ṣanasın ki tāvūs-ı meydān idi
İşi rezmüñ içinde cevlān idi

1446. Daḳınmış iki tīġ-ı āhen-güẕār
İki cānibine ḥamāyil-vār

1447. Eyer ḳaşına bağlamış bir kemend
Ki pīle atarsa ider pīli bend

1448. Elinde sinān [ol] şeh-i pür-hüner
Nihāl idi virür idi ser-şemer

1449. ʿUḳāb üzre gördi çü bāz-ı sepīd
Ruḫı oldı vehm eyleyüp şenbelīd

1450. Müzeyyen silāḥ ile Sulṭān-ı Rūm
Gümişden ya serv idi ya naḫl-i mūm

1451. Muʿallim tekāver iderdi şitāb
Ḳılurdı ne ḳalbe irişse ḫarāb

1452. Elinde dıraḫşende çün berḳ-i tīġ
Ola āb görse o ḫūn-rīzi mīġ

1453. Ne bīm-i ḫadeng ü ne vehm-i sinān
Gezer āhenīn-dil cihān-pehlevān

1454. Elinde hem ol künbed-i ser-nigūn
Gehī Bīsütūn idi ṣan ber-sütūn

1455. Gezer ceng içinde çü tünd ejdehā
İder Ḳāfa gürz ursa ḍarbı hebā

19ᵇ [125ᵇ]

1456. Anı gördi Dārā daḫı çekdi tīġ
Havāda yine oldı ʿuḳāb-ı mīġ

1457. Yürütdi şeh-i Rūm üzre sipāh
Ġubār itdi ʿālem yüzini siyāh

1458. İkisü olup cenge beste-miyān
Ḳılıc çeḳdi ḳan oldı seylī revān

1459. Ṣanasın yirinden ḳopup iki kūh
Daḳındı biri birine bā-şukūh

1460. Süleymān idi şāh yil-i bād-pā
Varur ḳanda ʿazm itse fermān-revā

1461. Nigīn idi tīġ u serīr idi zeyn
Süleymān ide görse ṣad-āferīn

1462. Dutup yir yüzin tīr hem-çü nebāt
Pür oldı silāhıyla pes kāyināt

1463. Yire şuḳḳalardan doḳınmazdı tāb
Görinmez idi nīzeden āfitāb

1464. Dökildi yire cengde şöyle tīr
Döşendi yire ṣanki oḳdan ḥaṣīr

1465. Açar fitneler ḳapusın rüsteḫīz
Ne meʾmen bulıvuz ne cāy-ı gürīz

1466. ʿAv-i kūs ile nālehā-yı nefīr
Ziyāde ider āteş-i dār ü gīr

1467. Dühül ol tehī-maġz u bīhūde-gū
Dögüp sīne efkār ider süñe rū

1468. Yaġar ḫalḳuñ üstine bārān-ı tīr
Ḫadenge yir olmışdı bālā-vezīr

1469. Olup tīr-bārān u seylāb-ı tīġ
İder raḫne ten-i ḫāsın iy dirīġ

1470. Kimüñ sīnesine doḳınsa sinān
İki revzen açardı defʿi hemān

1471. Gire çünki bir revzeneden sinān
Çıḳardı birinden idüp ḫavf-ı cān

1472. Müşebbek olup sīneler tīrden
Cigerler olur çāk şemşīrden

1473. Neler itdügin tīġ-ı āteş-feşān
Müşebbekden eylerdi seyrān cān

1474. Ḳanāre-yi esnān olup cūy-ı ceng
Zemīn küştelerden olur ḫalḳa teng

1475. Naẓar ḳanda kim ṣalsañ aḥşā idi
Güẕer ḳanda kim ḳılsañ emʿā idi

1476. Yıġılmışdı eṭrāf-ı meydānda baş
Ḳonulmış ḥudūdına gūyā ki taş

1477. Dönüp başcı dükkānına ol [zemīn]
Seri eylemiş idi ser-çīn-i çīn

1478. El ayaġ ile doldı āverd-gāh
Bulur meskene mūr loḳm ile rāh

1479. O meydān-ı ḳānūn-ı kirdār idi
Uzanmışdı emʿā ṣan evtār idi

1480. Zemīn būstān idi itsen naẓar
Yatur ḫarbuze gibi her yirde ser

1481. Ṣanasın ṣararmış kedū idi ser
Badıncān idi cā-be-cā gurdeler

1482. Aṣābiʿler olmış idi çün ḳaşā
İder anı sīr-āb seyl-i ḳażā

1483. Eker fitne toḫmını anda zamān
Ki bu resme ber virür ol būstān

1484. İdüp hinduvāneyi çāk āfitāb
Nice üşse çākine mūr u zübāb

1485. Bi-ʿaynihi ol rezmde bī-ḥisāb
Üşer yaralu başa mūr u zübāb

1486. Ḫazān oldı esdi çü bād-ı ecel
Niçe şāḫı şimşāda irdi ḫalel

1487. İder tīr-i peykānını jeng ḳān
Dü-rengi hemānā ki berg-i ḫazān

1488. Ṭolar mürde peykeri ile zemīn
Zemīne döşenmişdi ṣan naṭʿ-ı Çīn

1489. Çü kebk-i derī esb olur revān
Ayaġını ḥınnalamış tāze ḳān

1490. Neberd eyler idi havāda ṭuyūr
Ne yirde vü ne gökde ḳaldı ḥużūr

1491. Ḫun-ālūde idüp biri bāl ü per
O rezmüñ içinden ki ḳapsa ciger

1492. Açar şol ḳadar murġ ardınca bāl
Ki uçmaġa bālinde ḳalmaz mecāl

1493. Biri daḫı anı elinden alur
Velī ḳaçmadan ol da_bī-tāb olur

1494. Kimi evce ṣāʿid kimisi iner
Havādan yire yaġdururlar ciger

1495. Megesle müşebbek beden oldı pür
Ṣan ol raḫneler cāy-ı zenbūrdur

1496. Megesden görinmez oluban beden
Dilāverlere bāli oldı kefen

1497. Ṭoyup laḥm-ı insāna mār ile mūr
Pür itdi ḥavāṣıllarını ṭuyūr

20[a] [126[a]]

1498. Üşürse niçe ʿulḳ-i bīmār-zār
Üşer yimege küşteyi şöyle mār

1499. İdüp küşte üstinde kerkes mekān
Yapar küşte-yi küstede āşiyān

1500. Şu deñlü ʿuḳāb anda dil-ḫᵛār olur
Ki minḳārı vü çengi bīkār olur

1501. Getürüp ten-i küşteyi cīfe-ḫᵛār
Çıḳarırdı eflāke Kāvūs-vār

1502. Olup cā-be-cā küşteden püşteler
Demed gibi yatur idi küşteler

1503. Ḳılıc-dās idi tīġ-ı zen dās-dār
İderlerdi mezraʿları tār-mār

1504. Ṭoyup ādeme kūhda bebr ü peleng
Alur ḥiṣṣesin ṣu içinde neheng

1505. Zemīn sīnelerden olup taḫte-pūş
Pür olmışdı meydān bīnī vü gūş

1506. Çeker mürdeler çeşmine zāġ mīl
Vuḥūşa niʿam olmış idi sebīl

1507. O meydānda [ ][82] dām u ded
Ḥavāṣılları olmış idi [çü] laḥd

[82] Yazı zarar gördüğünden okunamamıştır.

1508. Şu deñlü degüldi silāḥ-ı sipāh
Demür maʿdeni oldı āverd-gāh

1509. İder cengde ḥamle Dārāya şāh
Bozar ḳalbin olur perīşān sipāh

1510. ʿAlemdāra bir tīġ urur şehriyār
Muḥarrif kesüp rāyeti ḫāme-vār

1511. ʿAlemdār olup iki şaḳ ḫāme-vār
Olur ser-nigūn yire düşer ʿalem

1512. ʿAlem düşdügini göricek sipāh
Dönüp ḳaçdı ḳaldı tehī rezm-gāh

1513. Egerçi ki çoḳ cidd ü cehd itdi şāh
Ne aṣṣı muʿīn olmadı çün İlāh

1514. Egerçi ki ḳaçmaḳdan eylerdi ʿār
Żarūrī olur līk ol şehriyār

1515. Ḳoyup düşmene taḫt u tāc [u] külāh
Ḳaçup ʿazm-i rāh itdi ol kīne-ḫˇāh

1516. Dağılur ḳamu ḫayli şāh-ı cihān
Yanında ḳalur ol iki bed-gümān

1517.. Ḳoyup bir yaña şerm ü āzerm ü dīn
İder şāha ol iki bī-dīn kīn

1518.. Birisi çeküp ḫançer-i tāb-nāk
Şehüñ urdı pehlūsını itdi çāk

1519. Birisi daḫı urdı bir zaḫm-ı tīġ
Yıḳıldı yire pūr-ı Behmen dirīġ

1520. Ḳara ṭopraġa düşdi serv-i revān
Şeb-i tīre oldı gözine cihān

1521. Yıḳıldı çü şeh zaḫmdan ser-nigūn
Revān oldı her yāreden rūd-ı ḫūn

1522. Çü fānūsı şemʿüñ ola raḫne-ver
Havā-yı ḥavādişden irer żarar

1523. Meşeldür şikeste olıcak zücāc
Aña ḥikmet ile bulınmaz ʿilāc

1524. Ḥavādiş ṭaşından uşanan sebū
İçinde ḳala mı anuñ hīç ṣu

1525. Aḳup ḳanı bī-[cān] olur pīl-i zūr
Yatur ḫāk u ḫūn içre efkār-ı ḫˇūr

1526. Dönüp ol iki kāfir-i bed-nijād
Gelürler şeh-i Rūma ḫandān u şād

1527. Yüz urup didiler ki iy pādişāh
Hemīşe ʿadūñı Ḥaḳ itsün tebāh

1528. Muʿīnüñ hemīşe Ḫudāvend-i pāk
Saña kim yavuz ṣanur olsun helāk

1529. Şehüñ eyledük düşmenini helāk
Ne pehlü ne dil ḳaldı hep oldı ḥāk

1530. Ṭamām oldı düşmen işi yime ġam
Şeh-i Rūmuñ oldı diyār-ı ʿAcem

1531. Nihāyet bulup ceng ü āşūb u kīn
Olur Rūma mülḥaḳ bu Īrān-zemīn

1532. Ḳoyup sen şehe taḫt u raḫt u külāh
ʿAdem milketine ḳadem başdı şāh

1533. ʿAdūsını şāhuñ biz itdük helāk
Yatur ḫasta ālūde-i ḫūn u ḫāk

1534. Düşüp zār ü mecrūḥ bī-cān olup
Yatur [hem de] ḫāk içre ġalṭān olup

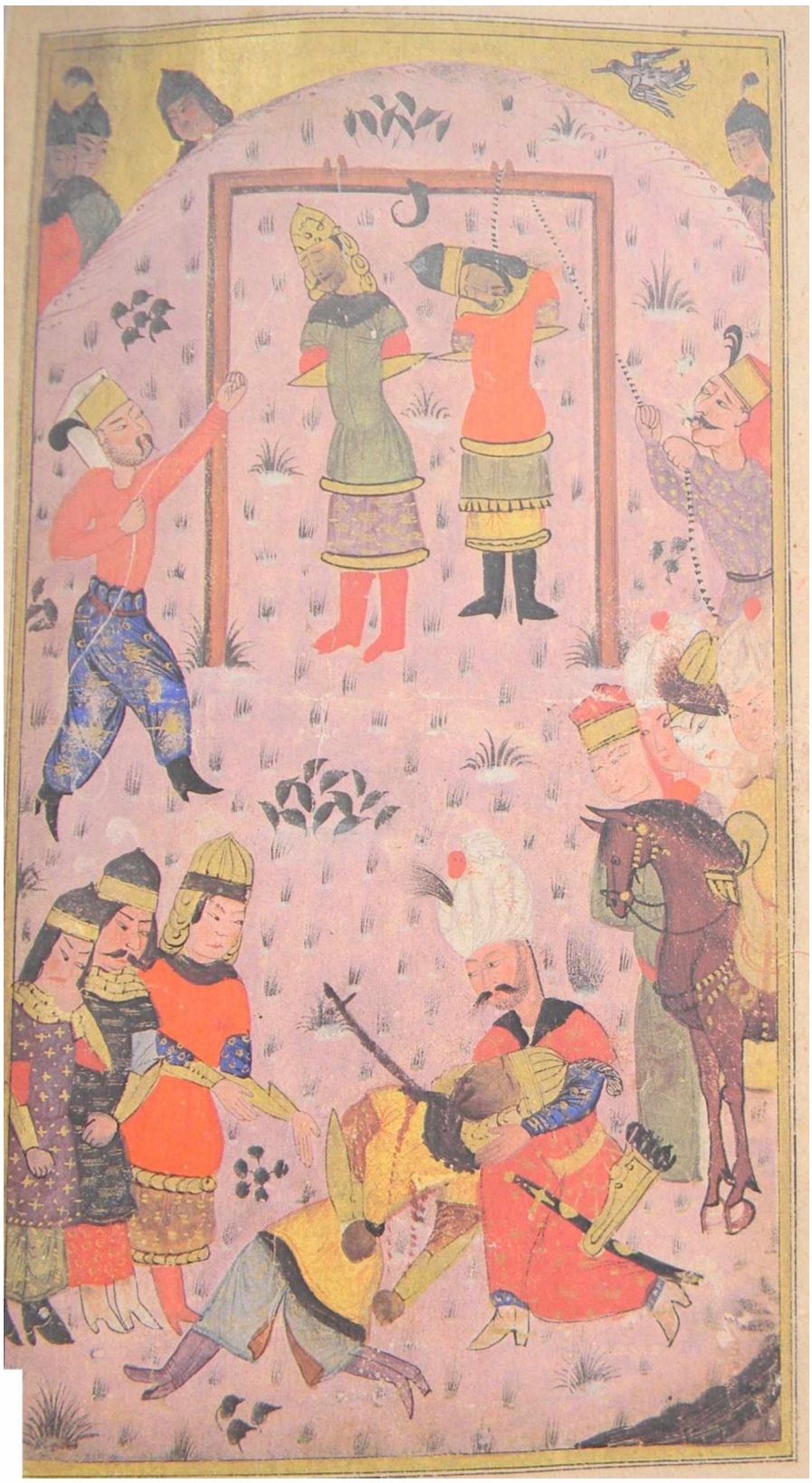
1535. Gelüñ gösterelüm ölüsin size
Ki tā iʿtiḳād idesüz bu söze

1536. Sikender olup bunlaruñla revān
Varur düşdügi yire şāh-ı cihān

1537. Görür şāh kim Ḫusrev-i baḥr ü ber
Yatur ḫāk u ḫūn içre zīr ü zeber

1538. Serīr olmış ol servere ḫışt u ḫāk
Yatur başı başlu vü pehlūsı ḥāḳ

1539. Göricek şehi şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Olur çeşmünüñ çeşmesi ḫūn-feşān

20ᵇ [126ᵇ] Ordusu hezimete uğramış olan Dârâ'nın başını İskender'in dizine koymasını ve Dârâ'nın askerlerinin asılmasını konu alan bir minyatür.

1540. İnüp atdan aldı başın dizine
Bulaşmış görür ḫāk u ḫūn yüzine

1541. Silüp yüzini didi iy tāc-ver
Gözüñi aç eyle cihāna naẓar

1542. Ḥamiyyet ḳıl iy zīver-i taḫt u tāc
Bize söyle ḥālüñi gözüñi ac

1543. Olursa ʿilāca eger iḥtiyāc
Eṭibbā gelüp eylesünler ʿilāc

1544. Saña zaḫm uranları iy şehriyār
Ḫudā ḥakkı içün idem zeyn-i dār

1545. Yaraşmaz ki sulṭān-ı rūy-i zemīn
Bata ḫāk-i ḫūn içre zār ü ḥazīn

1546. Cihānda geze ḳātili şād-kām
Hemīn anlara ṣıḥḥat oldı ḥarām

1547. Sikender benem iy ser-efrāz-ı şāh
Murādum degül taḫt u mülk [ü] külāh

1548. Murādum bu kim nesl-i İsfendiyār
Kesilmeye ʿālemde iy şehriyār

1549. ʿAdū ṣanma kim nīk-ḫāhem saña
Murāduñı neyse di şāhā bāña

1550. Saña iy ser-efrāz-ı taḫt u külāh
Yaraşmaz ki cāy ola ḫāk-i siyāh

1551. Eger ḳādir iseñ eyā şehriyār
Ḳılalum seni devlet ile süvār

1552. Eger bī-mecāl ise şāh-ı cihān
İdelüm şehin-şāha taḫt-ı revān

1553. İledüp seni taḫta iy tāc-dār
Ḳılayum yine ʿāleme şehriyār

1554. Eger bir ḳuluña dilersem ziyān
Benüm başuma itme benden gümān

1555. Dirīġā eger nesl-i İsfendiyār
Kesilürse ʿālemde iy şehriyār

1556. Niçe nā-mübārek dem itdüm sefer
Sebeb oldum irmege şāha żarar

1557. Bilür şübhesüz līk şāh-ı cihān
Ki benden irişmedi şāha ziyān

1558. Seni kāşki görmeseyidüm şehā
Bu miḥnet degül ide saña sezā

1559. Ne çāre velī çarḫ mekkārdur
İder ḥīle her şaḫṣa mekkārdur

1560. Enīn itdügünce delinür ciger
Ḫudā ḥaḳḳı iy Ḫusrev-i baḥr ü ber

1561. Baña di murādātuñı hep şehā
Ne emr itseñ olur yanumda revā

1562. Gözini açup didi iy pādişāh
Mezīd eylesün devletüñi İlāh

1563. Tamām oldı işüm benüm yime ġam
Zamāne benüm cāmuma ḳatdı sem

1564. Bana fāyide eylemez sūz u āh
Duʿādan unutma hemīn gāh gāh

1565. Bizüm neslimüze duraldan cihān
Bu bendi ide geldi devr-i zamān

1566. Cihān-gīr-i gerden-keş İsfendiyār
Cuvān iken olmadı ḫˇōr u zār

1567. Cihān şāhı Behmen o fermān-revā
Olur şāb iken ṭuʿme-i ejdehā

1568. Dirīġā baña da iki Ehrimen
Ḳazup ḳabr degdi tenüme kefen

1569. Daḫı doymadan ʿāleme iy dirīġ
Ciger-gāhumı eyledi çāk tīġ

1570. Senüñ olsun iy şāh tāc ile taḫt
Götürdüm bu yirden göçüp ben de raḫt

1571. Benüm daḫı ḳanumı içdi zamān
Cihānda ne müşküldür ölmek cuvān

1572. Murādātuma yoġ idi intihā
Kesildi dirīġāyla cümle recā

1573. Bu zībā gülistānı terk itdüm āh
Olısar mekān tīre vü teng-çāh

1574. Ḳanı mülk ü māl ü ḳanı ʿizz ü cāh
Ḳanı aḳrabā vü sipāh ü külāh

1575. Bu ḥāletde ḥayfā baña hīç-kes
İdüp mihr olmadı feryād-res

1576. Şeh oldı yine raḥm idüp dest-gīr
Vücūduñsız olmaya tāc [u] serīr

1577. Sikender didi kim eyā şehriyār
Gerek ẕikr ü fikrüñ ola Kird-gār

1578. Ḫudāyı Ḫudā bil Ḫalīli rasūl
Gerekmez ki ola ḳul olan fużūl

1579. Şu kim Ḥażret-i Ḥaḳ ile yār ola
Yiri iki ʿālemde gül-zār ola

1580. Şu kim itmeye dīn-i Ḥaḳ iḫtiyār
Olur meskeni iki ʿālemde nār

1581. Begenüp sözin didi Dārā şehā
Ne dīnde iseñ eyledüm iḳtidā

21[b] [127[b]]

1582. Şehādet idüp aña telḳīn-i şāh
Olup reh-nümā gösterür şāh rāh

1583. Göñülden müselmān olup şehriyār
İder dīn-i İskenderi iḫtiyār

1584. Hidāyet ider aña çünkim İlāh
İder ẓulm ile şirkden pāk şāh

1585. Görür neng oldı be-ġāyet zamān
İdindi vaṣī şāhı pūr-ı mihān

1586. Vaṣiyyet idüp didi iy tāc-dār
Kerem eyle ḳıl duḫterüm iḫtiyār

1587. Cemāl ü kemāl ü ṣalāḥ ü edeb
Ṣıfāt-ı ḥüsün müctemiʿ anda heb

1588. Ḫudā ḥaḳḳı iy şāh-ı ṣāḥib-serīr
Cihānda aña şimdi yoḳdur naẓīr

1589. Gele andan ola ki bir şehriyār
Unudulmaya nām-ı İsfendiyār

1590. Daḫı bir murādum bu iy pādişāh
Baña zaḫm uranı idesin tebāh

1591. Daḫı ḫalḳuma itmeyüp intiḳām
Ḳamusını ḳıl luṭfuñıla ġulām

1592. Sikender didi kim eyā şehriyār
Dutam olduġınca sözüñ iḳtidār

1593. Buyuruḳlaruñ hep ideyüm şehā
Bu ʿahdümüze şāhid olsun Ḫudā

1594. Buyurdı hemīn dikdiler iki dār
Didi ḳanı māhār ile cān-sipār

1595. Getürdüp iki sīn daḫı ḫˇōr u zār
Resenler daḳup eyledi zeyn-dār

1596. Aṣup şol ḳadar urdular seng ü tīr
Ki ġalbīr idüp eylediler ḫamīr

1597. Görüp anı şād oldı fermān-revā
Dil ü cān ile itdi şāha duʿā

1598. Duʿāyı tamām eyleyüp itdi āh
Gözün yumdı teslīm-i rūḥ itdi şāh

1599. Hemīşe bu ḥāl-i sarāy-ı sipenc
Gehī genc ḳısmet ider gāh renc

1600. Olur ʿāḳıbet cism-i ḫākī çü ḫāk
Neyise felek ṭāḳı oldur maġāk

1601. Görüp anı ġam-gīn olur şehriyār
Bilür yoḳ cihān işine iʿtibār

1602. Ḫalīl āyinince anı pāk ider
Yapup türbe defn eyleyüben gider

1603. Getür sāḳiyā bāde-i ḫōş-güvār
Ki yir lāle-zār oldı gög müşg-bār

1604. Nesīm-i ṣabā virdi būy-i cinān
Ṭamarlar da germ oldı cūş itdi ḳan

1605. Gel iy muṭrib ur sūz ile çenge çeng
Dili devr-i nā-sāz-kār itdi teng

1606. Ola kim vire sāz ü sözüñ feraḥ
Helāk itmeye ben ġamını teraḥ

MEDḤ-İ ḪALĪFE-İ CİHĀN U VAṢF-I SERĀY U BŌSTĀN

1607. Kime kim ola luṭfı Ḥaḳḳuñ muʿīn
Olur ʿaḳl ile devlet aña ḳarīn

1608. Kime kim ola devlet ü ʿaḳl yār
ʿAceb mi cihāna olsa tāc-dār

1609. Olan kimsene nīk-ḫū nīk-baḫt
Olur lā-büd ārāyişi tāc ü taḫt

1610. Çü devlet gele çoḳ bilinür sebeb
Ḥuṣūl-i merām içün olmaz taʿab

1611. Ne şāḫa ki destini ide dırāz
Ṣunar el nedeñlü ki olsa firāz

1612. Eger baḥr-i şūrāba itse naẓar
Olur telḫ ṭaʿmı yanında şeker

1613. İde çeşme-i ḫuşka çün iltifāt
Aḳıdur ṣu yirine Āb-ı Ḥayāt

1614. Neyi māl-i ḫulyā ki itse olur
İder cüst ü cū kāmı anı bulur

1615. Eger şīşeye ṭaşa itse naẓar
Olup şīşe dür seng olur güher

1616. Virür tevsen-i çarḫ eline zimām
Her emrinde eyler ḳader ihtimām

1617. Ne ḳalʿa güşādına itse sefer
Olur aña mecmuʿ dīvārı der

1618. Cihān şehliġi olmadur bī-niyāz
Ḳalanına devlet dimekdür mecāz

1619. Selāṭīn çoḳdur velī şāh-ı Rūm
Ara yirde şehbāz bāḳīsi būm

22[a] [128[a]]

1620. Ḥaḳuñ nuṣreti aña oldı muʿīn
Muẓaffer osa nʾola ol pāk-i dīn

1621. Şehin-şāh Ebu'l-Feṯḥ-i Ḫān Bāyezīd
Saʿādet aña bende devlet mürīd

1622. Odur sedd-i dīn-i Rasūl-i Ḫudā
Muʿīni ola Ḥażret-i Muṣṭafā

1623. Cihānuñ selāṭīni nezdīk u dūr
Bulurlar anuñ devletinde ḥużūr

1624. Ne deñlü ki var ise aʿdā-yı dīn
İder ḫavf andan o şeh gāh-ı kīn

1625. Ḳomaz kim ala kimse mülkinde bāc
Eʿādī-yi dīnden alur ol ḫarāc

1626. Sipāhı anuñ her gün eyler ġazā
Muʿīn olsun ol leşkere enbiyā

1627. Ġazālar idüp eyler icrāʿ-ı şerʿ
Biçem diyü anda ider bunda zerʿ[83]

1628. Firiştedür ārāste peykeri
Feraḥ-baḫşdur sözleri gevheri

1629. Kelāmı mülūkuñ mülūk-ı kelām
Olur bu meşeldür ki dir ḫāṣ u ʿām

1630. Aña pādişehler kemer-bestedür
Olan bendesi tīġdan restedür

1631. Adın sikkede yazdı her şehriyār
Añar ḫuṭbede nāmını her diyār

1632. Şeh-i heft-iḳlīmdür şehriyār
ʿAceb mi duʿā eylese her diyār

1633. Ḫudāvend-i nām [u] Ḫudāvend-i hūş
Beşer ṣūreti sīreti çün sürūş

1634. Sikender gibi oldı āfāḳ-gīr
Ne tedbīr iderse olur dil-peẕīr

---

[83] Bu beyitte Şûrâ 42/20. âyetten manen iktibas yapılmıştır. Âyetin orijinal metni ve meali şöyledir:
مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِى حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ
"Kim ahiret kazancını istiyorsa, onun kazancını arttırırız. Kim de dünya kârını istiyorsa ona da dünyadan bir şeyler veririz. Fakat onun ahirette bir nasibi olmaz." Bu âyetten hareketle İslâm kültüründe dünya, âhiretin tarlası olarak görülmektedir.

1635. Murādında çün Ḫıżrdur reh-nümā
Ḳamu ḫalḳa olsa nʾola reh-nümā

1636. Çü rezm ola şīr-i ḫurūşāndur ol
Çü bezm ola ebr-i dür-efşāndır ol

1637. Kemānı ḳaçan nāvek-efşān olur
ʿUḳāb[ı anuñ] bāl-rīzān olur

1638. Ġazāda ḫazāyīn idicek niṯār
Pür olur zer ü sīm ile her diyār

1639. Ḳaçan rezmde süst itse ʿinān
Düşer düşmeninüñ elinden sinān

1640. Sitiz eyle çünkim çeke tīġ-ı tīz
Bulamaz felek şīri rāh-ı gürīz

1641. Mübārek eline ala çün ḳalem
Çeker ṣafḥa-i māha müşgīn raḳam

1642. Ṭuralı bu ʿālem cemāl ü celāl
Selāṭīnde şehde bulupdur kemāl

1643. Ṭolu mülkinüñ içi māl ü niʿam
Ḳamu ḫalḳ ʿişretde yoḳ cevr ü ġam

1644. Bulınur ise bir ḫazīni eger
Ben olam bu ḫaylüñ içinde meger

1645. Nuḫust evvelā ṭāliʿa çün ḳarīn
Olur dāyimā zār ü [giryān] ḫazīn

1646. Velī çünki var ḫıdmetinde şeref
Ümīdüm bu olmaya saʿyüm telef

1647. Kebūter sarāyına ḳonsa eger
Olur defʿi şehbāz-ı evc-i ẓafer

1648. Bu bāl ü [bu] ḥāl ile ben çün meges
Sarāyında buldum şehüñ dest-res

1649. Ṭavāf eyledüm niçe yıl Kâbe-vār
Ṣabā gibi cārūb idüben ʿiẕār

1650. Sarāyı felek gibi maʿmūr ola
Özi çarḫ döndükce manṣūr ola

1651. Sipeh bī-ʿaded mülk maʿmūrdur
Şehin-şāhı her laḥẓa manṣūrdur

1652. Cihān devr-i ġonca olup müstedām
Cihān şehleri olsun aña ġulām

1653. Olup devlet-i ṣıḥḥat aña ḳarīn
Ḫudā her murādına olsun muʿīn

1654. Eyā Rūm-ı ferḫunde ferruḫ-diyār
Ser-ā-ser zemīnüñ gül ü lāle-zār

1655. Eger şehr eger dih eger deşt ü ṭāġ
Ḳamu ḫurrem ü tāze mānendi bāġ

1656. Eḳālime Ḥaḳ ġālib itmiş seni
Cihān ḫalḳınuñ cümlesi meʾmeni

1657. Nereye naẓar itseñ eşcārdur
Tehī-pāy eşcārdur ezhārdur

1658. Olup minber-i şāḫ üzre ḫaṭīb
Oḳur ḫuṭbe ḫōş-ḫˇān olup ʿandelīb

1659. Ṭolu ḳumrı ile gülistān u bāġ
Pür olmış-durur fāḫte bāġ u rāġ

1660. Çekāvek ṣadāsı çün ola bahār
Behāmīde daḫı ḳomaz iḫtiyār

1661. Ḫuṣūṣā Sitānbūl-ı ʿAdn-i zemin
Ki Firdevs ider aña ṣad-āferīn

22[b] [128[b]]

1662. Ḥaṣāsı cevāhir nebātı nebāt
Havāsı güzel ābı Āb-ı Ḥayāt

1663. Ḳamu berre baḥre olupdur kilīd
İçinde niçe mışr olur nā-pedīd

1664. Felek ḥışnı mānendi ḳat ḳat ḥişār
Hemīn yir gibi vāsiʿ ü üstüvār

1665. Veyāḫud sarāy-ı şeh-i muḥterem
Ki kūçe degüldür yanında İrem

1666. Şehüñ pāy-i taḫtını tezyīn ider
Ki her kim anı görse taḥsīn ider

1667. Çekilmiş sarāyına sūr-ı bülend
Ki saʿy ile vehm irgürümez kemend

1668. Serer kunguru dāmeni ʿarşa bārū
Melāyiklere ḳullesi oldı kū

1669. Ki her kungurın bir melek-āşiyān
İdinmişdür anuñ çü heft āsumān

1670. O kungurlaruñ ara yiri ki var
Hemīn ferceler [hem] saʿādet-güẕār

1671. ʿAṣāfīr idi kungurında melek
Ḳıbābından ednā ḥabāb-ı felek

1672. Hümāyūn deri āsumān u zemīn
Sürer şāhlar aña rūy u cebīn

1673. Güneş aña bir şemsedür zer-nigār
Hilāl-i felek sīm ü zer ḥalḳa-vār

1674. İki ḳıṭʿası iki bāb-ı cinān
Yücelikde hem-çün der-i āsumān

1675. Saʿādet nigārınuñ iki gözi
Melek tūtiyāsı işigi tozı

1676. İşigi anuñ merkez-i ʿizz ü nāz
Biri pest dildür biri ser-firāz

1677. Selāṭīn-i devr aña der-bān olur
Ki der-bān olan aña sulṭān olur

1678. Elindeki der-bānlaruñ her ʿaṣā
Görinür ʿadū çeşmine ejdehā

1679. Feżāsı hemānā feżā-yı cinān
Zemīni velīkin bunuñ āsumān

1680. Zemīni ider geşt gerçi ki yel
Anuñ devrine baġlamaz līk bel

1681. Berāber sarāy içi mīnū ile
İder ḥūriler pāk gīsū ile

1682. Müzeyyen-durur gülşen-i ʿAdn-vār
Sarāy içre her ṣuffe-i zer-nigār

1683. Ḳamu derleri ābnūsīyle ʿāc
Zemīni müzeyyen müẕehheb zücāc

1684. Ṣafā-baḫşdur ṣuffası çün behişt
Ser-ā-ser bināsı zer ü sīm ḫışt

1685. Hemīn ḫāne-i çīndür bir ṭarāf
Ḥaṣāsı münevver çü dürr-i Necef

1686. Ḳuṣūrı gibi ʻAdnde yoḳ ḳuṣūr
İçi pür çü Firdevs-i ġılmān u ḥūr

1687. Perī gibi her biri gözden nihān
Naẓīrini görmez birinüñ cihān

1688. Ḥuṣūṣā ol içindeki būstān
Ki her kūşe[si] oldı bāġ-ı cinān

1689. Ḥıyāżı firāḳıyla ḥavż-ı cinān
Aḳıdurdı çeşminde eşk-i revān

1690. Riyāżı anuñ Ravża gibi şerīf
Havāsı vü ābı leẕīẕ ü laṭīf

1691. Ṭolu serv ü şimşād ile ser-be-ser
Olur vālih eylerse Rıżvān naẓar

1692. Ṭururlar dutuban çü ḫūbān ṣaf
Kimi raḳṣ urur çalar kimi def

1693. Fevākihler envāʿına yoḳ ḥisāb
Kimi kehribā vü kimi laʿl-i nāb

1694. Olup sāye-bān ẓıll-i eşmārdan
Zemīni görinmezdi ezhārdan

1695. Aḳar her yaña çeşme-i Selsebīl
Riyāżında ol ʿAdnüñ olup sebīl

1696. Ḥıyāżı anuñ ḥavż-ı Kevşer-miṣāl
Ṭolu idi şīrīn ü ṣāfī zülāl

1697. Çekilmiş idi naḥl çün ḳadd-i yār
Çü pistān-ı dilber müdevver enār

1698. Mülevven iki reng ile anda sīb
Çü ruḫsār-ı ʿāşıḳ çü rūy-i ḥabīb

1699. Eger yir yüzinde olaydı cinān
Odur diyü ḥükm eyleridüm hemān

1700. Duʿālar idüben aña ḫāṣ u ʿām
Disün *ḥarresallāh ʿani'l-inhidām*

1701. Ya gül-zār içinde o serçe-sarāy
Perīler idinmişdürür anı cāy

1702. Olupdur o cennet perīler yiri
Olur şīşeye cemʿ elbet perī

1703. Ayāṣūfiye cāmiʿ-i muʿteber
Naẓīrini görmez gezen baḥr ü ber

1704. Biri yüze yazılur anda namāz
Olur müstecāb itse her kim niyāz

1705. Muḳaddes müşerref müzeyyen mekān
Muʿallā muṭabbaḳ çü heft āsumān

1706. Girürse içine bu ḫalḳ-ı cihān
Olur kemterīn kūşesinde nihān

1707. Yeñi Cāmiʿi medḥe yoḳ iḥtiyāc
Virür pāy-i taḫt-ı şehe ol revāc

1708. Sekiz cennetüñ ortasında mekīn
Maḳām-ı Sirāfīl ü Rūḥü'l-emīn

1709. Anuñ her menārı sütūn-ı felek
Ḳonar üstine murġ gibi melek

1710. Tolu muṣḥaf ile içi Kâbe-vār
Pür eṭrāfı seccāde-i zer-nigār

1711. Refīʿ ḳubbesi çarḫ-ı mīnā gibi
Aṣılmışdı subḥa Ṣüreyyā gibi

1712. Ya Eyyūb-ı Enṣārī gibi maḳām
Ola mı meger ola dārü's-selām

1713. Gelüp anda aṣḥāb olmış şehīd
Kimi ẓāhir olmış kimi nā-pedīd

1714. Yaḫud maḫzen-i şāh-ı ʿālī-nijād
Ki yapmadı miṣlini Şeddād-ı ʿĀd

1715. Ḳala taña yegdür Buḫārādan ol
İçinde niʿam çoḳ meḥābīb bol

1716. Firengi perī Rūmı ḥavrāsı çoḳ
Girān-māye kālāsınuñ ḥaddi yoḳ

1717. Şeker işi çoḳ mīve laḥm-ı ṭarı
Cevārişleri ʿanberi cevheri

1718. Ṭolu her dükān içi hep rāygān
Yanında degül kūçece Işfahān

1719. Egerçi ki Şīrāzı Saʿdī öger
Bunı görse itmezdi aña naẓar

1720. İdüp zeyn eṭrāfını gül-sitān
Şerīf eylemiş baḥri ʿUmmān-nişān

1721. Müşerref-durur içi erkānla
Müzeyyendür eṭrāfı aʿyānla

1722. Felek gibi sūrī çe ger üstüvār
Bu ṣābit velī anda yoḳdur ḳarār

1723. Şerefligine biñ var ola cihāt
Bu yitmez mi kim oldı dārü'l-ġuzāt

1724. Zihī ser-firāz u zihī tāc-dār
Ki feṭḥ eyleye buncılayın ḥişār

1725. O ġāzīye sen raḥmet it yā Raḥīm
Ki luṭfuña muḥtācdur sen kerīm

1726. Degül pādişeh bir ḳuluñdur faḳīr
Anı rūz-ı maḥşerde itme ḫaḳīr

1727. O yatduḳça yirde İlāhī İlāh
Saña ʿömr virsün eyā pādişāh

1728. ʿAzīz olasın durduġınca cihān
Naṣīb ola ʿuḳbāda āḫır cinān

1729. Çü İslām seddidür ol ser-firāz
İlāhī anuñ eyle ʿömrin dırāz

1730. Cihāna viren oldur emn ü emān
İlāhī dura durduġınca cihān

1731. Olup cünd-i İslāma ol muḳtedā
Selāmetle tā Ḥaşre dek şāh ola

1732. Ḳapup ṣavlecān-ı feṣāḥetle gūy
Dimiş ol füsūn-sāz-ı efsāne-gūy

1733. Ki çün şehr-i Iṣṭaḫra şeh vardı şād
Şeref buldı şāh ile taḫt-ı Ḳubād

1734. Geyer başına tāc-ı Key-ḫusrevi
Bulur mülk-i Kāvūs şāh-ı nevi

1735. Olup zīr-i desti diyār-ı ʿAcem
Ele aldı ṣāḥib-ḳırān cām-ı Cem

1736. Yine zeyn olur mülk-i Īrān-zemīn
Cihāndan gider ceng ü āşūb u kīn

1737. Didi āferīnendeye ṣad sipās
Ki ben bendesin eyledi Ḥaḳ-şināş

1738. Ne miḳdārum ola bir avuc türāb
İñen virdi baña zer-i bī-ḥisāb

1739. Beni Rūmdan bunda itdi revān
Ki olam bu yir ḫalḳına pās-bān

1740. Virür ise şehlüḳde devrān zamān
Sitemkāre virmeyem aṣlā emān

1741. Ne maḳṣūdum idi cihānuñ ġamı
Murādum bu ıṣlāḥ idem ʿālemi

1742. Yanumda berāber-durur pīl ü mūr
Gerekmez ki pīl eyleye mūra zūr

1743. Ṭamaʿ virmedi baña Yezdān-ı pāk
Baña bir zer ü sīm ile tīre-ḫāk

1744. Ne deñlü ki bendem iderse günāh
Helāk itmezem çün ola ʿöẕr-ḫˇāh

1745. Şu deñlü nişār eyleyem ḫalḳa genc
Ki dünyā içün çekmeye kimse renc

23[b] [129[b]]

1746. Virürem hüner-mende māl-i cihān
İdüp pā yañasın bülend-āsumān

1747. Anuñ kim ola ḫarcı çoḳ daḫli az
İdem anı iḥsān ile bī-niyāz

1748. Ḫudā virdi baña çü ferḫunde huş
Sitem-keş-nüvāzem sitem-kāre kuş

1749. ʿİvaż bir bede eyleyem yine bed
İdem līk bir nīke pādāş-ı ṣad

1750. Başın ḳaldıranuñ kesem başını
Silem ẓulmden aġlayan yaşını

1751. Ben ol ḫāk-bīzem ki ġalbīr-vār
Alursam daḫı eylerem deh nişār

1752. Ṣudan aluram gerçi dōlāb-vār
Yine eylerem ṣuya ammā nişār

1753. Ṭabıl-bāz üniyle idüp cemʿ genc
Virürem bu ḫalḳa ki çekmeye renc

1754. Baña anıñ içün virildi serīr
Ki üftādelere olam dest-gīr

1755. Bir elüm bulutdur biri āfitāb
Ṣaçar biri āteş ṣunar biri āb

1756. Beni bunda ṣaldı anıñçün Ḫudā
Ki ʿadliyle ḫalḳa olam reh-nümā

1757. İdem ḥaḳḳı bāṭıldan elbetde farḳ
Ṭola ʿadl ü dādumla iḳlīm-i şarḳ

1758. Virem ʿadl ile dāda şöyle revāc
Ki şemʿ ile ṣarṣar bula imtizāc

1759. Firişte ola diyü merdüm-firīb
Ḥużūr eyleye her gedā vü ġarīb

1760. Şu deñlü idem ẓulmden iḫtirāz
Teẕerv ile pervāz ide tā ki bāz

1761. Ḳoyuna şubān ola derrende gürg
İde mūrdan ḫavf pīl-i sütürg

1762. İşidüp şehüñ sözlerin ḫāṣ u ʿām
Dil ü cān ile oldı cümle ġulām

1763. Buyurdı revān şāh-ı āfāḳ-gīr
Ele aldı ḳırṭās ü ḫāme debīr

1764. Yazup [nāme] gönderdi her kişvere
Sipihdāra vü mīre vü mihtere

1765. İdüp nāmede ʿahd ü peymān[lar]
Ġılāẓıyla itmişdi īmānlar

1766. Ki eylemeye birisine ziyān
Ḳamu cism ola şāha şeh ḫalḳa cān

1767. Ola cāhda her biri ber-ḳarār
Ziyāde ide cāhını şehriyār

1768. Dimiş irmedi şāha benden ziyān
Yine ḳātili bende-i bed-gümān

1769. Dilüm pür-dürür derd-i Dārā ile
Dirilmez olı çāre ne vāy ile

1770. Menem şimdi Dārā-yı taḫt-ı mehān
Ne Dārā cihān-gīr-i ṣāḥib-ḳırān

1771. Şu kim ḳomaya āsitānumda baş
Ṭoḳuna yılan gibi başına ṭaş

1772. Şu kim baġlaya ḫıdmetümde kemer
Yiri tācum üzre ola çün güher

1773. Yazuñ sikkede nām-ı İskenderi
Pür eyleñ anuñ ile her kişveri

1774. Kime kim melāẕ ola bu bār-gāh
Bulur mülk ü māl ü serīr ü sipāh

1775. Kim olursa bed-ʿahd ü peymān-şiken
Ḥavāṣıldan idem tenine kefen

1776. İden kimsene zīr-i deste sitem
Görür benden elbet daḫı çün elem

1777. Olup yirlü yirüñüze ked-ḫudā
Bilesin beni şāh-ı fermān-revā

1778. Gören nāmeyi oldı ġāyetde şād
Daḫı itmedi şāh-ı Dārāyı yād

1779. Ḳamusı bu ʿahd ile dilşād olur
Üsārā idi ṣanki āzād olur

1780. İdüp mülk ü mālin ḳamu armaġān
Şeh-i nev derine olurlar revān

1781. Ḳamu iʿtiḳādātlar şehriyār
Ki sevgend ü ʿahdindedür üstüvār

1782. Emīrān-ı Īrān u Tūrān-zemīn
Gelüp eylediler şehe āferīn

1783. Olup bunlaruñ geldügine feraḥ
Şehin-şeh ḳomadı dilinde teraḥ

1784. Getürdiler ol māl [menāl] ü ḳumāş
Ki kālāyile ṭoldı ṭaġ ile ṭaş

1785. Ḫazāyin ḳapusın güşād itdi şāh
Ki şād ola iḥsānı ile sipāh

1786. Virür her birisine tāc ü kemer
Muraṣṣaʿ ḳılıclar muraṣṣaʿ eyer

1787. Ḫazāyinde ne deñlü var ise zer
Virür beglere şāh pīr ü ẕeker

24[a] [130[a]]

1788. İdüp ḫayli iḥsānlar ol tāc-ver
Menāṣiblerini ziyāde ider

1789. Görüp şāhuñ iḥsānını ol sipāh
Olur cümlesi bende-i nīk-ḫˇāh

1790. Olup ḥükmüne cümle cān ile rām
Ḳamu ser-keş olanlar oldı ġulām

1791. Didiler ki iy şehriyār-ı zemīn
Saña cān u dilden hezār āferīn

1792. Zemīn durduġınca olup ked-ḫudā
Olasın felek gibi fermān-revā

1793. Ser-i taḫt-ı Cemşīd cāyıñ ola
Serīr-i serān zīr-i pāyıñ ola

1794. Ṭapuñdur keyān mülki şāh-ı nevi
Ferīdūn u Kāvūs u Key-ḫusrevi

1795. Şehā şāhumuzsın ḳamu bendeñüz
Ser-efrāz sensin perākendeñüz

1796. Şükür [ki] ʿaṭāyāsı bī-ḥad İlāh
Bize virdi sencileyin pādişāh

1797. Getür sāḳiyā cām-ı billūr-ı mey
Ki itmişdür āfāḳı efsürde Dey

1798. İñen olmayalum füsürde-revān
Bizi eylesün germ rıṭl-ı girān

1799. Ele muṭribā şevḳ ile al rebāb
Ki devrān ġamı itdi baġrum kebāb

1800. Bu sözi yine sāz teskīn ider
Ölür sīnede yoḳsa büryān ciger

ṢIFAT-I EYYĀM-I ŞİTĀ VÜ BEZM-İ İSKENDER BE-DUḪTER-İ DĀRĀ

1801. Saʿādetlü oldur ki çün ola Dey
Yanında nigār ola destinde mey

1802. Mey-i surḫ ile sāḳi-i meh-liḳā
Vire ḳalb āyīnesine ṣafā

1803. Ele ʿūd ala bülbül-i ḫōş-nevā
Gele ʿūddan dürlü dürlü ṣadā

1804. Hemīn sāḳī vü muṭrib ü yār ola
Daḫı ṣāḥib-i ʿayş ile çār ola

1805. Velī çünki dil-dār ola naġme-ger
Kişiye muġannī vü sāḳī yiter

1806. Kebāb ola nuḳl ola āteş ola
Ruḫ-ı mehveş ü ʿūd-ı dil-keş ola

1807. Gehī mey vire gāh ola naġme-kār
Alup būse geh gāh idesin kenār

1808. Dileyen kişi bundan özge ṣafā
Meger bāġ-ı Firdevs içinde bula

1809. Ele ala cām-ı direfşendeyi
Ḳoya içine laʿl-i raḫşendeyi

1810. İde dilberi ʿaşḳına anı nūş
İde şevḳden mey gibi ḳanı cūş

1811. Zemistān irüp çün ola tīre māh
İdinür ḳamu ḫalḳ künci penāh

1812. Zamāna ʿaceb Dey ne taʿlīm ider
Ki sīm-āb lerzende-i sīm ider

1813. İdüp māh ile āb-gīne ḥiṣār
Ṣovuḳdan yirüñ ḳaʿrına girdi mār

1814. Bozup zīver ü zīnet-i būstān
Tehī ḳaldı bülbül gidüp gül-sitān

1815. Zemīn ü semā berg-i nesrīn olur
Ṭoñup āhunuñ ḳanı müşgīn olur

1816. Çeküp tīġ ider çünki Dey türk-tāz
İder āteşi caʿbe her ser-firāz

1817. Ṭolar ʿāleme tīr-i berfīne-baḳ
Olur ḫalḳa cevşen samūr u vaşaḳ

1818. İde tīr-keşin bād çün kim güşād
İder her bir[i] fitneyile fesād

1819. Düşüp nāra Hindū gibi her kişi
Semender gibi āteş ile işi

1820. Kimüñ kim ocaġında olmaya nār
Kevākib görinür gözine şerār

1821. Gice olıcak baġrı olur kebāb
Ne vaḳtin doġa duyuban āfitāb

1822. Tehī-dest çün bīde lerzān olur
Yılan gibi bīcān ü pīçān olur

1823. Düni firḳat eyyāmı gibi dırāz
Güni vuṣlat evḳātı mānendi az

1824. Olur şaʿbede-bāz raḫşende nār
Üşer başına ḫalḳ hengāme-vār

1825. Bu mevsimde ol kimsedür ādemi
Geçe ʿīş ü ẕevḳ ile kim her demi

24[b] [130[b]]

1826. Ḳazanduġını yiye ʿişret ide
Bu demde yinilmese malı nide

1827. Tehī manḳalını pür āteş ide
Mey ile dil ü cānını ḫōş ide

1828. Olup gāh yārān ile tūşe-gīr
Gehī dilber ile ola gūşe-gīr

1829. Aña bir degül ʿişret iden hemān
Cihāndur bu zindān-ı ʿālem cihān

1830. Yinilmez çoḳ olıcagız sīm ü zer
Olur azı ḫōş-ḫˇār hem-çün şeker

1831. Olur ʿāleminde gedā daḫı şāh
Ḳanāʿat ider virdügine İlāh

1832. Bulup kendü aḳrānını niçe yār
İder ʿīş ü ʿişret dutuban kenār

1833. Çü nūş eyleye pür idüben sifāl
Degül ḥabbece çeşmine mülk ü māl

1834. Ne derd-i ḫazāyin ne cevr-i sipāh
Ne iḳlīm fikri ne rāy-ı külāh

1835. Ḳışın yir yazın eyledügini ṣayd
Ayaġında yoḳ ḳayddan hīç [ḳayd]

1836. Ne deñlü ki daḫli olursa füzūn
Olur ḫarcına kişi daḫı zebūn

1837. Yedʾolanını dime zinhār az
Ki daḫı ziyāde ide bī-niyāz

1838. Zemistān urur Zāl-i devrāna ḳayd
Ḳaçar şehre sehminden āzurde ṣayd

1839. Ṣovuḳdan daḫı çarḫ oldı kebūd
Ayaġı ṭoñup pūya ḳıldı [o] rūd

1840. Semā geydi sincāb ü ġabrā vaşaḳ
Ṣovuḳdan olurdı ḥacer iki şaḳ

1841. Ocaḳda ṭoñup mermer oldı remād
Üşüyüp tek-u-pūya eylerdi bād

1842. Ṣovuḳdan ṭoñup dūzaḫ içinde nār
Zemīnüñ resen oldı ḳaʿrında mār

1843. Olup berf [ü] bārāndan rūd baḥr
Ḳarardı felek ṣanki nūş itdi zehr

1844. Yapup pul ṣu yüzinde bināy-ı dehr
Ṣanasın ser-ā-ser zemīñ oldı baḥr

1845. Olup murġ-ı ābīye yaḫ bend-i pā
Felek ṭāḳı içinde ṭoñdı havā

1846. Degül meh felek ṣadrına urdı key
Żarar itmeye tā ki sermā-yı dey

1847. Muʿazzez olur nūr mānendi nār
Üşer üstine ḫalḳ pervāne-vār

1848. Uzadup ayaġın o da hem-çü ʿūd
Olur ḫalḳ nār üzre lerzān çü dūd

1849. Zemīn oldı dükkān-ı şīşe-fürūş
İder bāddan baḥr cūş u ḫurūş

1850. Olup laṭme-i bāddan rū siyāh
Bulut tīrelikden bulamazdı rāh

1851. İdüp baḥride tābe-i āz rū
Ḳoyup ābı dutdı balıḳ ḫuşka rū

1852. Diyārı idüp terk keyk ü meges
Dehān içre efsürde olur nefes

1853. Düşer çün Ḫalīl oda bu ḫalḳ-ı zār
Olur nār-ı muḥriḳ hemīn lāle-zār

1854. İdüp terk cümle ṭuyūr āşiyān
Atarlar semender gibi oda cān

1855. Güneş gördi kim oldı efsürde ṭaş
Bulut cübbesinden çıḳarmadı baş

1856. Olup çarḫ ḥallācı pes penbe-kār
Ṭolar penbesiyle anuñ her kenār

1857. İdüp ebri fānūs şemʿ-i felek
Çü pervāne gerdine üşdi melek

1858. Elinden düşer sūsenüñ tīġ-ı tīz
İdemezdi yeg diyü yelle sitīz

1859. Yeñine çeküp destini her gedā
Virür şāḫda her çubuḳ bir ṣadā

1860. Burunlar ṣovuḳdan olup nāv-dān
Demür ṭaġa döndi ṭoñuban cihān

1861. Zemīn ü semā oluban āsiyāb
Görinmezidi ārddan bu türāb

1862. Ṣabā yili ḫışm ile şöyle eser
Ki eyler ṣadāsı ḳulaḳları ker

1863. Geçüp sīney-i senge tīr-i şitā
Çekerdi elinden belā vü cefā

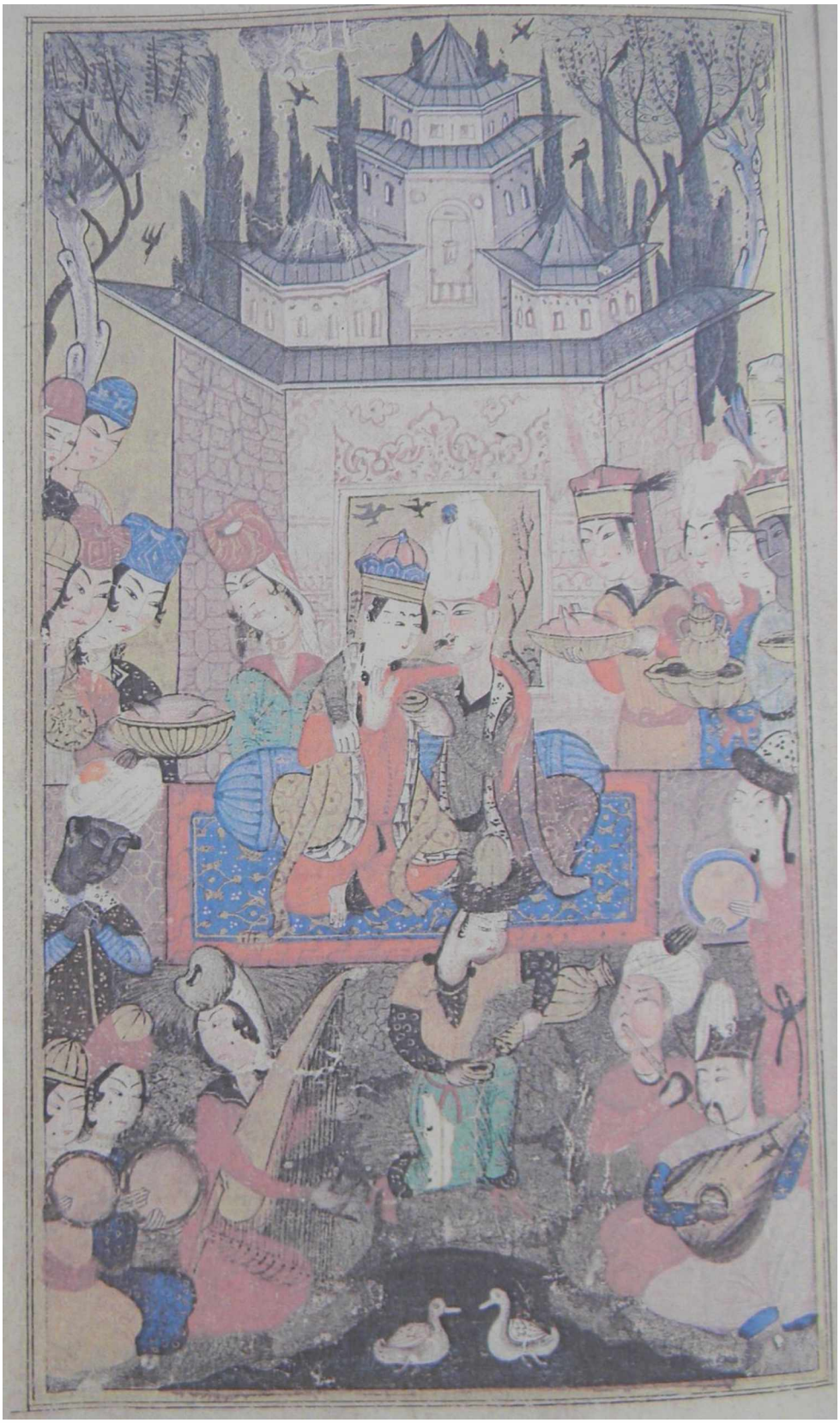
1864. Olur ḥalḳa çün mār yatsa faḳīr
Ayaġın uzatmaz meger kim emīr

1865. Döker āb-gīne [de] ʿadv-i şitā
Ki [hem] ola mecrūḥ pāy-i ṣabā

1866. Bu kālāyı nesc eyleyen pür-hüner
Bu efsāneden şöyle virdi ḫaber

1867. Ki İskender ol şāh-ı āfāḳ-gīr
Keyān mülkine oldı çün kim emīr

[25ᵃ-25ᵇ varakları eksik]

26[a] [92[a]] İskender'in Dârâ'nın kızıyla eğlenmesini tasvir eden bir minyatür.

TEMEDDUḤ-I MÜNŞĪ-İ ĪN DĀSTĀN-I ÇÜN BŌSTĀN

1868. Eyā Mānī-i ṣānī Nāḳḳāş-ı Çīn
Senüñ naḳşuña ṣad hezār āferīn

1869. Yine eyle bir naḳş kim ḥūr-ı ʿīn
Görüp anı reşkinden ola ġamīn

1870. Ġulām ola ġılmān perestār-ı ḥūr
Melek ʿarż ide ḫacletinden ḳuṣūr

1871. Perīler görüp ola ḥayrān u zār
Ṭayanup cidāra ḳala çün nigār

1872. Degül cümle aʿmā benī ādemi
Kimi gözsüz ise görür a kimi

1873. Nʾola görmez ise eger bī-baṣar
Görür a hele çeşm-i ṣāḥib-naẓar

1874. Degül ḫāli el-ḥamdülillāh Rūm
Kemāl ehli çoḳ muʿteber[dür] ʿulūm

1875. Ṭolu ise nʿola cihān cevfi cehl
Ṣaḳın ḥaḳḳı żāyiʿ ḳılur ṣanma ehl

1876. Güneş balcıġ ile ṣuvanmaz ʿazīz
Temīz ehli çoḳ çoḳ ise nā-temīz

1877. Ḫuṣūṣā şehin-şāh-ı ʿālī-cenāb
Ki rūşen-dürür ẕihni çün āfitāb

1878. Ḍamīridür İskender āyīnesi
Dili maʿrifet genci gencīnesi

1879. Dimāġı-durur cām-ı ʿālem-nümā
Ne ʿilm ola kim aña maḫfī ola

1880. Nücūmı bilüp ʿilm-i tencīm ile
Bilür rubʿ-ı meskūnı taḳsīm ile

1881. Bilür heyʾetiyle bu eflākı heb
Sipihri ider seyr çekmez taʿab

1882. ʿUlūmıñ cemīʿinden āgāhdur
Kemāl ehlidür gerçi kim şāhdur

1883. Fütüvvet mürüvvet şecāʿat-seḫā
Anuñ ẕātın itmişdür[ür] iḳtiżā

1884. Bilür ḳadr-i naẓmı o ṣāḥīb-ḳırān
ʿAyān eyle āṣārı durma hemān

1885. Ḳona bāmına zāġ eger bir nefes
Yanında olur nesr-i ṭāʾir meges

1886. Düşe çün sarāyına bir ince tār
Olur az zamān geçmedin zift-i mār

1887. İşigine yüz sürse bir ḫasta mūr
İdemez aña pençe-i şīr zūr

1888. Ben ol ḫasta müram ki itdüm ṭavāf
Eşigin nʾola eylesem daḫı lāf

1889. Ben ol tāram olsam nʾola ejdehā
Ḳara ṭopraġam himmeti kīmiyā

1890. Ben ol murġam üftāde bī-bāl ü per
Hümādur velī sāyesi virdi fer

1891. Muʿīn ẕihn-i pāküme feyż-i İlāh
Ẓahīrem ṣafā-himmet-i pādişāh

1892. Şu saʿy ile baġlamışam ben de bel
Ki Firdevsī-i Ṭūsiye uram el

1893. Açıḳdur der-i feyż yoḳdur gümān
Kişi saʿy ḳılmaḳ gerekdür hemān

1894. Nebī ḫod degül şübhe yoḳ iy ʿazīz
Ki gelmeye mānendi tā rüsteḫīz

1895. İki küşt-gīrüz iki pehlevān
Belāġat meṣāfında beste-miyān

1896. Ne yüz gösterür göre kim bu zamān
Biline kim imiş cihān-pehlevān

1897. Güreşciler içer bu ʿādetde var
Başar ṣoñra üstādını dest-yār

1898. Çe ger dest-i yārem velī ḳābilem
Cihān-gīr olmaḳlıġa māyilem

1899. Çü Feyyāż ü Fettāḥdur ol ʿAlīm
Niçün kimseden eyleyem ben de [bīm]

1900. Ulu daʿvī itdüm eyā Müsteʿān
Beni eyleme ḫalḳ içinde yalan

1901. Bu nesḳiyle geldi gider bu cihān
Öger kendüyi her gelen pehlevān

1902. Yaluñuz BEHİŞTĪ degül daʿvi-dār
Kitābında her birisinüñ bu var

1903. Dinürse baña ḫāmsen nā-tamām
Dirüm anlara daḫı naḳl-i kelām

1904. Ögünmekde noḳṣān egerçi ki var
Żarūrī gelür yoḳ dili iḫtiyār

1905. Cihān-pehlevān Ṭūsī ben dest-i yār
Aña dest-yāram cihān-pehlevān

1906. Aña dest-yāram cihān-pehlevān
Ṣafāsı olan işte gürz-i girān

27ª [93ª]

1907. Benüm merd-i meydān ü cengī-peleng
Ṣafāsı olan gelsün itmege ceng

1908. Ben oldum niçe Rüsteme rū-be-rū
Ṣafāsı olan nʾola gelsün berū

1909. Baña pehlevānlıġı virdi Ḫudā
Bileyüm diyüñ işte meydān nʾola

1910. Ögünmek egerçi degüldür kemāl
Velīsiyledür esen elbette māl

1911. Terāzūsına urayum ben beni
Bileyüm beni de bilürem anı

1912. Miḥekdür çalınmaḳ gerek aña fāl
ʿAyān eyler ol her nice ise ḥāl

1913. Anuñ ṭarzına ben de yazdum kitāb
Ümīdüm budur kim ola müsteṭāb

1914. Bu ebyāt ü eşʿār ü inşā hemān
ʿAbeş geçmek içün olur [bir] zamān

1915. Velī ʿāḳīl oldur ʿibādet ide
Ḳamu ehl-i ḥālüñ yolınca gide

1916. İdüp yazmadan oḳumadan güẕer
Pes itmeye aġ u ḳaraya naẓar

1917. ʿİlimden geçüre kemāliyle ḥāl
Cemālini ʿarż eyleye Ẕü'l-Celāl

1918. Kişiye şu deñlü gerekdür ʿulūm
Mesālikde maʿlūm ola rusūm

1919. Ziyādesini itme anuñ ṭaleb
Ḥased mūcibi olmaya tā ki heb

1920. Ḳo bu güft ü gūyı gerek cüst ü cū
Ki bī-cüst ü cūlıḳ olur güft ü gū

1921. İşiden ile bir ola mı gören
Yalan ḳanda ḳanda nişānın viren

1922. Bulınmaz bu ʿaḳl ile maṭlūba rāh
Hidāyet ṭapuñdan gerek yā İlāh

1923. Eger luṭf[uñ] olmaya hādī bańa
Ḳaçan yol bula leng ü aʿmā sańa

BEZM-İ İSKENDER-İ ṢĀḤİB-ḲIRĀN VE ʿAZM-İ Ū BE-HİNDŪSTĀN

1924. Yine vāsıṭ-ı ḫāme-Hindū-sirişt
ʿAyān itdi yazup kühen ser-nüviş

1925. Didi çün şehin-şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Ser-ā-ser alup oldı Īrāna ḫān

1926. Ne deñlü ki var ise yaḳdı künişt
Mesācid binā eyledi çün behişt

1927. ʿİnāyet idüp cümle ḫalḳına ol
Olup mehdi gösterdi maḳṣūda yol

1928. Eger ser-firāz u eger zīr-i dest
Ḳoyup nārı hep oldılar Ḥak-perest

1929. Şeref buldı şāh ile Īrān tamām
Ḫarāb idi dīn ile buldı niẓām

1930. Çü Īrān işi bitdi ṣāḥib-ḳırān
Diledi ide rāst Hinde ʿinān

1931. Ḳamu beglere nāme gönderdi şāh
Geleler ki ḥāżır idüben sipāh

1932. Olup encümen şarḳ u ġarbī-sipāh
Gelürler çü emr eyledi pādişāh

1933. Düşüp ḫayli öñine her ser-firāz
Gelüp itdi ṣāḥib-ḳırāna niyāz

1934. Çü dergāhına geldi begler tamām
İder bezm-i sulṭān-ı ẕü'l-iḥtirām

1935. İder bezmi dilberler ārāste
Füzūn oldı şādī vü ġam kāste

1936. Muġannī şehe ḳarşu dutmışdı ṣaf
Kimi çār-pāre çalar kimi def

1937. Alur cām ele sāḳī-yi ḫōş-ḫırām
Ṣurāḥī gelüp bezme virdi selām

1938. Hemīn gülşen olmışdı ol bezm-gāh
Sipāhı çemen serv idi pādişāh

1939. Şaḳāyıḳ idi cā-be-cā cāmlar
Nihāl idi hem sāḳī-i sīm-ber

1940. Ḳodı her yek öñine ol sīm-ber
Ṣurāḥī-i zerrīn ele cām-ı zer

1941. Olup bezm-i ʿālī çü bāġ-ı cinān
Ara yirde olmışdı kevŝer revān

1942. Ṣurāḥī ider ḳahḳaha ḫande cām
Çalar çengi raḳḳāṣ ider ḫōş-ḫırām

1943. Döger gögsüni germ olup bezme def
Ṣadālar virür şevḳ-i ẕevḳ ile kef

1944. Elinde perī-peykerüñ cām-ı pür
Açılmış nihāl üzre ṣan lāledür

27[b] [93[b]]

1945. Elinden iden sāḳinüñ bāde nūş
İder tāze mey gibi cūş u ḫurūş

1946. Çü ṭāvūs-ı raḳḳāṣ cevlān ider
Ṣaçından ṣaçup müşgi erzān ider

1947. İdüp ḳaddini ḫam gehī çün hilāl
İder gāh ḳanış vü ġunc u delāl

1948. Boyun rıḫtesiyle alup ʿaḳl ü hūş
Muʿallaḳ dönicek ḳoparur ḫurūş

1949. Alup ġamzesi gibi geh tīġ-ı tīz
Ḳoparur idi bezmde rüsteḫīz

1950. Anı ṣaḳınup bīmden Zühre çāk
İdüp oldı çoḳ ehl-i diller helāk

1951. Gehī çenber idüp o dilber-miyān
Dehānı gibi ḫātem olur hemān

1952. Düşüp çeşm-i mestī gibi ḫançere
Geçer zülfi mānendi ki çenbere

1953. Semāʿın görüp serv ḫayrān olur
Ṣanevber gelüp cūşa raḳṣān olur

1954. Virüp bezme bāzīçe ile feraḥ
Ḳomaz meclis ehli dilinde teraḥ

1955. Dolup dilleri āh u nāleyle ney
Ciger çāk idüp cāna ururdı key

1956. Yaḳup ʿūd oda cānı mānendi ʿūd
Dimāġı ḳarardur çıḳar başa dūd

1957. Enīn itdügünce cigerden rebāb
İder ʿāşıḳ-ı sūḫte-dil [hem] kebāb

1958. Muġannī çü muġnī çala gāh gāh
Ṭolardı sarāyuñ içi āh vāh

1959. Döker bezmine şol ḳadar nuḳl şāh
Ki şekkerden olur ṣan [ol] bezm-gāh

1960. Ṭolup ḳurṣ-ı līmū vü ṣandal-simāṭ
Virürdi müferreḥ cüvāriş neşāṭ

1961. Çekerler simāṭa şu deñlü niʿam
Olur cümle ẕevvāḳlar ḳaddi ḫam

1962. Biri biri ardınca tāze kebāb
Gelür meclise bī-ʿaded bī-ḥisāb

1963. Gelür kebg ü derrāc ü tīhū teẕerv
Murādınca yir begler ü şāh-ı nev

1964. Çinī kāseler pür olup cā-be-cā
Ḳonar sofrada turş-ı işteh-fezā

1965. Dili diledügün yidi her kişi
Yemek içmek oldı ḳamunuñ işi

1966. Yemekler yinüp çünki oldı tamām
Ṣunar sāġarı sāḳī hażm-ı ṭaʿām

1967. Ṣalup mey deñizine altun gemi
Kimi ġarḳ olıdı şināver kimi

1968. Hilāli güneş yüzlü gerdān ider
Menāzilleri māh seyrān ider

1969. İçüp at ḳulaġı vü aşḳar gözi
Açıldı ḳamunıñ yüzi vü gözi

1970. İdüp her biri şāha yüz biñ duʿā
Niyāz idüben itdiler merḥabā

1971. Ṭolular içüp begler [ü] şehriyār
ʿAṭā itdi her birine bir diyār

1972. Gümüşlü oyanlar gümüşlü eyer
Muraṣṣaʿ libās u mücevher kemer

1973. Keyānī külāh [u] Ḫaṭāyī ġulām
Virüp itdi her serveri şād-kām

1974. Virüp esb-i tāzī vü zerrīn-licām
Baġışlar ṣurāḥī vü memzūc u cām

1975. Şu deñlü niṯār itdi bezm içre zer
Ki kān içre ḳalmadı zerden eṯer

1976. ʿAṭāyāsını çekmek içün hemān
Maṭāyā ʿaṭā itdi ṣāḥib-ḳırān

1977. Şu deñlü ʿaṭā itdi şāh-ı cihān
Ki ḳalmadı maḫzende zerden nişān

1978. Boşalup ḫazāyin dükendi defīn
Döner cimriler kīsesine hemīn

1979. Teveccüh idüp şāh-ı ʿālī-cenāb
Didi beglere eyleyüben ḫıṭāb

1980. Ki iy ser-firāz ü cihān-gīrler
Bezmde bulut rezmde şīrler

1981. Ne Rüstem döyer ne ḫod İsfendiyār
Sizüñ gürzüñüze gehi kār-zār

1982. Gerek pīl-i Hindī gerek deşti-şīr
Biñi biriñize olamaz naẓīr

1983. Olursa cihān ḫalḳı hep encümen
Varuram sizüñ ile bī-bīm ben

1984. Bilürsiz ki bende yoġ iñen günāh
Çeküp geldi üstime Dārā-sipāh

1985. Żarūrī olup ben de itdüm ḳıtāl
Muẓaffer beni ḳıldı ol Ẕü'l-Celāl

1986. Naṣīb oluban baña taḫt-ı ʿAcem
Virildi külāh-ı Ferīdūn u Cem

28[a] [94[a]]

1987. Velī itmedüm ben ḫod aña günāh
Çeküp gelmek isterdi niçün sipāh

1988. Nesi var idi bizde anuñ ʿaceb
Bizüm ile ceng ider idi ṭaleb

1989. Çün ol gelmedi ben varayum aña
Göreyüm ki ḳarşu gelür mi baña

1990. Eger ʿizzet idüp olur ise rām
Ḳılayum aña ben daḫı iḥtirām

1991. Müselmān idüp eyleyem yine şāh
Olınca anuñ ola taḫt [u] külāh

1992. Çeküp baş iderse benüm ile ceng
İdeyüm aña Hind mülkini teng

1993. Anuñ gözlerine bu vāsiʿ cihān
Ola ḥalḳa-i hā-yı Hindūstān

1994. Çü ruḫsār-ı Hind ü cihān-ı siyāh
İdem çeşmine ger çekerse sipāh

1995. İderse eger ceng içün cemʿ fīl
İdem anı pā-māl idüben ẕelīl

1996. İdem tīġ-ı Rūmīyi ʿüryān çü ben
Degül mūrçe fīl ile gergeden

1997. Yanumda benüm pīl ḫınzīrdür
Ḳaçan ḳarḳarandan şu kim şīrdür

1998. Virürse bize luṭf idüp Ḫaḳ ẓafer
Ḳılalum ḳamu Hindi zīr ü zeber

1999. Nice Rūm u Īrān u Hindūstān
Bir avuc degül baña cümle cihān

2000. Budur himmetüm Fūr u Ḫāḳān-ı Çīn
Kapumda ola bende-i kemterīn

2001. Beni çün Ḫudā itdi ṣāḥib-ḳırān
Niçün itmeyem ḳudretümi ʿayān

2002. Olup yidi iḳlīme ben pādişāh
Alam şehlerinüñ başından külāh

2003. Sürūş-ı Ḫudā baña olur refīḳ
Bulur ol nʾola bilmesem ben ṭarīḳ

2004. Kime kim firişte ola reh-nümā
Degüldür anuñ ḥāceti pīşvā

2005. Er olan kişide gerekdür ciger
Ciger-sūz olur pīre zenden beter

2006. Ölür ʿāḳıbet bu cihāna gelen
Yanında yeg olur meşeldür yelen

2007. Seferde çoḳ olur egerçi ḫaṭar
Mübārek olur dirler ammā sefer

2008. Çü dil bir idüp idevüz arḳa düz
Muḳābil olamaz birimüze yüz

2009. Yimege dileyen kimesne şeker
Çü ney bağlanur ol mükerrer kemer

2010. Gelüñ bağlayalum bu yolda kemer
Belāsuz bal olmaz sitemsüz şeker

2011. Didiler ḳamu iy cihān-pehlevān
Fidā yoluña baş u cān u cihān

2012. Komışuz yoluñda ḳamu cān u baş
Saʿādetdür itmek öñüñde savaş

2013. Cihān mülkine olmadan tāc-dār
Yeg ölmek öñüñde eyā şehriyār

2014. Sipāhuñ murādı bu iy pehlevān
Ki öñüñde oynayalar baş u cān

2015. Nereye buyurursa şāh-ı cihān
Ḳamu ḥāżır olduḳ gidelüm hemān

2016. Çün almayavuz tāze tāze diyār
Ne işe gerekvüz eyā şehriyār

2017. Eḳālīm-i sebʿī dutalum tamām
Bize yatmaḳ uyumaḳ olsun ḥarām

2018. Çü maḳṣūd ḥāṣıl ola iş tamām
Alavuz ele bāde-i lāle-fām

2019. İşidüp sipāhuñ sözin pādişā
Göñülden ḳamusına itdi duʿā

2020. Bilür çün yoluna virür cümle cān
Ḳatı şād olur şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

2021. Didi ben de sizden dilerem bunı
Muḥaḳḳaḳ severmiş ḳamuñuz beni

2022. Eger düşmene bulur isem ẓafer
İdem her biriñüz şeh-i muʿteber

2023. Velī dīn içün eyleyelüm ḳıtāl
Zer ü sīm içün eylemeñüz cidāl

2024. Rıżā-yı Ḥaḳ eyleyelüm murād
Kim ola şehīd olanuñ rūḥı şād

2025. Görürse daḫı yeg ala sīm ü zer
ʿAṭā-yı Ḫudādur yoḳ anda żarar

2026. Bu sözi diyüp meclisi bozdı şāh
Yüz urup ḳamu öpdi ḫāk-i siyāh

2027. Ṭurup yirlü yirine gitdi sipāh
Yatup rāḥat oldı serīr üzre şāh

2028. Seḥerden ṭurup ertesi ser-firāz
Niyāz eyleyüp Ḥaḳḳa ḳıldı namāz

28[b] [94[b]]

2029. Çalındı dühül bendi cümle sipāh
Çekildi sütūrı süvār oldı şāh

2030. Olup murġ-ı rāyet yanınca revān
Şehe şeh-perin eyledi sāye-bān

2031. Ṭolup ʿāleme bang-ı kūs u derāy
Ḳulaḳları ker itdi rūyīne-nāy

2032. Göçüp şehrden çıḳdı ṣaḥrāya şāh
Bilesince İ̱rānı Rūmī̱-sipāh

2033. Olup bir ol iki cihān-cū sipāh
Cihān olmış idi ṣan āhen-külāh

2034. Kurup şāh-ı ʿālem içün bār-gāh
Araya alur bār-gāhı sipāh

2035. Ḳıla[vuz] olup Ḫıżr [u] İlyās aña
Ḥakuñ emri ile olur reh-nümā

2036. Yidi yüz biñ er ile oldı revān
Göçe ḳona sulṭān-ı ṣāḥib-ḳırān

2037. Nereden güẕer eyleseydi sipāh
Görinmezdi anda giyāh u miyāh

2038. Ḳopardı şu vech ile yolda ġubār
Sipeh ḥıfẓına ṣan yapardı ḥiṣār

2039. Çıḳarlar semāya gehī̱ çün ʿuḳāb
İnerler yire gāh hem-çün şihāb

2040. Ne şehr ü ne de var o yolda ne bāġ
Hemī̱n deşt-i şūre idi ṭaş u ṭaġ

2041. Ḫıżır ḥażreti olmasaydı delī̱l
Sipeh güm-reh olup olurdı ẕelī̱l

2042. Görürler ʿacāyib ġarāyib cihān
Ki vaṣf itmeden ʿāciz olur zebān

2043. Gider altı ay eylemeyüp ḳarār
İrer Ḫind serḥaddine şehriyār

2044. Bulur anda bir kūşe ḫūb u şerī̱f
Havāsı vü ābı be-ġāyet laṭī̱f

2045. Oṭurur bir ay anda ṣāḥib-külāh
Ki āsūde ola sütūr u sipāh

2046. O serḥadde var idi bir şehriyār
Zer ü sīmi çoḳ leşker[i] bī-şümār

2047. Nereye ki varsaydı manṣūr idi
İşi ʿadl idi mülki maʿmūr idi

2048. Ebā ʿan-ced ol mülke sulṭān imiş
Ḳatı ʿāḳıl ü ehl-i iḥsān imiş

2049. Virüp felsefe ile ḳalbe cilā
ʿḤalīm ü vaḳār ehli müşkil-güşā

2050. Münezzeh mekāyidden ü adı Keyd
Kemāl ehlini dāyim itmekde ṣayd

2051. Cihān-gīr ü dānende ṣāḥib-hüner
Nejādı sütūde [vü] ālī güher

2052. Aña rām imiş nıṣf-ı Hindūstān
Ne Hindūstān belki nıṣf-ı cihān

2053. Ser-ā-pā teni ʿilm ü idrāk ü hūş
Münezzeh ḳamu naḳṣdan çün sürūş

2054. Riyāżetde şol deñlü bulmış kemāl
Perī gibi pervāz ider bāli bāl

2055. Cihāna egerçi ki olmışdı şāh
Velī yidügi berg ü bīḫ-i giyāh

2056. Müselmān ü dānā vü Yezdān-perest
Şeh-i ser-firāzü velī göñli pest

2057. Ḥekīm ü eṭibbā vü ehl-i nücūm
Yanında anuñ cümle ehl-i ʿulūm

2058. Çü evṣāfın işitdi ṣāḥib-ḳırān
Didi aña elçi ḳılalum revān

2059. Bulurlar risālet içün bir cuvān
Suḫan-dān u dānā vü şīrīn-zebān

2060. Didi gide var bizden eyle selām
Duʿā eyleyüp söyle birkaç peyām

2061. Di ki iy şehin-şāh-ı Hindūstān
Gelür ʿazm-i Fūr itdi ṣāḥib-ḳırān

2062. Didi şāh ile yoḳ aramızda kīn
Görelüm mübārek yüzini hemīn

2063. Bir iki gün olup şehe mihmān
Geçüp Fūr-mende olalum revān

2064. Atalıḳ ide luṭf idüp bize şāh
Olup pīşvā göstere ḫaṣma rāh

2065. İşitdüm şehin-şeh müselmān imiş
Ḫudādān imiş ehl-i īmān imiş

2066. Żarūrī dil ü cān şehe itdi meyl
Duʿā-gūyı cümle bu ḫūn-rīz ḫayl

2067. Ḫudāmuz bir olduġı gibi hemīn
Nebīmüz daḫı birdür iy dūr-bīn

2068. Bu dīn ġayretine çeküben sipāh
Nereden gelürem ben iy pādişāh

2069. Saña ḫod muḳārin ʿadū-yı Ḫudā
Revā ola mı olmamaḳ pīşvā

29[a] [95[a]]

2070. Çeküp üstine şarḳī ġarbī sipāh
Gözine idem Hind u Sindi siyāh

2071. Eger ceng eylerseñ iy pādişāh
İrişdüm saña ḥāżır eyle sipāh

2072. Çü ben cūş idem cūş ider baḥr-i Çīn
Çü ben deprenem deprenür bu zemīn

2073. Aça ḫışm ile çünki ʿuḳāb per
Olur şeh-peri zāġa tīr ü teber

2074. Müeyyed idüpdür beni bī-niyāz
Ki oldum bu resm ile gerden-firāz

2075. Ele tīġ-ı Rūmī alam çünki ben
Cihān ḫalḳı olsa ne ġam encümen

2076. Beni ḳanḳı şeh kim sevüp ola yār
ʿAzīz eyler ol serveri Kird-gār

2077. Baña kim ki göñlinde eyleye kīn
Ḥaḳīr eyler anı cihān-āferīn

2078. Hedāyā-yı Rūmī tuḥaf bī-şümār
İder gide irsāl ol şehriyār

2079. Olup armaġan ile elçi revān
Varur Keyd-i Hindūya ol mīz-bān

2080. İderler şeh-i Hinde defʿ-i ḫaber
Ki bir elçi geldi şeh-i muʿteber

2081. Şeh-i Rūm-ı Dārā-şiken pehlevān
Cihān-gīr ü ser-dār ü ṣāḥib-ḳırān

2082. Gelüp Hinde girmege olmış ḳarīb
Bile Rūmı İrānı ḫayl-i mehīb

2083. Didi ḳanı elçi-yi ṣāḥib-ḳırān
Görelüm ne buyurmış ol pehlevān

2084. Getürürler elçiyi ikrām ile
Selāmı didi şāha peyġām ile

2085. Ne deñlü ki var ise taʿẓīm ider
Şehüñ armaġanını teslīm ider

2086. Peyāmı bilüp şāh-ı Hindūstān
Didi kim ṣafā geldi ṣāḥib-ḳırān

2087. Saʿādet bizüm şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Olursa bize luṭf idüp mīhmān

2088. Ne deñlü ḫazīnem metāʿum ki var
İdem pīş-keş çün gele şehriyār

2089. Benüm nemdür anuñ-durur bu diyār
Müşerref iderse nʾola şehriyār

2090. Düşişür cihāndur bu iy mīz-bān
Olur geh kişi ʿabdine mīhmān

2091. İdüp ben daḫı cemʿ pīl ü sipāh
Gideyüm nereye buyurursa şāh

2092. Ümīdüm bu kim Fūr-ı āteş-perest
Bula şāh-ı Rūmuñ elinde şikest

2093. Belime idüp tīġ-ı Hindī kemer
İdem sīnemi Ḥaḳ yoluna siper

2094. Murāḳıb iken oldı baña ʿayān
Bu mülke gelicegi ṣāḥib-ḳırān

2095. Görürem uçar şarḳdan çoḳ ṭuyūr
Ḳonarlar gelüp Hinde dil pür-sürūr

2096. Velīkin olur nā-gehānī bedīd
Ṭuyūr içre bir bāz ġāyet sepīd

2097. Çe ger Hind ḫalḳı ider ihtimām
Velī kimseye olmaz ol bāz rām

2098. Havāda açarken çü Sīmurġ per
Benüm başum üzre gelicek iner

2099. Oturur idi başum üstinde bāz
Gelür duḫterem tā ki ol serv-i nāz

2100. Eline alup kündesinden dutar
Velī bāz destine itmez żarar

2101. Bilürem ki şehdür o bāz-ı sepīd
Ümīdüm bu kim olmayam nā-ümīd

2102. Süleymān maḳāmı degül künc-i mūr
Ḳudūmı velī ḳalbe virsün sürūr

2103. Sürūşuñ degül meskeni āşiyān
Meger luṭf ide şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

2104. Cihānda anuñ gibi yoḳ pādişāh
Murādınca seyr ide ḫūrşīd ü māh

2105. Anuñ mihri dilde dutubdur ḳarār
Felek gibi olsa gerek üstüvār

2106. Murād-ı şeh ise bu taḫt u külāh
Ne lāzım çeke cenge tīġ u sipāh

2107. İşāret iderse kemīn bendesi
Olayum ḳoyup tācı ḫar-bendesi

2108. Be-ġāyet aña ʿāşıḳam mübtelā
Nedür māl ü milket aña cān fidā

2109. Ger ol nāz ide eylerem ben niyāz
Ki ben zīr-i destem şehüm ser-firāz

29[b] [95[b]]

2110. Şehe şol ḳadar gönderür armaġan
Zebānıyla ḫāme idemez beyān

2111. İdüp ḫoş-dil elçiyi ol ser-firāz
İder sīm ü zerden anı bī-niyāz

2112. Virür elçiye sīm ü zer bī-ḥisāb
Ki pīllerde ḳalmadı çekmekde tāb

2113. Görür kim götürmege yoḳ iḳtidār
İder ekşerin anda ḫalḳa nişār

2114. Şehe gönderür yine taʿẓīm ile
Hezār iʿtibār ile tekrīm ile

2115. Gelüp elçi didi ne ise ḫaber
Feraḥ oldı ġāyet şeh-i muʿteber

2116. Didi şübhe yoḳdur bizimdür ẓafer
Viriser bize nuṣret ol dād-ger

2117. Ne gürz ü ne tīġ u ne tīr ü kemān
Elinde hele nıṣf-ı Hindūstān

2118. İder beglere Keyd defʿi ḫaber
Ki ḥāżır oluñ irdi bir şīr-i ner

2119. Ki şemşīr ne döymez İsfendiyār
İder tīr ʿuḳābı ʿAnḳā-şikār

2120. Degül cāyiz anuñ ile ceng sitīz
Gerek ya iṭāʿat veyāḫud gürīz

2121. Ḫacel itdi iḥsānı ile bizi
Bizi itdügi gibi eyler sizi

2122. Ne şehre ki uġraya ṣāḥib-ḳırān
Çıḳup yüz süre aña pīr ü cuvān

2123. Virüñ ḳalʿa miftāḥın ikrām idüp
Öñine düşüñ ʿizzet-i tām idüp

2124. Yolı üzre her ḳanda maḫzen ki var
Çıḳarup idüñ maḳdemine nisār

2125. Şu kim eyleye ḫıdmetinde ḳuṣūr
Ola ṭāḳ aña dar u hem dārı gūr

2126. Çü mīlāda irişdi ṣāḥib-ḳırān
Ne deñlü ki var ise pīr ü cuvān

2127. Çıḳup şāha ḳarşu iderler nisār
Pür olur cihān sīm ile kīse-dār

2128. Şu deñlü degüldi niʿam şekkerīn
Ki şehler simāṭına döndi zemīn

2129. Şu deñlü çekildi sütūr-ı demān
Selāṭīn ṣıṭablına döndi cihān

2130. Şu deñlü yıġıldı metāʿ-ı şemīn
Ki bezzāz-sitān oldı ʿālem hemīn

2131. Olurlar şu deñlü leʾālī-feşān
Ki ṣarrāf ṣandūḳı oldı cihān

2132. Görür girdi mülkine ṣāḥib-ḳırān
Çıḳar ḳarşu sulṭān-ı Hindūstān

2133. Neye mālik ise hep ol şehriyār
Getürür bile itmek içün nişār

2134. Şehi ḳarşular begler ile hemān
Sipeh yoḳ bilesince ancaḳ mihān

2135. Görür Keyd kim ḳopdı nāgeh ġubār
Büründi cihān yine ʿAbbāsī-vār

2136. Ḳamu ṣandılar kim ṭutuldı güneş
Velī āşikār oldı zerrīn-direfş

2137. Direfş-i dıraḫşān toz içre hemān
Ḳamerdür gicede ṣan oldı ʿayān

2138. Süheyl-i semendüñ dutup ʿālemi
Ker eylerdi gūşı tebīre demi

2139. İrüp maḥşer olmışdı maḥşer-cāy
Sirāfīl ṣūrıydı rūyīne-nāy

2140. Ṭaġıtdı ġubārı çü bā[d]-ı seḥer
ʿAyān oldı toz içre ḫurşīd-i fer

2141 Direfşüñ öñince görür Keyd-şāh
Gelür bir cihān-gīr [ü dānende] şāh

2142. Yüzi mihr idi tevseni āsumān
Süleymān mehābetlü ṣāḥib-ḳırān

2143. Müşaʿşaʿ cebīninde nūr-ı İlāh
Nebī ṣūretinde velī yüzi şāh

2144. Velī idüginde anuñ yoḳ gümān
Nübüvvetde var şübhe ancaḳ hemān

2145. Öñinde Ferīdūn-ı Ferrūḫ-miṣāl
Piyāde yürür niçe ṣāḥib-külāh

2146. Yidilür niçe esb-i zerrīn-licām
Çü ṭāvus-ı Hindī ḳamu ḫōş-ḫırām

2147. Yürür der-peyince niçe ḫūb-rū
Ḳamu serv-ḳadd ü ḳamu lāle-rū

2148. O ḫayl içre sulṭān-ı ṣāḥib-şükūh
Görinürdi teller içinde çü kūh

2149. Araya alur pādişāhlar şehi
Kevākib ḳamu ol saʿādet mehi

[30ᵃ-30ᵇ varakları eksik]

31ᵃ [131ᵃ]

2150. Ne ḫōşdur gelüp bir yire iki şāh
Ola bezm-i sāz iki cengī sipāh

2151. Saʿādet anuñ kim göre ol demi
Hemīn görmiş olur iki ʿālemi

2152. Cihān şehleri şāhı şeh Bāyezīd
Saʿādet ola yārı ʿömri mezīd

2153. Çekicek güli fetḥi içün sipāh
Rikābınca gitdi anuñ iki şāh

2154. İkisi de ṣāḥib-serīr ü külāh
Cihān-dār ü kişver-güşā pādişāh

2155. İkisi daḫı ṣāḥib-i sikke şāh
Sürer her biri ṭarf-ı çarḫa külāh

2156. Biri ḥażret-i ḫān-ı ṣāḥib-celāl
Ki ḳorḳar oḳından [anuñ] yüz Zāl

2157. Biri dīv-dār server-i ser-firāz
Ki andan ider ol dile iḥtirāz

2158. Ḳarīb aña çoḳ server-i ṣaf-şiken
Gelüp bezm-i şāha olur encümen

2159. Çü çıḳdı serīrine ṣāḥib-külāh
Oturdı iki cānibe iki şāh

2160. Nʾola gebr ise şāhdur ol dilīr
Aña daḫı çoḳ bende fermān-peẕīr

2161. Degül idi müʾmin Anūşīnrevān
Velī buldı ʿadl ile nām u nişān

2162. O bezmi eger eyler isem beyān
Ḳalur ḥaşre sulṭān-ı Hindūstān

2163. Anuñ gibi olmış degül encümen
Bi-ḥamdillāh itdüm anı seyr ben

2164. Çekildi şehe dürlü dürlü niʿam
Ki vaṣfını anuñ yazamaz ḳalem

2165. Olur berg-i tanbūl ile süfre pür
İçi süfrenüñ ṣanasın sebzedür

2166. Murabbā vü [perverdeler] şekkeri
Meʿācīn ü tiryāḳlar cevheri

2167. Nice Hindī-dārū-yı kem-yāblar
Ki tiryāḳ idi ṭabʿı ṭaʿmı şeker

2168. Olur eşrübe āb gibi sebīl
Niçe eşrübe lücce-i selsebīl

2169. Murādınca yidi şeh itdi tamām
Duʿā eyledi şāha ḫāṣ u ʿavām

2170. Dürüp süfre-i itdiler çünki çīn
Sipās itdi Allāha şāh-ı zemīn

2171. Durup luṭf ile şāh-ı Hindūstān
Didi iy ḫıdīv-i cihān-pehlevān

2172. Niṣāruñ ḳamu mülk ü emlāk Keyd
Sözümde ṣaḳın ṣanma kim ola keyd

2173. Neye mālik ise ḳamu Keyd-i şāh
Şehe virdi taḫt ü külāh ü sipāh

2174. Hezār esb-i tāzī hezārān fīl
Ḳuma yıġduġı yir var on iki mīl

2175. Hezārān Ḫıṭāsı perī çehreler
Perī yüzlerin görse dökerdi per

2176. Daḫı Hindi biñ nār-pistān-nigār
Ki her biri dil murġın eyler şikār

2177. Zer ü sīmi gerdūn ile çekdi pīl
Gidüp çekmeden tāb oldı ʿalīl

2178. Yıġılup olur püşte esbāb-ı ceng
Gümüşden zirihler zer-i zerd ü zeng

2179. Mis ile zer-i surḫ ile sīm-i ḫām
Ṣurāḥī-i zerrīn ü zerrīn-cām

2180. Didi luṭf idüp şāh ḳılsun ḳabūl
Ḳabūl itmez ise oluram melūl

2181. Ḳabūl itdi baʿżını şāh-ı cihān
Ḳalanın yine şāha itdi revān

2182. Ḳonuḳlıḳ tamām oldı gitdi ʿavām
İki şeh ḳalup aldılar ele cām

2183. Ṣurāḥī gelüp bezme öpdi zemīn
Dizildi güzeller çü dendān- ı sīn

2184. Muġannī virür bezme şevḳ ü ṣafā
Ziyāde olur açıla iştihā

2185. Çü devr itdi üç kerre laʿlīn cām
Olur şehlerüñ ʿārıżı lāle-fām

2186. Yüz urup didi Keyd iy pādişā
Nemüz var ki sen şāha lāyıḳ ola

2187. Velī bende dört nesne var iy emīr
Bulınmaz cihānda birine naẓīr

2188. Hemīn şāha lāyıḳ-durur o çehār
Bu ʿālemde iy tāc-ver-i şehriyār

2189. Biri duḫterümdür kenīzek şehā
Ḳabūl it degül gerçi saña sezā

2190. Şehā niʿmetüñ ḥaḳḳı māh-ı tamām
Yanına gelicek olur hem-çü cām

2191. Muḳābil olursa aña āfitāb
Ḳarara yüzi itdügünden ḥicāb

31[b] [131[b]]

2192. Biten her çemende osa biñ zebān
İdemez o gül-çehre ḥüsnün beyān

2193. Didi şeh beni çün sen itdüñ ḳabūl
Nikāḥ idelüm olmayalum fużūl

2194. Nikāḥ eyledi geldi mūbed hemīn
Olur Māh Bānū-yı Īrān-zemīn

2195. O devrden birisi daḫı cām-ı Cem
Ne deñlü ki içseñ degül ḫamrı kem

2196. İçi āb-ı serd ile pürdür şarāb
Ḳarışur ne mey ṣuya ne ḫamra āb

2197. Eger biñ yıl içseñ içinden şarāb
Ne mümkin ki eksile iy kām-yāb

2198. Biri daḫı bir feylesūf-ı ʿazīz
Ki gelmeye mānendi [tā] rüsteḫīz

2199. Bilür ḥikmet ile cihān ḥālini
Kemāle ḳomış cümle eşġālini

2200. Biri bir cihān-dīde dānā ṭabīb
Ki cerrāḥ u keḥḥāldür ol lebīb

2201. Bilür nabżı ġāyetde ḳārūre-dān
Viremez budur ʿaczi ölmişe cān

2202. Bu evṣāfı işitdi çün ser-firāz
Feraḥ oldı didi ki ʿömrüñ dırāz

2203. Getürüp şehe virdi bunları Ḳeyd
Velī göñlini itdi dil-dār ṣayd

2204. Didi biz buña degmez idik şehā
Meger kim buña İzid ide cezā

2205. Sürüp ol gice Keyd ile şeh ṣafā
Dügüne ider ertesi ibtidā

2206. Tamām eyleyüp ceşni ṣāḥib-külāh
Çeke Fūr-ı Hindūya tā kim sipāh

2207. İder cümle esbāb-ı sūrī tamām
Gelür Hind ḫalḳı ḫavāṣ u ʿavām

2208. Olur sūrda bir ulu ictimāʿ
Ki Zühre çalup çarḫ itdi semāʿ

2209. Dökildi niʿam şerbet oldı sebīl
Yimekden çoġı ḫalḳuñ oldı ʿalīl

2210. Ṭolup künbed-i çarḫ bang-ı rebāb
Virür ʿālemi seyle Hindī şarāb

2211. Olur şekkerīn peyker ile zemīn
Muṣavver müzeyyen çü kālā-yı Çīn

2212. Felek idi taḫt u dürülmişdi cām
Kimi māh-ı nev kimi bedr-i tamām

2213. Yiyüp içdiler sūr oldı tamām
Olur rāżı cümle ḫavāṣ u ʿavām

2214. Varur istirāḥat mekānına şāh
Muḳārin ola tā ki ol reşk-i māh

2215. Getürdiler ol şūḫı biñ nāz ile
Yüz urdı gelüp şāha iʿzāz ile

2216. Didi şeh ki çıḳ taḫta iy meh-i Çīn
Güneşsin degül menziliñ bu zemīn

2217. Çıḳup taḫta pes dest-i būs itdi Māh
Mehüñ ġabġabın oḳşayup didi şāh

2218. Nebātuñ bilür leẕẕetin yine kām
Şeker elde yaraşmaz iy ḫōş-ḫırām

2219. Dimişler el öpmekden öpmek dehān
Yeg olur meşeldür bu iy dil-sitān

2220. Niḳābını ḳaldırdı çün kām-yāb
Ḳarañu gice ṭoġdı ṣan āfitāb

2221. Görür bir perī kim perestārı ḫūr
Vücūdı şerīfi ser-ā-pā-yı nūr

2222. Cebīninde lāmiʿdür envār-ı Ḥaḳ
Ṭarāvetde ḫaddi çü sīmīn-varaḳ

2223. Ḳara ḳaşları ṣan kurulmış kemān
Olur tīr-i müjgānı ḳurbānı cān

2224. Femi çeşm-i sūzen mezesi eber
Kemend idi zülfi vü ḳaşı kemer

2225. Siyeh ḫāli Hindū-yı āteş-perest
Ḥarāmī gözi Türk-i ḫūnī-yi mest

2226. Çü berg-i gül idi muḳanned beli
Hemīn sīb-i sīmīn idi ġabġabı

2227. Ṣaçınuñ şeb-i tārı Hindū-şiʿār
İder devr genc[i] cemālün çü mār

2228. Çü ṭāvus-ı Hindī ṣaçı cilve-ger
Ṣalınsa ṣaçar ʿāleme müşg-i ter

2229. Lebi şekkeri Mıṣr-ı şīrīn maḳāl
Çü bebġā-yı Hindī ṣaçı sebz-bāl

2230. Beñi ṣanki bebġā idi zülfi dām
Ṣaçı çīnine müşg-i çīnī ġulām

2231. Çe ger Hindu aṣl idi ol dil-peẕīr
Velī yoġ idi Çīnde aña naẓīr

2232. Egerçi ki ol serv ü gül-rū idi
Ḳaşı vü gözi ḫāli Hindū idi

2233. Cebīni anuñ çīn idi zülfi şām
Görüp oldı sulṭān Rūmī-ġulām

32[a] [132[a]]

2234. Gözi bādemī idi [hem] beste-leb
Teni nāzük idi çü Hindū ḳaṣab

2235. Kemend idi zülfi vü müjgānı tīġ
Yüzi āfitāb ü niḳāb idi mīġ

2236. Çü mihmānı ol serv-i āzād olur
Sarāyı şehüñ cennet-ābād olur

2237. Ḥarāmīsine ḫūn-ı ʿāşıḳ ḥelāl
İçer āb çün çūr āb-ı zülāl

2238. Ḳayā baḳduġınca delinür ciger
Ḳara kirpügi siḥr oḳıdur meger

2239. Ḳaçan nergisin yumsa ol serv-i ḳad
Görinmezdi müjgānı altında ḫad

2240. Ḳaçan ʿabherin açsa itse naẓar
Olur [ol] hilāline hābil eber

2241. Anuñ ḳaşınuñ her ḳılı bir hilāl
Mehi evc-i ḥüsn āfitāb-ı cemāl

2242. Gümüş bilegi ʿāc-ı Sindī idi
Muḥannā eli naḳş-ı mīnū idi

2243. Deh-engüşte daḳmış deh-engüşterin
Süleymānı her ḫāteminde nigīn

2244. Belinde key-i yāre-i pür-bahā
Hemīn hāle vü necm idi gūyiyā

2245. Olup cevher[e] başdan ayaġa ġarḳ
Güherden teni olmaz olmışdı farḳ

2246. Mey-i surḫ idi ʿārıżı laʿl-i cām
Şeker-nuḳl idi söyledügi kelām

2247. Belindeki hem ol muraṣṣaʿ kemer
Ser-ā-ser cihān mülk ü mālı deger

2248. Ṣalınmış benā-gūşına güş-vār
Leʾālīsinüñ her biri şāh-vār

2249. Birindeki ol levḥa-i pür-güher
Hilāl idi taḳvīm içinde meger

2250. Zer-endūd zülfi çü ṭāvūs-ı Hind
Deger eñ kemīn tārı biñ Hind ü Sind

2251. ʿIẕārındaki ol nücūm-ı münīr
Ṣüreyyā vü ḫurşīde olmış naẓīr

2252. Ayaġında ḫalḫalı hāle-miṣāl
İder niçe ser-keşleri pāy-māl

2253. Hemīn ṭavḳ-ı ıḳbāl-i sulṭān idi
Ki sulṭān aña bende-fermān idi

2254. Yüzinde ṣaçı çīnī müşgīn-zirih
Belinde kemer ṣan ki ṣūde-girih

2255. Cemāline ḥayrān olur tāc-dār
Ṭolar şevḳ ile ḳalbi ḳalmaz ḳarār

2256. Ṣoyup cāmeden anı ʿüryān ider
Teni gül-sitānını seyrān ider

2257. Ṭolar şevḳi cismine ḳanı gibi
Baṣar baġrına anı cānı gibi

2258. Öpüp aġzını leblerini emer
Gehī piste nuḳl idinür geh şeker

2259. Gümüş sūzenüñ çeşmine surḫ-ı tār
Geçirdi revān şevḳ ile şehriyār

2260. İdüp beline sīm-sāḳın kemer
Olur boynuna ṭavḳ-ı ḫalḫal [eber]

2261. Çü elmās ile deldi ẕerrini çüst
Olur bāzu-yı ḳuvvet-i şevḳ süst

2262. Ṣadef dürci ṭoldurdı dürr-i yetīm
Pür oldı o sīmāt ala cām-ı sīm

2263. İder ol gice Māh ile ʿīş şāh
Sürer bu ṣafāyı irer ṣubḥ-gāh

2264. Seḥerden durup ġusl idüp ser-firāz
Namāza şürūʿ itdi ḳıldı niyāz

2265. Durup Keyd ile ʿişret itdi bir ay
Gehī itdi mey nūş geh gūş-ı nāy

2266. Çü diñlendi şāh u sipāh u sütūr
Ḳamu tāzelendi idüben ḥużūr

2267. Didi Keyde bir gün şeh iy tāc-dār
Yarāġ it degüldür çü vaḳt-i ḳarār

2268. Ṣafā himmetiyle bizi ḳıl revān
Ki neng ola çeşmine Fūruñ cihān

2269. Varup ideyüm bir ġazā-yı ʿaẓīm
Ki andan ide ḫavf ʿaẓm-i remīm

2270. Çü dīn yoluna ḳomışam cān u baş
Dil ü cān ile eyleyeyüm ṣavāş

2271. Ya taḫt ola ya baḫt iy ser-firāz
Görelüm nice emr ider bī-niyāz

2272. Müselmāna nuṣret virici Ḫudā
Ne ġam kāfirüñ ḫayli ger çoḳ ola

2273. Didi Keyd kim iy cihān-gīr-i şāh
Hemīşe saña nāṣır olsun İlāh

2274. Fedā idelüm Ḥaḳ içün baş u cān
Buyur ḥāżıruz cümle beste-miyān

2275. Getür sāḳiyā baña māʾ-i ʿineb
Ki oldum ġam-ı devr ile teşne-leb

32[b] [132[b]]

2276. Gele mürde çeşmeye tāze ḥayāt
Gözüme görinmeye bu kāyināt

2277. Yine muṭribā başla sāz u naġam
Ki sevdāyī itdi beni derd ü ġam

2278. Bulam tā ki ḳānūnuñıla şifā
Eġānī ola ben marīże devā

MÜKĀTEBE-İ İSKENDER BE-FŪR-I HİND VE MUḤĀREBE-İ ĪŞĀN

2279. Eyā ṣayrafī-i cevāhir-şinās
Ki cevherlerüñe bulınmaz ḳıyās

2280. Cevāhir-şinās ü cevāhir-fürūş
Ṣadef gibi olmaḳ revā mı ḫamūş

2281. Aç aġzuñ dökilsün cihāna dürer
Ṣadef gibi ṭolsun bu ʿālem dürer

2282. Ṣadef [gibi] sen açmayıcak dehān
Cihānda görinmez güherden nişān

2283. Ne ṣarrāf-ı ġavvāṣ-ı ṣāḥib-hüner
Ki bulduġı dürri bulamaz beşer

2284. Meger saña İlyās-durur reh-nümā
Kim olur güher kānına pīşvā

2285. Senüñ bulduġuñ cevheri pür-bahā
Selāṭīnlere dürretü't-tāc ola

2286. Cevāhir çıḳar çünki ġavvāṣsın
Nice cevheri cevher-i ḫāṣsın

2287. Dilüñ baḥr-i ġavvāṣ-ı fikr-i laṭīf
Güher maʿnā ṣarrāf-ı ṭabʿ-ı şerīf

2288. Şu resm ile naẓm ile bu cevheri
Ki ḥayrān ola her gören cevheri

2289. Olan kimse dānā vü ṣāḥib-naẓar
Bile kim nice ʿıḳd olurmış güher

2290. Bulur dürleri çoḳ egerçi ki nās
Velī ḳanı ṣārrāf-ı cevher-şinās

2291. Çü ṣarrāf u ḥakkāk ü ġavvāṣsın
Ḳamusı ʿavām u ṭapuñ ḫāṣsın

2292. Ne bilsün güher baḫşını pīyle-ver
Olur şedde düzmek be-ġāyet hüner

2293. Ben ol kīmyā-dānem ehl-i hüner
Olur laʿl senge idersem naẓar

2294. Eger ṭopraġa eylesem iltifāf
Nice zer olur bil ki Āb-ı Ḥayāt

2295. Ne bilsün benüm ḳadrümi kec-naẓar
Hüner ehlini bilmek olur hüner

2296. Benüm sözlerüm dürr-i meknūn-durur
Şu kim itmeye ḫuṭṭe mecnūn-durur

2297. Şu kim pür ola maḫzeni sīm ü zer
Olup müşterī ala pīl-ver güher

2298. Şu kim yoḳ elinde ne sīm ü ne zer
Olur bāyiʿi neyse bir pīl-ver

2299. Güher didügüñ bir mülevven ḥacer
Güher budur iy ehl-i ṣāḥib-naẓar

2300. Didügüñ zer-āhendür ammā ki zerd
Bunı ḳoyup itmez aña meyl merd

2301. Cihān içi gerçi kemāl ehli pür
Kimi baḥrī[dür] kimi ṣarrāfdur

2302. Bilür kimi ḥakkāklıgı hemīn
İder kimisi şedde dürr-i şemīn

2303. Aña dir kemāl ehl-i ṣāḥib-kemāl
Ki birinde olmaya aña hemāl

2304. Ne bilsün şu ekmeh olan ādemi
Eyüsi nicedür nicedür kemi

2305. Cihāndur bu dihḳān u dihḳān- nejād
İder göñlini āb-gīneyle şād

2306. Yanında muʿazzedür ol çün güher
Güher gösterirlerse itmez naẓar

2307. ʿAbeş nesne ḫalḳ itmemişdir Ḫudā
Anuñ daḫı ehli bulınur nʾola

2308. Velī olmaz anuñla tāc u nigīn
Behāyim içün ḫalḳ olupdur hemīn

2309. Behāyimden ol kişi olur beter
Ki farḳ itmez anları idüp naẓar

2310. Düzüp yine bir silk-i Perv̄in miṣāl
Cihān ḫalḳına ʿarż ideyüm kemāl

2311. Ki reşk eylesün naẓmına silk-i dür
El uzatmasun ʿaḳdine k̄ise-pür

2312. İde düzd her dānesin ger nihān
Ola ẓāhir işi olıcak ʿayān

2313. Benüm oġlum olmaz saña çün ʿıyāl
Ne lāzım kitābumdan almaḳ ḫayāl

33[a] [133[a]]

2314. Vel̄i çünki ben beẕl ḳıldum niʿam
Cihān ḫalḳı alsa nevāle ne ġam

2315. İden ḥaẓẓ-ı ednā sözinden ʿaz̄iz
Bu ṣanʿatda ola mı ehl-i tem̄iz

2316. Gözet ṭarzum iy p̄ir ü pāk-dil
Dilerseñ eger olmayasın ḫacil

2317. Olan peyrev-i Şeyḫ̄i vü Aḥmed̄i
Ne mümkin bula devlet-i sermed̄i

2318. Müsāv̄ileri gerçi düşmez bize
Ḳurı naẓmdur sözleri b̄i-meze

2319. Ḫaṭāyı ṣavābı ne bilsün ʿavām
ʿAvāma dimişler olurlar havām

2320. Niẓām̄i vu Ḫusrev baña p̄işvā
Olupdur olursam nʾola reh-nümā

2321. Bu baḥr üzre yazdum anıñçün kitāb
Ola Ṭūs̄i Şehnāmesine cevāb

2322. Ümīdüm bu Feyyāż-ı envār-ı dil
Beni itmeye ḫalḳ içinde ḫacil

2323. Ben oldum iki servere medḥ-ḫˇān
Çü mihr ikisi de cihānda ʿayān

2324. Birisi Sikender cihān-pehlevān
Biri Bāyezīd Ḫān-ı ṣāḥib-ḳırān

2325. Biri yapdı Yeʾcūce sedd-i sedīd
Biri çekdi dīne ḥiṣār-ı cedīd

2326. Anuñ ögdügi bir niçe büt-perest
Gelüp ʿāleme her biri gitdi mest

2327. Virür naẓma memdūḥ ġāyet şeref
İder nā-sezā medḥi ʿömri telef

2328. Şu deñlü idem ḥażretine niyāz
İde ḫaṣm içinde beni ser-firāz

2329. Hevā vü hevesdür BEHİŞTĪ bu heb
Ḳo lehvi rıżā-yı Ḥaḳı ḳıl ṭaleb

2330. Çü bunlar viṣāle degül dest-res
Dil ü cāndan itme iñende heves

2331. Cihān devletinde çe ger var sürūr
Velī olmaya terkden yeg ḥużūr

2332. Ḳamu fānīdür mihri bāḳī hemān
Kime ḳaldı saña ḳala bu cihān

2333. Ecel kimseye çünki virmez emān
ʿAbeş nesne ile geçürme zamān

2334. Feṣāḥat cevāhirlerini niṣār
İdüp dimiş ol pīr-i üstād-kār

2335. Virüp leşkerin Ḫusrev-i şarḳ u Rūm
Çıḳup şehrden itdi Fūra hücūm

2336. Dem-i nāy-ı rūyīne idüp fiġān
Ṣadāsı ile ṭoldı kūsuñ cihān

2337. Açup yine Sīmurġ-ı rāyet cenāḥ
Olur zeyn ḳalb ile iki cenāḥ

2338. Virür tozda şuʿle ʿalem gāh gāh
Nite kim bulut içre raḫşende māh

2339. Toz içinde her nīze-i tāb-dār
Virür şuʿlelerüm şeb-i tāb-vār

2340. Olup rūy-i Hindū gibi ḳīr-fām
İder gird-i tīre cihānı tamām

2341. O ẓulmetden olmış idi ṣubḥ şām
Görinür güneş gicede hem-çü cām

2342. Süheyl-i semend eyleyüp güş[ı] ker
Olur ḫıyre tāb-ı ışıḳdan naẓar

2343. Öñince olup Keyd şehe pīşvā
Olur şāh ile ḫayline reh-nümā

2344. Gidüp ḫışm ile niçe müddet sipāh
ʿAdū mülki serḥaddine baṣdı şāh

2345. Ḳonup anda ārām ider şehriyār
Olur rāḥat ol leşker-i kīne-dār

2346. Buyurdı şehin-şeh ki geldi debīr
Getürdi devāt ile çīnī ḥarīr

2347. Murādı neyse didi şehriyār
Yazup itdi münşī leʾālī nişār

2348. Yazar ibtidā nām-ı Cān-āferīn
Ki ḫalḳ iden oldur semā vü zemīn

2349. Semāyı iden zeyn envār ile
Zemīne şeref viren ezhār ile

2350. Ki vācibdür anuñ vücūdı hemān
Vücūdına ṭārī degüldür zamān

2351. Ḳamu muḥdeṯ ü muḥdiṯ oldur hemīn
Gerek çarḫ olsun gerekse zemīn

2352. Bir evveldürür yoḳ aña ibtidā
Bir āḫır-durur yoḳ aña intihā

2353. Ẓuhūrı buṭūn u buṭūnı ẓuhūr
Ḥużūrı ḫafī ġaybetinde ḥużūr

2354. Ne idrāk ider künhün anuñ ʿuḳūl
Ne ʿilmine vara demīde şumūl

2355. Berāber aña bāṭın ile ẓuhūr
Müsāvī aña ġaybet ile ḥużūr

33ᵇ [133ᵇ]

2356. İdüp ṭoprağı faẓlı ile beşer
Ḫalīfe ḳılup eyledi muʿteber

2357. Ḳamu raṭb u yābis sepīd ü siyāh
Ḥaḳı birlemeklikde ʿādil-güvāh

2358. Anuñ birliginde kim itse gümān
Muḫalled ḳalur nār içinde hemāñ

2359. Şu kim ehl-i tevḥīd ola rāst-bīn
Enīsi olur tā ebed ḥūr-ı ʿīn

2360. Şerīki yoḳ itme şerīk aña ġayr
Görinmez anuñ ġayrı ʿālemde ḫayr

2361. Ḳıyās eyleme mümkine anı sen
Ḳıyās eylemek ḫalḳa Ḥaḳḳı neden

2362. Cemāda olan bende mecnūn olur
Düşüp küfr bendine maġbūn olur

2363. Ḳamu fānī bāḳī Allāhdur
Bunı bilmeyen kimse güm-rāhdur

2364. Degül bāḳī çün kim bu köhne ribāṭ
Gerek ādemīde müdām iḥtiyāṭ

2365. Nebī ḥaḳ ṣırāṭ u ḥisāb oldı ḥaḳ
Behişt-i berīn ḥaḳ ʿaẕāb oldı ḥaḳ

2366. İnanmaḳ gerek cümlesine beşer
İder sū-yi ẓandan müselmān ḥaẕer

2367. Bu sözüme eylemeyüp iʿtiḳād
Ḥaḳuñ emrine itmeyen inḳıyād

2368. Cihānda olur ḫūk gibi ḥaḳīr
Olur āḫırında maḳām-ı saġīr

2369. Hezārān şükr ü hezārān sipās
Aña kim bizi eyledi Ḥaḳ-şinās

2370. Diyānet diyüp eyledi ehl-i dīn
Muvaḥḥid ḳılup itdi ehl-i yaḳīn

2371. Nebīler revānına yüz biñ selām
Ki anlar-durur pīşvā-yı enām

2372. Mukarrer anı bil ki sen enbiyā
Çü ḳıble-nümā ḫalḳadur reh-nümā

2373. Didi daḫı iy Fūr-ı Hindūstān
Senüñ ḳaṣduña baġlamışam meyān

2374. İşitdüm büte dir imişsin Ḫudā
Saña geldüm olmaġ içün reh-nümā

2375. Müselmān olursañ bulursın emān
Vʾegerni gider mülk-i Hindūstān

2376. Bilürsin ki sulṭān-ı Īrān-zemīn
Ne fāyide itdi idüp baña kīn

2377. Müʾeyyed idüpdür beni Ẕü'l-Celāl
ʿAdūdan benüm ḫaylüme yoḳ zevāl

2378. Benüm ile her kim ki itse ḳıtāl
Ḫalāṣ olmaġa yoḳdur[ur] iḥtimāl

2379. Ġuzātız bize Ḥaḳ Teʿālā muʿīn
Zer ü sīm içün çekmezüz tīġ-ı kīn

2380. Kerem eyle iy şāh-ı Hindūstān
Muṭīʿ ol bana dīn-i Ḥaḳḳa inan

2381. Olup baḥr-i şūrāba āb-ı zülāl
Ara yirde olmaya tā kim ḳıtāl

2382. Senüñdür yine saña taḫt ile tāc
Gerekmez bana ehl-i dīnden ḫarāc

2383. Ne müşkillerüñ var ise ḥal idem
Ḳoyup mülk-i Hindi yoluma gidem

2384. Olayum her emrüñde yār ü muʿīn
İkilik gidüp bir olalum hemīn

2385. Eger emrüme olmaz iseñ muṭīʿ
Bulamazsın aṣlā melāẕ u menīʿ

2386. Ḳaçarsañ eger kūha hem-çün peleng
Çıḳup eylerem ḳulle-i kūhı teng

2387. İderseñ girüp baḥr-i şūrāba ceng
İrişüp idem mużmaḥil çün neheng

2388. Çıḳarsañ sipihre eger çün ġurāb
İdem şāhbāzāne baġruñ kebāb

2389. Zemīn gāvı ḳarnında olsañ nihān
Buluram eyā şāh-ı gerden-keşān

2390. Olursa felek heft-bāre ḫışār
Ḫalāṣa meded yoḳ eyā şehriyār

2391. Gerek ise saña eger cān u baş
Benüm ile zinhār ḳılma savaş

2392. Eger peşşe mānendi çoġ olsa pīl
Yanumda degül şeyʾ bi-ḥaḳḳ-ı Ḫalīl

2393. Baña tīġ-ı Ḥindū-yı zerrīn-niyām
Görinür gehī āyine gāh cām

2394. Çeküp üstüme pīl olma dilīr
Ki ḳullāb olur pīle peykān-ı tīr

2395. Getürem saña şīr mānendi ceyş
Kaçan şīre hem-zūr ola gāv-mīş

2396. Mehābetlüdür pīl gerçi şehā
Mehīb olur ammā ḳatı ejdehā

2397. Olur tīġ-ı Ḥindū daḫı gerçi tīz
Olur berg bir fīle itse sitīz

34[a] [134[a]]

2398. Nedür gürgden gāv-ı deşti şehā
Olur aña Rūmī-kemend ejdehā

2399. Ne deñlü ki çoġ [olsa] Hindī-sipāh
Ne ġam çünki sensin ḳamusına şāh

2400. Ne deñlü ki Dārāya itdümse pend
Ecel irdi çün olmadı sūd-mend

2401. Olur reʾyi her müşkil işe kilīd
Peşīmānlıḳ olmaz kişiye müfīd

2402. Çü ʿüryān olup tīġum ola ʿayān
Yunur ḳana iḳlīm-i Hindūstān

2403. Eger cehl ile ceng iderseñ ṭaleb
Bu ḫalḳuñ senüñ boynuña ḳanı heb

2404. Kılıcdan geçer eyleyen dār ü gīr
Düşüp bende ola reʿāyā esīr

2405. Eyā Fūr-ı Fūrān-ı Hindūstān
Naṣīḥat dutan eylemedi ziyān

2406. Gerekmez baña mülk-i Hindūstān
Seni dīne daʿvet ḳıluram hemān

2407. Bulur müʾmin olan kişi Ḥaḳḳa rāh
Olur dār-ı dünyāda ʿuḳbāya şāh

2408. Ḳılıcdan ṣaḳın oddan eyle ḥaẕer
Ki vardur ikisinde ġāyet ḫaṭar

2409. Saña virdigüm pendi iy şehriyār
Nice düşmenüm virmeye yāre yār

2410. Murādumca göndermez iseñ cevāb
İrişdüm saña dil ṭolu ḫışm u tāb

2411. Saña bildürem kendü miḳdāruñı
Uram oda evṣān u zünnāruñı

2412. Kilīsālaruñ eyleyüp hep ḫarāb
Yaḳam ḳomayam hīç bāṭıl kitāb

2413. Ḳırup cümle eʿvān u enṣāruñı
Diger-gūn idem ʿāḳıbet kārıñı

2414. Murādum edā eyledüm ben tamām
Bilür bāḳīsin ḥażretüñ veʾs-selām

2415. Dürüp nāmeyi mührini urdı şāh
Virüp ḳāṣıda didi ṭay eyle rāh

2416. Daḫı dürlü dürlü metāʿ-ı ṣemīn
Virür armaġan Fūra şāh-ı zemīn

2417. Alup bunları elçi oldı revān
Varur taḫtına geçmedin çoḳ zamān

2418. Ṭuyar ḳāṣıduñ geldügin çünki şāh
Çıḳup ḳarşular ʿizzet içün sipāh

2419. Aña mīhmān-dār-ı şūḫ u ẓarīf
Müheyyā ider bir maḳām-ı laṭīf

2420. Gelüp ol maḳāma çü başdı ḳadem
Dökildi gelüp dürlü dürlü niʿam

2421. Yiyüp içdi diñlendi buldı ḥużūr
Yatup uyıdı ol gice pür-sürūr

2422. Çü ṣubḥ oldı oldı münevver cihān
Getürdi anı şāh-ı Hindūstān

2423. Yüz urdı varup eyledi iḥtirām
Virüp nāmeyi didi neyse peyām

2424. Açup nāmeyi çünki oḳıtdı Fūr
Fütūr irdi oldı ḳatı bī-ḥużūr

2425. ʿİtāb eyleyüp elçiye ol fużūl
Şehüñ ḳılmadı armaġanın ḳabūl

2426. Debīr[e] oḳıtdı didi yaz cevāb
Şehüñ nāmesine velī pür-ʿitāb

2427. Yazup nāmede ibtidā nām-ı Ḥaḳ
Ki oldı dil ü cāna ẕikri sebaḳ

2428. Di kim Feyleḳūs oġlı Rūmī-nejād
Baña şimdi mi ögredür iʿtiḳād

2429. Benüm dīnüm anuñ dīninden ḳadīm
Ḳoyup anı dönmek bir emr-i ʿaẓīm

2430. Ḳo dīni getür tīġ u gürz-i girān
Ṣadā-yı çekāçāk ṭolsun cihān

2431. Ne itdüñ cihānda ne gördüñ ʿaceb
Cihān-gīrlige idersin ṭaleb

2432. Helāk itdi Dārāyı bir ḳaç laʿīn
Sen olduñ arada bahāne hemīn

2433. Anı bendesi eyledi zaḫm-dār
Helāk oldı ḥīleyle ol şehriyār

2434. O fitneye līkin sen olduñ sebeb
Gele itdügüñ başıña şimdi heb

2435. Anuñ ḳanıdur bunda çaldı seni
Arada bahāne idiser beni

2436. İletsem gerek idi saña sipāh
Hele baña çekdirmedüñ renc-i rāh

2437. Eger Keyd dirseñ o bir feylesūf
Felek ḥāline bulmış ancaḳ vuḳūf

2438. Ne bilsün o şehlüḳ ya çekmek sipāh
Aña müft virmiş bu mülki İlāh

2439. İñen daḫı olma anuñ ile şād
Ki şehler içinde olınmaz o yād

34[b] [134[b]]

2440. Berü gel göresin kim imiş ki şāh
Ya nice olur leşker-i kīne-ḫˇāh

2441. Daḫı görmedüñ Hindi sen iy faḳīr
Daḫı ḫaṣm ile itmedüñ dār ü gīr

2442. Benem Fūr-ı Fūrān-ı Hindūstān
Benüm zīr-i destüm bu ḫalḳ-ı cihān

2443. Alam tīġ-ı Hindū elüme çü ben
Aña māyil olmaya Şāmī micen

2444. Çekem ceng içün çünki ben pīl-i mest
Çeriñe düşe heybetinden şikest

2445. Ḥisāb u ʿadedden sipāhum füzūn
Nice ḫaṣm ola itmeyeler zebūn

2446. Muṭīʿdür baña cümle Hindūstān
Ḳaçan rām olam saña iy bed-gümān

2447. Nejādum cihān ṭuralı Hinde şāh
Ḳamusı cihān-gīr ü ṣāḥib-külāh

2448. Senüñ aṣl u neslüñ degül muʿteber
Ḳaçan būriyā vire Mıṣrī şeker

2449. Dimāġuñ ḫarāb itdi Rūmī şarāb
Saña sen ʿilāc itdür oldur ṣavāb

2450. Anuñ Ḥaḳḳı kim baña māʿbūddur
Sücūdum añadur o mescūddur

2451. İdesin benüm ile çün kim ḳıtāl
Gele leşkerü[ñe] ṣanuban zevāl

2452. Seni eyleyem evvelā zeyn-i dār
Ola her biri şāḫda berg-vār

2453. Ṭoya etleriyle vuḥūş u ṭuyūr
Tamām ola ol ḥizb-i ehl-i şurūr

2454. Çü İskender-i Rūmī ḳandīl ola
Cihān ṭurduġınca bu temsīl ola

2455. Bile kendü ḳadrini her zīr-i dest
Uzatmaya kimse ulusına dest

2456. Hirāsān ola şehler içre tamām
Ulusına her şaḫṣ ide iḥtirām

2457. Ne Īrān ḳala vü ne iḳlīm-i Rūm
Bulınmaya bir cānlu illā ki Rūm

2458. Ne deñlü ki var feylesūf u ḥakīm
İdem her birine ʿaẕāb-ı ʿaẓīm

2459. Daḫı dün yaradılduñ iy bī-ḫaber
Ne ḥaddüñ idi Hinde itmek sefer

2460. Ayaġuñ ile dāma girmek neden
Elüñ ile kendüñe biçdüñ kefen

2461. Eger cemʿ ola Rūm u Şām u ʿAcem
Baña zerre[ce] gelmeye hīç ġam

2462. Gelürse eger Zāl-i sām-süvār
İdem yalıñuz varmaġı iḫtiyār

2463. Gelen bunda bulmış degüldür ẓafer
İder tīġ-ı Hindīye sīne siper

2464. Çekem cenge meydāna çün kim seni
Ne ser-dār idügüm bilesin beni

2465. Eger ejdehā vü eger pīl-i mest
Benüm ile meydānda urmaya dest

2466. Cihān-pehlevānam cihān-pehlevān
Degül gürbe yanumda şīr-i jiyān

2467. Benüm daḫı göñlüm dilerdi ḳıtāl
Gel ögredeyem saña ceng ü cidāl

2468. Uyursan daḫı uyarayam seni
Eger ölmez iseñ añasın beni

2469. Budur saña āḫır cevābum hemān
Berü gel dilerseñ seyil ola ḳan

2470. Virüp elçiye Fūr çoḳ sīm ü zer
Bu vech ile gönderdi şāha ḫaber

2471. Alup nāmeyi elçi oldı revān
Varur şāhına geçmedin az zamān

2472. Çü İskendere degdi mektūb-ı şāh
Buyurdı ki ḥāżır olalar sipāh

2473. Gidicek şeh elçisi pes Fūr-ı şāh
Buyurdı ki gird ola Hindī sipāh

2474. Gelüp encümen oldı çün kim çeri
Şehe ʿarż ḳıldılar ol defteri

2475. Otuz kerre yüz biñe irmiş sipāh
Bilüp anı şād oldı ġāyet de şāh

2476. İder ḥāżır [ol] on iki pīl-i mest
Ki her birinüñ çarḫ yanında pest

2477. Ḳoyar cevşene anları şehriyār
Olur her birisi demürden ḥiṣār

2478. Daḳar sīnesine pilüñ pīl-bān
Geçer seng-i ḫārādan āhen-sinān

2479. Ṣarar berg ḫorṭūmına tīġ-i tīz
Ki kūhı bular çalsa gāh-ı sitīz

2480. İder vażʿ üstinde günden ḥiṣār
Ḳoyar her ḥiṣāra niçe tāc-dār

2481. Ki oḳlarına çarḫ olursa siper
Geçer tīr şöyle ki bezden eber

35[a] [135[a]]

2482. Daḳar iki dişine elmās tīz
İki dişi ḳalınca kʾide sitīz

2483. Virür istimāle çerisini Fūr
Ḳamu şād olup oldılar pür-sürūr

2484. Geyüp cevşen olur ḳamusı süvār
Çalup kūs-ı ḥarbī biner tāc-dār

2485. Çü pīl-i tekāverler itdi ḫurūş
Ṣanasın ki deryā-yı Hind itdi cūş

2486. İdüp çarḫı ker kūs u būḳ u nefīr
Zemīni ider pīl pāyı ḫamīr

2487. Getürdi bile bir direfş-i siyāh
Öñince direfşüñ geẕer Fūr-ı Şāh

2488. Çıḳup itdiler ḫaymeden deşti kūh
Gelür Hind ḫalḳı gürūhā gürūh

2489. Yatup ol gice anda ārām ider
Geçüp ṣubḥ Ḳannūca varup gider

2490. Varup ḳondı Ḳannūc öñine çü şāh
Sikender daḫı çekdi geldi sipāh

2491. Çü bir deşte ḳondı iki tāc-ver
İderler biri birisinden ḥaẕer

2492. Sipeh ḥıfẓına şāh-ı Īrān-zemīn
İder elli biñ ser-firāzı güzīn

2493. İder ḫalḳa Ḳayṭās-ı Rūmī-i mīr
Ki ḥıfẓ eyleye leşkeri ol dilīr

2494. Olup ġarḳ-ı āhen ol elli biñ er
Cihān-pehlevān ile cümle beber

2495. Bu cānibde sulṭān-ı Hindūstān
İki yüz biñ ola yarar pehlevān

2496. Güzīn idüp itdi cuvān-baḫtı baş
Ki Ḳayṭās-ı Rūm ile ide savaş

2497. Yoġ idi çerisinde andan dilīr
Ki döymezdi bir muştına nerre-şīr

2498. Eger ejdehāya atarsa kemend
İderdi kemend ile elbette bend

2499. Didi furṣat olur ise ḳıl ḳıtāl
Ola kim ṭılāya ola pāy-māl

2500. Girürse ele pehlevānı eger
Tereddüd yoḳ anda bizimdür ẓafer

2501. Geyüp cevşenin bendi ol pehlevān
Ala ile geydi çü bād-ı demān

2502. Çü düşmen çerisine oldı ḳarīb
Anı gördi bir gurd ḳondı ʿacīb

2503. Çıḳa geldi Ḳayṭās-ı Rūmī-nejād
Elinde kemān terkeş itmiş güşād

2504. Bulışup iki leşker-i kīne-dār
Ele aldılar āteş-i tāb-dār

2505. Biri birine urdılar tīġ-ı tīr
Sipihre irişdi fiġān-ı nefīr

2506. Çü gördi cuvān-baḫtı ol pehlevān
Ḳodı zihde bir tīr-i āteş-feşān

2507. İrüp müşte peykān u gūşa sufār
Çıkar şaṣtdan ḫod oḳı berḳ-vār

2508. Dutar ḫaṣm egerçi ḳarşu siper
Mücenden geçer çün ḥarīrī eber

2509. Degüldi siper müşte bāzūya müşt
Żaʿīf oldı pes ḫaṣm gösterdi püşt

2510. Ẓafer virdi Ḳayṭāsa çün Kird-gār
ʿAdū leşkerin eyledi tār-mār

2511. Baṣup iki yüz [ol] eri pehlevān
Muẓaffer olur ḫayl-i ṣāḥib-kırān

2512. Varınca şeh-i Hinde serdārlar
Ururlardı geh tīr ü gāhī teber

2513. Görüp anı incindi ġāyetde Fūr
Ġamīn oldı ḳalbine irdi nüfūr

2514. Velī şāh-ı Rūm oldı ġāyetde şād
Sipās eyleyüp eyledi Ḥaḳḳı yād

2515. Yatup ol gice leşker ārām ider
Ne yatmaḳ gözedürler irer seḥer

2516. Seḥer çekdi çün tīġını āfitāb
Sipihre siper dutdı yir yir seḥāb

2517. Turup Ḥaḳḳa İskender itdi niyāz
Didi iy Ḫudāvend-i bende-nüvāz

2518. ʿİnāyet ṭapuñdan gerek yā Muʿīn
Ki luṭfuñ-durur mesned-i Müslimīn

2519. Senüñ ʿavnüñe ḳaldı kārum hemīn
Vʾegerni ḳanı Rūm u Īrān-zemīn

2520. Ne mikdārı var kim bu mūr-ı żaʿīf
Ola pīl-i Hindū-yı meste ḥarīf

2521. İrişürse senden velīkin meded
ʿAdūdan ne ġam gerçi çoḳdur ʿaded

2522. Eger ʿavnüñ olur ise reh-nümūn
İder pīli bir peşşe ḫˇār u zebūn

2523. Bilürsin rıżāñı idindüm murād
Senüñ luṭfuña eyledüm iʿtimād

35[b] [135[b]]

2524. Sikender degül peşşe-i ḫasteyem
Ġazā niyyetine kemer-besteyem

2525. Muḥibbiñi ḳılma ʿadūña zebūn
Ola nuṣretüñ dāyimā reh-nümūn

2526. Murād ol bu müşrikleri yā İlāh
Muvaḥḥid idem ḥażretüñdür güvāh

2527. Nebiyye kitāba ide iʿtiḳād
Biri emrüñe eylemez inḳıyād

2528. Ṣıġınup saña eylerem dār-ı gīr
Beni itme düşmen yanında ḥaḳīr

2529. Çü yüz biñ niyāz ile ḳıldı namāz
Niyāzın ḳabūl itdi ol bī-niyāz

2530. Namāzın tamām eyleyüp ol dilīr
Ṭurup geydi cevşen çıḳardı ḥarīr

2531. Geyüp yidi ḳat cevşen-i zer-nigār
Geyer başa zerrīn-küleh mihr-vār

2532. Ḳuşandı girān-māye zerrīn-kemer
kemer gibi laʿl ü dürer

2533. Daḳar beline deşne-yi tīz-ser
Ki birdür añа cevşen ile ciger

2534. Ḳuşandı cihān-suz u ḫ̲ārā-şikāf
Mücevher ḥadīdi vü zerrīn-ġılāf

2535. Daḳar beline kīş ü ḳurbanını
İder zehrlü tīri peykānını

2536. O ḳurban içindeki Çāçī-kemān
Hilāl idi nıṣf-ı bulutda nihān

2537. Elindeki zūpīn künbed-miṣāl
Virür çarḫ̲ ḳalḳanına infiʿāl

2538. Çıḳup ḫ̲aymesinden cihān-pehlevān
Ele aldı pūlād-ı çīnī sinān

2539. Muṣayḳal dıraḫ̲şende berḳ-vār
Çü müjgān-ı dil-dār sīne-güẕār

2540. Çekerler şehe raḫ̲ş-ı gerdūn-gerd
Şitābende vü āzmūde neberd

2541. Ṭabanup sinānīne ol şehriyār
Olur devlet atına defʿi süvār

2542. Gelüp virdi serverlerine selām
Baş urup ḳamu itdiler iḥtirām

2543. Demürden çekilmiş görür bir cidār
Çü şemşīr-i rūşen velī tāb-dār

2544. Didi iy süvārān-ı Īrān u Rūm
Kim olur elüñüzde āhen çü mūm

2545. Ne ejder döyer tīġuñuza ne bebr
Yanıñızda gürbe degüldür hizebr

2546. Kimüñ ile itdüñüz ise ḳıtāl
Muẓaffer sizi ḳıldı ol Ẕü'l-Celāl

2547. Yine şübhesüz size Ḥaḳdur muʿīn
Olısar yine feṯḥ u nuṣret ḳarīn

2548. Şehin-şāh-ı Īrān gibi tāc-dār
Size cengde olmadı pāy-dār

2549. Sizüñ ile başa ḳaçan çıḳa Fūr
Helāk itdürür āḫır anı ġurūr

2550. Ṣaḳın pīlden gelmesün size bīm
Ki insāna ḥayvān olamaz ġarīm

2551. Nedür pīl-i gerdūn pür ḫār u ḫas
Olur āteş-i tīġ defʿine pes

2552. Mehābetlüdür gerçi vehhāmdur
Döner ḫavf ide çünki bed-nāmdur

2553. Büyüklügüne itmek anuñ naẓar
Hünersüzdürür yoḳdur anda ciger

2554. Nedür pīl maʿnīde bir gāv-mīş
Bu pūlād ceyşe ḳoyurmaya diş

2555. Eger ẕerrece olsa anda yürek
Żaʿīf itmez idi anı bir kerek

2556. Ne gürzi ne tīri ne şemşīri var
Ṣavaşda sizüñ tīġıñuz Ẕü'l-fiḳār

2557. Gürāz ile ceng itmeyen şīr-i ner
Degül ṣaf-der ol kelbdür bed-güher

2558. Didiler ḳamu iy cihān-pehlevān
Ḳılubdur seni Tengri ṣāḥib-ḳırān

2559. Ḫudā yarıyıcuñ çü nuṣret senüñ
ʿAdūya göre cedr-i furṣat senüñ

2560. İdelüm öñüñde bu gün bir neberd
Ki gerdūna yir yir sütūn ola gerd

2561. Hele bu ʿadū[yı] görümez yeñer
ʿAlāmetdür ol kim bizümdür ẓafer

2562. Çalup kūs-ı ḥarbī çizildi ʿalem
Alayını düzdi şeh-i muḥterem

2563. Şu vech ile düzdi alayını şāh
Ki bir sicn ṣanurdı iden nigāh

2564. Bu cānibde Fūr-ı cihān-gīr-i Hind
İdüp encümen leşker-i Hind ü Sind

2565. Seḥerden ṭurup geydi Hindī çuḳal
Biner pīle ḫaṣm itmege pāy-māl

36[a] [136[a]]

2566. Olup āhene ġarḳ cümle sipāh
Binerler görürler süvār oldı şāh

2567. Gelüp ortaya aldılar şāhı heb
Ḳamu ceng ü āşūb iderler ṭaleb

2568. Müheyyā olup ālet-i dār ü gīr
Çekildi ʿalemler çalındı nefīr

2569. Alay oluban leşker-i şeh tamām
Bulur sübḥa-i seyr-veş intiẓām

2570. Sipāhuñ öñince yürür ḫayl-i pīl
Ḳılur gerdi dünyā yı deryā-yı Nīl

2571. Yürür pīliñ ardınca cengī sipāh
Ḳamu āhenīn-cāme āhen-külāh

2572. Öñince yürür pīl Elbürz-vār
Giderler sipeh idinüben ḥiṣār

2573. Görür Fūrı çün şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Varur süst idüp aña ḳarşu ʿinān

2574. Gelür çünki meydāna iki sipāh
Ṭurur ḳalbde iki serdār-ı şāh

2575. Cuvān-baḫt-ı şehzād-ı ʿālī-nejād
Geçer pīl öñine demān hem-çü bād

2576. Sütūn-ı bezr-ḫāne gibi sinān
Elinde gelür cenge ol pehlevān

2577. Urup naʿra ol cūş ider pīl-i mest
Didi ḳanı Ḳayṭās-ı Yezdān-perest

2578. Görüp anı Ḳayṭās sürdi feres
Cumānında cevşen der ü pür-ceres

2579. Görüp biri birini iki dilīr
Ele aldılar ḳavs-i ḫūn-rīz ü tīr

2580. Biri birine şöyle urdı ḫadeng
Müşebbek olur çerm-i bebr ü peleng

2581. Tehī oldı tirkeş uvandı kemān
Ele aldılar cān alıcı sinān

2582. Ṣunarlar biri birisine sinān
ʿAceb ceng ider ol iki pehlevān

2583. Şikeste olup rumḥ-ı sīne-güẕār
Çıḳar ṭīġ-ı ḫūn-pāş u āteş-nişār

2584. Çalışmaḳdan erre olur tīġ-ı tīz
Beri dönmeyüp eylediler sitīz

2585. Ele aldılar ṣoñra gürz-i girān
Hubūṭ u ṣuʿūd itdi ol āsumān

2586. Doḳunduḳca ḳalḳana gürz-i girān
Ṭolardı ṭarāḳıyla hep āsumān

2587. Ṭoḳunduḳca zūpīn iñiler siper
Zemīn ḍarbdan deprenür ser-be-ser

2588. İkindü olınca iderler ḳıtāl
Biri ġālib olmaz ikisi hemāl

2589. Ezildi siper gitdi gürz-i girān
Tehī-dest ḳaldı iki pehlevān

2590. Ele aldılar ṣoñra pīçān kemend
Olur pīl gāhī demān geh semend

2591. İdüp pençe bāzīçeler pīl at
Biri olmadı naṭʿada şāh māt

2592. İderken bu cengi iki pehlevān
Ḫaṭā eyledi pāy-ı pīl-i demān

2593. Yıḳılur başı üzre pīl-i sütürg
Özin düşürünce o derrende gürg

2594. Ṣalar pehlevān aña defʿī kemend
İder ḳullarını kemend ile bend

2595. Urup raḫşe mihmīz uçurdı hemān
Yanınca bile ol dilāver demān

2596. Getürüp şeh öñinde öpdi zemīn
Duʿā eyleyüp itdi şāh āferīn

2597. Elini ḳafasında baġladı çüst
İletdi ʿalem dibine zār ü süst

2598. Melūl oldı anı görüp Fūr-ı şāh
Yürütdi şeh-i Rūm üzre sipāh

2599. Sipāhuñ öñince yürür pīl-i mest
Düşer heybetinden ḳulūba şikest

2600. Yüridi görüp anı ṣāḥib-ḳırān
Ele aldılar nāvek ile kemān

2601. İdüp tīr-i bārān ile pīli sed
İrişdi şeh-i Rūma oḳdan meded

2602. Geçer pīlüñ öñine Hindū-sipāh
Ṭolar tīġ-ı zūpīn ile rezm-gāh

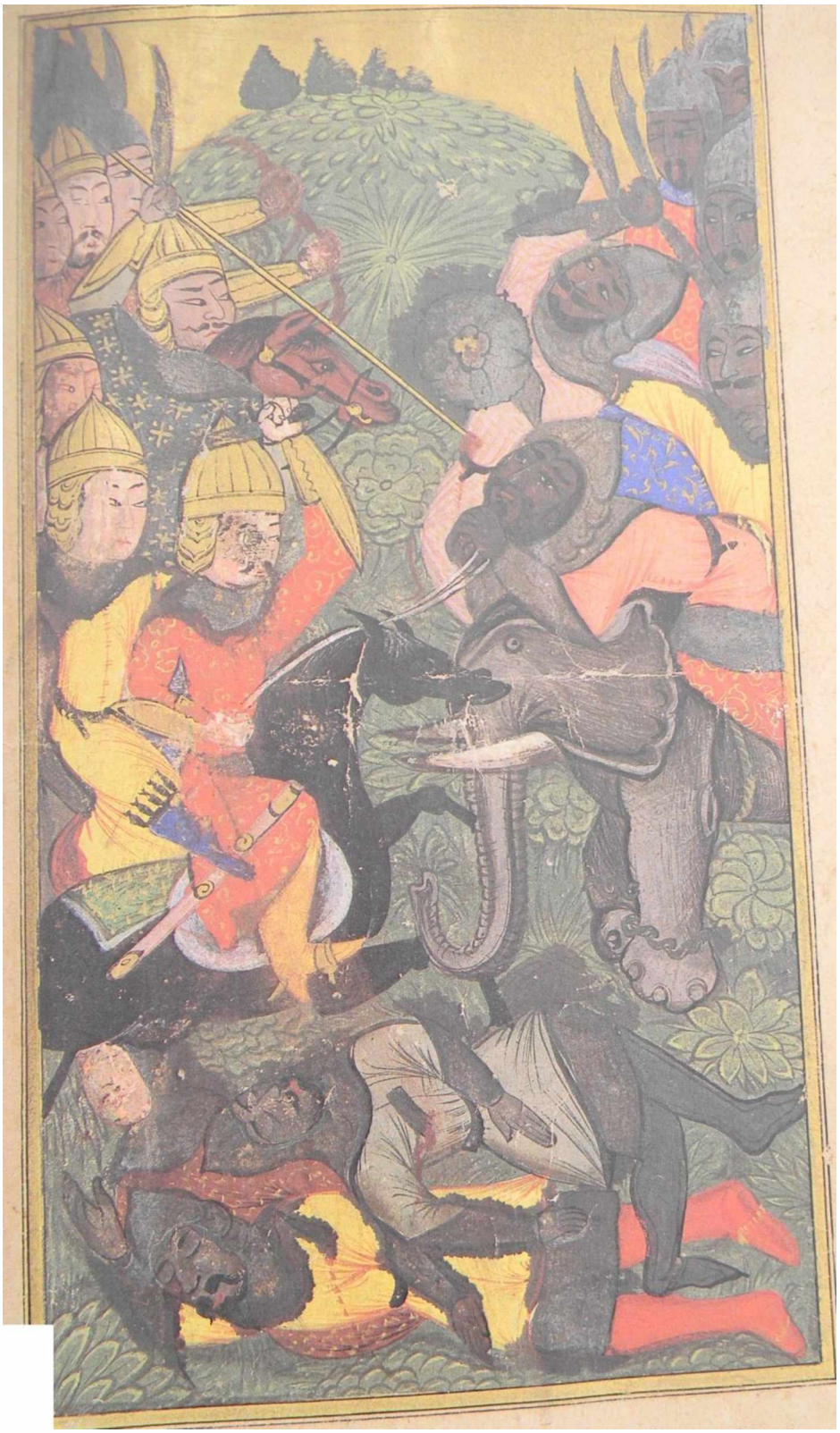
2603. Urur biri birine şemşīr-i tīz
Ṣanasın ki irdi geh-i rüsteḫīz

2604. Gice irişince iderler ḳıtāl
Ḳarañu olur buldılar infiṣāl

2605. Gelüp yirlü yirine iki sipāh
İner ḫaymesine iki kīne-ḫˇāh

2606. Ṭılāya olur her yañadan süvār
Ḥużūr eyleyüp leşker itdi ḳarār

2607. Sikender kemān-dār [u] ṣāḥib-ḳırān
Ser-efrāz-ı merdān u kündāverān

36ᵇ [136ᵇ] Kaytâs'ın düşman askerini kementle yakalamasını anlatan bir minyatür.

2608. İdüp begleri ḫaymeye cümle cemʿ
Naṣīḥatlerine dutar idi semʿ

2609. Didiler ki iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Saña pīldür saḫt-ı düşmen hemān

2610. Eger pīlden olmasaydı ḥiṣār
İderdük ḳamu leşkerin tār-mār

2611. Velī virmez at aña döymez ciger
Oḳıla urasın ıraḳdan meger

2612. Velī oḳda olmaz iken kār-ger
Kişi ṭop ile ura anı meger

2613. Çü ḥāżır degül bunda ṭop u tüfeng
Anı ṣanʿat ile ṭaġıtmaḳ gerek

2614. Sikender didi kim ḳanı ol esīr
Ki Ḳayṭās ile eyledi dār ü gīr

2615. Diñiz gelsün andan ṣoralum ḫaber
Bu işe ola şāyed ol çāre-ger

2616. Varup didiler aña iy pehlevān
Gel ister seni şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

2617. Durup ḳuvvet-i ḳalb ile ol dilīr
Gelür şāha zencīr ile hem-çü şīr

2618. Gelüp şāha itdi duʿā öpdi yer
Naẓar itdi diḳḳatle ṣāḥib-naẓar

2619. Didi aña İskender-i ṭaḫt-gīr
Ne kişisin aṣlıñ nedür iy esīr

2620. Ki görmiş degül miṣlini bu cihān
Yüzüñ aġ ola iy cihān-pehlevān

2621. Senüñ gibi bir daḫı olsa eger
Olurdı belāsına Fūruñ siper

2622. Bi-ḥamdillāh olduñ bizüm iy dilīr
Senüñ gibi yoḳ anda bir nerre-şīr

2623. Didi şāh-ı Sind o ʿalīm iy Ḫıdīv
Döyemezdi şemşīrine nerre-dīv

2624. Beni devletüñ itdi şāhā esīr
Vʾegerni baña mūşdur nerre-şīr

2625. Uṣandı meger Fūrdan tāc u taḫt
Cuvān-baḫt esīr oldı iy nīk-baḫt

2626. Eger ben de olmasa idim esīr
Olurdı sizüñ ile çoḳ dār [u] gīr

2627. Yolında anuñ oynadum gerçi baş
Murādumca olma[ya] ḥayfā savaş

2628. Ḫaṭā itmeseydi eger pāy-ı pīl
Beni kim iderdi esīr ü dilīr

2629. Velī iy cihān-gīr-i ṣāḥib-külāh
Beni bend iden yine itsün tebāh

2630. Cihān-gīr imiş aña ṣad-āferīn
Anı ḫaşm gördüm cihānda hemīn

2631. Ne ġam bir kişide osa ḳadr-i pest
Olur dest elbette bālā-yı dest

2632. Sikender didi kim eyā pehlevān
Kim ider senüñ bir ḳuluña ziyān

2633. Seni sevmeyen cānı gibi ʿazīz
Ḫaḳīr olsun olınca tā rüsteḫīz

2634. Olan şāh-zād u cihān-pehlevān
Revādur ola şāh-ı Hindūstān

2635. Eger düşmenüme bulursam ẓafer
Seni şāh idem Hinde iy pür-hüner

2636. Ḫudā ḥaḳḳı içün eyā pehlevān
Senüñ itmeyem bir ḳıluña ziyān

2637. Müselmān olup eyle tek inḳıyād
İdeyem saña ben daḫı iʿtimād

2638. Didi kim eyā şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Müselmān olayum bana vir emān

2639. Muḥabbet iderseñ eger sen bana
Olanca ḳul olam ḳoluñda saña

2640. Ne dīnde iseñ eylerem iḫtiyār
Bana eyle telḳīn eyā tāc-dār

2641. Müselmān idüp çözdi bendini şāh
Muraṣṣaʿ kemer virdi zerrīn-külāh

2642. Silāḥ u seleb ḫılʿat u esb ü zīn
Girān-māye kālā güherler şemīn

2643. Virüp eyledi ol cihān-gīri şād
Şu vech ile kim itmedi Fūrı yād

2644. Geyüp ḫılʿati itdi çün dest-būs
Ṣorar Fūrı İskender-i Feyleḳūs

2645. Didi Ḥaḳ budur kim eyā şehriyār
Bulınmaz anuñ miṣli bir nīze-dār

2646. Varur yalıñuz olsa yüz biñ çeri
Dil-i ejdehā çāk ider ḫançeri

2647. Bahāne yoḳ erlikde hergiz aña
Sözüñ rāstın didüm iy şeh saña

2648. Sikender didi ḫayr ola iy dilīr
İdem yarın anuñ ile dār ü gīr

2649. Virür ise furṣat bana Ẕü'l-Celāl
İdem yarın anuñ başın pāy-māl

2650. Murād[ını] söyleşdi çün şehriyār
İcāzet virür kim gide nām-dār

2651. Gider rāḥat olmaġ içün ol dilīr
Ḳalur yalıñuz ḫaymede nerre-şīr

2652. Tażarruʿ idüp ḳıldı Ḥaḳḳa niyāz
Ki bu müşkil işe ola çāre-sāz

2653. Duʿāsın ḳabūl eyledi Kird-gār
Gelür Ḥażret-i Ḫıżr-ı Āmurz-gār

2654. Görüp Ḥażret-i Ḫıżrı oldı feraḥ
Sürūr ile ṭoldı vü gitdi teraḥ

2655. İdüp Ḫıżr ile ṣoḥbet-i ḫāṣ şāh
Didi pīl cengini ṣāḥib-külāh

2656. Ayıtdı şehe Ḫıżr kim iy dilīr
Ḳaçan idesin Fūr ile dār ü gīr

2657. Demed ile baġla şütür üzre sāz
Aña neft sür iy şeh-i çāre-sāz

2658. Muḳābil olıcak çeriye çeri
Süresin pīle ḳarşu üştürleri

2659. Olalar şütür[ler] çü pīle ḳarīb
Od ur sāza daḫı göremez ʿacīb

2660. İder pīl otdan be-ġāyet ḥaẕer
Anuñ çāresi oddur iy şīr-i ner

2661. Murādın duyup Ḫıżr çün kim gider
Ḳamu didügin şāh ḥāżır ider

2662. Müheyyā ider biñ şütür şehriyār
Ki ḥāżır ola idicek kār-zār

2663. Ḳılur ol gice ṣubḥ olınca namāz
Sikender idüp Ḫālıḳına niyāz

2664. Ki nuṣret virüp aña Yezdān-ı pāk
İde ḳahrıla düşmenini helāk

2665. İden ḥācetin düşmeninüñ ḳabūl
İde mi muḥibbini hergiz melūl

2666. Dilerdi çü ṣıdḳ ile Ḥaḳdan duʿā
Duʿāsın revā itdi anuñ Ḫudā

2667. Seḥerden durup çünki cūş itdi ceyş
Ḳuruldı kemān u güşād oldı kīş

2668. Müheyyā idüp ālet-i kār-zār
Olur āhenīn espe cümle süvār

2669. Sikender cihān-baḫş-ı leşker-şiken
Kemān-dār ü merd-efgen ü tīġ-zen

2670. Seḥerden durup geydi zerrīn-zirih
Ki ḳalmaya ḳalbinde oḳdan girih

2671. Açup dirʿada ḥalḳalar hep dehān
Didiler duʿā idüp iy Müsteʿān

2672. Zebānun bilen bī-zebānuñ ṭapuñ
Murādın viren ins ü cānuñ ṭapuñ

2673. Belālardan eyle şehi sen emīn
Hemīşe aña feth u nuṣret ḳarīn

2674. Geyer üstine cevşen ol pehlevān
Ki kār itmeye aña tīġ u sinān

2675. Ne cevşen olup ḳavs-i Rüstem-kemān
Anı tīri berḳa iderse nişān

2676. Aña oñmaya ẕerrece kār-ger
Degül kim ide [hem] ṣaçına żarar

2677. Zirih Dāvudī cevşen-i pür-nigār
Cihān şāhı Cemşīdden yādigār

2678. Kemend-i Ḳubādī vü Daḥḥāk-ı tīġ
Ferīdūnī gürz-i girānī çü mīġ

2679. Kecim Gāvesi terk-i Lührāsbī
Oḳı yayı ammā ki Gerşāsbī

2680. Minū-çihrden ḫançeri yādigār
Sinānı velī remḥ-i İsfendiyār

2681. Geyüp begter ol server-i kām-yāb
Geyer üstine terk-i Efrāsiyāb

2682. Yaraşur aña tāc mānendi terk
Nice terk ṭās-ı felek gibi berk

2683. Kevākib idi cā-be-cā zer-nişān
O terk-i zer-endūd üzre hemān

2684. Virüp zīnet ol cevşen-i zer-nigār
Müzeyyen ider anı ṭāvūs-vār

2685. Çü ṭāvūs-ı meydāndur ol şehsuvār
Müzeyyen o şeh n'ola ṭāvūs-vār

2686. İdüp ḳolçaġın dirlikin üstüvār
Olur āhenīn ol [şeh-i]tāc-dār

2687. Olur her ḳolı āhenīn bir sütūn
Ten-i nāzenīni Ḳūh-ı Bīsütūn

2688. Demürden iki mīl olup iki rān
Döner āhenīn Bīsütūna hemān

2689. Daḳar beline ḫançer-i ḫūn-feşān
Ki virür helāk-i felekden nişān

2690. Ciger-dūz mānendi müjgān-ı yār
Çü şemşīr-i hicrān sīne-güẕār

2691. Ḳuşandı iki başlu bir ejdehā
Deminden demān pīl bulmaz rehā

2692. Hemīn berḳ mānend-i berrāḳ u tīz
Ciger-dūz u ḫūn-pāş vaḳt-i sitīz

2693. Degül nevkine seng-i ḫārā ḥarīr
Olur çalsa pūlād-ı çīnī ḫamīr

2694. Görüp ḫavf ider yalmanından yılan
Meger vire Merrīḫ andan nişān

2695. Ḳurup ḳoydı ḳurbānına bir kemān
Virür vehm idüp ejdehā görse cān

2696. İki başlu bir ejder idi hemān
Dehānından olurdı āteş-feşān

2697. Ṣalup anı ḳurbānına ol dilīr
Pür itdi içi terkeşiñ tīz-i tīr

2698. Niçe perlü peykānları zehr-i nāk
İder her birisi bir ejder helāk

2699. Şu tirkeş [ki] baġlandı ol ẕül'-celāl
Ṣanasın ney idi içi ṭolu nāl

2700. Alur şemşīrini ele ol dilīr
Ne şemşīr geh el bir eyler faṭīr

2701. Bulur zīnet anuñla her-dem meṣāf
Yanında degül ḥabbece kūh-ı Ḳāf

2702. Ṭaḳar yanına ibrişimden kemend
Ki pīçine döymez sipihr-i bülend

2703. Olur pīle vü bebre vü şīre dām
İder niçe ser-keş olan şaḫṣı rām

2704. Aṣar ketfine bir müdevver siper
Ki hem ḥıfẓ-ı ser ide vü hem ciger

2705. Dıraḫşende pūlād āyīne-veş
Münevver müdevver idi çün güneş

2706. Anı eylemiş resm encüm felek
Yazılmış kenārında bāl-i melek

2707. Ele bir sinān aldı elli arış
Ki ḫūn ile bulmış idi perveriş

2708. Ṭırāz idi berg ü şemer idi ser
Virürdi nümā aña ḫūn-ı ciger

2709. Biner bir şitābende rehvāre çüst
Ki irmez ṣabā ger ʿinān itse süst

2710. Ne bāde ki hem nār ü hem bād idi
Muʿallim idi ġāyet üstād idi

2711. Semī gūşı daḫı ḳamu āhenīn
Degül idi meydān-ı rūy-i zemīn

2712. Kebūter eger açsa meydānda bāl
Ḳalur der-peyince olamaz hemāl

2713. Ala düzdi çü şaṭranc-ı ʿāc
Şeb-i tīre düşmen sipāhı sirāc

2714. Şütürler olur leşkere pīşvā
Yürür leşker ardınca fermān-revā

2715. Dögüldi naḳāra fiġān itdi būḳ
Ḫurūşiyle cūşiyle ṭoldı ʿurūḳ

2716. O cānibde serdār-ı Hindūstān
Durup ṣubḥ olur cenge beste-miyān

2717. Geyer yidi ḳat cevşen ol tāc-dār
İder anı zeyn ālet-i kār-zār

2718. Süvār oluban dizdi düzdi alāy
Naḳāra dögüp çaldı rūyīne-nāy

2719. İdüp aña şeypūr āheng-i tīz
Çalar ṣūrı ḳopdı diyü rüsteḫīz

2720. İdüp naʿra feryād ider gāv-dum
Urur raʿd-veş naʿra Rūmiye-ḫum

2721. Çekildi ʿalemler çözüldi ṭırāz
Yüridi ʿadū ḳaṣdına ser-firāz

2722. Çekildi ḳamū leşker öñince pīl
Revān oldı ardınca deryā-yı Nīl

2723. ʿAyān oldı iki mehābetlü ebr
Yürür biri birine iki hizebr

2724. İki sūden idüp iki baḥr cūş
Temevvüc idüp eylediler ḫurūş

2725. Çü meydāna geldi iki ejdehā
Olur üştür ü pīller pīşvā

2726. Dizildi felek gibi fīl-i siyāh
İdindi ḥiṣār anları ol sipāh

2727. Siperler daḫı oldılar sedd-i rāh
Sipāh-ı Sikender idindi penāh

2728. Ḳarīb oldı çün üştüre pīl-i mest
O durdı pes ol sāza Yezdān-[perest]

2729. Düşer çünki ol nefṭlü sāza sūz
Şütürler olur cümle āteş-fürūz

2730. Direk oldı yir yir semāya şerār
Gören ṣandı kim ḳopdı ṭūfān-ı nār

2731. Görür pīl çün dutdı dünyāyı nār
Żarūrī ḳaçup oldılar tār ü mār

2732. Daḫı dönmege olmadı iḥtimāl
Piyāde olup Hindi ḳıldı ḳıtāl

2733. Sikender görür ḳılmadı pīl-i mest
Ura dur revān tīġ-ı Rūmīye dest

2734. ʿAlem deprenüp çün yüridi sipāh
Görinmez olur tozdan mihr ü māh

2735. Olup muḫteliṭ leşker-i zāġ u bāz
Girer biri birine gürg ü gürāz

2736. Bir oldı iki mīġ oluban bedīd
Biri tīre ġāyet birisi sepīd

2737. Yürütdi görüp anı fīlini Fūr
Ziyāde olur ceng ü āşūb-ı şūr

2738. Ser-ā-ser o meydān içi tīr olur
Pilüñ tīrden gūşı ġalbīr olur

2739. Ne ḳaçmaḳ elinden gelür ne yiter
Ne nefʿ olur iden kişiye ne żar

2740. Döşi çün sinān çeşmi hem-çü ʿaḳīk
Velī başdan ayaḳ mūra ġarīḳ

2741. Ḳoyup ortaya başın eyler savaş
Ki ḫorṭūm çevgān olur gūy baş

2742. Görür leşker-i Rūma Fūr-ı sütürg
Ḳırar ḳırduġı gibi ḳoyunı gürg

2743. Kime ursa ḫışm ile gürz-i girān
Belürmezdi atından andan nişān

2744. Kime kim irüp tīġ-ı Hindū çalar
Atıyıla kendüyi iki böler

2745. Ne serdāra kim irse ursan sinān
İçerdi iki çeşme-i ḫūn-feşān

2746. Kime kim ata tīr ol şīr-i ner
Revān mıḫlanur sīnesine siper

2747. Görüben anı heybet aldı sipāh
İderlerdi her ḳanda ʿazm itse rāh

2748. Şeh-i Rūm-ı Dārā-şiken pīl-ten
Cihān-pehlevān gurd-ı şemşīr-zen

2749. Urur leşker-i Hinde gürz-i girān
Ṣavaşduġı yirlerde seyl idi ḳān

2750. Ḫun-ālūde idüp silāḥ u ʿinān
Gehī tīġ alurdı ele geh sinān

2751. Cuvān-baḫt u Ḳayṭās iderlerdi ceng
ʿAdū ḫūk idi ol ikisi peleng

2752. Ururlardı geh tīġ u gāhī teber
Ne ḫod hāyil olurdı ne ḫod siper

2753. Yemīn ü yesārında iki dilīr
Ṭurup urdılar ḫaṣma şemşīr ü tīr

2754. Aḳar şöyle cūş eyleyüp seyl-i ḫūn
Ki ṭolmalu olur bu ṭās-ı nigūn

2755. Ṭolar ʿālemüñ içi şöyle ġırīv
Ki Ḳāfa ḳaçar ḳorḳuban nerre-dīv

2756. Yatur mürde peyker çü berg-i ḫazān
Kimi zaʿferānī kimi erġuvān

2757. Ḳurup şebke meydānda dām-ı kemend
Keder-gāhını ḫalḳuñ itmişdi bend

2758. Olup cā-be-cā tīġ-ı üftāde dās
Demed gibi yaturdı maḳbūl-i nās

2759. Nefīrüñ ṭolup naġmesiyle cihān
Urur raḳṣ meydānda esb-i devān

2760. Olur Hind ü Hindū-yı bāzī ger
Kimi oynadur tīġ kimi siper

2761. Zirih ḫalḳası oldı tīr ile per
Ṣanasın zirih cāy-ı zenbūr-i der

2762. Zaḫım-dārlar itdüginden enīn
Ṣadālar virüp küh iñler zemīn

2763. Ölenler içün yās ider güyiyā
Zemīn yüzini yırtar aġlar havā

2764. Kemāndan çıḳar şöyle ḫışm ile tīr
Bir olur aña cevşen ile ḥarīr

2765. Ṭolup cism-i Hindū ile rezm-gāh
Olur surḫ iken rūy-i meydān siyāh

2766. Ṣanasın dutup mātem āverd-gāh
Yüzin yırtuban geymiş idi siyāh

2767. ʿAḳīḳüñ ṭolup kānı yüsr-i siyeh
Pür itmişdi meydānı Hindū sipeh

2768. Çıḳarup dilin mār-ı nīze meger
İdüp vehm ḫalḳa tażarruʿ ider

2769. O bāzārda pilelerdür siper
Ṣatuban alurlardı cān u ciger

2770. Ḳara toza ġarḳ oldı cümle sipāh
Olur Hindū mānendi Rūmī-siyāh

2771. Toz içinde cūş itdi deryā-yı ḳīr
Cihān ṭoldı āvāze-i dār ü gīr

2772. Tereng-i kemān u çekāçāk-ı tīġ
Ṣadā-yı dih ü zih enīn ü dirīġ

2773. Ṭolup rezm-gāhuñ içi ser-be-ser
Felek güşını eyledi defʿi ker

2774. Olur laʿl-gün tīġı elmās-gün
Aḳar baḥr-i mercān olup seyl-i ḫūn

2775. Aḳan seyl-i ḫūn içre ḫorṭūm-ı pīl
Şināver neheng idi vü baḥr-i Nīl

2776. Revān ol iki leşker-i kīne-dār
Ḳarışur o naṭʿ üzre şaṭranc-vār

2777. Biri ʿāc idi birisi ābnūs
Cihān-gīrler bīmden sandarūs

2778. Başup leşker-i Rūmı Hindī-sipāh
ʿAlem dibine iledür gāh gāh

2779. Görüp anı ġayret ider tāc-bāḫş
Sürer düşmene ḫışm u kīn ile raḫş

2780. Muhanṭās u Ḳayṭās urup tīġ-ı tīz
Ḳoparur cuvān-baḫt pes rüsteḫīz

2781. Sürer [ol] ʿalem üzre Hindūyı çüst
Olup geh ḳavī gāh olurlardı süst

2782. Ṭolar şöyle mürdeyle ol rezm-gāh
Bulamaz olur kimsene cenge rāh

2783. Görinmez idi şuḳḳadan māh u mihr
Ata oġula itmez olmışdı mihr

2784. O seylāb-ı ḫūnīn cūşāne sed
Olur olmasa idi mürde cesed

2785. Yıḳardı cihān mülkini ser-be-ser
Cihān baḥr olur idi ḳalmazdı ber

2786. Döker tīr ü şemşīr o meydānda per
Olur künd dendān-ı tīġ u teber

2787. Zirih eyleyüp bunca çeşmini bāz
Gözedürdi eṭrāf idüp iḥtirāz

2788. Ṭolu ḳan-ı ḳurbān u tir-keş tehī
Dilāverler üftāde serv-i sehī

2789. Ecel cāmını eyleyüp ḫalḳ nūş
Yaturlardı bīhūş u mest ü ḫamūş

2790. Döker tīr-keş ol ḳadar tīr-i kīn
Ki kirpiye döndi hemīn bu zemīn

2791. Ziyāde olur varduġınca ṣavaş
Demürden görinmez olur ṭaġ u ṭaş

2792. Toz içinde her ḫançer-i tāb-dār
Virür tāb şebde hemīn berḳ-vār

2793. Yürütdi iki şāh daḫı sipāh
Sütūn-ı ʿalem oldı ḳandan siyāh

2794. Dühül ışlanur ḳandan itmez ṣadā
Virür idi ġalbīr gibi [bed]-nevā

2795. Ṭutuldı çıġırtmaḳdan āvāz-ı kūs
Ṣadāsı degül idi bang-ı ḫorūs

2796. O bezmüñ içinde olup ḳan nebīd
Ṣararmış bedenler idi şenbelīd

2797. Ṭolu ḫamr-ı ḫum idi rūyīne-kūs
Ḳara gülleler sāġar-ı ābnūs

2798. Havānuñ olup yüzi tozdan ʿabūs
Zemīn mürdeden oldı çün sandarūs

2799. Geyimden kecimden görinmez zemīn
Zemīn āhen idi ser-ā-ser hemīn

2800. O meydānuñ içinde her nīze-dār
Yürür tīġlar üzre cānbāz-vār

2801. Görür şeh ki ġāyet ḳırıldı sipāh
Ölü ile pür oldı āverd-gāh

2802. Didi olmadın iki leşker tebāh
O yeg kim helāk ola bir pādişāh

2803. Alup yanına defʿi bir tercümān
Sürer raḫş meydāna ṣāḥib-ḳırān

2804. Oḳur Fūrı meydānda ol pehlevān
Żarūrī gelür Fūr-ı Hindūstān

2805. Didi Fūra kim iy cihān-gīr şāh
Niçe bir ola ḫalḳ arada tebāh

2806. İki pehlevānuz iki nev-cuvān
İkimiz ḳıtāl eyleyelüm hemān

2807. Biz anları ḫoş seyr ḳılduḳ şehā
Bizüm cengimüz görsün anlar nʾola

2808. Cihān-cū bizüz biz idelüm ḳıtāl
Eyü itdiler ʿaskerimüz cidāl

2809. Niçe bizüm içün ola seyl ḳān
Senüñ ile ayru olalum hemān

2810. Birimüz ölüp çün birimüz ḳala
Cihān mülkine cümle sulṭān ola

2811. Kime virür ise Ḫudā tāc u taḫt
Muʿāvin ola aña ıḳbāl u baḫt

2812. Kime kim saʿādet olursa ḳarīn
Ola ol şehin-şāh-ı rūy-i zemīn

2813. Göre sen de iy şāh-ı Hindūstān
Nice ḳopduġun Rūmda pehlevān

2814. Anadan göre nice ṭoġarmış er
Nice ceng ider pīl ile gör hizebr

2815. Nice atılur oḳ dutılur kemān
Nice raḳṣ urur elde ḫūnī sinān

2816. Eger mehl virür ise rūzigār
Görüp sen daḫı oların şehriyār

2817. Benem Feyleḳūs oġlı leşker-şiken
Yanumda degül Zālçe pīl-ten

2818. Benüm ile kim eylese dār ü gīr
Olur şīr ise daḫı gūra esīr

2819. Bu ṣūlḥına şāhuñ çü mūm idi Fūr
Begendi sözün eylemedi nüfūr

2820. Görür Fūr-ı Rūmī-i ṣāḥib-ḳırān
Cihān-ı cihān-bān cihān-pehlevān

2821. Durur ḳarşusında çü şīr-i dilīr
Ki vehm eyleye görse cengini şīr

2822. Biner bir ṣabā seyr-i gerdūn-gerd
Ki naʿli doḳunsa ider sengi gerd

2823. Elindeki zūpīn-i sām-süvār
İder ḫurd ḫaşm olsa İsfendiyār

2824. Görür Fūrı sulṭān-ı Yezdān-perest
Dili şīr cismi velī pīl-i mest

2825. Sinānın görüp vehm ider ṭūs-ı gīv
Yanında degül mūrçe nerre-dīv

2826. Biner bir şitābende pīl-i sepīd
Ki ḫavf eyleye görse dīv-i sepīd

2827. Didi Fūr iy zāde-i Feyleḳūs
Nice ceng ide şāhin ile ḫorūs

2828. Nice ceng ide gürbe ile hizebr
Yanınca ḳıtāl ide dimneyle bebr

2829. Naẓar eyle kim pīl-i Hindūstān
Saña mevtden nice virür nişān

2830. Bunı didi şemşīrine urdı dest
Yüridi şeh üstine çün pīl-i mest

2831. Sikender daḫı çekdi şemşīr-i kīn
Urur naʿra ditrer semā vü zemīn

2832. Dutup her biri başa āhen-siper
İderler neberd ol iki şīr-i ner

2833. İder iki şeh şöyle cāndan neberd
Ki gerdūn-ı gerdāna irişdi gerd

2834. İder ceng meydānda ol iki şāh
Temāşā iderler duruban sipāh

2835. Ḳaçan kim şehinşāh naʿra urur
Öli dirgirüp diriyi öldürür

2836. İderler ikindü irişince ceng
Olur arż-ı vāsiʿ ikisine teng

2837. Urur ṣoñra bir tīġ ṣāḥib-ḳırān
Siper dutdı tīġına ol pehlevān

2838. Velī mevte ḥāyil mi olur siper
O pūlād-ı çīnīyi iki böler

2839. Ḫalāṣ idemez tīġ öñinden çü ser
İrişince zer zīne iki böler

2840. İki pāre olup yıḳıldı çü şāh
Şikeste olur anı görüp sipāh

2841. Ḳaçan kim kişiye irişse ecel
Dutulur ayaḳ bağlanur iki el

2842. Ḳoyup cengi leşker diledi emān
Emān virdi anlara şāh-ı cihān

2843. Budur dāyimā ḥāl-i gerdān-sipihr
Kimesneye itmez bu bī-mihr mihr

2844. Cihān mülkine biñ yıl olursa şāh
Gider āḫır elden bu taḫt u külāh

2845. Degül şāhlıḳ mevt oḳına siper
Hemīn yoḳ yire ḳurı ġavġā çeker

2846. Gider şāhlıḳ çün irişse ecel
Müfīd olmaz aṣlā külāh u kemer

2847. Ḳamu ʿāleme şāh idi Key-ḳubād
Külāhın velī ṣoñra bād itdi ḫāk

2848. Şeh-i kām-yāb idi Efrāsiyāb
Velī eyledi mevt anı türāb

2849. Süleymāna kim rām idi ins ü cān
İrüp virmedi mevt bir dem emān

2850. İder şehliġe şol kimesne sürūr
Ki bulmaya aṣlā cihānda ḥużūr

2851. Durur taḫt u tāc u ḫazāyin sipāh
Ara yirde eksük hemīn Fūr-ı şāh

2852. İdüp ḫaşmı pā-māl ṣāḥib-ḳırān
Olur ḥükmine rām Hindūstān

2853. Gelüp Hind serverleri bī-ḥisāb
Piyāde olup öpdi cümle rikāb

2854. Serīrine döndi velī pür-sürūr
Velī virmedi aña nuṣret ġurūr

2855. Gelür bār-gāhına ṣāḥib-ḳırān
İder dest-būs anda her pehlevān

2856. Gelüp şāha her mīr ü her ked-ḫudā
Mübārek ola didi şāha ġazā

2857. Dilāverlere virdi çoḳ sīm ü zer
Ki her biri itmiş idi çoḳ hüner

2858. Dökildi gelüp māl-i Hindūstān
Çerisine baḫş itdi ṣāḥib-ḳırān

2859. Ḳabūl itmedi hīç bir ḥabbe şāh
Didi kim yiter baña taḫt u külāh

40ª [140ª] İskender'in Pîrûs'u öldürmesini anlatan bir minyatür.

2860. Ne deñlü ki var ise Hindū sipāh
Gelür şāha virür yirin yine şāh

2861. Gerek ked-ḫudā vü gerekse vezīr
Muḳarrer ider yine ṣāḥib-serīr

2862. İder Hind ḫalḳı ḳamu inḳıyād
Gezüp şehr-i Ḳannūcı seyr itdi şād

2863. İder anda şeh bir niçe gün ḥużūr
Ḳarīn feth u nuṣret dili pür-sürūr

2864. Yiyüp içüben eyledi ʿayş ü nūş
Gehī nāy u geh çeng eylerdi gūş

2865. Yapup Fūr içün anda bir türbe şāh
Anı defn ider anda ṣāḥib-külāh

2866. Yazup aña tārīḫ şāh-ı cihān
İder nice oldugın anuñ beyān

2867. Nice itdügin kendü ile ḳıtāl
Nice olduġın ʿāḳıbet pāy-māl

2868. İder ʿazm-ı Dihlīv şāh-ı cihān
Ki Dihlīv idi taḫt-ı Hindūstān

2869. Varur şehr-i Dihlīve ṣāḥib-külāh
Ki āsāyiş eyleye anda sipāh

2870. İdüp Hindüñ ululuların cemʿ şāh
Cuvān-baḫtı şāh eyler ol tāc-ḫᵛāh

2871. İder himmet ol server-i kām-kār
İder mülk-i Hinde anı şehriyār

2872. Ḳabūl eyleyüp anı erkān-ı Hind
Didiler şehüñdür ḳamu Hind ü Sind

2873. Şehin-şeh kimi kim ide ked-ḫudā
Żarūrī aña eylerüz iḳtidā

2874. Ḫuṣūṣā cuvān-baḫt-ı ʿālī-nejād
Ki mīrāṯ [idi] aña ʿadl ile dād

2875. Degül mūr rencīde andan şehā
Ne himmet ki idesin olur sezā

2876. Öpüp geydi şāhuñ elinden külāh
Çıḳup taḫt-ı Fūrā olur pādişāh

2877. Elin öpdi erkān u aʿyān tamām
Dilāverler emrine hep oldı rām

2878. Atasına bir peyk defʿi gider
Şeh oldı diyü oġlı eyler ḫaber

2879. Alur peykden çünki Ṭūrī ḫaber
Virür müjde Müjdād çoḳ sīm ü zer

2880. Biri şāh-ı Hindū biri şāh-ı Sind
Bir oldı hemīn mülk-i Sind ile Hind

2881. Peder-pādişāh u püser-pādişāh
İkisi daḫı iki ṣāḥib-külāh

2882. İki şāh ile buldı zīnet serīr
Cuvān-baḫtı ammā ki dānişmende pīr

2883. Saʿādet anuñ kim daḫı nev-cuvān
İñen ola ʿālemde ol kām-rān

2884. Ne maḳṣūda kim eyleye ol heves
Taʿab çekmeyüben bula dest-res

2885. Yigitlikde olur münāṣib ṣafā
Gelür pīr olana velīkin belā

2886. Laṭīfedür ammā ki Ḥaḳdur bu söz
Olur öyleden ṣoñra her şeyʾ ucuz

2887. Dirīġā ki żāyiʿ ḳılur rūzigār
Cihānda nedür bilmedük nev-bahār

2888. Baña ṭurfe iş eyledi rūzigār
Ki ḫar teg ḫazān ile geçdi bahār

2889. Şehe gönderür çoḳ metāʿ-ı ġarīb
Girān-māye-ter her birisi ʿacīb

2890. Şehe bulduġın itdi hep armaġan
Metāʿ-ı şemīn ile ṭoldı cihān

2891. İcāzet virür Keyd-i Hindūya şāh
Ḳılup Delhide ḳışlar ol ḳışı şāh

2892. Tevaḳḳuf ider kim irişse bahār
İde Sindi daʿvet varup şehriyār

2893. İdüp Sind ḫalḳını Yezdān-perest
Geçüp Sindden ura Ḫāḳāna dest

2894. Ne şeh kim ola ḳaṣdı dāyim ġazā
Nereye ki varursa Ḥaḳ yār ola

2895. Yıḳup beyʿasın yaḳdı ormānını
Helāk eyledi cümle ruhbānını

2896. Müselmān ider Hind ḫalḳın tamām
Ḳamu farḳ iderler ḥalāl u ḥarām

2897. Olup raḥmet ol mülke ṣāḥib-ḳırān
Müselmān olur cümle Hindūstān

REFTEN-İ İSKENDER BE-MEMLEKET-İ SİND VE ʿİŞRET SĀḪTEN-İ Ū BE-ŞĀH-I SİND

2898. Elā iy cilā-baḫş-ı rūy-i seḫun
Şināsā-yı esrār-ı ʿilm-i ledün

41[a] [144[a]]

2899. Yine eyle bir dilber ārāste
Ki bikr oluban ola nev-ḫāste

2900. Naẓīrini görmemiş ola cihān
Göricek ḫacīl ola ḫūr-ı cinān

2901. Daḳup laʿlden gūşına gūş-vār
Daḳ ol sāʿid-i sīm [ü] zerrīn-sivār

2902. Girü aña hem dürlü dürlü ḥalel
Ki devr itmeye dāmenine ḫalel

2903. Sepīd-āb u şengirf ile ḳıl nigār
Ki nesrīn cebīn ola lāle-ʿiẕār

2904. Ḳuşadup beline muraṣṣaʿ kemer
Anı başdan ayaġa eyle güher

2905. Çün zeyn ide ol ḫūnī zerrīn-tāc
Cemāli metāʿına vire revāc

2906. Aña ʿāşıḳ ola gören ādemī
Temāşāsı dilde ḳomaya ġamı

2907. Ṭola vaṣf-ı ḥüsniyle cümle cihāñ
Taleb-kārı ola ḳamu ins ü cān

2908. Virüp geçmiş efsānelerden ḫaber
Dimiş pīşvā pīr-i ṣāḥib-hüner

2909. Ki feṭḥ itdi çün Hindi ṣāḥib-ḳırān
Diledi ki süst ide Sinde ʿinān

2910. Varup Sind ḫalḳını daʿvet ide
Çeküp leşkerin ṣoñra Çīne gide

2911. Ḳoyup Hindi Sinde ider ʿazm şāh
Görinmezolur girdden yine rāh

2912. Çü serḥadd-i Sinde irer tāc-vār
İder peyk ile şāh-ı Sinde ḫaber

2913. Ki mihmānuz iy şāh geldik size
Gerek mīhmān-dār olasız bize

2914. Murādum degül Sind mülki şehā
Velī geldüm olmaġ içün reh-nümā

2915. Murādum bu gezmeden iy şehriyār
Ki bir bile [Ḫallāḳını] her diyār

2916. Ola ʿālemüñ ḫalḳı Yezdān-şināsٍ
Ḳamu Ḥażret-i Ḥaḳḳa ide sipās

2917. Kitāba nebiyye ide iʿtiḳād
Bile ḫayrı ḫayr u fesādı fesād

2918. Bile emr ü nehyini Ḥaḳḳuñ tamām
İde ḫıdmetinde müdām ihtimām

2919. Dürüst ide saʿy idüp īmānını
Cehennemden āzād ide cānını

2920. Şu kim ḳılmaya sözüme iʿtimād
Resūl-i Ḥaḳa itmeye iʿtiḳād

2921. Gerek Hindī olsun gerekse ʿAcem
Budur emr Ḥaḳdan ki başın kesem

2922. Baña emrdür kāfir ile ḳıtāl
Bize anlaruñ mālı ḳanı ḥelāl

2923. Saña da gerek ise iy şeh seni
Riʿāyet idesin be-ġāyet beni

2924. Ḥaḳı Ḥaḳ bilüp bil rasūli Ḫalīl
Vʾegerni olursın be-ġāyet ẕelīl

2925. Kesilür başuñ mülküñ oda yanar
Sipāhuñ ḫazīneñ olur tār ü mār

2926. İden oġluñı Hind mülkine şāh
Saña daḫı luṭf eyler iy pādişāh

2927. Cevābın bilüp peyküñ ol tāc-dār
Ayıtdı ki şāhuñ-durur iḫtiyār

2928. [Ol] ulular olur çü bende-nüvāz
Nʾola luṭf idüp gelse ol ser-firāz

2929. Yüzüm üzre her maḳdem[i] kim baṣar
Fidā yoluna memleket sīm ü zer

2930. Bu idi benüm niyyetüm kim varam
Mübārek yüzin pādişāhuñ görem

2931. Bize görmedin bunca iden kerem
Yüzümüze başa revādur ḳadem

2932. Saʿādet o şāha ki şāh-ı cihān
Ḳul idine vü ola beste-miyān

2933. Aña ḳul olan ʿāleme şāh olur
ʿAdū olanuñ ʿömri kūtāh olur

2934. ʿAbīd olur iḥsāna insān olan
Velī bilmez iḥsānı ḥayvān olan

2935. Görürem ne dīnde ise şehriyār
Ḳamu bendeyüz ḥażreti iḫtiyār

2936. Başarsa bu iḳlīme ol şeh ḳadem
Rikābınca her ḳanda gitse gidem

2937. Komışam yoluna şehüñ cān u baş
Kimüñle dir ise ḳılalum ṣavāş

2938. İderse eger şāh-ı Çīn ile ceng
İdelüm anuñ çeşmine Çīni teng

2939. Göre ben ḳulın daḫı ṣāḥib-ḳırān
Öñinde nice oynayam baş u cān

41[b] [144[b]]

2940. Virür peyke şeh bī-ʿaded sīm ü zer
Muraṣṣaʿ libāçe muraṣṣaʿ kemer

2941. Şehe eyleyüp yine peyki revān
Düşer pīş-keş fikrine pehlevān

2942. Ne deñlü ki var ise Sindī sipāh
Buyurdı ki ḥāżır ola pādişāh

2943. Sipāhıyıla şāha ḳarşu çıḳar
Ki dergāha eyler şehüñ sīm ü zer

2944. Varup şāha çün kim mülāḳī olur
Şehüñ ṣoḥbetinden ṣafālar bulur

2945. Düşüp öñine ʿizz ü ikrām ile
Getürdi şehi raġbet-i tām ile

2946. Bir ay gice gündüz żıyāfet ider
Yoluna ider beẕl çoḳ sīm ü zer

2947. Görüp luṭfını sevdi Müjdādı şāh
Żarūrī muḥib oldı cümle sipāh

2948. Yiyüp içdiler bir zamān iki şāh
Ḥużūr itdi āsāyiş idüp sipāh

2949. İder daʿvet ol ḫalḳı ṣāḥib-ḳırān
Müselmān olup terk iderler gümān

2950. Yiyüp içmeden oldılar çünki sīr
Diler kim ide ṣayd ṣāḥib-serīr

2951. Göre Kūh-ı Sindüñ ʿacāyiblerin
Şikār eyleye hem ġarāyiblerin

2952. Didi şāh-ı Sinde [ol] iy şehriyār
Temāşā ile bilinür her diyār

2953. Eyü yidüñ içdüñ ḳılalum şikār
Görelüm bu ṭaġlarda daḫı ne var

2954. Didi emr şāhuñ-durur gidelüm
Gezüp deşt u ṭaġı şikār idelüm

2955. Durup ṣubḥ-dem bir gün ol iki şāh
Şikāra giderler çeküben sipāh

2956. Temāşāya ol server-i ser-firāz
Bile oynadur niçe yüz ile bāz

2957. Nice bāzdur ol ki Cibrīl-vār
Ṭutar Sidre sāḫında dāyim ḳarār

2958. Ne yüz ulusun ṣafder-i cān-sitān
Olur çengi ḳullāb-ı pīl-i demān

2959. Muʿallim nice ejdehādur kilāb
Geçürür ki her biri Sindāne tāb

2960. Şikārı görüp çün olalar revān
Ḫalāṣ olmaz olursa şīr-i jiyān

2961. Ne deñlü ki cūyende segler ki var
Bile uydurur ṣayda ol şeh-süvār

2962. Ḳamu cüst ü cū itmede bī-ḳarār
Ne yirde vü ne gökde ḳorlar şikār

2963. Gezüp seyr idüp itdiler çoḳ şikār
Olur ṣayd ḳanıyla pür lāle-zār

2964. Gezer ṣayd içinde cihān-pehlevān
Elinde kemend ile tīr ü kemān

2965. Olup tīri gāhī kemend-i hizebr
Olurdı kemendi gehī tīr-i bebr

2966. Öñine eger gelse pīl-i demān
Hemīn bir kez ururdı gürz-i girān

2967. Ḳaçan ṣalsa şīr-i jiyāna kemend
İderdi hemīn gürbe mānendi bend

2968. Şikārına gelse şetān-ı peleng
İderdi aña kūhı tīr ile teng

2969. Alındı şu deñlü külüng ü peleng
Ki Sindi külüng ü peleng itdi teng

2970. İderken bu resm ile ṣayd ol dilīr
Çıkar mīşeden nā-gehān nerre-şīr

2971. Nice şīr kim cüssede pīl idi
Teni kūh idi pāları mīl idi

2972. Döşi deşne vü nāḫeni tīġ idi
Gözi mihr-i raḫşān teni mīġ idi

2973. Demin ḫışm ile eyleye çün kemān
Virür idi ḳavs-i ḳuzaḥdan nişān

2974. Zemīne ura ḫışm ile pençe ger
İder gāv u māhīyi ḫasta-ciger

2975. Dehānı hemīn tūn idi pür-şerer
Dişi tīġ-ı Hindū idi tāb-dār

2976. Kime ḫışm ile göstereydi dehān
Hemīn bir naẓarda virür idi cān

2977. Açup aġzını göstere çünki tāb
Ṣanurlar cehennemden açıldı bāb

2978. Ṣala çünki dünbālini vaḳtehā
Ṣanurdı görenler anı ejdehā

2979. Anuñ her ḳılı sibletīnüñ sinān
Rimāḥ-ı eʿādī gibi cān-sitān

2980. Görüp anı şeh sürdi defʿi semend
İrişüp atar şīre pīçān kemend

2981. Geçer boynuna çünki şīrüñ kemend
Olur muḥkem anuñ gulūsında bend

[42ᵃ-42ᵇ varakları eksik]

43ᵃ [146ᵃ]

2982. Ḳoyup zihde bir tīr şāh-ı cihān
İder ejdehānuñ gözini nişān

2983. Urur iki çeşmine iki ḫadeng
Cihān çeşmine ejderüñ oldı teng

2984. Alup pes ele gürzini şehriyār
Urup başını eyledi tār-mār

2985. Görüp pehlevānlar taʿaccüp ider
Didiler ki iy Ḫusrev-i baḥr ü ber

2986. Saña yaraşur pehlevānlıḳ hemān
Bize pehlevānlıḳ adıdır yalan

2987. İderler şu deñlü şeh üzre niṣār
Güherden görinmez olur tāc-dār

2988. Duʿālar idüp ḳıldılar āferīn
Feraḥ oldı ġāyetde şāh-ı zemīn

2989. İdüp sengden ejdehāya naẓīr
Yazar aña tārīḫ ṣāḥib-serīr

2990. Gelüp itdügün ejder ile ḳıtāl
Nice itdügin ʿāḳıbet pāy-māl

2991. Velāyetsüz olmaz bu vech ile kār
Muḳarrer velī idi ol tāc-dār

2992. Dönüp şehre geldi yine şehriyār
Ḫużūr itdi ejder ölüp ol diyār

2993. Yine eyledi iki şeh ʿīş ü nūş
Yine mevc urup baḥr-i mey itdi cūş

2994. Yine sūz ile sāz ḳıldı enīn
Yine raḳṣa başladı her meh-cebīn

2995. Sürer ol ḳış anda ṣafā şehriyār
Geçüp ḳış gelür çün yaḳīn nev-bahār

2996. Yine celd olur cümle ceng-āverān
Sebük olur ellerde gürz-i girān

2997. Yine cūş eyler ṭamarlarda ḳan
Olur nerm ḳavs-i ḳuzaḥ-veş kemān

2998. Ṭaleb eyledi yine cānlar cidāl
Diler göñli her birisinüñ ḳıtāl

2999. Durup bir gün İskender-i tāc-dār
Didi şāh-ı Müjdāda iy şehriyār

3000. Murādum degüldür benüm mülk-i Sind
Mübārek ola sizlere Sind ü Hind

3001. Murādum bu kim Çīne iltem sipāh
Ya baş virem alam ya Ḫāndan külāh

3002. Ḫudā dir imiş şemse ol bī-ḥayā
Zihī ġāfil āfil[84] olur mı Ḫudā

3003. Gerek Sinde ḥāżır idesin sipāh
Müheyyā ola her mühim zād-ı rāh

3004. Buyurdı gele hem cuvān-baḫt u Keyd
Varup Çīne Ḫāḳānı eyleye ṣayd

3005. Çeke her biri leşker-i bī-kerān
Ṭola leşker ile ser-ā-ser cihān

3006. Yanında şehüñ leşker-i Rūm u şarḳ
Ki her birinüñ rezmde tīġı berḳ

3007. Ser-efrāzlar cümle ḥāżır olur
Sipāhı çeküp şāh-ı Rūma gelür

3008. Görürler şehüñ itdügün ihtimām
Sipāhı gelür Hind ü Sindüñ tamām

3009. Olur yine bir vech ile encümen
Ki vehm eyler idi görüp pīl-ten

REFTEN-İ İSKENDER-İ ṢĀḤİB-ḲIRĀN BE-CĀNİB-İ ÇĪN VE MÜRĀSELE-İ Ū BE-ŞĀH-I ḪIṬĀ VÜ ḪOTEN VE VAṢF-I EYYĀM-I BAHĀR

[84] Bu beyitte En'am 6/76'ya telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:
فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًا قَالَ هٰذَا رَبِّي فَلَمَّا اَفَلَ قَالَ لَا اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ
"Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi."

3010. Gidüp Dey irişdi çü vaḳt-i [bahār]
Döner ḫāne-i Çīne pes rūzigār

3011. Şaḳāyıḳdan olur zemīn āsumān
Müzeyyen olur ʿAdn-veş būstān

3012. Ele ḫançer almış idi müşg-i bīd
Ṣararmışdı anı görüp şenbelīd

3013. Ḫıżır çeşmesinden idüp āb nūş
Olup zinde olmış şecer sebze-pūş

3014. Şükūfe idüp sīm ü zerler niṣār
Görinmezdi gül-bergden cūy-bār

3015. Gül ü berg ile zeyn oluban şecer
İder cilveler hem-çü ṭāvūs-ı ner

3016. İdüp lālenüñ içini jāle pür
Biri cām-ı laʿlīn biri bādedür

3017. Ṣabūḥı çeker nergis-i ser-girān
ʿAnādil aña ʿarż ider dāstān

3018. Olur cām-ı zer deste zerrīn-ḳadeḥ
Ki defʿi ḫumār idüp ola feraḥ

43[b] [146[b]]

3019. Geyüp Ḫıżr u sündüs çemenden zemīn
Riyāż-ı cinān olmış idi hemīn

3020. Zemīn müşg olup ʿanber olmış havā
Virür bād-ı nevrūzı cāna ṣafā

3021. Çıḳup taḫt-ı Kāvūsa sulṭān-ı gül
Çü Key-ḫusrev elde dutar cām-ı mül

3022. Olup bezm-i aṣḥāb ezhārlar
Ṣanasın ki nuḳl idi eşmārlar

3023. Riyāḥīn-i ḫōş böyle būstān
Ḥaṭ-ı sebz idi ʿārıż-ı dil-sitān

3024. Benefşe geyüp câme-i sûg-vâr
Geçer diyü ġam-gīn idi nev-bahâr

3025. Perestâr-ı sīmīn-beden yâsemen
Ġulâm-ı semen sīnedür nesteren

3026. Leb-i cûda sûsen çü ḫançer çeker
Görüp dutdı nīlûfer âbī siper

3027. Benefşe idüp gül-sitâna heves
ʿİẕârında ḳonmış çü müşgīn meges

3028. Gül-i zerd ile sebze-i bûstân
Virür [hem] sipihr ile kevnden nişân

3029. Ṭurur al güli baġda ṭutmış ḳarâr
Mey-i surḫ-ı pür-câm-ı billûr-vâr

3030. Ṭolu aḳ gülüñ ġoncası bûstân
Gümüş dügme gibi dizilmiş hemân

3031. Çemende ṭolu jâle gül ceybi çâk
Ṣadef idi deryâda pür dürr-i pâk

3032. Ṣabâ çün ola ṣubḥ-dem müşg-bâr
Cihâna virür ʿıṭr çün zülf-i yâr

3033. Açılmış idi ḫīrī vü erġuvân
Çü ruḫsâr-ı dildâde vü dil-sitân

3034. Urur şâne sünbül ṣaçına ṣabâ
Muʿaṭṭar olur pes dimâġ-ı havâ

3035. Olup naġme-ger bülbül-i ḫôş-nevâ
Dutar aña âheng destân-serâ

3036. İdüp ḥoḳḳa-i müşg-i çīnī güşâd
Dimüş ol nigârende-i ûstâd

3037. Ki çün kim bahâr oldı ṣâḥib-ḳırân
Selâṭīn ile oldı Çīne revân

3038. Ḳurup fīller üstine taḫt-ı ʿāc
Çıḳar üstine zīver-i taḫt u tāc

3039. Saġında selāṭīn olurlar revān
Ṣolunda Arisṭō-yı esrār-dān

3040. Ṭutuldı şeh üstine çetr-i siyāh
Çözüldi ʿalemler yüridi sipāh

3041. Ne deñlü ki var ise ṣāḥib-serīr
Çalar kūs u būḳ ile ṭabl u nefīr

3042. Yürür leşker-i Hind ü Sind ü ʿAcem
Çeker her biri başına bir ʿalem

3043. Alur ortaya şāhı Rūmī-sipāh
Olur gerdden ḫayl-i Rūmī siyāh

3044. Olup encümen leşker-i Hind u Sind
Revān oldılar Çīne çün baḥr-i Çīn

3045. Varup ḳondı bir deşte ol encümen
Pür oldı çemen lāle vü nesteren

3046. Bu vech ile ḳaṭʿ idüben şāh-rāh
Varup Çīne iltedi bī-ḥad sipāh

3047. Çü serḥadd-i Çīne irer şehriyār
Durup anda itdi niçe gün ḳarār

3048. Ḫoşā deşt-i Çīn ü müşerref diyār
Türābı ʿabīr ü yili müşg-bār

3049. Giyāsı ḳamu sünbül ü zaʿferān
Her adımda bir çeşmesārı revān

3050. Ṭolu müşg ü vādīsi nāfe-miṣāl
Aḳan cūları cümle āb-ı zülāl

3051. Dıraḫtı ḳamu serv-i āzād idi
Ṣanavber idi ʿūd u şimşād idi

3052. Pür olmış idi müşg ile ol zemīn
Döşenmiş hemīn naṭʿ idi yāsemīn

3053. Ṣanasın behişt idi ol murġ-zār
Veyā kevṯer idi aḳan ḫōş-güvār

3054. Havāsı virür mürde cisme ḥayāt
Nebāt idi her reste olan nebāt

3055. Tolu cümle eşcārı eṯmār ile
Müzeyyen dıraḫt altı ezhār ile

3056. Şeker gibi ḫōş-ḫˇōr idi her ṯemer
Çü rīvend-i tāze ṭutarlar ciger

3057. Olup āhū-yı Çīn çemende çemān
Olur ḥoḳḳa-veş nāfı nāfe-feşān

3058. Yiyüp sünbül ü zaʿferān ü semen
İdinmişler idi ġıdā nesteren

3059. Gözi her birinüñ çü yüsr-i siyāh
Müẕehheb libāsı hilāleyn külāh

3060. Bulardan iderler nicesin şikār
Temāşā ider ḥażret-i şehriyār

44ᵃ [147ᵃ]

3061. İdüp anda bir niçe müddet ḳarār
İder ʿazm Ḫāḳāna ol tāc-dār

3062. Didi ḫalḳ-ı Çīn şāha iy Ḫān-ı Çīn
Gelür bir sipeh kim görinmez zemīn

3063. Bulınur reg-i kūhsāra ʿaded
Anuñ ʿaddi ḥaddine yoḳdur meded

3064. Yine ḳopdı ṭūfān velī āhenīn
ʿAcebdür eger ġarḳ olmazsa Çīn

3065. Yine ṭaşdı deryā-yı tīġ u teber
Ḫurūşān olup geldi mevc-i siper

3066. Bir aylıḳ yola dek ṣadā-yı sipāh
Gider ġālibā iy cihān-gīr şāh

3067. Ne gördi ne işitdi vaṣfın beşer
Bu ḫaylüñ naẓīrinüñ iy tāc-ver

3068. Ṭolu pīl ile nuṭʿ-ı ṣaḥrā-yı Çīn
Görinmez piyādeyle atdan zemīn

3069. Egerçi ki her biri bir cān-sitān
Velī kimseye eylemezler ziyān

3070. İşidüp çeri vaṣfını şīr-i ner
İder cümle serverlerine ḫaber

3071. Olur cemʿ Etrāk-ı bī-dīn ü dād
Ḳamu bāʿiş-i şūr ü cevr ü fesād

3072. Egerçi ki cümle iderler raḳam
İdemez velī cümle ehl-i ḳalem

3073. Çıḳup şehrden ḳondı deşte hemīn
Nemed-pūş oldı serā-ser zemīn

3074. Bu cānibde serdār-ı Īrān-zemīn
Yarāġ itdügün bildi Ḫāḳān-ı Çīn

3075. Okutdı nüvīsendeyi şehriyār
Murādın didi cümle ol tāc-dār

3076. Eline alup ḫāmeyi nāme-vār
Yazar ibtidā nām-ı Perverdigār

3077. Odur Ḫālıḳ u Rabbü'l-beşer
Baṣīret viren rūḥa cisme baṣar

3078. Vücūda getüren zemīn ü zamān
Bedīd eyleyen cism ü cān u cihān

3079. ʿAdemden ḳamu varlıġı var iden
Kimi ḫufte vü kimi bīdār iden

3080. Kimine viren ʿilm-i bī-müntehā
Kimine iden cehl ile bī-nevā

3081. Kiminüñ ider feyż çeşmini bāz
Kiminüñ döger ḳahrı çeşmin çü bāz

3082. Kimini ider duzaḫında ẕelīl
Kimine virür ravżasına sebīl

3083. Celāli deñizinde gerdūn ḥabāb
Cemāli güni ẕerresi āfitāb

3084. Melek şevḳi şemʿine pervānedür
Felek ʿaşḳı ḫamrına peymānedür

3085. Biḥār eyleyüp nār-ı ʿışḳ ile cūş
Çü üştür kef-endāzu eyler ḫurūş

3086. Nesīm-i cemāliyle ḫurrem behişt
Cehennem celālī duḫāniyle zişt

3087. Yanar mihr mihriyle hem-çün çerāġ
Mehüñ sīnesinde firāḳıyla dāġ

3088. Viṣāline ṭālib ḳamu kāyināt
Münezzeh ḳamusından ol pāk ẕāt

3089. İder Kâbe-i vaṣla ʿālem heves
Degül ẓāhir illā ki bang-ı ceres

3090. Ne deñlü ki saʿy eyler ise fuḥūl
Anı bilmede ḳāṣır olur ʿuḳūl

3091. Ne deñlü ki murġ-ı ḫıred açsa bāl
Zevāyā-yı vaṣla irişmek muḥāl

3092. Meger yine luṭfından ola meded
ʿİnāyet ide ʿabde Ferd ü Ṣamed

3093. Ḳamu emrde Ḳādir [ü] ber-kemāl
Yoḳ īcāba dānā yanında mecāl

3094. Semīʿ u Baṣīr u ʿAlīm u Kelīm
Mürīd ol meşiyyet anuñ ol Ḥakīm

3095. Var īcād ḳılmaḳda gerçi kemāl
ʿAdem olsa ʿālem aña yoḳ zevāl

3096. Ne vālid ne mevlūddur ol Ḳadīm
Bu daʿvālarımuñ delīli delim

3097. Gehī ḳalbi ġam-gīn gehī şād ider
Ḫarāb eyleyüp geh geh ābād ider

3098. Anuñ emri ile olur ṣulḥ u ceng
Olur tūtiyā ḳudretiyle seng

3099. Ḫudāvend-i bī-yār ü yārī-res ol
Cihān düşmen olursa yārī-pes ol

3100. Ẓafer-baḫş u nuṣretde [ol] kār-sāz
Tüvānā iden nā-tuvāna nüvāz

3101. Bedīd-āver āsumān u zemīn
Ṭolu feyż ü cūdı mekān u mekīn

3102. ʿAlem ber-keş-i mihr-i rūşen-ṭırāz
İden ser-nigūn u ḳılan ser-firāz

44[b] [147[b]]

3103. İden gürzi ser-dār oḳı sīne-dūz
İden tīġ-ı ḫūn-rīzi āteş-fürūz

3104. İden nīzeyi ser-keş ü ser-firāz
Ḥelāl eyleyen müʾmine türk-tāz

3105. Ṣunan ehl-i İslām eline ḥadīd
İden şākirīne ʿaṭāsın mezīd

3106. Zebānın bilen cümle ḫāmūşuñ ol
Nigeh-dārı nādān u bī-hūşuñ ol

3107. Ḫudāvend-i muṭlaḳdur ol pāk ẕāt
Ṭufeylīdür anuñ ḳamu kāyināt

3108. Kimini ider vaḥy ile ser-firāz
Kimisine ilhām olur çāre-sāz

3109. Saʿādet anuñ kim bula ḳurba rāh
Olur mülk-i dünyā vü ʿuḳbāya şāh

3110. Vay anuñ başına ki merdūd ola
Aña raḥmeti bābı mesdūd ola

3111. Gözinde ḳulaġında olmaya tāb
Ne cennet bile ne ḥisāb u kitāb

3112. Ura ḳalbine ḫatm Perverdigār
Cehennemde ḳala ebed ḫˇōr u zār

3113. Aña hīç lāzım degül tercümān
Murādı bilür söylemeden zebān

3114. Ne deñlü ki var ḫalḳ bālā vü zīr
Ḳamu ʿışḳı zencīrinedir esīr

3115. Müʾeşşir görimezse ẓāhir eşer
Gözüñi aç eyle cihāna naẓar

3116. Çü ʿillet olamaz vücūdına şey
Neden oldı cāmid neden oldı ḥay

3117. Bu eşyāya lā-büd müʾeşşir gerek
Ne ʿaḳl[ı] ola bilü ne ḫōd felek

3118. Olur dir ise cāhili nā-tamām
Direm anlara daḫı naḳl-i kelām

3119. Bilen bildiren enbiyādur hemān
Ḳurı vehmdür bāḳī ẓann u gümān

3120. Kitāb ile daʿvet ḳıluram seni
Güzāfet mi geldüm ṣanursın beni

3121. Kitāba inan ol Rasūle muṭīʿ
Ki saña ola āḫıretde şefīʿ

3122. Kime kim şefāʿat ide enbiyā
ʿAẕāb eylemez āḫırında Ḫudā

3123. Sañadur yine saʿyüm iy şehriyār
Baña ʿāyid ayruḳ arada ne var

3124. Yiter baña iy şāh-ı Îrān u Rūm
Mübārek ola saña bu merz ü būm

3125. Siyeh ḫākdendür ḳamu ādemi
Velī ʿilm iledür füzūnı kemi

3126. Ḥaḳ ālāsına merd-i Yezdān-şinās
Gerek dāyimā ide şükr-i sipās

3127. Ne deñlü ki saġış ḳılalum sipās
Olur diyü çün nā-sipās ola nās

3128. Ḫudā bir-dürür birligine ne şek
İki olsa dönmezdi dāyim felek

3129. Bir iḳlīme ṣıġmaz iki pādişāh
Hiç ola mı ʿālemde iki İlāh

3130. Şu eşyāya kim ola ṭārī ufūl
Ḫudālıġa ʿaḳl itmez anı ḳabūl

3131. Bize gönderüben rasūl u kitāb
ʿAyān eyleyen ol ḫaṭā vü ṣavāb

3132. Ḳamu enbiyāsına yüz biñ ṣalʿāt
Şeref anlaruñla bulur kāyināt

3133. Eger enbiyā olmasa reh-nümā
Muḳarrer bulınmazdı hergiz Ḫudā

3134. Bu maḫfī degüldür işitdük Ḫalīl
Ne vech ile Nemrūdı itdi ẕelīl

3135. Eger olmasaydı peyām-ber Ḫalīl
Aña gülşen itmezdi nārı Celīl

3136. Bu bī-çāreye çāre-i kār ol
Her emrümde yār ü nigehdār ol

3137. Anuñ ḳudreti kilki ile nuḳūş
Yazıldı suḫen-dān u lāl u ḫamūş

3138. Niyāzum sipāsum añadur aña
Ki ne ibtidā var u ne intihā

3139. Dimiş daḫı iy Ḫān-ı Ḫānān-ı Çīn
Saña ḫanlar içinde ṣad-āferīn

3140. Benem Feyleḳūs oġlı ṣāḥib-ḳırān
Cihān-gīr ü leşker-şiken pehlevān

3141. Ser-ā-ser benüm ḥükmime Rūm rām
Muṭīʿdür mülk-i Īrān tamām

3142. İdüp Hindi Sindi baña zīr-i dest
Ḳamu ḳılmış ḫalḳı Yezdān-perest

3143. Baña şöyle emr eylemişdür Ḫudā
Olam cümle mekrūhlara reh-nümā

3144. Didiler baña mihre ṭapar seni
Ḫudā daʿvete ṣaldı bunda beni

45[a] [148[a]]

3145. Ḫalīle inan Ḥaḳḳı bir bil şehā
Dilerseñ kim ortada ceng olmaya

3146. Behāyim gibidür bil Etrāki heb
Ne dīn vardur anlarda ne ḫod edeb

3147. Dilerseñ ḳala saña Tūrān-zemīn
Gel İslāma gel iy şehin-şāh-ı Çīn

3148. Beni daʿvete ṣaldı Perverdigār
Senüñ ile cengüm yoḳ iy şehriyār

3149. Ṭamaʿ ḳılmazam mülk ile māla ben
Gelesin murād oldur īmāna sen

3150. Ger īmāna gelmezseñ iy şāh-ı Çīn
Münaḳḳaş ola ḳanuñ ile zemīn

3151. Kesüp başuñı Çīni vīrān idem
Yirüñe diñüp ġayrı Ḫāḳān gidem

3152. Alam ḫışm ile çün ele tīġ-ı kīn
Olur ḫāne-i Çīn ser-ā-ser zemīn

3153. Ele nevk-i nāvek alup rūz-ı ceng
İdem naḳş deşti çü püşt-i peleng

3154. Helāk eyledüm ḫışm ile Fūrı ben
Niçün itmeyem rām Faġfūrı ben

3155. Ziyān itmezem gelmişem sūd idem
Ḫaḳı rāżı vü ḫalḳı ḫoşnūd idem

3156. Saña ögredem dīn ile ʿadl ü dād
Ḳomayam bu milketde cevr ü fesād

3157. Ḳudūmümden ola bu iḳlīm şād
İde ḫalḳı Çīnüñ Ḫaḳa iʿtiḳād

3158. Egerçi ki maşrıḳdur iy şāh-ı Çīn
Velī maṭlıʿ-ı dīn-i maġrib-zemīn

3159. Çıḳup Rūmdan ṭutmışam ʿālemi
Baña rām ḳıldum benī-ādemi

3160. Ṭutup tīġ ile şarḳı iy şeh tamām
Ḳamu itmişem Hind ile Sindi rām

3161. Gelüp şimdi buraya dikdüm ʿalem
Benümdür Ḫıṭā vü Ḫoten yime ġam

3162. Tibet şehri vü Çāç u Māçīn ü Çīn
Benümdür çekerseñ eger tīġ-ı kīn

3163. Alam maşrıḳ u maġribi ser-be-ser
Ola ḥükmime rām baḥr ile ber

3164. İderseñ benüm ile cehl ile ceng
İdem Çīni çeşmüñ gibi saña teng

3165. Gelüp itmez iseñ eger ḫāk būs
Yata kāse-i Çīnī gibi ruʾūs

3166. İrişdüm saña devlet ile hemān
Sözümde ṣaḳın dutmayāsın gümān

3167. Ḳaḳıtma beni eyleyüp dār-ı gīr
Ki olmaya pūşīde-rūlar esīr

3168. Bilüp rāst ʿahd ile peymānumı
Geçür boynuña tavḳ-ı fermānumı

3169. Başuña belā alma iy tāc-ver
Elüñle ayaġuña urma teber

3170. Baña ṭaġda hem-ceng olamaz peleng
Ḳaçar görse deryāda şaḫṣum neheng

3171. Eyü nesne degüldür iy şeh ġurūr
İşitdüñ nice oldı Dārā vü Fūr

3172. Sözümi dut iy şāh-ı fīrūz-baḫt
Gerek ise saña eger tāc u taḫt

3173. Ferīdūn u Kāvūs u Ḍaḥḥāk şāh
Gelürse idem günlerini siyāh

3174. Baña her kişi kim ola nīk-ḫāh
Muḳarrer olur aña taḫt u külāh

3175. Dürüst eylerem itsem īmānumı
Ne mümkin bozam ʿahd ü peymānumı

3176. Gerekmez şeh olan kişiye dimāġ
V'egerni daḳar boynuna kibri bāġ

3177. Baña gönderecek iken māl ü genc
Neden olmaḳ iy şāh-ı Çīn kīne-senc

3178. Çeküp mihmān ḳarşusına sipāh
Niçün ḳahr ide luṭf yirine şāh

3179. Ḳıtāl itmege gelmedüm idi ben
Sipāhı niçün eyledüñ encümen

3180. Ṭabībem ʿilāc ideyem ḫastasın
Virem mūmiyā çünki işkestesin

3181. Küfürden baḳar olmaya derd hīç
Ṭabībüñden itmesiz iy şāh pīç

3182. Ṣanursam eger ḫażretüñe ziyān
Benüm başuma iy cihān-pehlevān

3183. Beni eyledi İzidi kār-sāz
Cihān şehlerinden ḳamu ser-firāz

3184. Sipās olsun aña ki ol Kird-gār
Muḳābil olanı ider ḫ'ōr u zār

3185. Olur gerçi kim dest bālā-yı dest
Velī irmedi baña hergiz şikest

3186. Ne şeh ser-keş olup ki itse ḳıtāl
İder devletüm ʿāḳıbet pā-māl

45[b] [148[b]]

3187. Geh olur daḫı çekmedin tīġ-ı tīz
Düşer düşmenüñ leşkerine gürīz

3188. Ele almadan remḥ-i sīne-güẕār
ʿAdūnuñ sipāhı olur tār ü mār

3189. Ele aluban Rūmī-i āb-dār
Sipāhını Çīnüñ idem tār ü mār

3190. Yaḳarum oda Çīni mānendi ʿūd
Ṭolar cevf-i gerdūna müşgīn dūd

3191. Olur gerçi kim Türkler mū-şikāf
Sinānumdan ammā olur raḫne Ḳāf

3192. Ḫadengi ider mīġ dāyim siper
Velī nīzem eyler demürden güẕer

3193. İder tīr-i ʿuryānı ḫasta-ciger
Ḳılıcum benüm örsi iki böler

3194. Dilāverlerüm kīneden itdi cūş
Çü deryā-yı Aḫḍer iderler ḫurūş

3195. Eger defʿi gelmezse senden cevāb
Dilāver[ler]i defʿ ḳılmaz ʿitāb

3196. Göre çünki şāhīn şikārın şehā
Şitāb eyleyüp germ olur iştihā

3197. Göre çün şikārını ṣaḥrāda şīr
Taḥammül idemez olursa esīr

3198. Ġażanfer göre çünki ṣaḥrāda gūr
Ne mümkin ki ṣabr ide iy pīl-i zūr

3199. Göre ġāv-ı deştīyi çün ejdehā
Deminden bula mı ḳaçuban rehā

3200. Göre bebr çün kendü naḫçīrini
Güsiste ider bend ü zencīrini

3201. İde pīl çün yād-ı Hindūstān
Ne fāyide urmaḳ gerek pīl-bān

3202. Şitāb itse şāhīn idüben sitīz
Olur ṣayda ḳullāb-ı çengāl tīz

3203. Olup ṣayda minḳārı berrende tīġ
Ḫalāṣ idemez anı gerdende mīġ

3204. Olursa aramuzda āşūb u kīn
Ḳızıl ḳan olup aḳa deryā-yı Çīn

3205. Eger baḥr iderse benümle neberd
Ḳoparam ben andan muḥīṭ ise gerd

3206. Ne deñlü ki iy şeh olursañ ḳavī
Seni itmesün ġırra bu Ḫusrevi

3207. Niçe Ḫusrevi Ḥaḳ idüp ḫ ̌ōr u zār
İder nā-tuvānuñ çoġın tāc-dār

3208. Şu kim itmeye reʾy-i pāk ile kār
İder ʿāḳıbet ser-nigūn rūzigār

3209. Ḳurup Hind üzerinde ben taḫt-ı ʿāc
Selāṭīnden alsam gerekdür ḫarāc

3210. Şehā itme muḳbiller ile sitīz
Sitīzüñ olur āḫırı çün gürīz

3211. Dehānına māruñ gire çünki müşt
Olur ḫāyīde-ger ola ḫār-püşt

3212. Yazup nāmeyiçün kim itdi tamām
Yazar āḫırına anuñ veʾs-selām

3213. Urup mühr aña şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
İder çoḳ metāʿ ile elçi revān

3214. Varup nāmeyi Ḫāna virdi rasūl
Oḳıdup olur Ḫusrev-i Çīn melūl

3215. Didi kim gidelden berü Tūr-ı şāh
Çeküp gelmedi kimse Çīne sipāh

3216. Bu iḳlīme gelmiş degüldür ʿadū
Neden geldi bu Ḫusrev-i kīne-cū

3217. Murādı eger itmek ise ḳıtāl
İdelüm anuñ ile ceng ü cidāl

3218. Benüm ṣanur idüm cihān ser-be-ser
Daḫı var imiş ola mı tāc-ver

3219. Ḳamu zīr-i destüm ṣanurdum cihān
Baña beglerüm söyler imiş yalan

3220. Çü bildüm ki şehlüḳde inbāz var
Gerek ṣarf idem ben daḫı iḳtidār

3221. Bir iş ideyüm aña kim ġayrı şāh
Dirilmeye ʿālemde ṣāḥib-külāh

3222. Ala ḳavs ele çünki ḫayl-i Tatar
Müfīd olmaya Ḳāf olursa siper

3223. Çeke tīġ-ı Çīnī çü Çīnī sipāh
Ne mümkin dura degme ṣāḥib-külāh

3224. Çekem çünki ben leşker-i bī-kerān
Duramaz baña Rüstem-i dāstān

3225. İdem ceng içün cemʿ [anıñ]çün sipāh
Dutar ʿālemi ādemi çün giyāh

3226. Bunı diyüp itdi rasūle ġażab
Didi var di şāhuña iy bī-edeb

3227. Şeh olana yāfe degüldür revā
Bu sözler ne sözüñdür iy bī-ḥayā

3228. Niçe Fūr u Dārā gibi tāc-ver
Rikābuma her gün yüzini sürer

46[a] [149[a]]

3229. Benem şāh-ı Çīn ü Ḫıṭā vü Ḫoten
Gerek kim ṭaḳup boynuna ol kefen

3230. Gelüp lābe ile baña ʿöẕr ide
Geyüp tāc u ḫılʿat yoluna gide

3231. Vʾegerni ki elden gider cān u baş
Müfīd olmaz itmek diyesin savaş

3232. Neden böyle görmek şehā sen seni
İşigüñe daʿvetler itmek beni

3233. Ne olur bu beyhūde sözden ʿaceb
Berü gel çü şehlüḳ idersen ṭaleb

3234. İṭāʿat ide çünki bir şāha şāh
Küleh geymeden yegdür aña külāh

3235. Şeh olan kişi olmadan zīr-i dest
Yeg ol kim ire gerdenine şikest

3236. Kemāñum ḳurup eyledüm tīġ-ı ṭīz
Ḳi idem senüñ ile iy şeh sitīz

3237. Görelüm ki bu āsumān-ı bülend
Kimüñ gerdenine ṭaḳısar kemend

3238. Eger ġālib olur iseñ sen baña
Żarūrī iṭāʿat idem ben saña

3239. Er iseñ gel iy şāh-ı Īrān-zemīn
Ya Rūm ide mātem ya Māçīn ü Çīn

3240. İdüp tīr-peykānını zehr-nāk
İdem ceng olınca sipāhum helāk

3241. Ḳıtāl eylerem tā olınca zebūn
Ya ser-dār olam ya olam ser-nigūn

3242. Çü başduñ ḳadem Çīne iy ceng-cū
Ciger-dār iseñ yine döndürme rū

3243. İdem encümen leşker-i bī-ḥisāb
Ki gerd itmemiş ola Efrāsiyāb

3244. Olayum dilāverlere genc-rīz
İde her biri cān u dilden sitīz

3245. Gerek Türk ḫaylinden itmek ḥaẕer
Şehā bil ki ġafletde vardur żarar

3246. Ki Türk ü Ḥabeşden ziyāde sipāh
Cihānda dimişler yoḳ iy pādişāh

3247. Ṭolaşmaḳ neden anlara iy ḫıdīv
Bu işüñde hem-rāhdur saña dīv

3248. Bu yolda çeküp yoḳ yire derd ü renc
Ne fāyīde olmaḳ şehā genc-senc

3249. Gider māl ü leşker idersen ziyān
Ticāretden aṣṣıñ bu olur hemān

3250. Gelür kişiye telḫ egerçi ki pend
Olur hem-çü dārū velī sūd-mend

3251. Getürdüñ bize armaġan ḫayl ü raḫt
Selāmet ol iy zīver-i tāc u taḫt

3252. Velī Türkler itmedin tār ü mār
Rıżāñ ile gönder eyā şehriyār

3253. Çü mihmānumuzsın bize ḳıl ʿaṭā
Alurlar anı ġayrılar Ḫusrevā

3254. Alur neñ var ise çü zīr ü zeber
Yirü gö[k]lere olmasun bāña ver

3255. Ṭamaʿ eylemek mala ʿayb ola şāh
Beni kendüme līk ḳomaz sipāh

3256. Bunı diyüben elçiyi redd ider
Ḥaḳāretle elçi dönüben gider

3257. Gelüp elçi keşf eyledi çünki rāz
Feraḥ oldı ġāyetde ol ser-firāz

3258. Didi ġırra olduġı yegdür ʿadū
Yine baḫt u devlet bize dutdı rū

3259. Gidüben elinden anuñ mülk ü māl
Olısar elümde benüm pāy-māl

3260. Ṣıġındum Ḫudāya muʿīnüm Ḫudā
Varayum añа ḥāżır olsun nʾola

3261. Cihān şehlerin zīr-i desti ṣanur
Uyur daḫı ammā bu kez uyanur

3262. Dilāverlerüm çün olalar mücāz
Bulamaz ḳaçacaḳ yir ol ser-firāz

3263. Yarın ḥāżır oluñ göçe[lüm] hemān
Eyü diñlenildi olalum revān

3264. Olur ol gice yine ḥāżır sipāh
Seḥerden ṭurup eyledi ʿazm şāh

3265. Gelüp ceng meydānına iki şāh
Ḳonar biri birine ḳarşu sipāh

3266. Ḳuruldı iki şāh içün bār-gāh
Sipeh hāle oldı iki şāh māh

3267. Yemīnine şāhuñ ḳonup Keyd-i Hind
Yesārına ḳondı şehin-şāh-ı Sind

3268. Muḳaddem cuvān-baḫt-ı şemşīr-zen
Ḳʾo şīr-pençe-i yel-i pīl-ten

3269. Ḳafā-dār olurlar sipāh-ı ʿAcem
Çü dil ṣadrda vāriş-i tāc-ı Cem

3270. Didi şāh-ı Ḳayṭāsa iy pehlevān
Nerīmān-dem [ü] Rüstem-i dāstān

46[b] [149[b]]

3271. Ne şāh ile kim ḳıldum ise ḳıtāl
Bulınmadı ḫaylinde saña hemāl

3272. Olup Rūm serverleriyle süvār
Bile al Muhanṭās iy nīze-dār

3273. Bilürsin ki çün ol ura gürze dest
Yanında degül müşca pīl-i mest

3274. Budur iʿtiḳādum eyā pehlevān
Bu ḫaṣma yitersüz ikiñüz hemān

3275. Sizi Ḥaḳḳa ışmarladum ben faḳīr
Ümīdüm bu nuṣret vire ol Naṣīr

3276. Ṭılāya olur ol sipāha ḥiṣār
Virür başı ġāfil olan tāc-dār

3277. Yüz urup yire ol cihān-pehlevān
Didi kim fidā yoluña baş u cān

3278. Çıḳup ḫaymeden oldı defʿi süvār
Biner leşker-i Rūm hep nīze-dār

3279. Muhanṭās daḫı olup āhenīn
Gelüp öpdi şāhuñ öñinde zemīn

3280. İder istimālet aña tāc-dār
Sürūr ile ol daḫı olur süvār

3281. Varup ḫaṣma ḳarşu ḳażāya siper
Olur ṣubḥa dek ol iki şīr-i ner

3282. Şeb-i ḫūndan idüp şeh-i Çīn bīm
Buyurdı bezer bir sipāh-ı ʿaẓīm

3283. Araya alur Çīn ḫaylin sipāh
Emīn oluban yatdı ol gice şāh

3284. İder ol gice ḫalḳa iḥsān şāh
Uyumaz seḥer geh irince sipāh

3285. Çü ṣubḥ oldı dögdi ʿalem āfitāb
Gidüp ḫˇāb bīdār olur şeyḫ u şāb

3286. Sikender felek-taḫt-ı encüm-ḫaşem
Meh-i meh-külāh u şeh-i ḫūr-ʿalem

3287. Durup ṣubḥ[a dek] ḳıldı Ḥaḳḳa niyāz
Didi iy Ḫudāvend-i bende-nüvāz

3288. ʿİnāyet ṭapuñdan eyā Müsteʿān
Rasūlüñ yoluna fidā baş u cān

3289. Yine sen ẓafer vir baña yā Muʿīn
Ki bī-dīne ġālib ola ehl-i dīn

3290. Çü bāṭıl-durur dīni gibi ʿadū
Ḳaçan feṭḥ u nuṣret duta aña rū

3291. Olur bāṭıla ġālib elbette Ḥaḳ
Eyā ẕikri ẕākirlerine sebaḳ

3292. İlāhī senüñ luṭfuña şākirem
Ḳuṣūrum daḫı çoḳ velī ẕākirem

3293. Senüñ ġayruña ḳılmadum hīç meyl
Baña fikrüñ ile bahār oldı leyl

3294. Bilürsin günāh eylemedüm beni
İşüm cüst ü [cū] eylemedür seni

3295. Geçer nāzı maʿṣūmuñ itse niyāz
Niyāzum ḳabūl eyle iy çāre-sāz

3296. Duʿāsını çün ḳıldı Yezdān revā
Ḫıżır ḥażreti irdi defʿi aña

3297. Didi ḥācetüñ itdi Yezdān ḳabūl
Senüñdür ẓafer olma ṣaḳın melūl

3298. Gire dīnüñe cümle Māçīn ü Çīn
Ola emrüñe rām rūy-i zemīn

3299. Muʿīnüñ Ḫudādur ʿadūdan ne ġam
ʿAdū çoḳlıġından saña yoḳ elem

3300. Melekler felekde iderler duʿā
Ki nuṣret saña Ḫusrevā yār ola

3301. Çeküp ben daḫı leşker-i evliyā
Olayum ṣavaşda saña pīşvā

3302. Ḥaḳuñ emri ile idüp ḫ̌ōr u zār
İdersin ʿadū leşkerin tār ü mār

3303. Baña emr ḳıldı Ḫudā ḥāżırem
Her emrüñde yāri görem nāẓırem

3304. Bunı didi vü ġaybet itdi rasūl
Feraḥ oldı şāh olmış iken melūl

3305. Bu şādīliġile şeh-i baḥr ü ber
Sücūd eyleyüp ṭopraġa yüz sürer

3306. Kişi her ne deñlü ki itse niyāz
Ziyāde ider luṭfını çāre-sāz

3307. Niyāzuñda nāzuñda yoḳdur ḳuṣūr
Eger bir gün olmazsa bir gün olur

3308. Nebī fetḥden virdüginden ḫaber
Feraḥ oldı ġāyetde [ol] şīr-i ner

3309. Çıḳardı muraṣṣaʿ libāsını şāh
Giderdi başından keyānī külāh

3310. Geyer bir zirih başdan ayaġa zer
Ḳamaşur gözi her kim itse naẓar

3311. Melekdür ṣan olmış-durur ġarḳ-ı nūr
Müferriḥ-dürür ḳalbe virür sürūr

3312. O zerrīn-zirih içre şāh-ı cihān
Ḫalīl idi āteş içinde hemān

47[a] [150[a]]

3313. Ya ġarḳ olup altuna ol nām-dār
Görinür Ḳamer içre taṣvīr-vār

3314. Zirih üstine cevşen-i pür-nigār
Geyerdi ḳat evvel felek iḳtidār

3315. Ḳalur çīnī pūlād içinde ẕeheb
Muḫālifliġi ʿādete müsteḥab

3316. Zer-endūd olur idi āhen müdām
Żarūrī ider ʿaksine iltizām

3317. Ḳuşandı geyim üzre pīrūze-ger
Girih-bend idüp ejdehā-veş kemer

3318. Kemer kim ḳuşandı şeh-i tāc-dār
Aña ḳalmış İsḥāḳdan [ol] yādigār

3319. Çü ḳalmışdı ceddinden ol yādigār
Anı yümn dutmış idi şehriyār

3320. Ṭaḳar beline deşne-i āb-gūn
Aḳıtmaġ içün rezmde seyl-i ḫūn

3321. Egerçi ki elmās deşne idi
Çü deşne dili ḳana teşne idi

3322. Geyer başına miġfer-i zer-nişān
Ye miġfer nücūm ile pür-āsumān

3323. Ḳuşandı cihān-sūz u āhen-şikāf
Ki Rüstem görürse olur yāy-bāf

3324. Degül tīġ-ı ejder idi cān-sitān
Berāber aña pīl ü şīr-i jiyān

3325. Sipihr olsa zaḫmına anuñ siper
İdüp sīnesin çāk ola kār-ger

3326. Diz urup ḳurar bir kemān-ı būs-vār
Ṣalar anı ḳurbānına şehriyār

3327. Nice ḳavsdur nıṣf-ı çarḫ-ı berīn
Ki sehmiyle lerzende gāv-ı zemīn

3328. İder tirkeşinüñ için pür ḫadeng
Ki meydān içini ide lāle reng

3329. Nice tīr kim arż olursa siper
Gice berg-i nīlūferi çün iber

3330. Ne şehbāzdur nāvek-i cān-sitān
Dil-i düşmeni idinür āşiyān

3331. Ḳaçan açsa uçmaġa gerdūne per
Olur vehmden nesr ḫasta-ciger

3332. İdüp bu duluḳ ḳolçaḳ ārāste
Olur āhenīn şāh-ı nev-ḫāste

3333. Eline alur gürz-i gerdūn-miṣāl
Nice gürz ider Ḳāfı deşte hemāl

3334. Çıḳup ḫaymeden aldı ele sinān
Nice nīze ḳan aḳdurur nāv-dān

3335. Uzunlıḳda olur sütūn-ı felek
Ṭırāz eylemiş aña bālin melek

3336. Daḳup miġferine cihān-pehlevān
İdinür Hümā bālini sāye-bān

3337. Suṭurlāb elinde ṭurur feylesūf
Felek ḥāline cümle bulmış vuḳūf

3338. Çü meymūn vaḳt ü ḫuceste zamān
İrişdi şehe didi dānā hemān

3339. Ki vaḳt oldı ol devlet ile süvār
Sikender ẓafer aña ne iʿtibār

3340. Çekerler şehe raḫş-ı raḫşende-berḳ
Semendin ki tā farḳ pūlāda ġarḳ

3341. Nice esb çün ebr-i gerdūn-gerd
Çü bād-ı ṣabā kūh u ṣaḥrā-neverd

3342. İki deşnedür iki gūşı hemān
Kemer idi boynı dümi ḫīzrān

3343. Ayaḳlarınuñ her biri bāl idi
Egerçi [ki] heyʾetde gū-pāl idi

3344. Semi seng-sāy çü sindān-saḫt
Zemīn gāvına dāyim urmaḳda laḫt

3345. Degül idi iḳlīm aña kām
Muraṣṣaʿ eyerlü vü zerrīn-licām

3346. Hilālī rikāba baṣup şehriyār
Olur devlet atına defʿi süvār

3347. Rikābı girān u licāmını süst
İdüp yüridi leşkere ḳarşu çüst

3348. Görüp şāhı şehler ider āferīn
Didiler ki iy şāh-ı rūy-i zemīn

3349. Muʿīnüñ ola dāyimā Müsteʿān
Ola feṭḥ u nuṣret saña hem-ʿinān

3350. Virür begler[e] şāh daḫı [çoḳ] selām
İder luṭf u ikrām ile iḥtirām

3351. Alāy oluban ol girān-ser çeri
Durur ḳarşu çün Sedd-i İskenderī

3352. Virüp istimālet çerisine şāh
Yüreklendürür ḫalḳı ṣāḥib-külāh

3353. Didi begler[e] şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Sizüñ yoluñızda ḳodum baş u cān

3354. Benümdür ẓafer müjde oldı baña
Size Ḫıżr [u] İlyās olur reh-nümā

47[b] [150[b]]

3355. Muʿīn oldı çün kim bize Kird-gār
ʿAdū bī-ʿaded olsa ne iʿtibār

3356. Peyām-ber ḫaber-ber ola çün baña
Hirāsān olur ḫayr gelmez aña

3357. Aña pend dutmaḳ idi sūd-mend
Çü dutmadı pendi kemend ide bend

3358. Hele cengde siz ḳomañuz ḳuṣūr
Bula ḳalbiñüz ġālib olup sürūr

3359 Kim öldürse ġāzī ölendür şehīd
Ki bī-dīnlerdür bu ḫayl-i pelīd

3360. Bu kāfirler Allāhı tekẕīb ider
Birin öldüren ṭoġrı ʿAdne gider

3361. Rıżā-yı Ḥaḳ içün idersüz ḳıtāl
Yitürmeye ḥaḳḳuñızı Ẕü'l-Celāl

3362. Ḫuṣūṣā ki farż eyledi Ẕü'l-Celāl
Ki müşrikler ile ḳılavuz cidāl

3363. ʿİvaż ḫayruñ önine eyler çü ṣad
Mücāhid ḳalur ʿAdnde tā ebed

3364. Göñül bir idüp idelüm arḳa düz
Yiter biñine bizden ola çü yüz

3365. Hele anları yigdi ġāyet gözüm
Bu cāyiz ki varam yalıñuz özüm

3366. Virüp istimālet düzer şāh ṣaf
Ṭolar ʿāleme ġulġul [u] kūs u ʿaf

3367. Yemīninde şāhuñ durur Keyd-i Hind
Yesārında durdı şehin-şāh-ı Sind

3368. İder her biri leşkerini alay
Ele kimi nāçaḫ alur kimi yay

3369. Durur her biri hem-çün āhen-cidār
Dutup yirlü yirine çün kim ḳarār

3370. Cuvān-baḫt olur ḳılup öñinde sed
Ki İskendere bulmaya yol eḥad

3371. Durup leşker öñinde ol pehlivān
Elinde dutar künbed-i cān-sitān

3372. Olur zümresi kim görür ise çāk
Henüz urmadan ḫarb olurlar helāk

3373. Durup ḳalbde şeh görür sīneyi
Diler kim ʿadūdan ala kīneyi

3374. Düzilür ḳafasında zerrīn-ʿalem
ʿAlem sāyesinde şeh-i muḥterem

3375. Yanında Muhanṭās u Ḳayṭās-ı yel
Ki her biridür bir muṣavver ecel

3376. Dönüp didi Ḳayṭāsa iy pehlivān
Yalıñuz gelüp Rüstem-i dāstān

3377. Niçe kerre Tūrānı itdi ḫarāb
Ḳoyup ʿāḳıbet ḳaçdı Efrāsiyāb

3378. Baṣa geldi Tūrānı Īrān-sipāh
Bu sözüme efsāneler hep güvāh

3379. Geçer her biriñüz sizüñ pūr-ı Zāl
Nedür itmege bunları pāy-māl

3380. Ayıtdı ki iy şāh-ı rūy-i zemīn
Bize himmetüñi muʿīn it hemīn

3381. Virürse ẓafer Ḥażret-i Ḥaḳ saña
Muhanṭās ile ben yiterüm aña

3382. İdüp āferīn şeh yüritdi sipāh
Cihān oldı gird-i sipehden siyāh

3383. O cānibde Faġfūr-ı Sulṭān-ı Çīn
Seḥerden durup maġzı pür ḫışm u kīn

3384. Silāḥ u seleb bağlayup ol dilīr
Çıḳar ḫaymeden şöyle kim mest-i şīr

3385. Ḳurulmışdı fīl üzre zerrīn-taḫt
Çıḳar üstine Ḫusrev-i nīk-bāḫt

3386. Görür cümle olmış sipāh āhenīn
Görinmez silāḥ [u] selebden zemīn

3387. Dutup perde çarḫa ṭırāz-ı ʿalem
Zemīne bisāṭ oldı ḫayl ü ḫaşem

3388. Yemīninde durdı şeh-i verz-i Rūd
Cihān-gīr ü ser-dār ü nāmı füzūd

3389. Cenūbunda şāh-ı Tibet-Behremen
Ki döymez[di] şemşīrine Ehrimen

3390. Ġażanfer Ḫoten şāh-ı ṣāḥib-serīr
Olur pīş-rev Ḫāna ol nerre-şīr

3391. Durur ṣafda çün Rüstem-i dāstān
Elinde felek-kūb-i gürz-i girān

3392. Ḳafā-dār olur şāh ḫıtān-ı hizebr
Ki döymezdi müştine derrende bebr

3393. Durur ḳalbde şāh-ı Tūrān-gürūh
İḥāṭa ider anı pūlād-kūh

3394. Hezāhizden āb-gūn olup āsumān
Rev-ā-rev ṣadāsıyla ṭoldı cihān

3395. Yüridi çeküp ḫayli Ḫāḳān-ı Çīn
Ṣalındı ṣalıncaḳ gibi bu zemīn

3396. Görüp biri birini iki sipāh
Yüridi biri birine iki şāh

48[a] [151[a]]

3397. Ḳılıççı dükānına döndi cihān
Zemīn naʿl oldı ṭırāz āsumān

3398. Beyābān u mīşe ṭolu şīr olur
Cihānuñ içi remḥ u şemşīr olur

3399. İder germ olup çār-pālar ḫurūş
Ḳılur kīneden āhenīñ baḥr cūş

3400. Çü reyḥān sifāli ṭolup dīde ḫāk
Olur naʿradan zühre-i şīr çāk

3401. Çeküp çeşm seyyāreye remḥ-i mīl
Günüñ sürdi ruḫsārına gerd-i nīl

3402. Kevākib açamazdı tozdan gözin
Kimesne göremezdi mihrüñ yüzin

3403. Çeküp bu girān bārı gāv-ı zemīn
Çü gerdūn-ı nev eyler idi enīn

3404. Nice ġarḳ oldıysa toza libās
Dutar ḳalb mirʾātını şöyle pās

3405. Demürden deñiz idi ʿasker meger
Anuñ mevci şemşīr ü gürz ü teber

3406. Dilāverüñ gürzi mānend-i mīġ
Dıraḫşende berḳ idi berrende tīġ

3407. O keşretde kūşişde her kīne-ver
ʿAraḳ seyline ġarḳ olur tā kemer

3408. Dilāverlerüñ itdügin gördi kīn
Zirih-pūş olur naʿlden pes zemīn

3409. Olup ādemi āhenīn baḥre ġarḳ
Havāyı bulut ṭutdı meydānı berḳ

3410. Ṣahīl-i ṣabā-seyr ü ṣaḥrā-neverd
İder niçe şengerf-rū lāciverd

3411. O ṭūfān-ı āteşde seylāb-ı tīġ
Maṭar tīr ü raʿd idi bang-ı dirīġ

3412. Eger naʿlden irmeseydi meded
Biri birini görmez idi eḥad

3413. Zirih-ber-zirih püşt-i şemşīr-zen
Girih-ber-girih dest-i nāvek-figen

3414. İde mevc çün tīġ-ı zehr āb-gūn
Olurdı revān seyl olup cūy-ı ḫūn

3415. Ṣabā reh-güẕārın idüp sed sinān
Gözedür oḳ idinmege dil nişān

3416. Çıḳar şöyle ḳandan sipihre buḫār
Kenārı sipihrüñ olur lāle-zār

3417. İdüp nāy-ı rūyīne evvel nidā
Dilāverlere cenge eyler ṣalā

3418. Urur naʿra çün kūs-ı rūyīne-kās
Düşer heybetinden sipāha hirās

3419. Çü ṣūr-ı Sirāfīl būḳ urdı dem
Başın ḳaldırur işidüben ʿalem

3420. Gidüp mihr ile merḥamet sīneden
Div olur dilāverler ol kīneden

3421. Olup teşne-i ḫūn tīġ u sinān
Gözedürdi ṣoḳmaġa oḳ çün yılan

3422. Gelüp rū-be-rū oldı iki sipāh
Çü şaṭranc-ı şāhī ara yirde şāh

3423. Degül iki leşker iki kūh-ı Ḳāf
Ara yirleri cilve-gāh-ı meṣāf

3424. Sipeh ḫışt-ı āhenden itmiş ḥiṣār
Ḥiṣār içre maḥfūẕ ol nām-dār

3425. Temāşā ider ṭurup iki alāy
Ki kim ibtidā başa meydāna pāy

3426. Görürler cuvān-baḫt-ı ṣāḥib-serīr
Cihān-gīr-i tīr-efgen ü şīr-gīr

3427. Elinde sinān itdi ʿazm-i meṣāf
Ḳanat bükdi ḫıngi çü Sīmurġ-ı Ḳāf

3428. Çevirdi sinānını ṭōlāb-vār
İder niçe bāzīçeler āşikār

3429. Urup naʿra didi ki iy şāh-ı Çīn
Degüldür aña seyr-i evḳāt-ı kīn

3430. Benem ol cuvān-baḫt-ı Sulṭān-ı Hind
Ki fermān-berümdür ḳamu [Ḥind ü Sind]

3431. Eger gelse sencileyin bir çeri
Ele almazam tīġ ile ḫançeri

3432. Bu ḥāliyle oldum şehe bende ben
Ne kişisin olduñ aña [ḫaṣm sen]

3433. İdüp cümle ser-keşlerüñi zebūn
Ḳılāyum senüñ taḫtuñı ser-nigūn

3434. Gelüp ʿöẕr ḳıl emrine ol muṭīʿ
Ḫalāṣ ide saña [diyārı refīʿ]

3435. Benüm boynuma şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Senüñ itmeye bir ḳuluña ziyān

3436. Ne deñlü ki eyledi ise nidā
O cānibden olmadı [aṣlā ṣadā]

3437. Urup naʿra didi ki iy tāc-dār
Sipāhuñda yoḳdur gibi nām-dār

3438. Arañuzda olsa eger bir dilīr
Çıḳardı ben[üm karşuma hem-çü şīr]

48[b] [151[b]]

3439. İşidüp çıḳar cenge bir pehlevān
Elinde ciger-dūz tīr u kemān

3440. Çeküp daḫı ṭoldurmadan ol kemān
Aña irdi defʿi cihān-pehlevān

3441. Urar sīnesine anuñ bir sinān
Yıḳılup virür ol cihān-gīr cān

3442. Çıḳar yine bir pīl-i ṣāḥib-şükūh
Muḳābil olur aña mānend-i kūh

3443. Şeh-i Hind ile itmek içün meṣāf
Getürmişdi döşünde bir kūh-ı Ḳāf

3444. Gelüp pehlevāna ḥavāle ider
Belāyı ṣavar ḳarşu virüp siper

3445. Dönüp urdı bir gürz aña pehlevān
Olur maġzı ḳan ile anuñ revān

3446. İdüben tekāver ʿinānını süst
Biri daḫı meydāna ʿazm itdi çüst

3447. Çeküp tīġ-ı zehr-āb-ı sīm-āb-gūn
Cuvān-baḫtuñ üstine ṣaldı hayūn

3448. Dutar gürzini ḳarşu ol pehlevān
Uvanur o şemşīr-i āteş-feşān

3449. Urur aña bir tīġ ol nām-dār
İder atı ile ikisini çār

3450. Bu vech ile yüz elli gürd-i dilīr
Helāk itdi meydānda ṣāḥib-serīr

3451. Görüp anı ḫavf itdi Çīnī sipāh
Biri itmedi ʿazm-i āverd-gāh

3452. Ġażanfer ser-efrāz u leşker-şiken
Ser-i Çīniyān server-i encümen

3453. Eline aluban kemān u ḫadeng
İder ʿazm meydāna itmege ceng

3454. Eyer kaşına bergidüben kemend
Cuvān-baḫtuñ üstine sürdi semen[d]

3455. Gelüp didi iy server-i tīġ-zen
Niçe bir biçersin bu ḫalḳa kefen

3456. Saña geldüm olmaġ içün gür-ken
Biçem rāst ḳaddüñe ben de kefen

3457. Tamām oldı işüñ senüñ iy cuvān
Bu demdür cihān göreceğüñ hemān

3458. Varup aña ḳarşu cihān-pehlevān
Ele aldı tīr ü keyānī kemān

3459. Ol iki ser-efrāzlar du dilīr
Biri birine urdılar şöyle tīr

3460. Dönüp elde ġalbīre āhen-siper
İkisi daḫı ḫār-püşte döner

3461. Ele aldılar ʿāḳıbet nīzeler
Ḳalınca sitīz itdiler rīzeler

3462. Sinān ile bulmadılar çün ẓafer
Ele aldı şemşīr iki tāc-ver

3463. Cuvān-baḫta bir tīġ urur ol dilīr
Dutar ḳarşu şemşīr aña şīr-gīr

3464. Atup tīġı şemşīrin iki böler
Kesüp cevşenini olur kār-ger

3465. Ol encümeñ ile cihān-pehlevān
Eline alur defʿi gürz-i girān

3466. Urar şöyle ḫışm ile gürz-i girān
Elinde siperden görinmez nişān

3467. Ḫalāṣ eyledi gerçi saʿy ile ser
Velī gürz çāḳ şānesine iner

3468. O ḍarb-ı şedīdi yiyüp pehlevān
Feminden çü çeşme revān oldı ḳan

3469. [ ][85] oldı süst
Yıḳılmadı kendüyi düşürdi çüst

3470. Ṣavaş iderek gitdi gürz-i girān
Kemend aldı ele iki pehlevān

3471. [ ][86] rezm-gehde semend
Biri birine ṣaldı pīçān kemend

3472. İderler kemend ile şol deñlü zūr
Ki bī-tāb olup düşdi iki sütūr

3473. [ ][87] iy pehlevān
İlimez daḫı çünki ḳaldıḳ yayan

3474. Güreş dutmadur çāre iy nām-dār
Görelüm saʿādet kime ola yār

3475. [ ][88] ol dilīr
Gelür ortaya ol iki nerre-şīr

3476. Temāşā ider ḫalḳ iki pīl-i mest
Ḳoyup baş başa urdılar deste dest

3477. [ ][89] zūr ider
Biri birisine bulamaz ẓafer

3478. Ġażanfer-i gūr eyleyüp dutdı çüst
Yire eyledi anı şāh oldı süst

3479. [ ][90] ol pehlevān
Ṭurı geldi yüz oldı defʿi hemān

3480. El urdı yine ol iki pehlevān
Ḫurūşān-ı cūşān çü şīr-i jiyān

[49ᵃ- 49ᵇ varakları eksik]

---

[85] Yazmada üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır.
[86] Yazmada üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır.
[87] Yazmada üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır.
[88] Yazmada üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır.
[89] Yazmada üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır.
[90] Yazmada üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır.

3481. Diledi yine ide meydāna ʿazm
Aña zaḫm uran ile eyleye rezm

3482. Anı menʿ ḳıldı cihān-pehlevān
Elinde sinān oldı cenge revān

3483. Şitābende altında pīl-i sütürg
Şitābān hem üstinde derrende gürg

3484. Mehābetle meydāna sürdi semend
Elinde velī nīze-i hijde-bend

3485. Pelengine pūş olmış ol şīr-i ceng
Gören ṣanur idi hemānā peleng

3486. Çerendesin idüp çemān ol dilīr
Durup urdı meydānda naʿra çü şīr

3487. Anuñ naʿrasın işiden pehlevān
Ṣanur raʿd ṣavtın ṣadāsın hemān

3488. İdüp evvelā Ḥaḳḳa ṣad-āferīn
Didi laʿnet aña ki yoḳ anda dīn

3489. Odur baḫş iden ḥayāt u memāt
Bu ikide ʿāciz ḳamu kāyināt

3490. Odur feṭḥ u nuṣret viren bendeye
Odur dest-gīr olan efgendeye

3491. İdüp ṣoñra kendü şehine duʿā
Didi var ola şāh-ı fermān-revā

3492. Nereye ki ʿazm ide ṣāḥib-ḳırān
Aña feṭḥ u nuṣret ola hem-ʿinān

3493. Ola devleti dāyim anuñ füzūn
Aña ḫaṣm olanlar ola ser-nigūn

3494. Çeken kimsene ol şehe ḳarşu tīġ
Teni pāre pāre ola hem-çü mīġ

3495. Cihān şehlerinde aña yoḳ hemāl
ʿAdūsın ide devleti pāy-māl

3496. Duʿāyı tamām eyleyüp pehlevān
Didi ḳanı ol Berhemen Türkmān

3497. İdelüm berü gelsün anuñla ceng
Göre gürbe kimdür kim imiş peleng

3498. Muhanṭāsı ġāfil iken nā-gehān
Urup yaralu itmiş ol pehlevān

3499. Bu ḳānunda var ḫaşmı bir nīk-nām
Olur ġāfil iken vurursa ḥarām

3500. Ḳanı cenge gelsün o düzdi ḳıtāl
Yine gözlenür eyleyelüm cidāl

3501. Görüp ḫaşmı meydānda itmek direng
Olur nām-verler arasında neng

3502. Ya gelsün ya varup buluram anı
İşidüpdür adum bilür ḫod beni

3503. İşidüp anuñ sözlerin pehlevān
İder rāst meydānda aña ʿinān

3504. Sinān-ı liyānı olup kār-ger
İder ol ser-efrāzı ḫasta-ciger

3505. İdüp ḥamleler iki ner-ejdehā
Olurlar sinān ile ceng-āzmā

3506. Ḥavāle ider Berhemen çün sinān
Sinānın urur remḥ ile pehlevān

3507. Anı ortasından şikeste ider
Sütūnı sinānı elinden gider

3508. Şitābān olup pes cihān-pehlevān
Ḥavāle ider ḫaṣma āhen-sinān

3509. Sinānını çalup anuñ ḫāme-vār
Muḥarrif keser ol yel-i nām-dār

3510. Anuñ daḫı gitdi elinden sinān
Alurlar ele iki gürz-i girān

3511. İdüp Ḳāf ile ḫayli müddet ḳıtāl
Bulamaz biri birisine mecāl

3512. Çeküp tīġ-ı ḫūn-pāş u ḫūn-rīz
İder ol iki cān alıcı sitīz

3513. Çalar ḫışm ile Rūmi-i nām-ver
Siper dutdı ol kʾolmaya kār-ger

3514. İki pāre idüp dili nān-vār
Çalar gerdenin espinüñ nām-dār

3515. Yıḳıldı çü espiyle ol pehlevān
Kemend ile bend itdi defʿi hemān

3516. Süriyüp anı Rūmi-i nām-ber
Getürdi şeh öñine vü öpdi yer

3517. Ḳolanın çeküp rāst idüp ʿinān
Yine girdi meydāna ol pehlevān

3518. Görüp anı meydāna çıḳdı hizebr
Bulışdı biri birine iki bebr

3519. İdüp ikisi daḫı biñ dürlü lāf
Doḳuşdı biri birine iki Ḳāf

3520. Olur pāre pāre çü āhen-sinān
Ele aldılar tīr ü Çāçī-kemān

3521. Çe ger tīr olmaz tene kār-ger
Olur elde pervīzen ammā siper

3522. Biri birisīne uruban ḫadeng
İder tīr-i cengin iki şīr-ceng

50ᵇ [151ᵇ]

3523. Görür tīr olmaduġın kār-ger
Çeker tīġ Ḳayṭās-ı ṣāḥib-hüner

3524. Şitābān olup raʿd-veş pehlevān
Demān oldı altında esb-i revān

3525. Görür ḫaşmını ġālib ol nerre-şīr
Urur sīne-i esb-i Ḳayṭāsa tīr

3526. Geçüp ṣadrın itdi deminden güẕer
Yıḳıldı hayūn-ı yel-i nām-ver

3527. Çü düşdi hayūn ṣıçradı ol peleng
Piyāde olup itdi anuñla ceng

3528. Gerek ṣaf-der olsun gerekse peleng
Piyāde ider rezmi itdükde ceng

3529. Piyāde olup itdügün kār-zār
Görür anuñ İskender-i nām-dār

3530. Ele aldı şeş pehlū-yı heft-cūş
Urup naʿra çün ebr ḳıldı ḫurūş

3531. Ayıtdı benem Ḫusrev-i Ḫusrevān
Ser-keşān-ı şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

3532. Ele çün alam gürz-i ser-kūb ben
Degül kāġıẕ-ı Hindī āhen-micen

3533. İder vehm ele ben alıcaḳ sinān
Cehennemi aġzına alan yılan[91]

[91]Yılanın Cehennem'i ağzına almasıyla ilgili Mevlânâ Firakî şunları anlatmaktadır: Hz. Muhammed'e Yahudiler tarafından sorulduğu söylenen kırk sorudan on altıncısı, Sırat köprüsünün neden ve ne maksatla yaratıldığı hakkındadır. Allah Cehennem'i yarattıktan sonra melekler, Cehennem'in kokusundan ve azaplarından şikayetlerini Allah'a arz ederler. Allah da Gâşiye adından bir yılan yaratır. Bu yılana yedi Cehennem'i yut, emri verilince yılan yutar ama bunalması sebebiyle ağzını açmak zorunda kalır. Allah, itaatsizliği sebebiyle yılanı cezalandırması için Mâlik'i görevlendirir. Gâşiye, Allah'a azap etmemesi yönünde dua etmek için başını kaldırdığında Arş'ın altında Allah'ın adının yanında Muhammed yazdığını görür. Muhammed hakkı için affedilmesini niyaz edince Allah, Gâşiye'yi affeder: Hâce Emine Âdil Kıbrısî (hzl.) (1993). *Mevlânâ Firâkî Kırk Sual*. 58-59.

3534. Ele ben alam çünki ḫışm ile tīġ
İder ḫavfdan zehresin çāk mīġ

3535. Ḫadeng ile alsam elüme sinān
Öñümden ḳaçar Rüstem-i dāstān

3536. Çekem çünki ben deşne-i tāb-dār
Geyer idi ḳat cevşen İsfendiyār

3537. Ṣalam çünki Gerşāsb-ı gurde kemend
Yanumca demān ola hem-çün semend

3538. Eger müştümi görse diyü sepīd
Ola bīmden beñzi çün şenbelīd

3539. Bunı diyüben irdi ṣāḥib-ḳırān
Ḥavāle ider ḫaṣma gürz-i girān

3540. Dutar ḫaṣm gürzine gerçi siper
Velī gürzi şāhuñ anı ṭaşt ider

3541. Anup çün ṭoḳundı başına siper
Ser-i ser-firāzı iki şaḳ ider

3542. Düşüp boynuna anuñ ol pehlevān
Diledi elinden ki ḳu[r]tara cān

3543. İrişüp kemer bendine urdı dest
Eyerden ḳopardı anı pīl-i mest

3544. Getürüp ol Elbürzi ol pīl-i mest
Getürdi ʿalem yanına nā-tuvān

3545. Bu kārını şāhuñ görüp şāh-ı Çīn
ʿAdū ise nʾola ider āferīn

3546. Buyurdı şeh-i Çīn yürütdi ʿalem
Tozup pür yüzi ṭoldı ʿālem ẓalem

3547. Ḳılıç olmasa meşʿal-i tāc-dār
Görinmezdi ol rezmde reh-güẕār

3548. Görüp anı aldı ele şeh kemend
ʿAlem çekdi vü ṣaldı ḫaṣma semend

3549. Süleymāndur ol taḫt-ı zīn raḫş-bād
Niçe bād idi gāv-ser-i dīv-zād

3550. Olup naʿlden gerd engīḫte
Olur ol iki baḥr āmīḫte

3551. Dilīrān u gerdān ʿinān-der-ʿinān
Oluban olurlar sinān-ber-sinān

3552. Ḳıyāmet idüp fitne bābını bāz
Olur rūz-ı maḥşerden ol gün dırāz

3553. Urup cānlara āteş-i tīġ-ı key
Zirihden revān itdi ḳan hem-çü ḫay

3554. Ṭolar ġulġul-i kūs çarḫ-ı kebūd
Şerār oldı peykān gird oldı dūd

3555. Revār u hezāhiz ṭoluban cihān
Pür oldı zih ü dih ile āsumān

3556. Havāda ḳanāt açuban zāġ-ı tīr
İder deştde kerkes ü gürgi seyr

3557. İder raḫne tenler ḫadeng-i dü-şāḫ
İder mār ile mūra gencin ferāḫ

3558. Olur baḥr-i ḫūn sedd-i rāh-ı gürīz
Ḳopar tīġ-ı ṭūfānı vü rüsteḫīz

3559. Cihān-gīrler gösterüben hüner
İderlerdi şemşīre sīne siper

3560. Sikender olur mest çün ejdehā
ʿAdūya ʿinānını eyler rehā

3561. Kime kīne ḳılsa idi ḫışm-nāk
Daḫı urmadın olur idi helāk

3562. Muḳābil olup kimse itmez meṣāf
Çeriyi ider niçe kerre şikāf

3563. Kime kim çeke ḫançer-i ḫūn-feşān
Daḫı irmeden zaḫm virürdi cān

3564. İrüp ḳalb-i Faġfūra ṣāḥib-külāh
Olur rū-be-rū naṭʿada iki şāh

[51ᵃ- 51ᵇ varakları eksik]

52ᵃ [152ᵃ]

3565. Çü düşmen zebūn ola iḥsān ide
Esīri iken yine sulṭān ide

3566. Ola çünki şāh-ı zebūn ʿöẕr-ḫˇāh
İde dāmen-i luṭfı setr-i günāh

3567. Görüp luṭfın ol şāh ola bendesi
Nice bendesi belki efgendesi

3568. Cihān şehlerine ola şehriyār
İde devletine duʿā her diyār

3569. Tüvānā ʿadū çün ola nā-tuvān
Anı tīġ-ı lūṭf ile ḳatl it hemān

3570. Kerem ḳıl çü ḳadr-i ʿadū ola pest
Olur ḫaṣm-ı efgende çün zīr-i dest

3571. Güneh-kāra olmaḳ gerek luṭf-ı şāh
Ne bilsün kerem ḳadrini bī-günāh

3572. Beşer itmiş idi günāh-ı ʿaẓīm
Dinilmezdi Ḥaḳḳa Ġafūr u Raḥīm

3573. Olur mücrime luṭf dāyim ḥiṣār
Raḥīm ol ki raḥm ide Āmurz-gār

3574. Günāhın bilüben ola ʿöẕr-ḫˇāh
Hemīn itmemiş gibi olur günāh

3575. Ḥadīṣ-i nebīdür bu yoḳ iştibāḥ
Olur itmemiş gibi tāyib günāh

3576. Olana ululuḳ Ḫudādan ʿaṭā
Görinmez gözine ḳul itse ḫaṭā

3577. Ölümden çü beste bulamaz ḫalāṣ
Tevaḳḳuf gerek şāha gāh[ī] ḳışāṣ

3578. Olur her ḳaçan olsa zinde helāk
Velī zinde olmaz çü cism ola ḫāk

3579. Ne ḥācet vire āteş-i ḫışm tāb
Boġar düşmeni luṭf ile yine āb

3580. O ṣāḥib-ḳırāna hezār āferīn
Ki üftādeye raḥm ide rūz-ı kīn

3581. Toḳunmaz çü üftāde olana tīr
Nedür sicn ü zencīre olan esīr

3582. Zebūn-küş gerekmez şeh-i encümen
Esirge pur-i Zāl olur pīl-ten

3583. Viren geçmiş efsānelerden ḫaber
Didi var imiş bir şeh-i muʿteber

3584. ʿAcem mülkine cümle sulṭān imiş
İşi ḫalḳa luṭf ile iḥsān imiş

3585. İdüp bir ḳavī-dest ḫaşmı esīr
İder ḳatline emr anuñ ol emīr

3586. Didi aña destūr-ı destūr-dān
Ki iy Ḫusrev-i Ḫusrevān-ı cihān

3587. Ḳılup [ol] selāṭīne ṣalmaġa bīm
Ḳışāṣ-ı ʿadū sünnet oldı ʿaẓīm

3588. Nʾola öldürürseñ eyā şehriyār
Sezā-vārdur ḳatle var iḳtidār

3589. İderse bunı ḳatl şāh-ı cihān
Müsāvī olur şehler ile hemān

3590. Velī faż̇l olur eylese ʿafv-i şāh
Bedīhī olur faż̇l-ı ṣāḥib-külāh

3591. Selāṭīn cemminde iy ser-firāz
Gerek luṭf ile bulasın imtiyāz

3592. Sözini ḳabūl itdi şāh-ı cihān
Giriftārı āzād itdi hemān

ḤİKĀYET

3593. Duā eyleyüp pādişāha vezīr
Didi iy şehin-şāh-ı ṣāḥib-serīr

3594. İşitdüm ki Sencer şeh-i ser-bülend
Cihān-gīr [ü] ser-dār ü fīrūz-mend

3595. Bir iḳlīmi feṭḥ itmege ol dilīr
Çeker leşkerin kim ide dār-ı gīr

3596. Muḳābil oluban ʿadūsıyla şāh
Berāber gelür iki cengī sipāh

3597. Meger ol ʿadūsı şeh-i şīr-gīr
Biner faḥle kim eyleye dār-ı gīr

3598. Çü ṭāvūs olup ceng içinde çemān
Alayın düzerken o şāh-ı cihān

3599. ʿAdū cānibinden meger nā-gehān
İrer gūşına nāle-i mādiyān

3600. İşidüp anı bād-rev-i tīz-kām
Çeker başın olur güsiste licām

3601. Ṣabā-veş olup sürʿatiyle demān
Girer ḫaşm ḫayli içine hemān

3602. Ne şemşīr çıḳdı ne atıldı tīr
Girüp dāma ol şāh oldı esīr

3603. Bu nuṣret şeh-i Senceri şād ider
Bu şādılığı ḫaṣmı āzād ider

3604. Ol iki şehin-şāh-ı ṣāḥib-külāh
Ḳoyup rezmi zeyn itdiler bezm-gāh

3605. Çü nuṣret vire Ḥaḳ iş āsān olur
Taʿabsuz ʿadūlar hırāsān olur

52[b] [152[b]]

3606. Sen ur himmet atına merdāne zīn
Ḫudādan-durur feṭḥ u nuṣret hemīn

3607. ʿAdūdan ḳayırma çü Ḥaḳ ola yār
Elüñde olur ḫançerüñ Ẕü'l-fiḳār

3608. Dimiş ḳıṣṣa-perdāz u efsāne-sāz
Muẓaffer olur çünki ol ser-firāz

3609. Ṭurup ṣubḥ-dem vāriş-i Key-ḳubād
Çıḳup taḫtına itdi dīvān[ı] şād

3610. Müşerref olur taḫt u tāc-ı keyān
Gelür her cihān-gīr ü her pehlevān

3611. Oturdı selāṭīn şehe rū-be-rū
Mübārizleri durdılar sū-be-sū

3612. Ṣadā-yı naḳīb ile ṭoldı cihān
Çü germābe virdi ṣadā āsumān

3613. Çü ārāste oldı dīvān-ı şāh
Buyurdı şehin-şāh-ı ṣāḥib-külāh

3614. Gele meclise tā ki Ḫāḳān-ı Çīn
Ola şāh cenbinde mesned-nişīn

3615. Gelüp meclise Ḫusrev-i mülk-i Çīn
Duʿālar idüp şāha öpdi zemīn

3616. Ṭurup ḳarşular Ḫānı şāh-ı cihān
Alur yanına anı ol mihribān

3617. Görüp luṭfını ḫān olur şermsār
Esīr idi ḳul oldı bī-iḫtiyār

3618. Ṣan evc-i saʿādetde burc idi gāh
Dü peyker idi iki ṣāḥib-külāh

3619. Didi Ḫāna sulṭān-ı rūy-i zemīn
Ki iy mihter-i ser-firāzān-ı Çīn

3620. Yime ġam saña irdügine şikest
Cihāndur olur dest bālā-yı dest

3621. Esīr olmaduñ baña mihmānsın
Başuñda külāhuñ yine Ḫānsın

3622. Yine ḥilmüñ altuñdadur mülk-i Çīn
Velī iy şeh olmaḳ gerek ehl-i dīn

3623. Murādum hidāyetdür iy şeh hemīn
Gerekmez baña ḥabbeye mülk-i Çīn

3624. Müselmān ol iki ʿālemde şāh
Müʾebbed vire tāki ʿizzet İlāh

3625. Yaradılmış olmaz yaradıcı hīç
Ḳo küfri ki ol rāh-ı der pīç [ü] pīç

3626. Ḫalīl āyinin eyle cāndan ḳabūl
Ki saña şefāʿat ide ol rasūl

3627. Benüm olduġum şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Kerāmāt-ı dīnden-dürür bil ʿayān

3628. Yüz urup didi şāha fermān-revā
Eyü söze ne danışaḳ Ḫusrevā

3629. Çü ben güm-rehem nʾola göster sebīl
Ḳamu muḳtedāyuz ṭapuñdur delīl

3630. Şehādet ider ʿarż aña şehriyār
Girer dīn-i İslāma ol tāc-dār

3631. Ne deñlü ki var ise Çīnī sipāh
Müselmān olurlar olur çünki şāh

3632. Yine cümle olduġını virdi şāh
Yine yanına cemʿ ḳıldı sipāh

3633. Gelüp eyledi ḳurtılan dest-būs
Yine bār-gāhında çalındı kūs

BEZM-İ İSKENDER-İ ṢĀḤİB-ḲIRĀN BE-Ḫāḳān-I ÇĪN VE VAṢF-I ĀN NĀZENĪN-İ ZÜHRE-CEBĪN

3634. Getür sāḳiyā bāde-i āteşīn
Ki serd oldı ġāyet bu ḳalb-i ḥazīn

3635. Ki tā ḫāliṣ eyleye ḳalbimi mey
Niçe ura tamġā-yı endūh Key

3636. Ele muṭrib al yine ʿışḳ ile ʿūd
Od ura ney-istānuma tā sürūd

3637. Çü ḳalmaya benlikden aṣlā eşer
Alam ʿālem-i ʿışḳdan bir ḫaber

3638. Gelüp şāha bir ṣubḥ Ḫāḳān-ı Çīn
Didi iy şehin-şāh-ı rūy-i zemīn

3639. N'ola luṭf idüp Ḫusrev-i ser-firāz
Bir iki gün olursa bende-nüvāz

3640. Müşerref olup maḳdemi ile Çīn
Ola kūçeler ḳaṣr-ı ḫuld-ı berīn

3641. Helāk itdi Çīn ḫalḳını intiẓār
Gerekdür ki iḥyā ide şehriyār

3642. Sözini ḳabūl eyleyüp bindi şāh
Süvār oldı şāh ile cümle sipāh

3643. Getürdi şehi şehre şāh-ı Ḫoten
Şeref buldı şāh ile zībā-mihen

53[a] [153[a]]

3644. Çıḳup taḫt-ı Faġfūra ṣāḥib-ḳırān
Merātiblerince oturdı mihān

3645. İdüp meclis ārāste şehriyār
Getürdi mey ü mīve-i ḫōş-güvār

3646. İdüp meclisi zeyn nuḳl ü şeker
Sipihr itmiş idi hemīn cām-ı zer

3647. Ne deñlü bu ʿālemde naʿmā ki var
Ḳamu ḥāżır itmiş idi tāc-dār

3648. Dökilmiş idi bezme ḥelvā-yı naġz
Leẕīẕ eylemiş anı bādām-ı maġz

3649. Çeker iptidā ḫūnı Ḫāḳān-ı Çīn
Görinmez olur çīnilerden zemīn

3650. Yinildi niʿam oldılar çünki sīr
Getürdi mey ortaya ṣāḥib-serīr

3651. Ṣurāḥī çü ḫunyā-gerān dutdı ṣaf
Yanında durur cām-ı zerrīn çü def

3652. İdüp kān-ı zer bezmi zerrīn-cām
İder devr sāḳī-i tīhū-hırām

3653. Sarāy içi ṭoldı terennüm-serāy
Bulınmaz olur raḳṣa raḳḳāṣe cāy

3654. Çü bülbül ṣadālar idüp bülbüle
Ṭolar sāzdan ṭāḳ içi velvele

3655. İder dilberüñ her biri bir sürūd
Enīn eyleyüp itdi āheng-i rūd

3656. Mey-i ḫōş-güvār oldı Āb-ı Ḥayāt
Ṣunar zindegānīye şāha berāt

3657. Olur ġamze-i sāḳī nāvek-figen
İder ehl-i meclis ḥayātın micen

3658. Ḫırāmān olur sāḳī-i encümen
O kebg-i derī idi meclis çemen

3659. Gül-i mīve vü nuḳl ü cām ü şarāb
Sürūd ile rūd [u] rebāb u kebāb

3660. Virür meclis-i Ḫusrev-i Çīne zīb
Dimāġı muʿaṭṭar ider ʿūd-ı ṭīb

3661. İdüp cūş deryā-yı mey itdi mevc
Ṣadā-yı ney ile şeref buldı evc

3662. Çalar çengde Zühre bir resme seyr
Melāyik üşer meclise hem-çü ṭayr

3663. O ḥūrī-nejādān-ı merdüm-sirişt
İderler şehüñ bezmini çün behişt

3664. Çalar naġme-ger arġanūn u rebāb
Virür mest olanlara dārūy-ı ḫˇāb

3665. Urur raḳṣ raḳḳāṣ-ı ʿanber-feşān
Olur müşg-i çīnī ṣaçından demān

3666. Çalup çār-pāre ciger-pāreler
Gözi her birinüñ yürek yāreler

3667. Urur her biri çarḫ hem-çü sipihr
Elindeki defler meh-i bedr ü mihr

3668. Ṭoġup burc-ı vāḥidde mihr ile māh
İçer biri birine pür iki şāh

3669. O bezm-i müşerref olınca tamām
İderler biri birine iltiyām

3670. Durup şāha yüz urdı Ḫāḳān-ı Çīn
Ḳoyup meclisi açdı genc-i defīn

3671. Ḫazāyinlerin ḳuflın idüp güşād
Çıḳardı olan mālı ʿālī-nejād

3672. Cevāhirlerini ne deñlü ki var
Çıḳardı ki eyleye şāha niṯār

3673. Ṭaşındı zer ü sīm ü kālā-yı Çīn
Ḫazāyinde ḳalmadı dürr-i şemīn

3674. Ṭabaḳhā-yı Çīnī vü Çīnī-perend
Müferriḥ be-ġāyet besā sūd-mend

3675. Zer ü sīm ü cevşen muraṣṣaʿ kemer
Niçe tīġ-ı Çīnī ḳını cümle zer

3676. Muraṣṣaʿ libāce muraṣṣaʿ külāh
Olur her birisi sezā-vār-ı şāh

3677. Ḫıṭāyī perī Çīnī maḥbūblar
Dil ü cān gibi cümle merġūblar

3678. Boyı her birinüñ çü şimşād u serv
Çemānında her birisi çün teẕerv

3679. Ḳamu nāz-perverd ü nāzük-ḫırām
Ḳamu mihr-i raḫşān u māh-ı tamām

3680. Ḳamu gözleri cādū mekkāreler
Ḳamu ġamzesi ḫūnī ḫūn-ḫˇāreler

3681. Ḳamu nāristān u nārenc-būy
Ḳamu sīb ġabġablu gülnār-rūy

3682. Ḳamusı perī-ḫˇūn [u] firişte-şikār
BEHİŞTĪ ḳamu ḫūr u ġılmān-vār

3683. Ḳamu müşg ü ʿanber idinmiş niḳāb
Göricek ki reşk itmeye āfitāb

3684. Biri birisinden çe ger dil-peẕīr
Birisi velīkin ḳatı bī-naẓīr

3685. Nigār-ı semen-sīne adı Nigār
Ruḫı verd-i zībā cemāli bahār

53ᵇ [153ᵇ]

3686. Cebīni semen ʿārıżı verd-i ter
Dehānı çü ġonca lebi çün şeker

3687. Ṣadef gibi pür gūşı raḫşende dür
Leʾālī ile dürc-i yāḳūt pür

3688. Aṣup bir ḳıl ile iki ʿālemi
Kefel oynadup öldürür ādemi

3689. Ḳamer gibi şebde şeb-efrūz idi
Güneş gibi gündüz cihān-sūz idi

3690. Perī yüzli vü reşk-i ġılmān idi
Firişte gibi başdan ayaġa nūr

3691. Firīb ile bāzīde hem-çün perī
Perīye velī ögredür dilberi

3692. Ġazāl idi gerçi ġazel-ḫᵛān idi
Perī-çehre ammā ki insān idi

3693. Gözi āhū kirpügi ṣaf-der-figen
Derilmiş ʿiẕārında beñ çün Peren

3694. Fürūzān-ı şemʿ idi ṣan gerdeni
Beyāż idi kāfūr gibi [ṣan] teni

3695. Aṣup zülf her tārına niçe cān
Düşer şemʿ-i kāfūra bār-ı girān

3696. Cihān āfeti şemʿ-i ḫūbān-ı Çīn
Ḫaṭā eyledüm āfitāb-ı zemīñ

3697. Nigār-ı siyeh-ḫāl ü pākīze-rūy
Gül-endām u nesrīn-beden müşg-būy

3698. Bilūrīn-şikem ḳāḳumīn püşt idi
Elinde düm-i ḳāḳum engüşt idi

3699. Ḳaşı yāy u müjgānın itmişdi tīr
Göñül murġını itmek içün esīr

3700. Büt-i Çīn gibi cismi ārāste
Ruḫ-ı neyyiri māhı nā-kāste

3701. Meh idi velī gezdirür anı serv
Ḫırāmān görüp şerm iderdi teẕerv

3702. Boyı nīzesi müstaḳīm ü bülend
Pelek ġamzesi zülfi müşgīn kemend

3703. Sehī-serv muḥtāc bālāsına
Semen bendedür verd-i zībāsına

3704. Kemer bestesi zülfinüñ müşg-i nāb
Cebīni ḳamer ʿārıżı āfitāb

3705. Degül zerreçe gün yüzinde dehān
Müsemmāsı yoḳ ismi vardur hemān

3706. Gelüp çehre ḫandān u dil pür-neşāṭ
Zemīn būs ḳıldı çü naḳş-ı bisāṭ

3707. Göricek o dilberleri şehriyār
Yir itdi dilinde hemānā nigār

3708. Kemānlar ḳamu Māçī Çīnī siper
Girān-māye şemşīr ü Hindī teber

3709. Ṭabaḳlar ṭolu içi kāfūr u müşg
Daḫı ʿanber ü ġāliye ʿūd-ı ḫuşk

3710. Bilür āfitāba bilūrīn ṭaşt
Naẓīrini görmez iden arżı geşt

3711. Niçe taḫt-ı ʿāc [u] niçe tāc-ı zer
Çeker pīş-keş ol şeh-i muʿteber

3712. Çeker bir semend aña gerdūn-ḫırām
Ṣu gibi revān yel gibi tīz-kām

3713. Çü ʿömr-i cuvānī şitābān-semend
Çü ḳavs-i ḳuzaḥ boynı ḳaddi bülend

3714. Şitābān cenge fuş u dum siyāh
Ḳażā vü ḳader idi ṭay itse rāh

3715. Ne bāre çü taḫt-ı Süleymān devān
Degül aña bir ḫaṭve devr-i cihān

3716. Hemīn berḳ idi eyleyicek şitāb
Cehende çü āteş revende çü āb

3717. Degül esb bād idi ol dīv-zād
Dimişler idi künyetin Dīv-bād

3718. Çü fikr ü naẓar tīz anı ḫırām
Muraṣṣaʿ licām u müẕehheb sitām

3719. Perende devende ḳamu bī-naẓīr
Bile pīş-keş itdi ṣāḥib-serīr

3720. Ḳamu pīş-keş eyledügini Ḫān
Ḳabūl eyledi şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

3721. Mekānına geldi binüp pādişāh
Yanında bile ol güneş yüzlü māh

3722. İdüp ʿişret anuñ ile şehriyār
Dutar bir niçe müddet anda ḳarār

3723. Taḥammül ide kim irişse ḫazān
Vara deştden Rūma ṣāḥib-ḳırān

3724. Ne maġrib ne maşrıḳ ne ḫod Zengbār
Ḳodı cümle feṭḥ itdi ol tāc-dār

3725. Diler kim vara Rūma şeh şād-kām
Ḥużūr eyleyüben ide nūş cām

3726. Şeh-i Çīn ile ʿīş idüben müdām
Ḳomazdı elinden şehin-şāh cām

3727. İder ʿişret iki şeh-i bī-naẓīr
Bir oldı iki tāc u iki serīr

54ᵃ [154ᵃ]

3728. Getür bülbüle sāḳī el ur müle
Ki ben ḫāmuşı döndüre bülbüle

3729. Niçe ṣāmit ide ġam-ı rūzigār
Ḳılayum yine zemzeme çün hezār

3730. [Yine] muṭribā sāza vir gūşmāl
Ki nuṭḳa getürmek gulūḫı kemāl

3731. Saña reşk idüp ben de āheng idem
Terānem ḳıla bezmden çün gidem

ṢIFĀT-I TEMMŪZ U NEHḌET-İ SİKENDER BE-CĀNİB-İ RŪM U CENG -İ Ū BE-RŪSİYĀN

3732. Geçüp çün temmūz irdi faṣl-ı ḫazān
Riyāḥ oldı her bir yañadan vezān

3733. Ḫazān reng-rez oldı naḳḳāş bād
Ḳamuyı yine zaʿferān itdi şād

3734. Virüp ʿāleme zeyn bahār
Ter oldı yine ḫuşk iken sebze-zār

3735. Döşendi zemīne zümürrüd bisāṭ
Yine geldi eyyām-ı ʿīş ü neşāṭ

3736. Revān oluban sebze-zār içre rūd
Terāne diyup seyl ḳıldı sürūd

3737. Çemen berg-i zerd ile zībā olur
Hemīn aṭlas u şīr ü dībā olur

3738. Oluban zer-endūd ḫāk ü ḥacer
Geyer perniyān-cāmesini şecer

3739. İdüp dest şimşād-ı zer-ger nişār
İder naḳş naṭʿ-ı zemīni çenār

3740. Kenārını şemşīr-i rūduñ zamān
Muṭallā idüp eyledi zer-nişān

3741. Zer-evrāḳı eyler muraṣṣaʿ seḥāb
Ṣu rūşenliginden olur āfitāb

3742. Olup tenge dīnār-ı āmīḫte
Yatur sīm ü zer külçeler rīḫte

3743. Döküp bād-āverde genci ṣabā
İder müflis ü bī-nevāya ṣalā

3744. Olur murġ-zāruñ şeh-i murġı zār
Havā rūşen olur zemīn lāle-zār

3745. Boyar aṭlas-ı sebzini zerde yer
Muʿaṣfer geyer nev-ʿarūs-ı şecer

3746. Ese çünki bāġ içre bād-ı ṣabā
Gelür sāz-veş berglerden ṣadā

3747. Muṭallā varaḳdan görinmezdi Çīn
Ṣaḥīfe-i taḳvīme dönmiş zemīn

3748. Çü ḥiddet ile bād-ı ṣarṣar eser
İder terk bergin żarūrī şecer

3749. Ḫalāfuñ idüp ḫançerin zer-nişān
Felek ḳurdı ḳavs-ı ḳuzaḥdan kemān

3750. Fevākihlerüñ baʿżı buldı vücūd
Ki baʿżı olur dīr vü baʿżısı zūd

3751. Virür zeyn eşcār-ı bāġa şimār
Müdevver bihī ġabġabı yār-vār

3752. Çü ruḫsār-ı dil-dāde-i nātuvān
Yüzinde meẕellet ġubārı ġayān

3753. Siper ġam şehi düşirüp bār-gāh
Şaḳāyıḳ yile virmiş idi külāh

3754. Semen yāsemen oldı gerçi ḥaḳīr
Velī geldi her birisine naẓīr

3755. Olur müttehem gerçi bād-ı ḫazān
Bulur mürdeler andan ammā ki cān

3756. Güşāde iken defter-i yāsemīn
Ṭaġıtdı ḫazān yili irdi hemīn

3757. Benefşe ider ḳāmetin kūj u ḫam
Ki çīn ide dīnār-ı surḫ u direm

3758. Çemende olup her şecer erġuvān
Olur berg zerdiyle yir zaġferān

3759. Getürdi çü gül būstāndan serīr
Görüp oldı bülbül daḫı gūşe-gīr

3760. Müzeyyen olup cümle rūy-i zemīn
Döşendi dıraḫt altına naṭʿ-ı Çīn

3761. Semenden tehī oldı çün būstān
Çemen murġı eyler çü berbeṭ fiġān

3762. İder fāḫte nāle mūsīçe āh
Olur aña ḫandān zāġ-ı siyāh

3763. Görür zeyn olur ṣūreti rūzigār
Dimen itdi ṭāvūs-ı āyīne-dār

3764. Yir itmişdi dāmen zer ile dıraḫt
İrüp ṣaçdı ʿamden anı bād-ı saḫt

3765. Geçüp vaḳt-i imrūz irişmiş enār
Müzeyyen enār ile her bir kenār

3766. Ṣanasın ki derc idi pür laʿl-i nāb
Virür idi her dāne çün toḫm-i nāb

3767. Geyer ʿāşıḳāne libāsını bih
Birisi bedeldür osa sīb-i zih

3768. Ṣararmışdı beñzi çü ehl-i ḥużūr
Virür rengi nāẓırlarına sürūr

3769. Meşāma idi ṣanki nārenc-i zer
Dimāġa virür ʿıṭr çün müşg-i ter

3770. Gören berg-i sebz içre ṣanur hemān
Nücūm-ı dıraḫşende vü āsumān

3771. Ḫazān oldı geldi çü vaḳt-i sefer
Düşer Rūm fikrine ol tāc-ver

3772. Diler kim varup Rūma ide ṣalā
İdüp ʿīş ide ʿadl ü dāda ṣalā

3773. Yine añdı Rūmı şeh-i encümen
Żarūrī-dürür çünki ḥubb-ı vaṭan

3774. Çü pīl eyleye yād-ı Hindūstān
Olur çeşmine teng cümle cihān

3775. Didi Ḫāna iy şāh-ı Māçīn ü Çīn
Bize himmetüñi refīḳ it hemīn

3776. Niçe yıllar oldı ki itdüm sefer
Tevābiʿlerümden bilinmez ḫaber

3777. Bu ġurbetde ḫūn oldı ġamdan ciger
Bize ḫūn-ı dil müşg-i Çīnī yiter

3778. Gerekdür bize līk bir pīşvā
Ola deştden Rūma dek reh-nümā

3779. Ki yollarda küffārı daʿvet idem
Müselmān idem ṣoñra Rūma gidem

3780. Reh-i Hindden eyler isem güẕer
Ṭolaşıḳ düşer iy şeh-i muʿteber

3781. Didi müye idüp şehin-şāh-ı Çīn
Bizi luṭfa muʿtād idüben hemīn

3782. Koyup gitmek imiş murāduñ şehā
Dirīġ olmasaḳ kāşki āşinā

3783. Bu hicrāna döymez şehā ṭaġ u ṭaş
Çıḳar baġrımuzda bu derd ile baş

3784. Olup āḫır ol yārelerden helāk
Kefen ceybin idem ḳıyāmetde çāk

3785. Mücāz itse ammā beni şehriyār
Rikābınca gitsem cilū dār-vār

3786. Kişi ölmedin şāh-ı ṣāḥib-külāh
Saña bende olmaḳ yeg iy pādişāh

3787. İdersem yüzüm döndürüp ben de ʿār
Yüzüm ḳıbleden dönsün iy şehriyār

3788. Hemīn şeh ḳabūl eylesün bendeyem
Degül Ḫusrev-i Çīn bir efgendeyem

3789. Öpüp boynunı didi ṣāḥib-ḳırān
Yiter baña şāhuñ duʿāsı hemān

3790. Otur sen eyā şāh-ı Çīn u Ḫıṭā
Bize eyle alduḳça geh geh duʿā

3791. Gideyem şehā himmetüñ ile ben
Esen ḳal saʿādet ala bunda sen

3792. Yarāġ eyledi Rūma pes pādişāh
Sefer berkin itdi müheyyā sipāh

3793. Çalındı çü ṭabl u çekildi ʿalem
Gider Rūma sulṭān-ı mülk-i ʿAcem

3794. Felek ṭāḳı ṭoldı Süheyl-i semend
İder bāġ u deşti müzeyyen-perend

3795. O bāġuñ içinde ṭırāz-ı sinān
Mülevven idi hem-çü berg-i ḫazān

3796. Ṭolar deşte şīrān-ı rūyīn-ceng
Olur mesken-i āhū-yı Çīn teng

3797. Araya alur şāhı cengī sipāh
ʿAlem sāyesinde gider pādişāh

3798. Yanınca şehüñ pādişehler hemān
Daḫı feylesūfān-ı dānişverān

3799. Ḳafāsında ḫūbān-ı Çīn ü Ḫoten
Ḳamunuñ boyı serv ü ḫaddi semend

3800. Geyer her biri bir birinden şemīn
Meh-i evc-i ḥüsn āfitāb-ı zemīn

3801. Nice bendeler her biri pādişāh
Ṣaçı efser-i müşg-i zerrīn-külāh

3802. Yürür leşker ardınca biñ pīl-i mest
Ḳamu kuh-şükūh u degül biri mest

3803. Revān oldı sulṭān-ı deryā-şükūh
Gider der-peyince ḫur[ū]şende kūh

3804. Bu şevket ile gitdi ṣāḥib-ḳırān
Selāṭīn bilesince oldı revān

3805. İdüp ḫāne-bedrūd ṣāḥib-ḳırān
Anı döndürür yine müye-künān

3806. Velī ḳanda kim var idi pehlevān
Alur yanına şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

3807. Selāṭīn ala çünki pedrūd ider
Sirişk ile deşti ḳamu rūd ider

55[a] [109[a]]

3808. ʿİnān süst idüp Şāh-ı Gītī-neverd
Revān oldı altında gerdūn-ı gerd

3809. Olup deştde niçe müddet revān
Yaḳīn oldı Maʿmūre ṣāḥib-ḳırān

3810. Dimāġına ṭoldı nesīm-i vaṭan
İzāle olup būy-ı müşg-i Ḫoten

3811. Dimāġı ider müşg-i Çīni żaʿīf
Virür ḳuvvet ammā hevā-yı laṭīf

3812. Selāṭīn-i küffāruñ aldı ḫaber
Ki irişdi leşker çeküp tāc-ver

3813. Ḳara Boġdān Eflāk ü Leh Engerūs
Çesār ü Çeserf ü Efrenc ü Rūs

3814. İdüp ittifāḳ oldılar encümen
Ki yol bulmaya leşker-i ṣaf-şiken

3815. Ḳamu leşker-āşūb u leşker-şiken
Ḳamu pīl-zūr u ḳamu pīl-ten

3816. Olup serve[r]-i encümen Şanṭalūs
Olur mīr-i mīrān Ḳanṭāl-ı Rūs

3817. Olup cūy-ı Tūn gibi leşker revān
Ṭolar leşker ile ser-ā-ser cihān

3818. Ṭolup deşt-i Ḳıfçaḳ ḫūk-ı siyāh
Ġubār oldı tozdı sipihre giyāh

3819. Otuz kerre yüz biñe irdi sipāh
Ḫanāzīr gibi ḳamu rū-siyāh

3820. Ḳamusı zirih-ġarḳ nādīde-renc
Ṭolu idi gerdūnları içi genc

3821. Ḳamu kārbānlar gibi pür-metāʿ
Ticāret içün oldı ṣan ictimāʿ

3822. Bilüp bunlaruñ ictimāʿını şāh
Müheyyā ider yine cenge sipāh

3823. İdüp cemʿ serverleri ser-firāz
ʿAṭālar idüp oldı bende-nüvāz

3824. Didi iy cihān-gīr ü serdār[lar]
Gehi rezmde ebr-i ḫūn-bārlar

3825. Gelüp bir yire dīn düşmenleri
Ḳıtāl itmege cemʿ ḳılmış çeri

3826. Bize vācib oldı idevüz ġazā
Beni daʿvete ḫalḳ idüpdür Ḫudā

3827. Müselmān olanın ḳılalum emīr
ʿİnād eyleyeni idelüm esīr

3828. Kimi bac virsün kimisi ḫarāc
V'egerni sipihre irişür ʿacāc

3829. Ele çünki ben tīġ alam gāh-ı kīn
Olur berg mānendi lerzān zemīn

3830. Ben ol ser-firāzem yidi yılda heb
Yidi mülki feṯḥ eyledüm bī-taʿab

3831. Benüm ile ḫaṣm oldı Dārā-yı dūn
Yidi kez nice itdüm anı zebūn

3832. Alup āḫır anuñ başından külāh
ʿAcem mülkine itdi Yezdān şāh

3833. Geçüp eyledüm Hinde çün ihtimām
Varup eyledüm Keyd-i Hindūyı rām

3834. İṭāʿat idüp oldı çünkim ʿabīd
Anuñ ʿizz ü cāhını itdüm mezīd

3835. Ḳoyup anı çün eyledüm Fūra ʿazm
Muṭīʿ olmadı eyledi Fūr rezm

3836. Muʿīn oldı çün baña Yezdān-ı pāk
Anı tīġ-ı Rūm ile idem helāk

3837. Ḳoyup Hindi çün eyledüm Sinde ʿazm
İṭāʿat idüp ḳılmadı şāhı rezm

3838. Ḫıṭāya varup eyledüm çünki ceng
Cihān oldı Çīn şāhı çeşmine teng

3839. Muḫanneṯ olur çoḳ-durur gerçi Rūs
İderse meger ceng ide Engerūs

3840. Anuñ daḫı ammā ki cengi ḳolay
Bulınmaz biñinüñ birisinde yay

3841. Olur āhene başdan ayaġa ġarḳ
Ebālīseden eylemez kimse farḳ

3842. ʿİnān süst idüp eyleye çünki nāz
Ne mümkin döne bir yaña çün gürāz

3843. Virür ḫaṣmı anuñ sipāhına rāh
Dönemez ḳafasından eyler tebāh

3844. Aña tīġ u tīz olamaz kār-ger
Gerek nīze vü gürz ü Hindī teber

3845. Ḥiṣār idinür gerçi gerdūnı çoḳ
Ne ġam āteş ü neft ider anı yoḳ

3846. Urūm ile Rūs u Leh olsa hezār
İder bir kişi çūb ile tār ü mār

3847. Velī Hersek ü Bosnadan ḳopsa er
İder rezm ü fitnede ḫayli hüner

3848. Ḳalanın ḳaraltu biliñüz hemān
Şebeḫden ne deñlü irişse ziyān

3849. Ḫudāya ṣıġındum muʿīnüm Ḫudā
Bize Ḫıżr u İlyās ola pīşvā

55ᵇ [109ᵇ]

3850. Ayıtdı sipāhı ki iy tāc-ver
Ferīdūn-ı devrān u Cem-iḳtidār

3851. Her işüñde Yezdān olsun muʿīn
Muṭīʿün ola cümle rūy-i zemīn

3852. Fidā yoluña baş u cān ḫānumān
Senüñ iy şehin-şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

3853. Kılalum rıżā-yı Ḥaḳ içün ġazā
Ki ola birisine yüz biñ cezā

3854. Eḳānīmedir çünki bunlar Ḫudā
Cezā vācib oldı ḳılalum ġazā

3855. Şehīd olana çünki olmaz ʿiḳāb
Yeg ol cennete girevüz bī-ḥisāb

3856. Şehi dilḫōşı ḫalḳı dilḫōş ider
Virür ḳuvvet-i ḳalb ü āhen-ciger

3857. Şu deñlü ider ḫalḳa iḥsān şāh
Olur muġtenem yine cümle sipāh

3858. Yaḳīn ḳıldı çün düşmene şehriyār
Buyurdı ki oldı ṭılāya süvār

3859. Gider her yaña leşker-i bī-ʿaded
Güẕer-gāh-ı aʿdā-yı itmege sed

3860. Yatup o gice itdi ārām şāh
Seḥer irdi çünkim ʿayān oldı rāh

3861. Durup fikr ile Ḫusrev-i çāre-sāz
Sücūd eyleyüp Ḥaḳḳa itdi niyāz

3862. Didi iy Ḫudāvend-i dānā-yı rāz
İden ser-nigūn u ḳılan ser-firāz

3863. Viren feṯḥ u nuṣret iden tār ü mār
Viren ʿizz ü devlet iden ḫ̌ōr u zār

3864. Baña nuṣretüñi idüben ḳarīn
Bu defʿa daḫı bendeñe ol muʿīn

3865. Muʿīn ol ki bu çoḳ ṣūret-perest
Bula bīm-i şemşīr ile [hep] şikest

3866. Eyā cümle güm-rehlere reh-nümā
Murād ol olam cümleye pīşvā

3867. İde cümle[si] dīn-i Ḥaḳḳı ḳabūl
Añılmaya uḳnūm u nefs ü ʿuḳūl

3868. Baña yār ol iy yaradan āsumān
ʿAdemden bedīd eyleyen ins ü cān

3869. İrişdürme ḫayl-i ġuzāta şikest
Olalum ʿadūña senüñ çīre-dest

3870. Namāzın niyāzın çün itdi tamām
Ḫıżır mürsel irdi ʿaleyhi's-selām

3871. Didi müjde olsun eyā ser-firāz
Yine virdi nuṣret saña bī-niyāz

3872. Bu şādılıġıla durup şehriyār
Daḳındı silāḥın çü sām-süvār

3873. Süvār oldı çün gāv-serāsīme şāh
Görüp anı bindi ser-ā-ser sipāh

3874. Ḳamu ceng-cūy u ḳamu kīne-ver
Dutar kimi tīġ u kimisi teber

3875. Alup her mübāriz eline sinān
Geçer şedd-i bāzūya Çāçī-kemān

3876. Alāyı düzüp şāh-ı leşker-şiken
ʿAdūya hücūm itdi çün pīl-ten

3877. Bu cānibde küffār-ı bī-dīn ü dād
Muʿāvīn-i fısḳ u fücūr u fesād

3878. Durup ṣubḥ-dem geydiler hep zirih
Zirih üstine cevşen-i pür-girih

3879. Ḳamu āyine sīnesi şānesi
Demür maʿdeni zīninüñ ḫānesi

3880. Çü cünd-i şeyāṭīn ḳamu zişt-rū
ʿAfārīt gibi ḳamu zişt-ḫū

3881. Ne ṣūret ne sīret ne īmān ne dīn
Ebālīs-i ḫar-pīne beñzer hemīn

3882. Biner cümlesi ittifāḳī fuḥūl
Çü ḳavm-i Benī Aṣfer-i bī-uṣūl

3883. Olup cemʿ bir yire oldı alāy
Yüridi şehe çaldı rūyīne-nāy

3884. Urur naʿralar kūs-ı gerdūn-şikāf
Olur heybetinden ki lerzende Ḳāf

3885. Ṣadā itdi būḳ u nefīr ü derāy
İder zindeler mürde rūyīne-nāy

3886. Ṭolup ʿālemüñ içine ceng ü şūr
Yine itdiler gürz ile ḳavsa zūr

3887. İnüp ḍarb ile gürze heft cūş
Zemīn gāvına itdürürdi ḫurūş

3888. Lekedler yiyüp esblerden zemīn
Çü bīmār-ı Hindī ider [āh]enīn

3889. Neyistān olup nīzelerden zemīn
Havā nevklerinden olur āhenīn

3890. Zirihden idüben palārek güẕār
İderdi zemīnüñ yüzin lāle-zār

3891. Mey-i ḫūn içüp tīġ olur surḫ-rūy
Revān oldı her esbden cūy-i ḫūy

56[a] [145[a]]

3892. Sinān eyleyüp sīne-i çeşmesār
Olur çeşmesār ile yir lāle-zār

3893. Neheng oldı nīze ḫadeng oldı mār
Gözedür sinān sīne oḳ şeh ṭamar

3894. Gül-i surḫ açup ḫārı tīri sinān
O güllerden oldı cihān gül-sitān

3895. Durur kalbde Şanṭalūs-ı laʿīn
İdüp hedm-i dīn ḳaṣdı içün kemīn

3896. Çeküp Hindīlerden biri Hindī-tīġ
İder ʿazm-i meydān ḫurūşān çü mīġ

3897. Çü ḍīḳu'n-nefes bāzusunda kemend
Ki eyler anuñ ile aʿdāyı bend

3898. Geçer girdden düşmene çün ḫunāḳ
Ṣalar rebv-veş cism ü cāna firāḳ

3899. Geçer ṭavḳ-ı laʿnet-veş ol intişāb
Ecel irse olmaz müfīd ictināb

3900. Girer çünki meydāna ol pīl-ten
Çıḳar Rūsdan daḫı bir ehremen

3901. Urur aña bir tīġ-ı Hindī dilīr
Siper ḳarşu dutdı aña nerre-şīr

3902. Siper ḥāyil olmadı tīġı iner
Kesüp miġferin anı iki böler

3903. Birisi daḫı geldi ṣaldı semend
İder Hindī anı kemend ile bend

3904. Çıḳar Rūslardan yine bir Ḫıdīv
Ki görse ḫadengin ḳaçar nerre-dīv

3905. Muḳābil olur aña ol pehlevān
Elinde ḫadeng ile Çāçī-kemān

3906. Urup naʿra didi ki iy nā-bekār
Gel ögredeyem ben saña kār-zār

3907. Çıḳar kūha görse ḫadengüm peleng
Girer baḥre tīġum görürse neheng

3908. Yiyüp laḫmı nā-puḫte mānend-i şīr
Baña şūr ya ḫūn-ı cigerdür faṭīr

3909. Nedür bilmez[em] şerbet ile şarāb
Baña boza ile ḳımız oldı āb

3910. Cihānda ḫużūr oldı baña ḥarām
Libāsum göyünek durur çerm-i ḫām

3911. Ḫadengüme umacdur[ur] ṣadr u nāf
Göresin sözüm rāst mı ya güzāf

3912. Diyüp bunı zihde ḳodı çār-per
Ki sindāndan eyler doḳunsa güẕer

3913. Degül tīr ḥarbe idi cān sinān
Nişānlayuban ṣadrın itdi revān

3914. İrüp aña ḫışm ile ol tünd-mār
Ṭoḳunup ider sīnesinden güẕār

3915. Yine girdi meydāna bir nerre-şīr
Ki ol ejder ile ide dār-ı gīr

3916. Urup her biri āleti rezme çeng
Biri biri ile ider ḫayli ceng

3917. O serdārı bir tīr ile nerre-şīr
Ecel dāmına itdi āḫır esīr

3918. Girer ṣoñra meydāna bir pehlevān
Cefā-cūy-i ḫūn-rīz hem-çün cihān

3919. Görür gebr kim geldi bir Hindī fīl
Yüzi çün baḳam çeşmi mānend-i Nīl

3920. Urup sīnesin itdi tīr ile çāk
Kesüp başın anı da itdi helāk

3921. Girer Ḳays-ı Ḳayṭās-zāde hizebr
Meṣāfa geyüp egnine çerm-i bebr

3922. Ḥavāle idüp gürze-i gāv-siper
Urup itdi atıyla zīr ü zeber

3923. İder ʿazm Ḳanṭāl-ı Rūs oġlı nīv
Görür Ḳays kim geldi bir nerre-dīv

3924. Ser-ā-pā demür içre olmış nihān
Çü cān alıcı bilmez aṣlā emān

3925. Elinde anuñ daḫı gürz-i girān
İder ḥamle iki cihān-pehlevān

3926. Olup gürz ile bir zamān ḫaşm-kūb
Ḳalur ellerinde hemān deste çūb

3927. Ḳoyup gürzi ele alurlar sinān
Sinān daḫı defʿi olur hem-çünān

3928. Sinānı ḳoyup aldılar tīġ-ı tīz
Biraz tīġ ile eylediler sitīz

3929. Urur kebre bir tīġ ol pehlevān
Kesüp başını itdi ḳanın revān

3930. Birer ḍarb ile ol cihān-gīr şīr
İder idi yüz merdi merge esīr

3931. Tek-u-pūyadan raḫş bī-tāb olur
Dönüp ol ser-efrāz alāya gelür

3932. Ulu oġlı Aṭvās ider ʿazm-i ceng
Biner şīre ejder elinde neheng

3933. Hümāyūn-süvār idi ġurrende-şīr
Ser-endāz u ser-dār-ı çābük dilīr

56[b] [145[b]]

3934. Olup āhene başdan ayaġa ġarḳ
Görinmezdi hergiz ne pāy ü ne farḳ

3935. Nereden nüfūẕ eyledügin nefes
Göremezdi diḳḳat idüp hīç kes

3936. İder cilve mānend-i ṭā[vū]s-ı ner
Görinür ʿadūya velī çün hizebr

3937. Bir elinde tīr ü birinde kemān
Diler kim ola tīr ile ḫūn-feşān

3938. Olınca tehī ḥāṣılı tīr-keş
Cihān-pehlevān olmadı tīr-keş

3939. İdüp her ḫadeng ile birin helāk
İderdi ciger-gāh u ḫaftānı çāk

3940. Dükendi çü tīr-keşde ḳalmadı tīr
Ele aldı şemşīrini ol dilīr

3941. Birer ḥamle ile niçe nīze-dār
Helāk eyleyüp eyledi ḫāksār

3942. Görüp anı Ḳanṭāl-ı ṣāḥib-şükūh
Revān oldı meydāna mānend-i kūh

3943. İder ceng ol iki cihān-pehlevān
Velī esb-i Aṭvās olur nātuvān

3944. Muhanṭās sürdi görüp anı pīl
Neheng idi ammā ki destinde bīl

3945. Görür itmege kendü ile meṣāf
Sipihre binüp geldi bir kūh-ı Ḳāf

3946. Żarūrī çeküp şāh-ı Ḳanṭāl tīġ
Yürür aña ḳarşu çü ġurrende mīġ

3947. İdüp ḥamle bir birine iki dīv
Ṭolar ṣaḥn-ı meydān ṣadā vü ġırīv

3948. Ara yirde olur ziyāde neberd
Görinmez ider bunları tīre gerd

3949. Muhanṭāsı Ḳanṭāl-ı ejder-şikār
Çalup yidi yirde ider zaḫm-dār

3950. Urur ṣoñra bir gürz aña şīr-gīr
Meyānına dek eyler anı ḫamīr

3951. Yire düşmeden virdi Ḳanṭāl cān
Ṣanasın yoġ idi teninde revān

3952. Ḳanı pādişahlıḳ ḳanı mülk ü māl
Leked-kūb-i merg eyledi pāy-māl

3953. Dürüldi [ki] çün serverüñ defteri
Müfīd olmadı aña māl ü çeri

3954. Olur ejder-i merg pür-iştihā
Berāberdür aña şeh ile gedā

3955. Gerekmez şeh olan kişiye ġurūr
Nice oldı bilmez mi Faġfūr u Fūr

3956. Yile virmeseydi Süleymān külāh
Kimesne olur mıydı ʿālemde şāh

3957. Ḳatı ʿayb olur tīre-ḫāke ġurūr
Ġurūr ile bulmadı kimse sürūr

3958. Ḳatı düşdi Rūsīler içre şikest
Kimesne daḫı urmadı tīġa dest

3959. Olur bir zamān şöyle meydān tehī
Muhanṭās urur naʿralar geh gehī

3960. Hücūm eyledi ṣoñra Bartās-ı Rūs
Gelür bāza ceng eylemege ḫorūs

3961. Urur aña bir nīze ol pehlevān
Geçer arḳasından ṭırāz-ı sinān

3962. Getürdi anı nīze ile dilīr
Bere idi ol bu[sa] derrende şīr

3963. Atar Rūslardan yaña ser-firāz
Görüp ḫavf idüp ḫalḳ ider iḥtirāz

3964. Ḫuṣūṣā ki Rūsīde olmaz ciger
Hemīn mest olup o da ġavġā ider

3965. İder Cendel-i Aṣġarı ʿazm-i ceng
Olur çeşmine līk meydān teng

3966. İdüp anı da gürz ile ser-nigūn
İder ṣaḥn-ı meydān için rūd-ı ḫūn

3967. Benī Aṣferi gördi elli dilīr
Birer ḍarb ile öldürür nerre-şīr

3968. Yine merdden oldı meydān tehī
Hemīn ḳaldı ortada serv-i sehī

3969. Dayanup sināna dururken Ḫıdīv
Görür kim gelür cenge bir nerre-dīv

3970. Piyāde gelür cenge ol jende-pūş
İder Baḥr-i Aḫḍer gibi līk cūş

3971. Sitebr ü dırāz u mehīb ol pelīd
Degül ādemī-zāde Dīv-i Sefīd

3972. Ṣanasın terk eyleyüp kūh-ı Ḳāf
Gelür itmege ādem ile meṣāf

3973. Süleymān dīvine beñzer hemān
Görüp ḫavf ider andan elbette cān

3974. Çü ʿifrīt-i dūzaḫ ḳanı bed-liḳā
Beşer heyʾeti heybeti ejdehā

3975. Ne tīġ u ne tīr u ne gürz ü sinān
ʿAmūd-ı girān-vār elinde hemān

[57ᵃ-57 ᵇ varakları eksik]

58ᵃ [155ᵃ]

3976. Şehin-şāha bir seng atar ol laʿīn
Doḳunmaz şehe ḫafr eyler zemīn

3977. Sürer şeh daḫı ġūlla defʿi semend
Ṣalar ẕikr idüp Ḥaḳḳı aña kemend

3978. Geçüp boynuna ol laʿīnüñ kemend
İder ol velī dīv-i merdūdı bend

3979. Getürdi keşān-ber-keşān anı şāh
Taʿaccübler itdi görüben sipāh

3980. Duʿālar idüp itdiler āferīn
Didiler ki iy pādişāh-ı zemīn

3981. Ne ādem ne pīl ü ne ner-ejdehā
Bulur ḫançerüñden cihānda rehā

3982. Temāşā ider ġūli cümle sipāh
Görürler çü semmūr mūy-ı siyāh

3983. Görinmez teni cümle dutmışdı mū
Hemīn çeşmi pīrūze mercān-rū

3984. Ḳolı ādemi çengi mānend-i şīr
Olur seng ü āhen elinde ḫamīr

3985. Cebīninde var şāḫī çün gürgden
Müdevver ḳulaḳları hem-çü micen

3986. Dişi seyrek aġzı büyük başı den
Mehābetde çün ejdehā pīl-ten

3987. Velāyet eli ile şāh-ı cihān
Kesüp başını itdi ḳanın revān

3988. Görüp anı ġam-gīn olur Şanṭalūs
Ḳabīḥ idi oldı ziyāde ʿabūs

3989. Buyurdı sipāhına itdi hücūm
Hücūmın görüp şāh-ı Īrān u Rūm

3990. Buyurdı hemān çaldılar gāv-dum
Yine itdi gülbang rūyīne-ḫum

3991. İder şöyle gülbang ḫārā-şikāf
Ki bīm ile per dökdi Sīmurġ-ı Ḳāf

3992. Zemīne düşüp ʿaks-i tīġ u sinān
Muṭallāya dönmişdi ʿālem hemān

3993. Yine eyledi iki deryā sitīz
Biri birine urdılar tīġ-ı tīz

3994. Yine ṣaçılup sīneye nīzeler
Yine ṭoldı yirüñ yüzi nīzeler

3995. Ṭoḳunur ḫūde laḫt-ı gerden-şiken
İder maġz-ı ḫūnīn ile pür-dehen

3996. Feşāfeş idüp çün perī-murġ-ı tīr
Tireng-i kemāndan ider vehm şīr

3997. Olup ḫūn-ı insān u espe ġarīḳ
Tekāverler olmış idi çün ʿaḳīḳ

3998. Ḳızıl ḳan ider deşt sikkīni laʿl
Muṭallā olur āhenīn mīḫ u naʿl

3999. Sipāha ḥiṣār oldı āhen-siper
Virür berḳ mānendi şuʿle teber

4000. Ḳırıldı düşüp Rūs ile Engerūs
Zemīn ser-be-ser oldı ṣan sandarūs

4001. Baṣup ʿasker-i Aṣferi ḫayl-i şāh
ʿAlem dibine sürdi yüz kez sipāh

4002. Ḥamiyyet idüp Şanṭalūs-ı dilīr
Varur durduġı yire ṣāḥib-serīr

4003. Bu resm ile ceng eyledi iki şāh
Arada telef oldı ḫayl-i siyāh

4004. Cidāl ü ḳıtāl eyler iken sipāh
Bulışur biri birine iki şāh

4005. Bulup biri birini iki dilīr
İder ḥamle ol iki ṣāḥib-serīr

4006. İki yüzlü tīġ ile gebr-i dilīr
Çalar şāhı ḳalḳan dutar nerre-şīr

4007. Yine çalmaġa ḳaldırur çünki dest
Ögürdir anı şāh-ı Yezdān-perest

4008. Muḥarref çalup anı ḫāme miṣāl
İki pāre idüp ider pāy-māl

4009. Biri birisine girüben sipāh
Çü bāzār-ı maḥşer olur rezm-gāh

4010. Ḳarışup ʿAcem Rūm Rūs Engerūs
Yüzi deştüñ olur çü rūy-i ʿarūs

4011. Düşüp Rūs ile Leh aḳar baḥr-i dem
Zemīn ṣan olur taḫte-pūşī baḳam

4012. Urur tīġ küffāra şāh-ı cihān
Ḳırar bunları isteyince emān

4013. Ḳoyup cengi tārāca başlar sipāh
Kimi taḫt-ı zer buldı kimi külāh

4014. ʿAdū ordusına ṭaġılur sipāh
Ḳalur yalıñuz ḫāṣlılarla şāh

4015. Meger Şanṭalūs oġlı itmiş kemīn
Görür ḳaldı tenhā şehin-şeh hemīn

4016. Bulup furṣat açdı kemīn ol laʿīn
İki yüzlü tīġ ile ṭoldı zemīn

4017. Görüp ḥīle çekdi şehe daḫı tīġ
Varur aña ḳarşu ḫurūşān çü mīġ

58[b] [155[b]]

4018. İder bir zamān bunlaruñ ile ceng
İder gebr çeşmine dünyāyı teng

4019. Muʿāvin olamadı aña sipāh
Zaḫımlu olur on yidi yirde şāh

4020. Bu ḥāli bilüp irişince sipāh
İder gebrden şeh çoġını tebāh

4021. Ḳaçup Şanṭalūs oġlı ol nā-bekār
İder defʿi kendüye gerdūn-ḥiṣār

4022. İder şöyle gerdūnlarından ḥiṣār
Ki bulmaz ṣabā geçmege reh-güẕār

4023. Selāsiller ile idüp bend-i pek
Ḳodı ḳarcalarda ṭop ile tüfek

4024. Ne ṭaşra çıḳar ne iledür yaḳīn
Iraḳdan ṭutar ṭopa ḫalḳı hemīn

4025. Ṣarup zaḫmını Ḫusrev-i çāre-ger
Siper-sed idüp kendü raḫşın deper

4026. Urup kendüyi raḫş-ı gerdūn-miṣāl
Bozar ol ḥiṣārı ider pāy-māl

4027. Girerler şehüñ der-peyince sipāh
Cihān çeşmine gebrüñ oldı siyāh

4028. Ne durmaġa tāb u ne ḳaçmaġa rāh
Bulurlar iderler cemīʿin tebāh

4029. Olur Şanṭalūs oġlı anda esīr
Helāk eylemez anı ṣāḥib-serīr

4030. İder ḳayd u bend ile ḥabs anı şāh
İder şükr Yezdāna ṣāḥib-külāh

4031. Ḳamusını baḫş itdi ḫumsin hemān
Ḳodı fey içün şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

4032. Çü cāyiz idi aña almaḳ ṣafā
Olur ālet-i ḥarbi ol muḳtedā

4033. Olur çünki düşmen işinden ḫalāṣ
İder bezm-i ḫālī̄ gelürler ḫavāṣ

4034. Yiyüp içdiler itdiler ʿīş ü nūş
Kimi cūş idüp oldı kimi ḫamūş

4035. İder emr İskender-i Feyleḳūs
Gele bezme tā zāde-i Şanṭalūs

4036. Getürdiler anı ḥaḳī̄r ü ẕelī̄l
Eli bağlu vü zaḫmlardan ʿalī̄l

4037. Durur beste vü ḫasta vü vehm-nāk
Tereddüdde kim nice ola helāk

4038. Getürdür aña şāh bir tercümān
Suḫen-dān u dānā vü şīrī̄n-zebān

4039. Ayıtdı müselmān olursa eger
Virem şāh idüp aña tāc [u] kemer

4040. Helāk eylerem olmaz ise velī̄
Biregülerüñ mülki olur evi

4041. Diyicek şehüñ sözlerin tercümān
Müselmān olup buldı şehden emān

4042. Giderdi anuñ bend ü bağını şāh
Eli ile geydirdi zerrī̄n-külāh

4043. Virür cümle geydügün ol tāc-ver
Ḳuşadur beline muraṣṣaʿ kemer

4044. Serīrini öpdi şehüñ ol esīr
Ölecek esīr oldı ṣāḥib-serīr

4045. ʿAceb şaʿbede-bāzdur bu cihān
İder dürlü dürlü ṣanāyiʿ ʿayān

4046. İden iʿtimād aña ʿāḳıl degül
Ġurūrı olan kimse kāmil degül

4047. Bilür devletin ẕillet ehl-i kemāl
Kemāle iricek irer çün zevāl[92]

4048. Nedür ked-ḫudālıḳ belā-yı ʿaẓīm
Olur ekşerā müsteḥaḳḳ-ı caḥīm

4049. Yaramaz iki kişiye bir beşer
Ḳaçan bī-ʿaded ḫalḳı ḫoşnūd ider

4050. Ḫuṣūṣā ki ḫalṭ ola geh geh ġaraż
Olur ked-ḫudālıḳ bir ulu maraż

4051. Ne almaḳ ne ṣatmaḳ ola ḫalḳ ile
Ḳulaḳ-renc olınsun yüri dalḳ ile

4052. Şu vaḳtin yeg olur kebehden ḥarīr
Ki devlet bulup olmayasın ḥaḳīr

4053. Ṣoñı ẕillet olur velī devletüñ
Ḥaḳāret-durur āḫırı ʿizzetüñ

4054. Selāṭīne olmaġ ile ked-ḫudā
Kişi ṣanmasun kim olur pādişā

4055. Gidüp biri biri gelür yirine
Ziyāde sevinen ḳatı yirine

---

[92] Bu beyitte ünlü tarihçi Taberî'nin yeğeni olan ve risale türünde devrinin en yetkili ve ünlü temsilcilerinden Ebû Bekir Muhammed b. Abbas el-Hârezmî'nin (ö. 383/993) "bir iş tamama erdiğinde eksilmeye başlar; bir iş tamamlandı, bitti denildiği vakit yok olmasını bekle " anlamındaki beytine telmih bulunmaktadır. Beytin orijinali şöyledir:

إذا تمَّ أمرٌ دنا نقصه توقع زوالاً إذا قيل تم

bk.: Sıtkı Gülle (2000). "Arap Edebiyatında Makâme ve El-Harîrî'nin Osmanlı Medreselerinde Yüksek Arapça Öğretimi Çerçevesinde Okutulan El-Makâmât'ı". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. II. 188.

4056. Virürse bu devlet eger saña dest
Ġurūruñ meyi itmesün hān mest

4057. Virür derd-i ser ḫod bilürsin ḫumār
Bu ānī ṣafāya da ne iʿtibār

4058. Gelen saña ṣanma saña bendedür
Ḳulıdur şehüñ saña efgendedür

4059. Bu ʿālem-durur ḫod gelür bir zamān
Göricek birin senüñ olur cihān

59ᵃ [156ᵃ]

4060. Dilüñden ṣaḳın gitmesün bīm-i Ḥaḳ
Ḳo ḥāli vü al māżīlerden sebaḳ

4061. Görinmez birisinden aṣlā eṣer
Ḫalīfe rıżāsı-durur muʿteber

4062. Ḳalanına sulṭān-ı ḫurşīd-tāc
İdüp emr cizye buyurdı ḫarāc

4063. Durup anda ʿīş itdi birḳaç zamān
Yine ʿazm-i Rūm itdi ṣāḥib-ḳırān

4064. Getür sāḳiyā sāġar-ı pür-revāḳ
Ki ister selīm olsa anı meẕāḳ

4065. İdem raġmına bī-meẕāḳuñ tehī
Gele cevdet ü ḳalmaya eblehi

4066. Düzüp çīniler muṭribān ile sāz
Ki söyleye her biri bir dürlü rāz

4067. Bilüp cümle esrārı ḫāmūş olam
Niçe bir zebān olayum gūş olam

BĀZ ĀMEDEN-İ İSKENDER-İ ṢĀḤİB-ḲIRĀN BE-CĀNİB-İ TAḪT-I Ḫ ʿĪŞTEN

4068. Geçüp nev-bahār irdi çünkim temūz
Velī senge kār eyledi tāb u sūz

4069. Varup mihr cevzāya ṭutdı ḳarār
Felek tābişinden ḳızar ṭās-vār

4070. Muṣayḳal olur çarḫ āyīne-veş
Ḳarara yaḳar yiri tāb-ı güneş

4071. Ḳurıyup hebā olmış idi giyāh
Yanar tāb-ı ḫordan çü revġan miyāh

4072. Ṣuda mużṭarib māhi dutmaz ḳarār
Güdāzān zemīn ḳaʿrı içinde mār

4073. Yaḳup ʿālemi āteş-i āfitāb
Düşer ʿālemüñ ḫalḳına ıżṭırāb

4074. Ḳızup aḫker olmışdı her bir ḥaṣā
Yire issiden kimse başmazdı pā

4075. Yanup issiden mār-ı pīçān çü mū
Yire girdi ḫavf eyleyüp āb-ı cū

4076. Urup baḥrde püşt-i māhīye key
Ḫum içinde cūşān idi yirde mey

4077. Güneş ol ḥarāretle ʿüryān olur
Melāyik çü güncişk büryān olur

4078. Cibāl-i cihān cümle olmışdı Ṭūr
Güneş şemʿ pervāne idi ṭuyūr

4079. Ṭuyūr uçmaġa itmez idi ṭaleb
Meger şeb-pere līk ol daḫı şeb

4080. Döner āb-ı germābeye māy-ı şaṭ
Kebābī olur ṣuda māhī vü baṭ

4081. Urur sīnesini yire sāyeler
Varamazdı cārına hem-sāyeler

4082. Havā kesbine ʿankebūt itdi ṭāk
İder āhene peşşe-kār iḥtirāk

4083. Olup meşʿale kūh yandı şecer
Gec oldı o sūz ile yanup ḥacer

4084. Meʿādin içinde eridi ẕeheb
Ne sūzuna āẕer ne saʿy ü taʿab

4085. İrer sīm himyānda sīm-āb olur
Kızup rīze-i seng ʿunnāb olur

4086. Ciger sīnede tābe büryān olur
Döner zengine kim ki ʿuryān olur

4087. Eger ebr olmasa mihre ḥicāb
Ṭutuşup ziyāde olur idi tāb

4088. Döner manḳal-ı āhene āsumān
Dıraḫşende aḫgerleri aḫterān

4089. Güneş oldı çün şemʿ efrūḫte
Olur nesr pervāne-veş sūḫte

4090. Dıraḫtı idüp sāyesi sāye-bān
Hemīn külḫan-ı tefte oldı cihān

4091. Ṣanasın ki tennūr idi āsumān
İçinde anuñ ay u gün puḫte-nān

4092. Gice itse pervāz eger şeb-pere
Olur idi büryān hem-çü bere

4093. Ḥarāretde bir oldı ṣubḥ ile şām
Seḥer ḫāne mesken olur gīce bām

4094. Olur rūz çün ḳadd-i dilber dırāz
Şebüñ līk zülfi gibi ʿömri az

4095. Olurdı semūm esse bād-ı ṣabā
Muḥīṭ oldı gün tābişinden havā

4096. Eger deştde āhū pūyān ola
Muḥirren bişüp tāba büryān ola

4097. Seḥāb olmasa tāb-ı mihre ḥicāb
Olur idi defʿi semender kebāb

59ᵇ [156ᵇ]

4098. Yanar şemʿ mānendi şāḫ-ı gevzen
Olur deşt aḫker ile pür-leken

4099. Ṭoḳunsa eger seng-i püşte teber
Çıḳarmaz idi ḫırḳa ṭaşra şerer

4100. Görür tāb-ı ḫūrdan irişür żarar
Ḳaçup sāyeye bīd ṣuya düşer

4101. Ṣuda baṭ açup zāġ gibi dehān
Çıkarmış çü seg [murġ-ı ābī] zebān

4102. Uzanup gün olmışdı mānend-i sāl
Hemīn nīme-i sāl vaḳt-i zevāl

4103. Bahār oldı yeldā-şebi-veş dırāz
Çü rūz-ı dey oldı şebüñ vaḳti az

4104. Ḳaça sāyeye çünki merdüm demān
Ḳaçar sāyesi der-peyince devān

4105. Çü rūġen-güdāzān olup seng-i saḫt
Yanar şemʿ mānendi her bir dıraḫt

4106. Żarūrī olup eyleyen ʿazm-i rāh
Olur tābdan sāye gibi siyāh

4107. Olur nāfede ḫuşk olup müşg-i ḳan
Olur seng-i Iṣṭaḫr çün yaḫ lebān

4108. Tünük itdi şöyle tenī tāb-ı ḫˇar
Ki olmaz olur kimseye sāye-ver

4109. Şu resm ile ḳızmışdı kām u dehān
Diyen nār lafẓın yaḳardı zebān

4110. Şütürler kef-i pāyi olsa revān
Olurdı pür ābiyle çün puḫte nān

4111. Ḳurıyup zemīn ḫuşk oldı giyāh
Havā kehribā oldı reyḥān-gāh

4112. ʿAzīz oldı yaḫ kāsid oldı ḥaṭab
ʿAṣāfīri daḫı ṭutar idi teb

4113. Bu mevsimde sulṭān-ı ṣāḥib-ḳırān
Ḳoyup dār-ı ḥarbi ider ʿazm-i rāh

4114. Leb-i Ṭūnaya ḳondı geldi sipāh
Bir iki gün ārām ider anda şāh

4115. ʿAceb cūdur ol cū ki yoḳ miṣli hīç
Degül Tūn u Tunca yanında ḫalīc

4116. Cihānı idüp devr perkār-vār
Eḳālīm serḥaddinedür cidār

4117. Ne ṭūl u ne ʿarżına vardur ḳıyās
Ne ḫod ʿumḳına irişür fikr-i nās

4118. Aras Şaṭ aña nisbet olsa çü sīl
Ṣıġar bir ḳulaġına deryā-yı Nīl

4119. Kenārını zeyn itmiş eşcārlar
Şeref virmiş eşcāra ezhārlar

4120. Ṣafāda ḥalāvetde çün selsebīl
Bulur ṣıḥḥat andan içicek ʿalīl

4121. Ola çün ki ol sürʿatiyle revān
Ṣabā mevcine irmez idi demān

4122. Egerçi ki ṣūretde Ceyḥūn idi
Velīkin aḳan ṣu degül ḫūn idi

4123. Degülmiş kenārında şu deñlü ḳan
Ki tā ḥaşre dek ola lāle-sitān

4124. Kenārında her gāh olur[dı] savaş
İçinde çaġızdan ziyādeydi baş

4125. Niçe ehl-i İslāmı itmiş şehīd
Helāk eylemiş niçe yüz biñ pelīd

4126. Yudardı kimi bulsa çün ejdehā
Gemisüz geçemezdi bād-ı ṣabā

4127. Ṭolu māhī ile ol āb-ı revān
Nice māhi çün sā'id-i dil-sitān

4128. Girüp keştiye geçdi ṣāḥib-ḳırān
Ḳonar mülki serḥaddine mīz-bān

4129. Olur Rūm ḫalḳına cümle ḫaber
Ki serḥadde başdı ḳadem tāc-ver

4130. Olup Rūm ḫalḳı ḳamu şād-kām
Çıḳar ḳarşu eylemege iḥtirām

4131. Ḳamu şehr ü dih deşt ü vādī vü kūh
Gelür diyü zeyn oldı ṣāḥib-şükūh

4132. Olur Rūm ḫalḳı görüp şāhı şād
İderler nedeñlü var ise nihād

4133. Yoluna idüp sīm ü zerler niṣār
Görinmez olur sīmden rehg-güẕār

4134. Ṭunadan mekānına başınca pā
Zer üzre yürür şāh görmez hebā

4135. Görüp yüzüni oldı Bānū feraḥ
Gidüp hecr-i dilde ḳomadı teraḥ

4136. Bu şādılıġa gāh ḫandān olur
Añup fürḳati gāh giryān olur

4137. Çü gösterdi yine şehi Rabb-i Bās
Taṣadduḳ ḳılup itdi Ḥaḳḳa sipās

4138. Müşerref olup şāh ile ol diyār
Zemistān iken oldı ol [çün] bahār

4139. Maḳāmına vardı feraḥ her emīr
Serāda ḥużūr itdi ṣāḥib-serīr

60[a] [157[a]]

4140. Gelüp şāha pūşīde-rūlar tamām
Öpüp ayaġın itdiler iḥtirām

4141. Zihī baḫt u devlet ki bir tāc-ver
Gele nuṣretiyle idüben sefer

4142. İdüp ẕevḳ ü ʿişret ḳıla ʿīş ü nūş
Ḳaçup dil-rübālar ide çeng gūş

4143. Yine taḫt-ı Rūma virür şeh şeref
Ne emr itse fermān-beri her ṭaraf

4144. Muḫālif degül emrine kimse hīç
Ne mümkin ki bir şāh sarāy[ın]da pīç

4145. Gerekse şerīf ü gerekse vażīʿ
Ḳamu emrine pādişāhuñ muṭīʿ

4146. Alınmazdı devrinde gerçi ki bāc
Gelürdi velī her yañadan ḫarāc

4147. Hedāyāya aṣlā bulınmazdı ḥad
Ḳıyāna bilinmezdi hergiz ʿaded

4148. Oturup şehin-şāh-ı ʿālī-cenāb
Elinde gehī cām gāhī kitāb

4149. Mülūk ile gāhī olup bāde-ḫˇār
İder geh ḥakīm ile encüm-şümār

4150. Ḳılup ḫalḳa irşād olur reh-nümā
Ḳamu muḳtedī olur ol muḳtedā

4151. İder ʿadlde şol ḳadar ihtimām
Ki muḥtāc olmaz ḫavāṣa ʿavām

4152. İder ʿarż ḥālin aña her faḳīr
Berāber yanında gedā vü emīr

4153. Olur aña her cüzvī çünkim suʾāl
Gerek diñleye itseler ʿarż-ı ḥāl

4154. Ol ābād u ferḫunde iy mülk-i Rūm
Naẓar eylemeye saña çeşm-i şūm

4155. Cihān-āferīne hezārān sipās
Saña ʿadl ile dād itmiş esās

4156. Şu ḫāṣıyyeti saña virmiş İlāh
Saña ʿādil olan olur pādişāh

4157. Ḳarasıyla emṣārı maʿmūrdur
Hemīşe şehin-şāhı manṣūrdur

4158. Cihān durduġınca ola pādişāh
İde cār Aḥmed ʿAdnde İlāh

4159. Getür sāḳiyā bāde-i müşg-bū
Ki itdi bizi ġuṣṣa kāfūr-mū

4160. Bizi eyle sīr-āb pejmürdevüz
Gele zindegānī ḳatı mürdevüz

4161. Terennüm ḳıl iy muṭrib-i ḫōş-edā
Gerek nūş-ı cām idene bir ṣadā

4162. Yeñile yine eski derdüm benüm
Ki cān tār olup cüng olupdur [tenüm]

ṢIFAT-I ŞEB U ĀMEDEN-İ SÜRŪŞ EZ-CĀNİB-İ ḤAḲ

4163. Meger bir gice ḫurrem idi cihān
Müzeyyen idi necm ile āsumān

4164. Nücūm ile vażʿ-ı dıraḫşān ḳamer
Hemīn levḥa idi vü ʿıḳd-i dür[er]

4165. Ḫum-ı çerḫ olmış ṣadādan tehī
Ḳamu ḫalḳ ġafletde yoḳ āgehī

4166. Mühellil müsebbiḥ felekde melek
Dıraḫşān simāk [u] muḳarrer semek

4167. Ṭolu dūd ile künbed-i āsumān
Kevākib şerār ü bulutlar duḫān

4168. Hemīn şeb-pere idi perrān olān
Uyumışdı āsūde olup cihān

4169. İdüp mürdeyi ġaflet içün fiġān
İder nevḥalar būm mūye -künān

4170. Olup ḳapu öñinde ḥalḳa kilāb
Başın bāline ṣoḳmış idi ġurāb

4171. Turup bir ayaġınuñ üstine bāz
Çeküp ḫırḳaya baş iderdi niyāz

4172. Felek sandarūs oldı yir ābnūs
Sirāfīl ṣūrını çaldı ḥorūs

4173. Olup būm nevbet-zen ü naġme-ger
İderdi gehī ḫalḳa kuhdan ḫaber

4174. Olup kimi hem-ḫˇābe dil-dār ile
Geçer kimi gīceyi [hep] zār ile

4175. Der-āġūş idüp kimi bir nāzenīn
Kimi ṣubḥa dek ḥalḳuñ eyler enīn

4176. İdüp düzd ü ṭarrārlar cüst ü cū
Gezerler şikār isteyü kū-be-kū

4177. Dilini dutub güft ü gūdan ceres
Şeker-ḫˇāba varmış idi her ʿases

60[b] [157[b]]

4178. Ne murġ u ne mūr u ne māhī ne mār
Var idi ki ḳılmamış ola firār

4179. Diker būm çeşmini ḫalḳuñ çü bāz
Meger çeşm-i bīmār ola yidi bāz

4180. Şehin-şāh-ı bīdār ü biḫred-nüvāz
ʿİbādet idüp eyler iken niyāz

4181. Gelüp bir melek şāha virdi selām
Görüp şāh anı eyledi iḥtirām

4182. Oturup şehe eyledi ḫayli pend
Ki tā irmeye devletine gezend

4183. Şehüñ cümle müşkillerin ḥal ider
Virür ḳamu bilmedigünden ḫaber

4184. Nice devr ḳılduġını āsumān
Nice ḫalḳ olduġını ol cihān

4185. Zemīnüñ esāsın güneş tābını
Melek indügini felek bābını

4186. Ne vażʿ iledür cennet [ile] caḥīm
Ne heyʾetde ḫalḳ oldı diyü racīm

4187. Niçün recm ider dāyim anı şihāb
Nedür fāyide olduġından seḥāb

4188. Nedür ʿarş u kürsī nedür ḥāmilān
Ḳalem ne nedür levḥ-i esrār-dān

4189. Neden çarḫ oldı kürī yir basīṭ
Zemīni muḥīṭ oldı baḥr-i muḥīṭ

4190. Niçün irişemez sürūşa memāt
Ne yirde bulınur ya āb-ı ḥayāṭ

4191. Ṣorup cümlesin bildi şāh-ı cihān
Olur ḳamu maḫfīler aña ʿayān

4192. Melek çün kelāmını itdi tamām
Didi iy Ḫudāvend-i ẕüʾl-iḥtirām

4193. Saña şöyle emr eyledi [ol] Eḥad
Yapasın ki Yeʾcūc [ü] Meʾcūce sed

4194. Ḫalāṣ ola anuñ şerinden beşer
İderler benī ādeme çoḳ żarar

4195. Daḫı iy cihān-gīr-i ṣāḥib-vaḳār
Saña şöyle emr itdi Perverdigār

4196. Gezüp maġrib ü maşrıḳı ser-be-ser
Cenūba şimāle idesin naẓar

4197. Ki maġribde var bir muʿaẓẓam diyār
Zemīn inḳıṭāʿında bir şehriyār

4198. Ṭoludur o şehr içi vü ol diyār
Bilinmez içindeki ḫalḳa şümār

4199. Ḫudādan velī bilmemişler ḫaber
Mülūkıdur ancaḳ olan muʿteber

4200. Dinür Mensik ol ḳavme iy şehriyār
Müşerrefdür ol ḫalḳ ile ol diyār

4201. Güneş doġduġı yirde var bir diyār
Anuñ müntehāsında bir şehr var

4202. Var ol mülkde ḫalḳ-ı nāsuñ niyām
Ṭolu anlaruñ ile maşrıḳ tamām

4203. Cabulsā Cabulḳā ol iki şehir
Ki ṣālişlerin görmedi pīr-i dehr

4204. Varup anları daʿvet itmek gerek
İderler ki Ḫaḳḳuñ vücūdında şek

4205. Cenūba şimāle çeküp sen sipāh
Varup daʿvet it dīne iy pādişāh

4206. Var ol iki cānibde iki gürūh
Ṭolu anlaruñ ile her deşt ü kūh

4207. Biri Hābil ü biri Ḳābildür ol
Ḫaḳa bulmamış ol iki ḳavm yol

4208. Varup daʿvet itmek gerek anları
Ebed ḳalmaya nārda cānları

4209. Ḳamusına sen şāh olursın şehā
Saña gördi bu ʿizzeti Ḥaḳ revā

4210. Şu kim cedd-i İsḥāḳ ola hem Ḫalīl
ʿAceb mi ʿazīz itse anı Celīl

4211. Süleymān ile ḥażretüñe hemīn
Naṣīb itdi Ḥaḳ böyle taḫt u nigīn

4212. Ḳamu elsine saña maʿlūm olur
Süleymān olan ḳuş dilini bilür

4213. Olup rehberüñ nūr ola pīşvā
Nereye ki ʿazm itseñ ol reh-nümā

4214. Ola peyrevüñ ẓulmeti ḳīr-fām
İḥāṭa ide ʿaskerüñi tamām

4215. Ḳala ẓulmet ü toz içinde sipāh
ʿAdū bulmaya ḫaylüñe saña rāh

4216. Ne leşker ki emrüñe olmaya rām
Buyur kim helāk ide anı ẓalām

4217. Bu yolda saña Ḫıżr olsun refīḳ
Ki maʿlūm olupdur aña her ṭarīḳ

4218. Muḥīṭi vü Ḳāfı varup eyle seyr
Hemīn seyr içündür bu pür-naḳş-ı deyr

4219. Bunı şöyle ḫalḳ eylemişdür Ḫudā
Ki kimseye olmaya bāḳī şehā

61[a] [158[a]]

4220. ʿAcāyib ġarāyib göresin cihān
Senüñ ola seyrān-gehüñ bu cihān

4221. Melek bunları didi oldı nihān
Düşer baḥr-i efkāra şāh-ı cihān

4222. Ne kim emr itdi ise Ẕü'l-Celāl
Żarūrī-durur eylemek imtiṣāl

4223. İder ṣubḥ irince niyāzını şāh
Çü ṣubḥ oldı geydi felek zer külāh

4224. Olur mihr tābiyle rūşen cihān
Ṭolar ġulġul-i ḫalḳ ile āsumān

4225. Çıḳar taḫta ḫurşīd-i māh-efserān
Münevver olur ṭalʿatinden cihān

4226. Gelür ḫıdmete ḫalḳ-ı ʿālem tamām
Oturdı maḳāmın bilüp ḫāṣ u ʿām

4227. Olur yanına cemʿ ḥikmet-şinās
Ḳamu ʿaḳlı mīzān u mevzūn-ḳıyās

4228. Ḫıṭāb eyleyüp şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Bu rāzı ider cümlesine ʿayān

4229. Didiler ki iy şāh-ı Rūmī-zemīn
Virilmiş ṭapuña Ḫudādan nigīn

4230. Süleymānlıġı gördi Ḥaḳ çün revā
Gerek olasın ʿāleme pīşvā

4231. Mübārek ola daʿvet iy şehriyār
Ola ḥırz-ı Ḥaḳ saña dāyim ḥiṣār

4232. Buyurdı şehin-şāh-ı ṣāḥib-külāh
Ki ḥāżır ola cümle mīr ü sipāh

4233. Güzīn eyledi elli biñ nev-cuvān
Ḳamu zūr-mend ü cihān-pehlevān

4234. Yine gelmege eylemez biri cezm
İderler aña göre esbāba ʿazm

4235. Arisṭōya didi şeh-i ser-firāz
Naṣīḥat içün baña bir nāme yaz

4236. Ki ol pend-nāme ola ḥırz-ı cān
Ḳıla ḥaşre dek ḥażretüñden nişān

4237. Daḫı ne ḳadar var ise kār-dān
Di kim her biri yaza bir dāstān

4238. Ki her birisi ola bir yādigār
Nereye ki gitsem ola baña yār

4239. Felāṭūn idüp emrine imtiṣāl
[Be]-pāzār-ı dāniş-āmūz ol miṣāl

4240. Yazup ibtidā nām-ı Perverdigār
Hem āmūz-gār ol hem āmirz-gār

4241. İden ʿaḳl āyīnesin pür-ṣafā
Viren cehl zenginden aña cilā

4242. Müzeyyen iden ḫalḳ ile ʿālemi
Müşerref iden ʿilm ile ādemi

4243. Viren ʿilm ehline ol imtiyāz
İden cāh ile ʿālemi çāre-sāz

4244. Cemāli iden çeşm-i cānı münīr
Celāline nisbet degül mūr mīr

4245. Ḳulūb-ı mesākīni iden şerīf
Ḳılan ehli ḥāli ḳavī vü żaʿīf

4246. İden ʿāleme ʿilmi yār ü enīs
Saʿādetlü hem-rāz u ḫayrü'l-celīs

4247. Olan vaḥy ü ilhām ile reh-nümā
Ḳılan ḫalḳa mürselleri pīşvā

4248. ʿUḳūli nüfūsı iden rūḥa yār
Viren dīde-i cāna ol iḳtidār

4249. Ne idrāk ider künhün anuñ ʿuḳūl
Ne cism-i keşīf aña bulur vuṣūl

4250. Didi farż-ı evvel bu iy şehriyār
Muḳīm ola ḳalbüñde Perverdigār

4251. Neye baḳsañ anı göresin hemīn
Ola dīde-i cānuñ Allāh-bīn

4252. Ola çünki maʿlūm ʿilme'l-yaḳīn
Yaḳīn-çeşm ile göre gör hemīn

4253. Bu āyīnelerde görinen ṣuver
Hemīn oldı iy şāh-ı ṣāḥib-naẓar

4254. Ḥaḳāyıḳ biline çü iy şehriyār
Daḳāyıḳ ider maḥv her ne ki var

4255. Biline çü esmālar ile ṣıfāt
Bilinür müsemmā ile ʿayn-ı ẕāt

4256. Ḳamu ḫayr işi bil Ḫudādan yaḳīn
Şeri kendü nefsüñden iy dūr-bīn[93]

4257. Bu şehlige aldanma zinhār hān
Senüñ gibi çoḳ gör[miş] idi cihān

4258. Nedür şāhlıḳ bār-keşlik hemān
Çeker ḫalḳ-ı ʿālem yükün rāygān

4259. Bu bār-ı girān ile iy tāc-ver
Ṣırāṭı nice ide bile güẕer

4260. Ḫalīfe dimekden ne ola murād
Degül şübhe yoḳ maʿnisi yoḳ nejād

4261. Çü nāyib ola Ḥaḳḳa bir şehriyār
Gerek anda aḫlāk-ı Perverdigār

---

[93] Bu beyitte Nisa 4/79'a telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

مَا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا

"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir. Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter."

4262. Raḥīm ola ʿadl ide ola Kerīm
ʿİbāduñ ola ḥāline hem ʿAlīm

4263. Degül şehlüḳ ol kim idüp mālı cemʿ
Enīn-i mesākīne ṭutmaya semʿ

4264. Yiyüben içüp kendü ide ḥużūr
ʿİbādātuma ḫāṭırına ḫuṭūr

4265. Şu şehlügi kim virdi saña ʿavām
Ṣaḳın kim elüñden alurlar çü vām

4266. Ṣorar ẕerre ẕerre saña çünki Ḥaḳ
Cevābını ezberle hem-çün sebaḳ

4267. Ḳo ṭıfl işini ʿāḳıl ol zīnhār
Gerekmez gele fiʿle her iḳtidār

4268. Senüñ gibidür cümle maḫlūḳ heb
Gider kibri kimseye itme taʿab

4269. Kişi her ne kim eyler ise bulur
Hem anda vü hem bunda pādaş olur

4270. Ṣaḳın ṣanma kim ẓulm idesin ḳula
Bugün bulmayan ecri yarın bula

4271. Ola şāh olan çünki ṣāliḥ-nihād
İder ḫalḳ-ı ʿālem aña inḳıyād

4272. Birūnı şeh ola derūnı faḳīr
Ola ḥāli dervīş ü vaż'ı emīr

4273. Seve Ḫālıḳı her ki iy şehriyār
Sever cümle ḫalḳ anı bī-iḫtiyār

4274. Ḫudādan şu kim ḫavf ide iy ḫıdīv
Ne ādem ide ḫavf anı görse dīv

4275. Degül ḫalḳdan şāhlıḳ ḫod murād
Taḳarrur çü yoḳ aña ne iʿtimād

4276. Olan kimse maġrūr bu ʿizzete
Ne yüz ile varabilür Ḥażrete

4277. Beşerden çü maḳṣūd ʿirfāndur[ur]
Şu kim bilmeye Ḥaḳḳı ḥayvāndur[ur]

4278. Rıżā-yı Ḥaḳı gözle iy pādişāh
Ki rāżı ola ḫıdmetüñden İlāh

4279. Der-i feyżden feṯḥ idüp saña bāb
İde cümle eşyāyı saña kitāb

4280. Çü ʿilm-i ledünden olasın ḫabīr
Görinmez gözüñe bu tāc u serīr

4281. Çü ḥaẓ ala rūḥānī meyden meẕāḳ
Döner mūr küncine ṭāḳ u revāḳ

4282. Unutma ṣaḳın mebdeʾi geh şehā
Gele *irciʿī*[94] diyü tā ki nidā

4283. Mekānuñ senüñ ʿAdn idi ibtidā
Rıżā bu caḥīme ola mı revā

4284. Bilesinde balı vü nūşunda nʿīş
Virür gerçi merhem urur līk rīş

4285. Maraż ṣıḥḥat ile bisāṭ ile ġam
Ḳarışmış sürūr u fütūr u elem

ḤİKĀYET

4286. Meger Hind mülkine iy şehriyār
Olur ehl-i ḥālüñ biri tāc-dār

4287. Sarāyında eyletdi bir būstān
Ki reşk eyleye aña bāġ-ı cinān

---

[94] 4282. beyitte Fecr 89/28. âyetten "irciʿī" ibaresi nakıs iktibas edilmiştir. "İrciʿī" dön anlamındadır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

اِرْجِعِي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

"Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön."

4288. Getürdür o gül-zāra ḫayli ṭuyūr
Ṣadāsı virür her birinüñ sürūr

4289. Bulur şāh her ṭayrdan bir ṣafā
Kimi cilve-ger kimi şīrīn-ṣadā

4290. O gülşende var idi ṭāvūs-ı ner
İderdi çemān oluban cilveler

4291. Oluban dümi dāmenini keşān
Olur naṭʿ-ı Ḫıżr üzre ʿanber-feşān

4292. Gülistān idi cismi anuñ hemān
Bezenmişdi necm ile çün āsumān

4293. Benefşe idi reste farḳında tāc
Münevver per ü bāli hem-çü sirāc

4294. Müẕehheb libāsıyla idüp ḫırām
Hezārān ḫırāmıyla alurdı kām

4295. Bu dībā libās u bu ferḫunde bāġ
Virür murġ-ı zībāya ġāyet dimāġ

4296. Ḳuṣūrı yoġ idi ki ide ḥicāb
Hemānā dem-i nā-ḫoş [u] nā-ṣavāb

4297. Görür şeh ki ġarrālanur dāyimā
Pür oldı dimāġına kibr ü havā

4298. Buyurdı ṭutup anı pālīz-bān
Götüre ki teʾdīb ide rāz-dān

4299. Götürür anı çünki ḥikmet-şinās
Giyirdür nemedden aña şeh libās

4300. Nemedde olur cümle cismi nihān
Ayaġı ḳalur ancaḳ olan ʿayān

4301. Ḳoyar bir ḫarāba anı şehriyār
Çemen yirine meskeni oldı ḫār

4302. Gidüp ʿizz ü ikrām ü servet-sürūr
Ḫarābe içinde olur bī-ḥużūr

62[a] [159[a]]

4303. Virürler aña geh geh āb-ı ʿalef
Helāk olup olmaya tā kim telef

4304. Görür kendüden gitdi ol perr ü bāl
Bulup ṭāliʿi āfitābı zevāl

4305. O dūzaḫda olur niçe gün muḳīm
Gider ḫāṭırından ṣafā-yı naʿīm

4306. Gelür ʿārıż-ı ḳubḥı aña ḥasen
Ḫużūr olur aña o derd ü miḥen

4307. Olup meskeni [ol] muḳassī mekān
Görinür gözine çü bāġ-ı cinān

4308. Çü yoḳ ʿaḳlı ide ferādīsi yād
Żarūrī olur göñli dūzaḫla şād

4309. Dir idi bu resme müşerref mekān
Yaradılmadı ḫalḳ olaldan cihān

4310. Havāsı müfīd ü feżāsı laṭīf
Hemīn ʿaybı budur ki yoḳ bir ḥarīf

4311. Görür şeh ki göñline gelmez mekān
Olur aña vīrāneler gül-sitān

4312. Buyurdı ki ol bāġdan şehriyār
Aça ġurfe vīrāne üstād-kār

4313. Şehüñ emri ile gelüp üstād
İder ḥāyıṭ-ı bāġdan bir güşād

4314. Gelüp baġdan künce ki gāh bād
Nesīmi ider oldı ṭāvusı şād

4315. Meşāmına irdikce anuñ nesīm
Görinür olur künci çāh-ı caḥīm

4316. Ṭolar ḳalbine dāyimā ıżṭırāb
Olur ejdehā aġzı aña ḫarāb

4317. Velī irmez idrāk kim sūz u tāb
Neden ḥāṣıl oldı nedür ıżṭırāb

4318. Aña dek ki ol bāġdan nā-gehān
Benī nevʿinüñ biri eyler fiġān

4319. İşidüp ṣadāsını ṭāvus-ı ner
İder ġurfeden gül-sitāna naẓar

4320. Baḳup gül-sitāna olur nevḥalar
Görüp nālişi şeh teraḥḥum ider

4321. Gidüp ḫod-nümālıḳ Ḫudā-bīn olur
Mekānı yine aña taʿyīn olur

4322. Ḫudāvendden irdi çünkim meded
Gider ʿārıżı yidi köhne nemed

4323. Olup aña maʿlūm iki mekān
Olur āḫıret biri biri cihān

4324. Bilüp ḳadrini vü Ḫudāvendini
Taʿaḳḳul ider itdügi pendini

4325. Ebed oldı ol bāġ içinde muḳīm
Dimāġına irmez havā-yı vaḫīm

4326. Açup cān u dil çeşmini gör şehā
Seni nice terbiyyet eyler Ḫudā

4327. Ḳabāḥat virür bu mülevveṣ palās
Bunuñ vardur altında dībā libās

4328. Ḳo ʿucbı saña bulmasun diyü dest
İrişmez viṣāline kibr ile [pest]

4329. Ṣaḳın ẓulmden eyle ʿadl ile dād
Nice oldı Firʿavn u Şeddād-ı ʿĀd

4330. Ḳamu yir yüzin dutdı Nemrūd-ı dūn
Anı itdi bir peşşe ammā zebūn

4331. Ne deñlü görürseñ şehā ehl-i ḥāl
Meded iste andan ki oldur kemāl

4332. Olur çünki dervīşe muḥtāc şāh
Ḫudā-dōstdan al duʿā gāh gāh

4333. Ḥaḳuñ maḫzeni anları bil hemīn
Ki vīrānedür cāy-ı genc ü defīn

4334. ʿAbā-pūşe inkār olmaz revā
Ne var kimsede kimse bilmez şehā

4335. ʿAzīz olmaḳ isterseñ iy şehriyār
Duʿā iste dervīşden itme ʿār

4336. Ölümüñi fikr eyle şeh [sen] müdām
Budur belledüm pendler ve's-selām

4337. Yazup nāmeyi çünki itdi tamām
Virüp şāha itdi şehi şād-kām

4338. Ḳabūl eyleyüp pendi ol kām-yāb
Ḥakīme virür sīm ü zer bī-ḥisāb

4339. Arisṭōya pes emr ider şehriyār
Yaza ol daḫı tā ki bir yādigār

4340. Eline alup ḫāme gevher-niṣār
İder ol da bir naḳş-ı zībā-nigār

4341. Yazar ibtidā nāmede ism-i ẕāt
Ki oldur olan cāmiʿ-i her ṣıfāt

4342. Müsemmādur ol ġayr-ı ism ü ṣıfāt
Vücūdı vücūd u ʿadem kāyināt

4343. Bu eşyāya andan olur feyż-i cūd
Gerek niʿmet olsun gerekse vücūd

4344. Ne ẓāhir ne maḫfī nihān [u] ʿayān
Nişānı bu eşyā vü ol bī-nişān

62[b] [159[b]]

4345. Vücūdına oldı bu eşyā güvāh
Velī künhüne bulmadı ʿaḳl rāh

4346. Dimiş evvel iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Ki fermān-berüñdür ser-ā-ser cihān

4347. İdüp saʿy kesb eyle dāyim kemāl
Ki eyler ziyāde celāl ü cemāl

4348. Anuñ gibi olmaz metāʿ-ı nefīs
Olur iki ʿālemde saña enīs

4349. Şehā saʿy ḳıl himmet ile aña
Ki hīç nesne olmaya maḫfī saña

4350. ʿUlūma nihāyet yoḳ iy şehriyār
Hemīn ṣarf ḳılmaḳ gerek iḳtidār

4351. Olup midhan içme ziyāde şarāb
Ki seyli ider ʿaḳl evini ḫarāb

4352. Şeh olan müdām içe çünkim şarāb
Olur mülk-i aʿdā elinde ḫarāb

4353. İden saña terġīb-i ḫamr u kebāb
Virür derd-veş pās-bāna şarāb

4354. Çe ger yoḳ saña ḫaşm olacaḳ ʿadū
Velīkin ṣaḳın dūr olur kīne-cū

4355. Kişi ṣanma doġandan irer ziyān
Bu meşhūrdur iy cihān-pehlevān

4356. Ne deñlü ki düşmen olursa ḥaḳīr
Ḥaẕer eyle iy şāh-ı ṣāḥib-serīr

4357. Ola çünki ber-geşte ferḫunde-baḫt
Selāṭīnden alur fürū-māye taḫt

4358. Gedā olmadan nefret eyler beşer
Velī şehlüġe her gedā saʿy ider

4359. Olur bu metāʿa ʿadedsüz ʿadū
Bu lāzım degül kim ola kīne-cū

4360. Ḳo ḫˇābı gicelerde bīdār ol
Gözet ʿālemi vü nigeh-dār ol

4361. Uyuya çü ġāfil oluban şübān
Remeye ider gerek elbet ziyān

4362. Çü ġāfil yata mest olup bāġ-bān
Olur mīve-i būstān rāygān

4363. İde ḫˇāceyi çün şeker-ḫˇāb mest
Urur düzd kālāya fi'l-ḥāl dest

4364. Ura cevher-i çeşmine çün kilīd
Güher dürci ile olur nā-pedīd

4365. Naṣīḥat alup baḫt-ı bīdārdan
Velī eyleme ḫāli efkārdan

4366. İşüñ memleket fikri olsun müdām
Dilerseñ bozulmaya iş bu niẓām

4367. Ġanīnüñ faḳīrüñ bilüp ḥālini
ʿAbeş ḫarc ḳılma ġazā mālini

4368. Ziyāde olur şāhlıḳda ḫaṭar
Velī rāy-ı ṣāyib-dürür muʿteber

4369. ʿAbeş dimedi bu kelāmı diyen
Şeh uyusa bīdār olur fiten

4370. Olup hem-nişīn ehl-i dānā ile
Refīḳ olma zinhār aʿmā ile

4371. Ki nādān kelāmından olur kelāl
Virür ḫāṭıra ḫurrem ise melāl

4372. Yanuñdan ṣaḳın itme dānāyı dūr
Bulam dir iseñ şāhlıḳda ḥużūr

4373. Ola fikrüñe rāy-ı dānā çü yār
Bir işde ḫaṭā olmaz iy şehriyār

4374. Deger māl-i ʿālem şehā bir ḥarīf
Ki ṣāḥib-kemāl olup ola ẓarīf

4375. Aña vir şehā manṣıb u mālı sen
Ki ṣāḥib-kemāl ola ya tīġ-zen

4376. Şu kim anda yoḳdur zebān u cenān
Niçün ehl-i [derd] ide ṣāḥib-ḳırān

4377. Ne ḫayra ne şerre yarar bī-ḫıred
Yanından ider ehl-i ʿaḳl anı red

4378. Şu kim olmaya sikke-ṣūret şehā
Ola mı ululuġa hergiz sezā

4379. Çü murdār ola lehce gelmez hüner
Bilür bir naẓar görse ṣāḥib-naẓar

4380. [Müdām] ṣarf ḳıl himmet iy şehriyār
Ki başında duta saʿādet ḳarār

4381. Şehā himmeti muḳbile ḳıl müdām
Ki devlet olur nā-sezāya ḥarām

4382. Şu tedbīri ḳıl ḫaşma iy kīne-ḫˇāh
Ne tīġ ola rencīde ne ḫod sipāh

4383. Egerçi ki ḳātil olur zaḫm-ı tīr
Olur rāy āmmā ki āfāḳ-gīr

4384. Ḳoma tīġ-ı ḫūn-pāşı elden şehā
Ki tīġ ile olur kişi muḳtedā

4385. ʿİnād itme dānālar itdükde rāy
Olur fikr-i dānā ki müşkil-güşāy

4386. ʿAdūyı eger mūr ise pīl bil
Ḥaḳīr ise nʾola yıḳar seddi seyl

63[a] [160[a]]

4387. Ne deñlü olursañ şehā zūr-mend
Gerek küşti evveline bile pend

4388. Berāber degül bilmeyenle bilen
Silaḥşör osa ḫūb olur tīġ-zen

4389. ʿAdūyı ḳaçan eyleseñ ser-nigūn
Helāk idici olma iñen zebūn

4390. Meşeldür bu iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Çü cān viremezsin ḳo almaġı cān

4391. Şu himmet gerek rezme iy tāc-baḫş
Ki tenhā süresin ʿadū ḳalbine raḫş

4392. Gerek leşkerüñ idesin saña yār
Ki leşkersiz olmaz kişi şehriyār

4393. Dilerseñ sipehde ola ittifāḳ
Ṣaḳın ḳoma yanıñda ehl-i nifāḳ

4394. İder bende-i şāha düşmen nifāḳ
Her iş rāstdur çün ola ittifāḳ

4395. Olursa daḫı Rüstem-i dāstān
Musaḫḫar idemez yalıñuz cihān

4396. Ḳula itme *teklīfü mālā yuṭāḳ*
Ki andan ḳopar ança dürlü nifāḳ

4397. Ḳurup bār-gāh-ı birīşim-ṭınāb
Unutma ciger yaḳduġın āfitāb

4398. Ġıdāñ olduġınca senüñ gül-şeker
Unutma anı ki bulamaz ciger

4399. ʿAṭā ḳıl faḳīr itse senden suʾāl
Ki küfre yaḳīn olur olmasa māl

4400. Pür idüp ḫazāyinleri sīm ü zer
Mezīd itmege şāhlar saʿy ider

4401. Faḳīr olan itse nʾola cüst ü cū
Gezüp sīm içün kū-be-kū sū-be-sū

4402. Ḳalur ʿāḳıbet çünki bīgāneye
Ḳoyar ehl-i dil ide peymāneye

4403. Nedür bu cihān varlıġı bir ḫayāl
Ki āyendede gösterür ol cemāl

4404. Velī dest-res bulmaz aña beşer
Gedā vü şeh eyler yaraḳdan naẓar

4405. İre çünki āyīneye inkisār
Olur ol görinen ṣuver tār ü mār

4406. Gerek pādişāh ol gerekse gedā
Ḳalur gözde ḫāk u evcde hebā

4407. Maḥallinde söyle sözüñ Ḫusrevā
Ki bī-vaḳt sözden çoḳ olur ḫaṭā

4408. İşitdüm eyā şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Didi pīr-i dānende bir dāstān

4409. Ki var idi maġribde bir murġ-zār
Aḳardı içinden anuñ cūybār

4410. İçinde ṭolu māʾi-yi sīm-gūn
Bilinmez ḳıyās ile ḥadden füzūn

4411. O māhīleri itmek içün şikār
Ṭutar anda çoḳ murġ anı ḳarār

4412. Gelürler o cūya ola çün bahār
Ḳalurlardı irince anda ḳarār

4413. Meger var imiş anda bir sülḥafāt
Ki ol cūy idi aña Āb-ı Ḥayāt

4414. Olup murġ-i ābīler ile enīs
Olur hem-nişīn ḥarīf ü celīs

4415. Ṭuyūra irişdi çü vaḳt-i raḥīl
Olur sülḥafāt ol ġam ile ʿalīl

4416. Çü yār ile ṣoḥbet ola ittifāḳ
ʿAẕāb-ı cehennem olur iftirāḳ

4417. Gelür ḳalbe çoḳ nesneden ıżṭırāb
Cüdāluḳ gibi līkin olmaz ʿaẕāb

4418. Gelüp ṣordılar ḫāṭırını ṭuyūr
Didiler neden irdi saña fütūr

4419. Didi fikr-i hecr ile oldum ḫarāb
Sizüñ gitmeñüz itdi baġrum kebāb

4420. Ne deñlü ḳarīb olsa gāh-ı sefer
Olur bu maraż bende daḫı yeter

4421. Yatup olmadan firḳat ile ʿalīl
Yeg ol cānın ala kişinüñ celīl

4422. ʿAceb miḥnete uġradum ben faḳīr
Gidüp siz ben olsam gerekdür ḥaḳīr

4423. Didiler ki derdüñ olısa eger
Olalum senüñ derdüñe çāre-ger

4424. Eṭibbāya gösterme sen iḥtiyāc
Bu derde yine biz ḳılalum ʿilāc

4425. Saña fikr idelüm hele bir ṭarīḳ
Nereye ki gitseñ olasın raḳīḳ

4426. İşitdi çü bu sözleri sülḥafāt
Gidüp zaḥmeti buldı tāze ḥayāt

4427. Gelüp Dey irişdi çü vaḳt-i sefer
Ṭuyūr itdiler sülḥafāta ḫaber

4428. Didiler ki ʿazm-i sefer idelüm
Ḳoyup vādiyi sāḥile gidelüm

63[b] [160[b]]

4429. Seni bile alup olalum revān
Görelüm nedür gerdiş-i āsumān

4430. Alup bir gez urına iki ṭayr
Dilerler ide anuñ ile seyr

4431. Ṭutup iki ucın iki bāl-ver
Dutar sülḥafāt ortasından meger

4432. Dutup aġzı ile üçi daḫı berk
Gidüp eylediler o vādīyi terk

4433. Sipihre çıḳup gāh mīzān-vār
İnüp yirde gāhī dutarlar ḳarār

4434. İderken bu ḥāliyle bunlar sefer
İder bir kimesne bu ḥāle naẓar

4435. Didi eyleñüz seng-puşte naẓar
İder murġ-ı ābīler ile sefer

4436. Neden geldi kim seng-i puşt-i keşīf
Çıḳa āsumāna çü cism-i laṭīf

4437. İşidüp sözin bunlaruñ seng-puşt
Diler diye bir ḳaç kelām-ı dürüşt

4438. Diye bunlara kör olsun ʿadū
Şükür kim saʿādet bana dutdı rū

4439. Bana reşk iden düşmen olsun tebāh
Ḥased ehlinüñ baḫtı dāyim siyāh

4440. Bu ḥāle ḥased eyleyen bed-gümān
Ben istedügim gibi ola hemān

4441. Bunı dimege çünki açdı dehān
İner āsumāndan zemīne hemān

4442. Düşüp pāre pāre olur sülḥafāt
Aṣam olmadadur meşeldür necāt

4443. Dinilen söze çāre yoḳ Ḫusrevā
Anı fikr ḳılmaḳ gerek ibtidā

4444. Gerek kişi sözde teʾemmül ide
Ḫaṭāsın ṣavābın taḫayyül ide

4445. Ḳo ol sözi kim ola andan ziyān
Biñin fikr idüp söyle birin hemān

4446. Meşeldür bu söz daḫı dirler şehā
Ki çoḳ söyleyenler çoḳ eyler ḫaṭā

4447. Olur dil terāzūsınūñ dili dil
Dilüñ ṣaḳla olmayasın tā ḫacil

4448. Budur bildügimüz bizüm veʾs-selām
Bilür bāḳisin şāh temmeʾl-kelām

4449. El urdı İboḳrāṭ pes ḫāmeye
İde ibtidā tā ḫıred-nāmeye

4450. Yazar ibtidā nām-ı Ḥayy ü ʿAlīm
İşi müştemil ḥikmeti ol ḥakīm

4451. Ḫamīr eyleyüp ḫāki iden beşer
Viren bir iki ḳaṭre māya ṣuver

4452. İden ḫılṭ-ı insānı ʿużv-ı şerīf
Keşīf iken iden türāb[ı] laṭīf

4453. Gerek derd olsun gerekse devā
Olur mūcidi cümlesinüñ Ḫudā

4454. Ḥakīm oldur icād ḳıldı ḥikem
Vücūda gelür emri ile ʿadem

4455. Demi eyleyen şaḥm ü laḥm üstüḫˇān
Virür ol ribāṭiyle aʿżāya cān

4456. Nebātı iden ādemīye ṭabīb
İden çeşm-i bīnā ke-şāb-ı Ḫaṭīb

4457. Bu ne ḥikmet olur ki bir ḳaṭre ḳan
Olur şaḥm ü laḥm pey ü üstüḫˇān

4458. Bu ẓāhirdür īcāb ḳılmaz mevād
Degül muḳteżāsiyle kevn ü fesād

4459. Unutma anı rūz u şeb Ḫusrevā
Ki itdi seni ḫāk iken pīşvā

4460. Bir avuc türāba virüp ʿālemi
Aña rām ḳıldı benī ādemī

4461. Hemīşe idüp ḥıfẓ-ı ṣıḥḥat şehā
Ṭaʿāmı ṣaḳın yime bī-iştihā

4462. Ṭaʿām üzre idḫāl ḳılma ṭaʿām
Daḫı sīr iken terk eyle niyām

4463. Yemek olmadan hażm içme şarāb
Bozup miʿdeyi ḥāli eyler ḫarāb

4464. İder çoḳ yimek kişiye çoḳ ziyān
Olur az yimek ten-dürüste nişān

4465. ʿİlācuñ reʾīsi nedür iḥtimā
Gelür nefse gerçi ki ġayet belā

4466. Bulur iḥtimā ile ṣıḥḥat mizāc
Ṭabīb idemez iḥtimāsız ʿilāc

4467. Olur iḥtimā ile ṣıḥḥat maṣūn
İder muḫtelif neyse ṭabʿı zebūn

4468. Miʿīde olur süst anı fec ider
Aña eylemez aṣṣı sūz-ı ciger

4469. Az iç az ye az it cimāʿı şehā
Ki dāyim ola ṣıḥḥat üzre ḳuvā

4470. Ḥakīmāne iç çün içersen şarāb
İdüp anı memzūc ḫalṭ eyle āb

64[a] [161[a]]

4471. Demi ḥarḳ idüp ṣarfı bozar mizāc
Żarūrī olur itmek aña ʿilāc

4472. Dimāġa gide çün ider çoḳ żarar
Miʿīde ḳabūl itmez olsa şeker

4473. Az iç geh geh iç anı iy şehriyār
Ki idmānı eyler kişiyi ḫumār

4474. Teşennüc getürür ider sekte hem
Vire sekt-i aʿṣāb idüp ḳalbe ġam

4475. Bu meşhūr-durur aḥşā ḳulunc iner
Anuñ keşretinden şehā el-ḥaẕer

4476. İki kerre olmaḳ yiter ide mest
Mizāca virür sekr bī-ḥad şikest

4477. Mey oldur ola ṭaʿmı ḫūb u ʿatīḳ
Ḳoḳusı ola müşg cismi raḳīḳ

4478. Eger dursa ḳırābda çoḳ zamān
Taaʿffün bulup eylemeye ziyān

4479. İder südde şīrīn olıcak şarāb
Çü turş ola aʿṣābı eyler ḫarāb

4480. Egerçi ki dil laʿl-i rengīn diler
Olur aḳı ṭıbna velī muʿteber

4481. Gerekdir ki aḳdāḥ ola ṣıġār
Virür imtilā çünki ola kibār

4482. Geçe her ḳadeḥ arasında zamān
Tevālī ile olsa eyler ziyān

4483. Ziyāde gerekmez tanaḳḳul şehā
Ki ṭabḥ olmadan ṣāliḥ olmaz ġıdā

4484. Żarūrī ider anı tenfīẕ-i mey
Getürür ṣudāʿiyle elbette ḳay

4485. Levāzımları çoḳ şarābuñ şehā
Riʿāyet gerek kim bulasın ṣafā

4486. Gerek ola bezm-gāh-ı laṭīf
Müzeyyen ola hem-çü ʿAdn-i şerīf

4487. Ola gül-sitān aḳa āb-ı zülāl
Getürmeye baḳsañ ne sūya melāl

4488. Muġannī vü sāḳī gerek sāde-rū
Ola her biri serv-ḳad müşg-bū

4489. Ḥarīfān-ı meclis gerek aṣdıḳā
V'egerni ki meyden bulınmaz ṣafā

4490. Geyüp câme-i nev yiye ol ġıdā
Ḳıl az içmek ile şehā ibtidā

4491. Yidürmez yimek beng gibi şarāb
Ziyāde yimekden gerek ictināb

4492. Yime beng kim ʿaḳla virür keder
Yubūset virüp ḳalbe eyler żarar

4493. Yi yāḳūtīler kim olur ḳūt-ı rūḥ
Müferriḥdür andan olur çoḳ fütūḥ

4494. Sükūn u ḥareket de hem iʿtidāl
Gerek iy şehin-şāh-ı ṣāḥib-celāl

4495. Giresin çü ḥammāma oturma çoḳ
Çoḳ oturmaḳ eyler mizācı çü yoḳ

4496. Leẕīẕ olsun ābı bināsı ḳadīm
Gerek vüsʿati kʾola nefʿi ʿaẓīm

4497. Cimāʿı çoḳ itme eyā tāc-ver
Ki çoḳ itmek anı ider çoḳ żarar

4498. Miʿīde ne ḥālī ne memlū gerek
Żarūrī ṭabīʿat gerek istemek

4499. Taḫayyülsüz olmaḳ gerek intişār
Ki ola kemāli ile iḳtidār

4500. Gide fikr-i fāsid oluban ḥafīf
Yiyesin ṣoñında ġıdā-yı laṭīf

4501. Yirine gele ḫarc olan mevād
Ki olur bedel olmayıcaḳ fesād

4502. Ki sevdā-yı emrāża oldur ʿilāc
Düşe balġamiyye daḫı iḥtiyāc

4503. Velī vażʿ-ı müstaḥsene iʿtibār
İderler eṭibbā eyā şehriyār

4504. Ḳuvāyı żaʿīf eyler itseñ keşīr
Ṣaḳınmaḳ gerek iy emīr-i kebīr

4505. Ne aʿṣāb ḳalur ne ḳalb ü miyān
İdüp raʿşe vü fālic eyler ziyān

4506. Olur mey egerçi şehā sūd-mend
Ziyāde osa cisme eyler gezend

4507. Ṣaḳın ḳanı oldur bedendeki cān
Virür ṣıḥḥate naḳṣı anuñ ziyān

4508. Gerek faṣd olsa żarūrī şehā
Velī terk ḳıl olsa ġayrı devā

4509. Çü mīzā[c] faṣd ile muʿtād ola
Darūrī olıcak ne ṣıḥḥat bula

4510. Aña rūḥ dir çünki iy şeh ḥekīm
İder gitmek ile ṣaḥīḥi saḳīm

4511. Gerek tenḳıye kişiye gāh gāh
Eger ṣıḥḥate olur ise güvāh

4512. Çü şerbet libāsı yumaḳ gibidür
Ziyāde yumaḳ cāmeyi eskidür

64[b] [161[b]]

4513. Ne kim eyleseñ sünnet it iʿtidāl
Dilerseñ saña gelmeye iḫtilāl

4514. Gerek şerbet içen ide iḥtimā
Olur dā aña yoḳsa ṣoñra devā

4515. Budur şarṭ ammā ki iy şeh ḥekīm
Mücerrib olup ola ġāyet ʿalīm

4516. Ṭabīb olmayınca ider çoḳ ziyān
Ziyān itmegi ḳo alur belki cān

4517. Ki nīme faḳīh ile nīme ṭabīb
İder ḫalḳ içinde ziyānı ʿacīb

4518. Mücerrib çün olmaya iy şeh ṭabīb
Olur şaʿbede-bāz merdüm-firīb

4519. Gerek ʿālim olsun gerek feylesūf
Çü yoḳ tecrübe fenne bulmaz vuḳūf

4520. Gerek ṭıbba saʿy eyle[ye]nde ẕekā
Ẕekā olmasa saʿy olur hebā

ḤİKĀYET

4521. Meger var imiş ṭabīb-i ẓarīf
Firāsetde bī-mişl yār ü ẓarīf

4522. Varur kim ide bir marīża devā
Devāsı ile tā ki bula şifā

4523. Marīż oldı gün günden ammā żaʿīf
Cesāmet gidüp oldı ġāyet naḥīf

4524. Müfīd olmadı eyledügi devā
ʿİlāc ile bulmadı aṣlā şifā

4525. Didi iḥtimā eylemezsen meger
Ki eyler ziyān ḫastaya gül-şeker

4526. Çü yoḳ iştihā yime zinhār laḥm
Ḫuṣūṣā ki ol laḥmda ola şaḥm

4527. Eger yir iseñ guşt eyler ziyān
Baña nabż ider yidügiñi ʿayān

4528. Bunı diyüben çıḳdı gitdi ḥekīm
Kebāb istedi göñli yidi saḳīm

4529. Dişi arasında ḳalur et meger
Velī ḫasta ol pāreden bī-ḫaber

4530. Seḥerden gelür ḫˇāce kʾide devā
Tecessüs ider kim ʿalāmet bula

4531. Bile tā ki ne yidügini ʿalīl
Yidügi ziyāde midür ya ḳalīl

4532. Tecessüs iderken görür nāgehān
Dişi arasında et olur ʿayān

4533. Görüp anı nabża yapışdı hemān
Teʾemmül idüp didi kim bu nişān

4534. Anı gösterür et yimişsin meger
Anıñçün olımış maraż muʿteber

4535. Ne deñlü ki ben eyler isem devā
Müfīd olmadı çünki yoḳ iḥtimā

4536. Ṭabīʿat ṭabībe olıcaḳ muʿīn
Marażdan marīż olur elbet emīn

4537. Tutulmaya çünkim didügi ṭabīb
Ḳaçan ola ṣıḥḥat marīża naṣīb

4538. Olur ḫastanuñ derd ü dāġı füzūn
Olur derd artup ṭabīʿat zebūn

4539. Ṭabīʿat bulur ḳuvvet olsa devā
Muʿīn ol ṭabībi ḳo ḳıl iḥtimā

4540. Marīż u muʿālic olıcak muʿīn
Maraż münhezim olur iy dūr-bīn

4541. Marīż eyleyüp ʿöẕr iḳrār ider
Virür yidügünden ṭabībe ḫaber

4542. Gehī incinüben gehī nāz ider
Olur ḫayli dīnārın andan gider

4543. Sürūr ile çün ṭaşra çıḳdı ṭabīb
Didi aña şākirdi kim iy lebīb

4544. Ne bildüñ yidügini et ol ʿalīl
Saña oldı ḳanḳı ʿalāmet delīl

4545. Didi kim firāset gerekdür hemān
Olur ḫastada niçe dürlü nişān

4546. Yidi et diyü eyler idüm gümān
Göründi dişi arasında nişān

4547. Muḳarrer bilüp itdüm aña ʿitāb
ʿAlāmet beyān itmez aña kitāb

4548. İşidüp bu söz[i o] şākird-i dūn
Didi kim nezāket imiş hep fünūn

4549. Bilinür çü ḥis ile ḥāl-i ʿalīl
Niçe bir olam tābiʿ ü hem ẕelīl

4550. Yiter itdüm üstāduma inḳıyād
Gerek kim olam bāşuma üstād

4551. Ḳoyup kāmil üstādı ol bī-naṣīb
Olur kendü başına ol da ṭabīb

4552. Ṭabībe ider bir marīż iḥtiyāc
Varur ol ʿalīle ki ide ʿilāc

4553. Marīżi görüp didi kim gey ṣaḳın
Eger et yir iseñ ölürsin hemīn

65[a] [162[a]]

4554. Fevākihler ile ḳılalum ʿilāc
Ki olmaya edviyeye iḥtiyāc

4555. Bunı diyüp ol cāhil oldı revān
Gelür ṣubḥ olduġı gibi hemān

4556. Görüp nabżını didi kim iy saḳīm
Niçün dutmaduñ didügini ḥekīm

4557. Yiyüp et niçün kendüñ itdüñ ḫarāb
Ne lāzım idi şimdi saña kebāb

4558. Ayıtdı Ḫudā ḥaḳḳı iy pür-hüner
Yimedüm didügüñ ki ide żarar

4559. Didi ben giderken dün itdüm naẓar
Ki ḫar-gürre var idi vü māde-ḫar

4560. Durur māde-ḫar līk ḫar-gürre yoḳ
Görinmez naẓar itdüm eṭrāfa çoḳ

4561. Anı şöyle beñzer ki itdüñ kebāb
Eyü varmaduñ kendüñ itdüñ ḫarāb

4562. Ayıtdı gelüp ḫasta kim iy sefīh
Ḳamu sīreti gibi vechi kerīh

4563. Bu ʿaḳl ile olmaḳdan ise ḥekīm
Yeg ol ḫar-fürūş olasın iy leʾīm

4564. Bunı diyüben ḳodı anı ʿalīl
Sürildi o nādān-ı ḫōr u ẕelīl

4565. Ṭabībüñ gerek ẕihni ġāyet laṭīf
Ṭamaʿ ḳılmaya ola ṭabʿı şerīf

4566. Dil ü cān ile ide itse ʿilāc
Zer ü sīme göstermeye iḥtiyāc

4567. Çü ḥāẕıḳ ṭabīb ele gire şehā
İdinmek gerekdür anı muḳtedā

4568. Dürüş sen daḫı ʿilm-i ṭıbba müdām
Anı fen idinmege ḳıl ihtimām

4569. Ne deñlü ki var ʿilm-i ṭıbda kitāb
İdinmek gerek iy şeh-i kām-yāb

4570. Bilüp nabż u ḳārūradan ol ḫabīr
Ṭabīb ol saña vü cihāna emīr

4571. Gerekdür ʿamel ʿilm olıcak tamām
Ki bī-tecrübe ʿilm olur ḥarām

4572. Bu lāzım degül kim olasın ḥekīm
Ḫavāṣına eşyānuñ ol tek ʿalīm

4573. Muḳaddem ʿulūm üzre ʿilm-i beden
Şehā eyle tekmīline saʿy sen

4574. Benüm bildügüm budur iy şehriyār
Ḳılalum kelāmı hemīn ıḫtıṣār

4575. Ele aldı Soḳrāṭ daḫı [bir] ḳalem
Ḫıred-nāme itmek içün [ol] raḳam

4576. Yazar ibtidā nāmede nām-ı Ḥaḳ
Ki her sābıḳa ẕikri oldı sebaḳ

4577. Olur ādeme feyż andan kemāl
Ki ne żıd var aña ne nidd ü hemāl

4578. Nişānı çe ger çoḳ velī bī-nişān
Vücūdı güvāhı anuñ *kün fe-kān*[95]

4579. Ẓuhūrı buṭūn u buṭūnı ẓuhūr
Ki rūşenligünden ḫafī oldı nūr

4580. Yoḳ anuñ vücūdını bilmez beşer
Virürler ṣıfātından ammā ḫaber

4581. Anuñ ẕātın itmez taʿaḳḳul ʿuḳūl
Tefekkürde ḥayretden olur melūl

4582. Ne mümkin ṣıġa ẕerreye āfitāb
Ḳaçan hażm ide baḥri bir ḳaṭre āb

4583. Ne deñlü ki derk ide derrāklar
Anuñ künhüne irmez idrāklar

4584. Neyi isteyüp devr ider āsumān
Nişānın arar sū-be-sū ṣu revān

4585. Yanup yaḳılur ḥasreti ile nār
Ki ʿarż-ı cemāl eyleye Kird-gār

4586. Tek-u-pūyada dir hemīşe ṣabā
Ki būyı ola vuṣlata reh-nümā

4587. İdüp secde ḥayretde ḳalmış türāb
Ne vaḳtin irişe diyü feṭḥ-i bāb

4588. İder cümle eşyā viṣālin ṭaleb
Müyesser degül birine bu ʿaceb

4589. Meger ol kişi kim riyāżet ide
Ḥaḳ emr eyledügi ṭarīḳa gide

---

[95] Bu beyitte Yâsin 36/82'ye telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

إِنَّمَا اَمْرُهُ إِذَا اَرَادَ شَيْئًا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

"Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir."

Bu ifâde şu âyetlerde de geçmektedir: Bakara 2/117, Âl-i İmrân 3/47, Âl-i İmrân 3/59, En'am 6/73, Nahl 16/40, Meryem 19/35, Mümin 40/68.

4590. Didi nāmede ol iy pādişāh
Bilür çünki her itdügüñi İlāh

4591. ʿİbādına her ne ki itseñ ʿaṭā
Virür saña ecrini elbet Ḫudā

4592. Eger ẓulm ü ḳahr idesin bī-günāh
İder Ḥaḳ seni ḳahr bī-işţibāh

4593. Çe ger ḥükmüñe rām rūy-i zemīn
Degülsin velī ādemī-āferīn

4594. Ne niʿmet virür ise Perverdigār
Aña şükr idüp eyle luţfın şümār

4595. Ziyāde olur şükr idicek niʿam[96]
Ki küfrāna Kevşer ṣuyı ola kem

65[b] [162[b]]

4596. Müdām egleyüp göñlüñi ol feraḥ
Ḳo ol fikri kim ḳalbe vire teraḥ

4597. Yime ġam ki eyler kişiyi helāk
Cuvān iken eyler sepīde hebāk

4598. Naẓardan ṣaḳın kim iricek naẓar
İder taḫt ile tācı zīr ü zeber

4599. Ṣaḳın kim irişmeye zaḫm-ı zebān
Ziyāde ider tīġdan kim ziyān

4600. Gerek şāh olsun gerekse gedā
Eyüye ʿivaż eylük eyler Ḫudā

4601. Gidüp ādemī çün ḳalur nīk-nām
Anuñ kesbine saʿy ḳıl ṣubḥ u şām

---

[96] 4594 ve 4595. beyitlerde İbrâhim 14/7'ye telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:
وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ
"*Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti.*"

4602. Gedā kim ḳala nāmı bulmaya nān
Yeg ol şāhdan kim ḳomaya nişān

4603. Añılmaz ne mülk ü ne cāh u ne māl
Velī ḥaşre dek ẕikr olınur kemāl

4604. Ḳoyan kimse ʿālemde bir yādigār
Olur ḥaşre [de]k zinde iy şehriyār

4605. Beḳādur anuñ şarṭı iy nīk-nām
Tevālüd-dürür yādigār-ıʿavām

4606. Binā āhenīn olsa olur ḫarāb
Cedīd olur ammā hemīşe kitāb

4607. Aña himmet eyle ki dānā ola
Ḳamu ḫayra şerre tüvānā ola

4608. Ḳo ḫarc itme bed-gevhere cevheri
Ki zer idemez kimse ḫākisteri

4609. Ṭanış emrüñi olana ehl-i rāy
Kim ola saña rāy ile reh-nümāy

4610. Ḳo nādānı nādān vehhām ider
İde çünki vehhām bed-nām ider

4611. Gehī nerm olmaḳ gerek geh dürüşt
Gehī elde kīse gerek gāh müşt

4612. Çü reg cevze beñzer şihābı kemān
Temettuʿ tevaḳḳuʿ ḫayāl-i muḥāl

4613. Çü öldürmelü ḫaşm ola esīr
Amān virme aña dilerseñ serīr

4614. İki ḫaşm arasında olsa cidāl
Temāşācı ol eylesünler ḳıtāl

4615. Ki her ḳanḳısı ḥaşmuñ olsa tebāh
Saña fāyide [ol] eyā şehriyār

4616. Ḥavāle gerek kelbe ḫūke müdām
Kişiye gele tā ḥużūr-ı tamām

4617. Zer āteşdür idinmesin anı yār
Ki maḥşerde müşkil olur sūz-ı nār

4618. İñen olma sīr olduġıñdan [feraḥ]
Ki ḥayża virür ḳalbe ġāyet teraḥ

4619. Kişi bulduġın yimek olmaz hemān
Çü semmiyyeti ola eyler ziyān

4620. Ne rāha ki gitmiş degüldür beşer
Sülūk itme zinhār vardur ḫaṭar

4621. Şu reh kim dırāz ola olmaya bāk
Yeg ol ṭorudan kim ola hevlenāk

4622. Şehā eyle dervīşe dāyim ʿaṭā
Ki iḥsān ider defʿ dürlü ḳażā

4623. Çü iḥsānı çoḳ eyleye şehriyār
Olur āsumān-ı ḳażāya ḥiṣār

4624. İder çünki redd-i feżā sīm ü zer
Anı ʿāḳıl olan niçün ḥıfẓ ider

4625. Ne şol deñlü vir kim ola bende mest
Ne muḥtāc idüp ḳıl şehā teng-dest

4626. Şehā içme bīgāne mülkinde mey
Ṣaḳın kim ḫumārında olmaya ḳay

4627. Bilüp muḳbili muḳbile ḳıl naẓar
Ki saʿy ile olmaya gevher ḥacer

4628. Ḳapuñda ṣaḳın müdbire virme rāh
Üzüm üzüme göre olur siyāh

4629. Vefā-kīş ol eyle ʿahde vefā
Sözüñ muʿteber ola tā kim şehā

4630. Diger-gūn ola çünki iy şeh ḫışāl
ʿAlāmet-durur mülk olur pāy-māl

4631. Ḳadīmi rüsūmı gözet zīnhār
Ki muʿtād olupdur ṣıġār ü kibār

4632. Ne vaż'iyle dönse sipihr-i bülend
Gerek ittifāḳ irmeye tā gezend

4633. Gözet nice geçdügini rūzigār
Ki devr-i zamān olur āmūz-gār

4634. Saña ʿizz ü devlet ġınā virdi dest
Ṣaḳın itmesün bāde-yi kibr mest

ḤİKĀYET

4635. İşitdüm Süleymān ʿaleyhi's-selām
Bu maḫlūḳa ḥükm eyler iken tamām

4636. Getürmişdi taḫtını bir gün Ṣabā
Müşerref idi ḥażretiyle havā

66[a] [163[a]]

4637. Giderken gelür fikrine kim Ḫudā
Benüm gibi ḫalḳ itmedi pādişā

4638. Olup cümle maḫlūḳa fermān-revā
Nebiy-yi Ḥaḳ olup ola reh-nümā

4639. Ḥaḳa her nefesde hezārān sipās
Ki emrüme rām oldı cinnī vü nās

4640. ʿAnāṣır cemādāt ü ḥayvānlar
ʿAḳārībler dīv ü şeyṭānlar

4641. Gerek evc-i gerdūn gerek baḥr ü ber
Ḳamu emrüme rām ü fermān-ber

4642. Bunı fikr idüp eyler iken naẓar
Serīr üzre bir mūr gördi gezer

4643. Eline alup mūrı itdi suʾāl
Didi bir benüm gibi ṣāḥib-celāl

4644. İşitdüñ ya gördü[ñ] ise vir ḫaber
Ṣaḳın vehm idüp ḳılma benden ḥaẕer

4645. Żuʿā eyleyüp didi kim iy rasūl
Direm bildigüm olma ammā melūl

4646. Ḥaḳuñ cümle maḫlūḳını ben faḳīr
Ḳaçan künc içinde bilem iy emīr

4647. Velī bir laṭīfe diyeyüm saña
Birez iltifāt eyle luṭf it baña

4648. Getürür egerçi ki taḫtuñ havā
Beni sen getürürsin iy muḳtedā

4649. Saña ʿizzet eyler çe ger cinn ü nās
Benüm ʿizzetüm daḫı eyle ḳıyās

4650. Baña daḫı şol ʿizzi virdi İlāh
İdindüm Süleymān elin taḫt-gāh

4651. Budur bende-i eżʿafı ʿizzeti
Ḳavīdür ḳavī olanuñ raġbeti

4652. Bunuñ ḥikmeti var vʾegerni rasūl
Ne ḫod-bīn olur vü ne ḫod hem fużūl

4653. Naṣīḥat-durur ḫalḳa bundan murād
Cihāna rasūl eylemez iʿtimād

4654. Aña kim ide ʿarż-ı Yezdān cemāl
Görinmez gözine bu ʿizz ü celāl

4655. Şu kim ide ʿālemde fikr-i ʿamīḳ
Ḥarāmīsüz olmaz bilür bu ṭarīḳ

4656. İdüp ḥażret-i Ḥaḳḳa mürsel niyāz
Didi iy ḫaṭā-pūş u dānā-yı rāz

4657. Bilürsin ki yoḳ bende-i bī-ḫaṭā
Ḫaṭā-pūşsın baḫş eyle ʿaṭā

4658. Eger itmeseñ ʿöẕri yā Rab ḳabūl
Ḳamu ins olurdı ẓalūm u cehūl

4659. Bunı diyüben secde itdi rasūl
Ḫudā itdi nāz u niyāzın ḳabūl

4660. Cihānı saña ḳıldı teslīm İlāh
Emīn-i Ḫudāsın eyā pādişāh

4661. Ḳo kibri şu vech ile ḳıl ʿadl ü dād
Ki olmaya devrüñde cevr ü fesād

4662. Ṣaḳın ẓulm ile kimseden alma māl
Ki tā irmeye maḫzenüñe zevāl

4663. Ṣaḳın çünki Ḳāḍı ola Kird-gār
Ḳarınca olur eñ ulu şehriyār

4664. Bilüp ʿālemüñ ḫalḳını cümle ḫ̆īş
Dilin kimsenüñ itme zinhār rīş

4665. Şu ḳolda ki var ḳābiliyyet şehā
Ne himmet ki eylerseñ olur sezā

4666. Şu vech ile depren sen iy şehriyār
Ki maḥşerde olmayasın şermsār

4667. Ḥisāb andadur ʿömr defʿi geçer
Ki dānā ider ḫātimeye naẓar

4668. Çü iḥsān idesin şehā ḳıl tamām
Budur luṭf iy Ḫusrev-i nīk-nām

4669. Alasın çü bir mülki itme sitem
Ḳamu ḫalḳına eyle luṭf u kerem

4670. Şehā itme ġamz idene iʿtimād
Ḳopar ġamzdan dürlü dürlü fesād

4671. Çü vāḳiʿ ola ḳıl berāber hemīn
Budur ʿadl iy şāh-ı rūy-ı zemīn

4672. İki ḫaṣm olmaya çün rū-be-rū
İnanma birisine iy ceng-cū

4673. İnanma her işitdügüñe şehā
Bu dünyā-durur çoḳ olur iftirā

4674. Eger gelse tenhā cihānuñ ġamı
Gerek āşikār idesin ḫurremi

4675. Siyāset gerek şāh olanda müdām
Żarūrī ki meyl eyleye ḫāṣ u ʿām

4676. ʿAbūs olma iy şāh-ı gerden-keşān
Ki insāna oldur besā bed-nişān

4677. Ḳula intiḳām itme iy nīk-nām
Ki eyler saña daḫı *żü'l-intiḳām*[97]

4678. Dilerseñ ki yār ola saña ẓafer
Ciger-dārı ḳıl server-i muʿteber

66[b] [163[b]]

4679. Şu kim ne ḳalem ehli ola ne tīr
Ṣaḳın anı zinhār idinme esīr

4680. İder kīne tīġını tedbīr-i tīz
Çü birinde olmaya itme sitīz

4681. Dilerseñ ki pāyüñ ola āsumān
Her işde müşāvir ol iy pehlevān

---

[97] Bu beyitte İbrâhim 14/47'ye telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:
فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ وَعْدِهٖ رُسُلَهٗ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ
"O halde, sakın Allah'ın peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma! Çünkü Allah mutlak üstündür, kimsenin yaptığını yanına bırakmaz."
Bu ifâdenin geçtiği diğer ayetler için bk.: Mâide 5/95, Âl-i İmran 3/4.

4682. ʿAdūya göz açtırma virme emān
Ki ḥükmüñe rām ola cümle cihān

4683. Cihān-gīrlik fikrin eyle müdām
Dilerseñ selāṭīn saña ola rām

4684. İñen aldamasun ṣaḳın devr-i dūn
Ki merdāneyi zen ḳılamaz zebūn

4685. Muḫalled ṣanur bilmeyen ʿālemi
Velī ejdehādur yudar ādemi

4686. Ümīd itme fānī cihāndan vefā
Ki ġāyetde çoḳ yüz görüpdür şehā

4687. Şu deñlü gerekdür şehā ḫord u ḫˇāb
Kişinüñ ki olmaya cismi ḫarāb

4688. Kişi ḫord u ḫˇāb ile ḥayvān olur
Behāyim riyāżetle insān olur

4689. Bilinen bu ʿaḳl ile iy pādişāh
Refīḳ ola fikrüñe feyż-i İlāh

4690. Eline alup ḫāme Hermes ḥakīm
Yazar ibtidā nām-ı Ḥayy [u] Ḳadīm

4691. Ki ne evveli var ne ḫod āḫırı
Ne peydā buṭūnı ne ḫod ẓāhiri

4692. Ġanī eyleyen ol faḳīr iden ol
ʿAzīz eyleyen ol ḥaḳīr iden ol

4693. ʿAzīz ol-durur kim ola Ḥaḳ-şinās
İde ḥażretine hemīşe sipās

4694. Ḥaḳa her nefesde hezārān sipās
Ḳara ṭopraġ iken bizi itdi nās

4695. Didi ṣoñra kim iy cihān-gīr şāh
Saña virdi bu devleti çün İlāh

4696. Gerek şükr idesin Ḫudāya şehā
Ziyāde olur şükr idicek ʿaṭā[98]

4697. Gözüñ aç ḳo ḫˇābı vü bīdār ol
Geçer mestlik tīzde hüşyār ol

4698. Ki bīdār olmasa şāhā beşer
Ḥamāḳatde ḫardan olur ol beter

4699. Yi dünyāyı dünyā ġamını yime
Bugünüm yaruna ḳala mı dime

4700. Bu dünyāyile olma ḳāniʿ hemīn
Ki maḫfīdür aṣl-ı metāʿ-ı ṣemīn

4701. Şu deñlü gelüpdür bu dünyāya şāh
Ki yoḳ ḥaddi iy şāh-ı ṣāḥib-külāh

4702. Çü sen loḳmadasın şeh-i loḳma-ḫˇār
Gürisne ḳoma ḫalḳuñ iy şehriyār

4703. Ded ü dām kim ṣayda olur revān
Şikem-perligi içün olur devān

4704. Olur aç olan gerçi şāhā zebūn
Velī ḥayżalıḳ derdi iden füzūn

4705. Çü ʿālī-dürür şāhlar pāyesi
Gerek rāstlıḳ ola sermāyesi

4706. Virür ṣubḥ-ı kāẕib ṣalˇāta fesād
Budur resm olur ṣādıḳa iʿtimād

4707. Çü yoḳ kimseden ḫavf-ı fermān-revā
Ne lāzım yalan söylemek Ḫusrevā

4708. Bilürsin bu meşhūrdur Ḫusrevā
Ki üç kişiye raḥmet itmez Ḫudā

---

[98] Bu beyitte İbrâhim 14 / 7'ye telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:
وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ
"Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: "Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir."

4709. Zinā ehli pīr ola muʿcib faḳīr
Yalan söyleye ola ṣāhib-serīr

4710. Reʿāyāya her kim iderse sitem
Mücerrebdür elbet olur ʿömri kem

4711. Reʿāyāya ẓulm ide çünkim sipāh
Virür āḫıretde cevābını şāh

4712. Zamānuñda bulmasa ḫalḳuñ ḥużūr
İderler ḳamusından iy şeh nüfūr

4713. Aña saʿy ḳıl iy şeh-i kām-yāb
Yiyüp ḫalḳ sen çekmeyesin ʿaẕāb

4714. Gire çünki bir kīseye iki dest
Tehī olur elbette iy şīr-mest

4715. Sipehden göre ẓulm çünkim ʿavām
İderler şehe bed-duʿālar müdām

4716. Çü senden cihān ḫalḳı bīzār ola
Ḳaçan ide nefrīn yirine duʿā

4717. Ulu işler itmek gerek ulu şāh
Virür himmete göre devlet İlāh

4718. Ulu şāh ḳılmasa ʿālī hüner
Bu ẓāhirdür olmaz iñen muʿteber

4719. Gerek ṣarf ola mümkine iḳtidār
Ki biri olur anlaruñ ṣad-hezār

4720. Dutar küfr ile mülk dirler ḳarār
Velī ẓulm ile olmaya pāy-dār

67[a] [164[a]]

4721. Şeh olan kimesne ide çün hüner
Ṭolar anuñ ile cihān ser-be-ser

4722. Göresin çü bir resmde var sitem
Götür anı iy şāh-ı ṣāḥib-kerem

4723. Ki bidʿāt ile mülke irer zevāl
Ṣaḳın devletüñ olmaya pāy-māl

4724. Tek eyleme ḳanı şehā eyle ḳan
Ki ḳan itmek ile yıḳılmaz cihān

4725. Olur ẓulm idicek çü ʿālem ḫarāb
Ṣaḳın ẓulmden iy şeh-i kām-yāb

4726. Rüsūmıñı al iy Ḫudāvend-i tāc
Ki olmaya tārācuñ adı ḫarāc

4727. Döge sīne çün sitem-dīdegān
Nice taḫt-ı şāhī yıḳar āsumān

4728. Duʿāya sitem-dīde ḳaldırsa dest
İder āhenīn kūh ise daḫı pest

4729. Çü zenbūr şehd içün ola helāk
Ṭolar şehd yirine ol ẓarfa ḫāk

4730. Şikeste osa mīve içün şecer
Ḳaçan vire bir daḫı andan şemer

4731. Anıñçün Ḥaḳ itdi seni ser-bülend
Ki irişmeye zīr-deste gezend

4732. Çü mülkine düşmen işin ide şāh
Ne lāzım aña ḫāricī kīne-ḫᵛāh

4733. Çü bī-dād ola kendü şāh-ı cihān
Kime eylesünler cefā-keş fiġān

4734. Çü yoḳ ḳudretüñ itmege şīre zūr
Ḳo bāri şikest eyleme pāy-ı mūr

4735. Yetīm aḳçası māl-i bīve-zenān
İder ʿömre vü dīne iy şeh ziyān

4736. Ser-ā-ser bu ʿālem nişīb ü firāz
Degül kāmile zerre iy ser-firāz

4737. Cihān ejdehāsından iy nīk-nām
Ne cān ḳurtılur ne bulınur merām

4738. Olur iş bu eşkāl çünkim ḫayāl
Ne lāzım ḫayāl içün iy şeh melāl

4739. Şehā müsteʿār oldı çün bu libās
Çıḳar sen çıḳarmadın anı inās

4740. ʿAvām eylediyse nʾola şehriyār
İderler birini daḫı iḫtiyār

4741. Çü ardıncadur ādemīnüñ ecel
Sefāhatdur eylerse ṭūl-i emel

4742. Bilürsin bu gerdūn-ı merdüm-firīb
Her anda ider niçe vaż'-ı ʿacīb

4743. Gehī ṣaġa devr eyler ü ṣola gāh
Muḳarrer degül ḥāli iy pādişāh

4744. Şu dōlāb kim döndüre anı bād
Anuñ devrine ola mı iʿtimād

4745. Cihāna şehā iʿtimād itme hīç
Ki bir ejdehādur yatur pīç pīç

4746. Eger ḥükmüñe rām olursa cihān
Ne mümkin vire merg bir dem amān

4747. Senüñ ile ölmekde birdür faḳīr
Ne fāyide olmaḳdan andan emīr

4748. Yiter günde çün kişiye nīm nān
Ne lāzım ide rīş desti ʿinān

4749. Olur iki loḳmayla işkem çü sīr
Niçün her denīye olasın esīr

4750. Virür rızḳuñı ḫalḳ iden Celīl
Ṭaleb eyleyüp itme nefsüñ ẕelīl[99]

4751. Çü bir loḳma bir ḫırḳa ola hemān
Yiter ādemiye olıcak mekān

4752. Selāmet anuñdur ki āsūdedür
Cihān-gīrlik fikri beyhūdedür

4753. Saʿādet o şāhuñ-durur Ḫusrevā
[Ki] kalbinde ḳalmaya anuñ hevā

4754. Yi memlūküñ olanı iy şāh heb
Ki arduñca itmeye vāriş ṭaleb

4755. Yatup uyuma oluban bī-ḫaber
Bu vādīde var seylden çoḳ ḫaber

4756. Ṭaġıtma sipāhuñ idersüñ sefer
Ki gelmez bir arada olsa żarar

4757. Yiter saña üstād-ı bārān u berf
Olur ictimāʿıyla deryā-yı jerf

4758. Çü bir şaḫṣa Yezdān ola kār-sāz
Olur ādemī-zādeden bī-niyāz

4759. Virür çünki saña melāyik ḫaber
Żarar yoḳ olursa ʿadū baḥr ü ber

4760. Gerek gāh ceng gerek gāh sūr
Refīḳ-i ḫıred-mendden olma dūr

4761. Şehā itme ġam-gīn yüzine nigāh
Ki şādīliġüñ eylemiye tebāh

---

[99] Bu beyitte rızkın Allâh'tan olduğuyla ilgili Hud 6 /11'e telmih vardır. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:
وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِى الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِى كِتَابٍ مُبِينٍ
"*Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de O bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır.*"

4762. Bu himmetler ile göre āfitāb
Niçe ḳurṣa ḳāniʿdür iy kām-yāb

67ᵇ [164ᵇ]

4763. Şu niʿmet ki ola şehā nā-güvār
Helāk eyler olanı bisyār ḫˇār

4764. Fütāde olursa ʿadū olma şād
Düşe dura işin bitürür ki bād

4765. ʿAdū mergine ʿāḳıl olmaya şād
Ki maʿlūmıdur anda var ıṭṭırād

ḤİKĀYET

4766. İki kişi bir ḥücre içün meger
Durup biri biri ile ceng ider

4767. Bu vech ile itdüklerini cidāl
Görüp vardı bir ehl-i ṣāḥib-kemāl

4768. Didi kim eyā cilf [ü] nādānlar
Beşer şeklide līk ḥayvānlar

4769. Degül kimsenüñ mülki ḫod bu ribāṭ
Bu deñlü neden ḥücreye irṭibāt

4770. Gidersiz ikiñiz de itmek şitāb
Ḳalur yine ḫālī bu ḫān-ı ḫarāb

4771. Didügi gibi ol eyā şehriyār
Degül mülki bu ʿālemüñ pāy-dār

4772. Alup ġayrdan saña virse nˀola
Vire yine aʿdāña şāyed ola

4773. Muḳarrer degül salṭanat Ḫusrevā
Ne aʿdāya ḳaldı ne ḳalur saña

4774. Şu vech ile ḳıl ḫalḳa ʿadl ile dād
Seni ḫayr ile eyleyeler ki yād

4775. Ola çünki rencīde ḫalḳ-ı cihān
Vefāt idicek sen uzanur zebān

4776. Ṭamaʿ bende mālına iy pehlivān
Palanını yimek gibidür hemān

4777. Vezīrüñe eyle şehā iʿtibār
Gerek çünki ʿāḳil ola iḫtiyār

4778. Sözine çü şeh ḳılmaya iʿtimād
Kimesne aña eylemez inḳıyād

4779. Bile çünki bī-ḳadr idügün ʿavām
Ne ḫıdmet buyurursañ olmaz tamām

4780. Vezīr ol-durur kim ola ked-ḫudā
İde ḫalḳ-ı ʿālem aña iḳtidā

4781. İledüp getürmek ile bir ḫaber
Muḳarrerdür olmaz kişi muʿteber

4782. Gerekdür vezīr olana iḳtidār
Olınmaz ki bī-ḳadrine iʿtibār

4783. Şehā çün gele mülkiñe bir ġarīb
Nevālüñden itme anı bī-naṣīb

4784. İşüñ luṭf u ʿafv olsun iy pādişāh
Ki anuñ ile muttaṣṣıfdur İlāh[100]

4785. Şu cirmi ki ʿafv idesin ḳılma yād
Ki ʿafvuña olmaz olur iʿtimād

4786. Olan ʿāḳıl iy Ḫusrev-i baḥr ü ber
Cihān būstānın temāşā ider

---

[100] Allâh'ın lütfedici olmasıyla ilgili Kur'ân âyetleri için bk.: Enam 6/103, Yusuf 12/100, Hac 22/63, Lokman 31/16, Ahzab 33/34, Şura 42/19, Mülk 67/14; Allâh'ın affedici olmasıyla (عفو) ilgili Kur'ân âyetleri için bk.: Bakara 2/52, Nisa 4/43, Nisa 4/99, Nisa 4/149, Nisa 4/153, Hac 22/60, Nur 24/22; Özellikle insanlara karşı affedici olmak Araf 7/199'da emredilmektedir. Âyetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

"*Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir.*"

4787. Gerek seng olsun gerekse giyā
Gereklü olıcak olur mūmiyā

4788. Ḥaḳīḳatde āşyāndur[ur] bir ḫayāl
Ki olur peẕīrā-yı naḳṣ-ı zevāl

4789. Gerek laʿl olsun gerekse ḥacer
Yirinde gerek iy şeh-i muʿteber

4790. Gerek ʿabde tedrīc ile pāy-gāh
Ḳadīmī budur resm iy pādişāh

4791. Çün olmaya tedrīc ile pāy-gāh
Olur cümle rencīde senden sipāh

4792. Didüm bildügümi ben iy tāc-dār
Ḳıyās eylesün bāḳīsin şehriyār

4793. Olana sürūş-ı Ḫudā reh-nümā
Ne ḥācet ola kimsene pīşvā

4794. Cihān durduġınca dur iy şehriyār
Vücūdıñla bulsun şeref rūzigār

4795. Hemīşe olup feṯḥ u nuṣret ḳarīn
Ola ḥükmüñe rūy rūy-i zemīn

4796. Gel ā sāḳī cām-ı revān vir bana
Nice cām rıṭl-ı girān vir bana

4797. Gelüp tā ki temkīn duta dil ḳarār
Sebük-ser [gibi] olmayam şermsār

4798. Yine ḥaṭr ya saza ṭaḳ zīr ü bem
Geçenden geçelüm bu demdür ki dem

4799. Gice yüklüdür bī-vefādur felek
Seḥer kim bilür ne ṭoġarsa gerek

İSKENDER-İ ṢĀḤİB-ḲIRĀN ĀYĪNE-İ İSKENDERĪ SĀḴTEN DER-ŞEHR-İ SİKENDERİYYE

4800. Elā iy suḫen-dān-ı cevher-şināsSuḫen gevherin dürre ḳılma ḳıyās

4801. Ki kānī anuñ levḥ-i maḥfūẓdurBilür ḳadrini her ki maḥfūẓdur

68[a] [165[a]]

4802. Bu fende ḫaber-dār iseñ ḳıl naẓarNe resme dizilür göresin dürer

4803. Ki Pervīn görüp anı şermendedürLeʾālī o şermiyle efgendedür

4804. Birine degül gerçi ḳıymet cihānVelī beẕl iderem anı rāygān

4805. Aña līk ṣarrāf-ı dānā gerekCemāl itmege seyr-i dānā gerek

4806. Bulur nuṭḳ ile ādemī imtiyāzFürū-dest olur nuṭḳ ile ser-firāz

4807. Feṣāḥat-durur nuṭḳa viren şerefOlur bī-feṣāḥat suḫen bang-ı ġaf

4808. Feṣāḥat-durur ḳālib-i nuṭḳa cānMüşerref belāġatla ehl-i beyān

4809. Çü söylemeye bir kelāmı faṣīḥMelīḥ ise gūyende olur ḳabīḥ

4810. Cihān gülşeni bülbülidür faṣīḥOlur nuṭḳ-ı cān-baḫş hem-çün Mesīḥ

4811. Bu mülk ü bu māl ü bu manṣıb gider Muḳarrer ḳalur ḥaşre deñlü eşer

4812. Baña ṭurfe bāzīçe itdi zamān
Cihānuñ ġamı ḳıldı beste dehān

4813. Büküp ḳaddüm itdi beni deyr pīr
Belā bendine ḳıldı devrān esīr

4814. Çü sī-sāleyem nʾola dirlerse şāb
Degül mū-sepīd olduġında ḥisāb

4815. Dönüp reng-i kāfūra müşg-i siyāh
Dirīġ oldı pejmürde hem-çün giyāh

4816. Eger ʿöẕrüm olmasa iy ḳadr-dān
Ṭolardı sözüm cevher ile cihān

4817. Ne şarḳ u ġarb u ne baḥr [ü] ne ber
Arayan bulurdı naẓīrüm beşer

4818. Velīkin yine saʿyüm oldur müdām
Ki tā ḥaşre olam emīr-i kelām

4819. Ne deñlü gelürse ki ṣāḥib-kemāl
Benüm defterümden yazalar miṣāl

4820. Bu dilde Niẓāmī gibi reh-nümā
Olup māʿadāya olam pīşvā

4821. Olayıdı iḳlīme nāmum revān
Olup ḫāmemüñ zīr-i desti cihān

4822. Dirīġā ki bulmadum ammā revāc
Bulınmaz bu bezmin ʿināya ʿilāc

4823. Gice gündüz itdüm bu fenne heves
Ṣadām olmadı münḳaṭiʿ çün ceres

4824. Beni itdi Ḥaḳ bülbülī naġmeler
Ki işitmez ise ne ġam anı ker

4825. Virür ʿāleme mihr-i tābān żıyā
Anı şeb-pere görmez ise nʾola

4826. Dirīġā ki bu fenn-i ḫūb u laṭīf
Ki meyl eyler idi vażīʿ ü şerīf

4827. Kesāda düşüp oldı ḳadri ẕelīl
Havādārı ġāyet eḳall ü ḳalīl

4828. Görürem degül ṭālibi hīç kes
Göñülden iñen itmez oldum heves

4829. Velī saʿyi idüp çeküp yine renc
Murādum budur kim yazam Penc-genc

4830. Bunı yazmadan zer degüldür murād
Murādum bu ʿālemde ḳoyam bir ad

4831. Cihānda ne deñlü ki var sīm ü zer
Degüldür bahā naẓma iy pür-hüner

4832. Yitürmez kelāma kimesne bahā
Meger ṭālibi Şāh Maḥmūd ola

4833. Virür idi her beyte miṣḳāl-i zer
İdüp ḳāyili ʿizz ile muʿteber

4834. Murādum degül kimseden sīm ü zer
Murādum hemīn ʿarż ḳılmaḳ hüner

4835. Nedür sīm ü zer kim ṭaleb-kār olam
Ḳoyam ʿırżı anıñ içün ḫ̌ōr olam

4836. Ḫudā virdügünden yiyecekce var
İder her gün iḥsān şeh-i nām-dār

4837. Şehin-şāh Ebü'l-feṯḥ şeh Bāyezīd
Saʿādet ola yārı ʿömri mezīd

4838. Ola çünki sedd-i ramaḳ iy ʿazīz
Ziyāde dileyen olur nā-temīz

4839. Çü miʿdeñ ṭolusını yirsen hemān
Ziyāde içün çekme bār-i ḫasān

4840. BEHİŞTĪ elüñe yine al ḳalem
Yeñi deftere yazmaġiçün raḳam

4841. Bu beyhūde fikr ile ʿaḳl oldı süst
İdersem neyi fikr gelmez dürüst

4842. Ki tā aña meşġūl ola ʿaḳl ü cān
Ola ġamdan āsūde dil bir zamān

4843. Dimiş pīr-i pīşine-i pīşvā
Ki kāmillere ol-durur reh-nümā

68[b] [165[b]]

4844. Sikender cihān-dār-ı āfāḳ-gīr
Cihān-baḫş-ı serdār ü ṣāḥib-serīr

4845. Çü daʿvet içün oldı meʾmūr çüst
İder cümle esbāb ʿazm-i dürüst

4846. Pes emr eyledi Ḫusrev-i Rūm u Rūs
Ki birine şāh ola İskenderūs

4847. Olup nāyib-i şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Ola ʿadliyile müşerref cihān

4848. Nice ʿadl iderseydi ṣāḥib-ḳırān
İde bī-ḳuṣūr anı Pūr-ı mihān

4849. Geçüp taḫta oturdı çün ol cuvān
İṭāʿat ider aña ḫalḳ-ı cihān

4850. Didi māderine cihān-pehlevān
Ki iy kār-dān māder-mihterān

4851. Bilürsin ki ferzendüm İskenderūs
İşitmiş degül daḫı bang-ı ḫorūs

4852. Gözet kimseye eylemeye sitem
İşi ʿadl ü dād ola luṭf u kerem

4853. Ne emr eyleseñ ola fermān-peẕīr
Ḫalel bulmaya mülk ü tāc [ü] serīr

4854. Żarūrīdür itsem gerek ben sefer
Gözet olmasun mülkde şūr u şer

4855. Yola çıḳanuñ ḥālini kim bilür
Nicesi gelürse nicesi ölür

4856. Gelür sīm yine devlet ile eger
Geçüp taḫta yine olam dād-ger

4857. Ölürsem ben olup şeh-i Rūm u Rūs
Yirüme ola şāh İskenderūs

4858. Nice terbiyet eyledüñse beni
Gözet terbiyet eyle Lillāh anı

4859. Daḫı luṭf it iy māder-i ehl-i ḥāl
Bana āḫıret ḥaḳḳın eyle ḥelāl

4860. Ḫelāl eyleyüp itdi Bānū enīn
Didi iy şehin-şāh-ı rūy-i zemīn

4861. Teraḳḳī idüp miḥnet-i iştiyāḳ
Helāk idicekdür beni iftirāḳ

4862. Cemālüñi bu çeşm-i lüʾlüʾ-feşān
Göre mi yine iy cihān-pehlevān

4863. Nereye giderseñ Ḫudā ola yār
Her işde muʿīn ola Perverdigār

4864. İdüp ehl-i beytine bedrūd şāh
Çeküp leşkerin eyledi ʿazm-i rāh

4865. Şehe pīşvā Ḫıżr [u] İlyās idi
Enīsi ḥakīm-i Belīnās idi

4866. Gelür çünki İskenderiyyeye şāh
Ḳonup anda āsāyiş eyler sipāh

4867. Şehe şehr ḫalḳı şikāyet ider
İder dīv-i Efrenc şehre żarar

4868. Belīnās ile fikr idüp ser-firāz
Olurlar bu müşkil işe çāre-sāz

4869. İder vaż‘-ı fi’l-ḥāl fermān-revā
Bir āyīne kim ola gītī-nümā

4870. Ne cānibde cem‘iyyet itse sipāh
Bilürdi yaḳın aña bī-iştibāh

4871. Ne semte ki keştī olur[sa] revān
Olur idi mir’āt içinde ‘ayān

4872. İder emr bennālara şehriyār
Yaparlar ol āyīne içün menār

4873. Ṭılısımla ḳor anı üstine şāh
Ki bir kimsene dāyim ide nigāh

4874. Nereye ki keştiyle gelse fireng
Muḳābil varup ideler anda ceng

4875. ‘Adūdan emīn oldı pes ol zemīn
Şeh-i ‘āleme itdiler āferīn

4876. Olup çeşm-i a‘dāya mīl ol menār
Olur ḳal‘a ḳulle-i muḥkem ḥiṣār

4877. İdüp anda bir niçe gün ‘adl ü dād
Geçüp vardı Mıṣr[a] şehin-şāh şād

4878. İdüp seyr Mıṣrı emīr-i celīl
Olur pes temāşā-gehi nehr-i Nīl

4879. Geçüp Maḳdese vardı şāh-ı cihān
‘İbādet ider anda niçe zamān

4880. Şehin-şāhı ẓālim imiş ‘azl ider
Yirine ider naṣb bir tāc-ver

4881. Pes andan geçüp eyledi ʿazm-i rāh
Ki Beyt-i ʿAtīḳi ṭavāf ide şāh

4882. Ki anı ide çünki mücrim ṭavāf
Olur şübhesiz āḫıretde muʿāf

4883. Gerek pür-günāh ol gerek bī-günāh
Ṭavāfını emr eylemişdür İlāh

4884. Çü ḳudret ola ṣıḥḥat ola amān
Ṭavāfı anuñ farżdur bī-gümān

4885. İdüp pāk Kâbe yolın şehriyār
Ḳomadı ṭarīḳ-i mübārekde ḫār

69[a] [166[a]]

4886. Ḳabāyil ḳamu ḥükmine oldı rām
Beriye olur hem-çü dārü'ṣ-selām

4887. Varup Kâbeyi şeh ziyāret [ider]
Taṣadduḳ ider bī-ʿaded sīm ü zer

4888. Şu deñlü döker sīm fermān-revā
Olur cümle müflisleri aġniyā

4889. Şu deñlü ider renc şāh-ı cihān
Dutar bir yüzin ṣanki ṭūfān-ı ḳan

4890. Toyup laḥm-ı ḳurbāna vaḥş u ṭuyūr
Nevāle götürdi üşüp mār ü mūr

4891. Şütür püşte gibi yatur cā-be-cā
Doḳunmaz idi şātdan yire pā

4892. Zer ü sīm olup Ḥaḳ yoluna seyl
Ṭolup ḫūn-ı ḳurbān olur birke Nīl

4893. Yüzin Kâbeye sürdi ḳıldı namāz
Tażarruʿ ḳılup Ḥaḳḳa itdi niyāz

4894. Şu deñlü taṣadduḳ ider şehriyār
Olurlar ḳamu aġniyā ol diyār

4895. Ne reng idügin bilmeyen sīm ü zer
Pür eyler ol iḥsān ile kīseler

4896. Yimeyen kişi ʿömri içinde nān
İderdi ʿaṭā niʿmet-i bī-kerān

4897. İder şol ʿaṭāyı şeh-i şarḳ u ġarb
Ki uġurluġa tevbe eyler ʿArab

4898. Ḥaremde nişār itdi şöyle direm
Diremden ṭoḳunmazdı yire ḳadem

4899. İdüp pāk Kâbe yolın ol dilīr
İder cā-be-cā birkeler müstedīr

4900. Menāzilde yapdırdı yir yir ribāṭ
Ki reh-rev ḳona itmeye iḥtiyāṭ

4901. Virür Kâbe yoluna emn ü emān
ʿAdūdan kimesneye irmez ziyān

4902. İdüp ṭabla içini pür sīm ü zer
Zen ol rāhdan eyler ise güẕer

4903. Kimesne ne aña ne māla naẓar
İder gezse ol memleket ser-be-ser

4904. İder vaḳf aña Mıṣr ile Şāmı şāh
İder ẓarf-ı Kâbe ḥarīr-i siyāh

4905. Aña vażʿ-ı ḫuddām ider şehriyār
İder bir niçe ṣāliḥi iḫtiyār

4906. Ki her biri ḫıdmetde ḳāyim ola
Mesīḥ [u] muṣallī vü ṣāyim ola

4907. Civārında bir şehr bünyād ider
Ki anı mücāvirler ide maḳar

4908. Gelicek müsāfir de ide ḥużūr
Gerekse ünāṣ ü gerekse ẕükūr

4909. Tamām itdi ḥaccı çü ṣāḥib-ḳırān
Geçüp maġribe rāst ḳıldı ʿinān

4910. Zamān ile deryāya irişdi şāh
Ḳonar diñlenür anda cümle sipāh

4911. Getür sāḳiyā zehr-i dehre emi
Ki gird-āb-ı ġuṣṣa sāġar gemi

4912. Bu gird-ābdan ḳurtulur mı beşer
Muʿīn ola keştī-yi sāġar meger

4913. Yine muṭribā al ele arġanūn
Bahār irdi itdi teraḳḳī cünūn

4914. Ki defʿine sevdānuñ ola ʿilāc
ʿİlāc olmayıcak bozulur mizāc

REFTEN-İ İSKENDER BE-CĀNİB-İ MAĠRİB

4915. Melāḥat biḥārında mellāḥ-ı çüst
Ki seyr eylemişdür muḥīṭi dürüst

4916. İdüp ġūṭa deryāda ġavvāṣ-vār
Çıḳarmış niçe lüʾlüʾ-i şāh-vār

4917. Bize ol leʾālīden idüp niṣār
Şu vaż‘ ile zeyn eylemiş idi yār

4918. Dimiş çünki deryāya irişdi şāh
Müheyyā ider bī-kerān zād-ı rāh

4919. Buyurdı revān Ḫusrev-i Rūm u Zeng
Ki keştīler iḥżār ide fireng

4920. Getürdi ference şehi biñ gemi
Alur eñ kemini ki hep ʿālemi

4921. Yidi yıllıḳ esbāb ol nām-dār
Getürdür daḫı keştilere ḳoyar

4922. Silāḥ u seleb esb ü ester şaʿīr
Geyimler kecimler libās u ḥarīr

4923. Gerek olacaḳ nesne-yi bī-ḳuṣūr
Alup ḳoydı keştīye bī-ḥad kenūr

69[b] [166[b]]

4924. Bulup bir hümāyūn u ferḫunde dem
Girer keştiye pādişāh-ı ʿAcem

4925. Müsellaḥ girür elli biñ nām-dār
Ki her biridür ejder-i kār-zār

4926. Kimüñ kim refīḳi Belīnās ola
Enīsi daḫı Ḫıżr [u] İlyās ola

4927. Nereye ki isterse olsun revān
Ne yirde ne deryāda ider ziyān

4928. Bulur niçe mellāḥ deryā-şinās
Sefer eylemiş baḥrde bī-ḳıyās

4929. Bilür ʿumḳını vü mesālikleri
Muvāfıḳları vü mehālikleri

4930. Ki deryāda mānend-i bād-ı vezān
Ne semte ki isterse ola revān

4931. Açup her biri keştinüñ bād-bān
Münāsib havā ile oldı revān

4932. Açup her biri bāl hem-çün ʿuḳāb
Revān oldı deryāda mānend-i āb

4933. Arada şehüñ fülki hem-çün felek
Velī bād-bān aña bāl-i melek

4934. Felek gibi ser-geşte vü bī-ḳarār
Serīʿ idi seyr eylese māh-vār

4935. Hilāl idi içinde bedr-i münīr
Ḥaḍīḍ ile evc aña dāyim mesīr

4936. Yürür baḥrde çün felekde hilāl
İder şūr-ı deryāyı āb-ı zülāl

4937. Ya ʿaks-i hilāl idi ṣuda ʿayān
İçinde anuñ şems-i devlet nihān

4938. Hemīn vaż‘da bir ḳur gümüş kemān
İrer tīri dūr ise daḫı nişān

4939. ʿAceb esb-i rehvār ü çüst ü devān
ʿAcebter velī bu deminde ʿinān

4940. Bu ḥikmet oḳı ḳavsı pür-tāb olur
Atılsa kemāniyle tīri gider

4941. Dikilmişdi fülk üzre zerrīn ʿalem
ʿAlem āfitāb idi keşti ẓulem

4942. Veyāḫud neheng idi ol bāl-ver
Şināver gehī geh açar bāl ü per

4943. Yudarsa cihān mālını ser-be-ser
Çü hażm eyle[ye]mez yine ḳay ider

4944. Resenler dürülmişdi mānend-i tār
Virür idi āvāzlar çeng-vār

4945. Ne semte ki olsayıdı ol revān
Görinmezdi izinden aṣlā nişān

4946. Çe ger sīnesi yāy māhī miṣāl
İder līk uġraduġın pāy-māl

4947. Görinür yaḳından egerçi ḥiṣār
Ṣanurdı ıraḳdan gören ḫūşgsār

4948. Tüvānā idi līk çün nā-tüvān
Aġaçdan ayaġ ile olur revān

4949. Ṣadef idi keştī şeh içinde dür
Ya dürc idi laʿl-i şemīn ile pür

4950. Süleymān serīriydi keştī hemān
Getürmiş idi anı āb-ı revān

4951. Olup şāha ol keşti taḫt-ı revān
Olur çetr-i sulṭānı hem bād-bān

4952. Kemānuñ kirişi bir olur hemīn
Bunuñ bī-ʿaded līk iy dūr-bīn

4953. Göreñler virür keştiye zīb ü fer
Dizilür iki cānibe hem-çü per

4954. İder zeyn anı ālet-i kār-zār
Ne keştī olur bir demürden ḥişār

4955. Olur pīşvā küştī-yi pehlevān
Çü baṭ beççe ardunca cümle revān

4956. Ne deñlü cezāyir ki var muʿteber
Varup her birin şāh daʿvet ider

4957. Beşerden ne cānibde alsa ḫaber
Varur idi elbet şeh-i muʿteber

4958. Müselmān olanı ḳılup ber-ḳarār
İderdi ʿinād ideni tār-mār

4959. Gezüp böyle deryā yüzin ser-be-ser
Cezāyirleri dīne daʿvet ider

4960. Cezāyir işi çünki oldı tamām
Varur Tūnusa Ḫusrev-i nīk-nām

4961. Bulur anda bir şāh-ı Ḳaydāfe-nām
Çü ṭāvūs-māde-zen-i ḫōş-ḫırām

4962. Elinde yidi mülk-i maġrib tamām
Muṭīʿi idi hem ḫavāṣ u ʿavām

4963. Şehüñ geldiginden çün alur ḫaber
Sipāhını cümle müheyyā ider

4964. Olur encümen leşker-i bī-ʿaded
Ki taʿyīn idemez ḳıyās añа ḥad

4965. Çıḳup keştiden ḳurdı şeh bār-gāh
İḥāṭa ider bār-gāhı sipāh

70[a] [167[a]]

4966. Tefekkür idüp Ḫusrev-i kām-yāb
Burayı görür fikr idicek ṣavāb

4967. Risālet ṭarīḳi ile vara şāh
Göre kim ne vaż'iyledür ol sipāh

4968. Ne üslūb ile ḫaşm eyler ḳıtāl
Ne mekr ile aʿdā olur pāy-māl

4969. Ola muṭṭaliʿ cümle aḥvāline
Tafaṭṭun bula cümle aʿmāline

4970. Alup pīş-keşlerden oldı rasūl
Varup Tūnusa ḳarşu itdi nüzūl

4971. Çü Ḳaydāfe elçiden alur ḫaber
Çıḳup ḳarşu iġrāz u ikrām ider

4972. Getürüp çü iġrāz ile ḳondurur
ʿAcāyib ġarāyib niʿam gönderür

4973. Yatup ol gice şāh ārām ider
Tefekkür ider tā irince seḥer

4974. Bu işine olur peşīmān şāh
Ne çāre bulamaz ḫalāṣa çü rāh

4975. Seḥerden durup itdi Bānū ḫaber
Ki gele rasūl-i şeh-i baḥr ü ber

4976. Gelüp pīş-keş çekdi itdi duʿā
Duʿā ile itdi söze ibtidā

4977. Ayıtdı ki İskender-i Feyleḳūs
Şeh-i Rūm u Īrān u Bulġār [u] Rūs

4978. İdüp ḥażretüñüze çoḳ çoḳ selām
Didi ḥikmet-āmīz bir ḳaç kelām

4979. Ki daʿvet içün gönderübdür Ḫudā
Beni mülk-i maġrib-zemīne şehā

4980. Cihānda ne deñlü ki ṣāḥib-külāh
Var ise baña oldı cümle sipāh

4981. Tutup ʿālemi tīġ ile ser-be-ser
Her emrüme rām oldı [ol] baḥr ü ber

4982. Ne iḳlīme kim çekdüm ise sipāh
Ẓafer virdi Ḫallāḳ-ı ḫurşīd ü māh

4983. Saña şimdi geldüm ki daʿvet idem
Müşerref olup ḥażretüñle gidem

4984. İderseñ eger dīn-i Ḥaḳ iḫtiyār
Senüñdür yine maġrib iy hūş-yār

4985. Sözüme eger eyleyüben ʿinād
Bu emrüme ḳılmaz iseñ inḳıyād

4986. Ne fāyide endīşe-i Dārufūr
İdersen sen anı düşer şehre şūr

4987. Budur ḥażretüñe hemānā ḫaber
Bilür bāḳisin Bānu-yı muʿteber

4988. Naẓar eyleyüp şāh-ı ṣāḥib-naẓar
Şehüñ ḳavl ü fiʿlinde diḳḳat ider

4989. Ferāset ile bildi bende degül
Ser-efrāza beñzer figende degül

4990. Gelür yādına bir zamānda meger
Şehüñ ṣūretin Çinde bir pür-hüner

4991. Yazuban getürmiş idi armaġan
Anı ṣaḳlamış Bānū-yı bānuvān

4992. Getürüp ider çün ḥarīre naẓar
Muḥaḳḳaḳ bilür budur ol tāc-ver

4993. Didi elçiye kim ṣafā geldi şāh
Felek rām emrine encüm sipāh

4994. Dilerse ki olmaya ceng ü cidāl
Girüp mülke [ol] ḳılmasun pāy-māl

4995. Bu yir ḫalḳı görmiş degüldür sitem
Cefā itmesün şāh-ı ṣāḥib-kerem

4996. Vʾegerni olur cemʿ ġarbī sipāh
Ṭolar ḫāk ü ḫūn ile āverd-gāh

4997. Ḳosun dīnüñe daʿvet itmegi şāh
Ki rāżī degüldür bu ṣulḥe sipāh

4998. Ki müşkil olur eylemek dīni terk
Ola iʿtiḳādı ḫuṣūṣā ki berk

4999. Eger seyre geldiyse gelsün nʾola
Ḳılalum varup şāh ile merḥabā

5000. Şehüñ ḫıdmetinde ḳomayam ḳuṣūr
Yiyüp içüp itsün niçe gün ḥużūr

5001. Varup pādişāha idüp āferīn
Öpesin çü bī-çāresinden zemīn

5002. Didügim diyesin bile şehriyār
İde iki emrüñ birin iḫtiyār

5003. Kelāmını Bānū çün itdi tamām
Getürdür rasūle firāvān ṭaʿām

5004. Çü yindi ṭaʿām u içildi şarāb
İder ḫāne-i ḫalvet ol kām-yāb

5005. Ḳalur çünki tenhā ikisi hemīn
Didi şāha Bānū-yı maġrib-zemīn

5006. Ne kişisin aṣluñda hīç var mı şāh
Ki sende mehābet ḳomışdur İlāh

5007. Ayıtdı ki bir ceng-cū serverem
Velī şāh-ı İskendere çākerem

70[b] [167[b]]

5008. Ne şāhem ne aṣlumda var pādişāh
Ḳaçan serve mānend ola [kim] giyāh

5009. Didi Bānū kim şāh olana yalan
Degüldür revā iy cihān-pehlevān

5010. Sikender ṭabuñdur ne lāzım ʿināد
Delīlümde var itmişem iʿtiḳād

5011. Bu sözi diyüp açdı pes bir ḥarīr
Ḥarīre naẓar itdi ṣāḥib-serīr

5012. Görür ṣūretin anda ʿaynen hemān
Ṣarīḥ oldı ḳalmadı şekk ü gümān

5013. Ṭaġıtmadı ʿaḳlını ol ser-firāz
Daḫı ḳılmadı ölmeden iḫtirāz

5014. Żarūrī didi kim Sikender benem
Ḫudāvend-i dīhīm ü efser benem

5015. Murādum seni görmek idi hemān
Çü gördüm yoluma oluram revān

5016. Didi Bānū iy şāh-ı Cem-iḳtidār
Revā mı ki elçi ola şehriyār

5017. Şu kim dūr-ı endīş ü dānā ola
Bunuñ gibi fiʿl olmaz aña revā

5018. Saña benden irmek ne mümkin ziyān
Velī key ṣaḳın duymasun bed-gümān

5019. Benüm bir ḳarındaşum olmış esīr
Ḫalāṣ eylemiş anı ṣāḥib-serīr

5020. Unutmaḳ ne mümkin ol iḥsānı ben
Bu sırrı ṣaḳın ṭuymasun merd ü zen

5021. Ki bī-raḥmdur oġlum iy pehlevān
Mebādā ki şāha ide bir ziyān

5022. Baña tīġ çekmeyesin eyle ʿahd
İdem ben daḫı tā ḫalāṣuña cehd

5023. Neye varur iş yoḳsa maʿlūmdur
Ḳo kīni ki ġāyetde meyşūmdur

5024. İder ʿahd ü peymān ol tāc-ver
Ki çekmeye ḳaṣdına tīġ ü teber

5025. Gide yoluna eylemeye ziyān
Ne cenk eyleyeler ne seyl ola ḳan

5026. Rasūle virür bī-ʿaded sīm ü zer
Müẕehheb geyimler muraṣṣaʿ kemer

5027. Yatup ol gice şehrde şehriyār
Seḥerden biner yüklenür cümle bār

5028. Tunus şehri içinde bir nev-cuvān
Meger şāhı görmiş imiş bir zamān

5029. Göricek şehi bildi ol pür-hüner
Varup eyledi şāh-zāde ḫaber

5030. Didi ol gelen elçidür şehriyār
Bu iḳlīme gelmişdürür bende-vār

5031. Görüp yolların tā ki ḥālin bile
Zevāli nedendür kemālin bile

5032. Bu iḳlīmi feṭḥ eylese rāygān
Çerisine irmeye aṣlā ziyān

5033. İşitdi çü bu sözleri Ḳandarūş
Şecāʿat gelüp cūşa itdi ḫurūş

5034. Görüp cūşına oldı defʿi süvār
Bile bindi üç biñ yel-i nām-dār

5035. Seḥerden durup vehm ile şehriyār
Geyüp ālet-i ḥarb olur çün süvār

5036. Çıḳup şehrden defʿi olur revān
Ki nāgeh ṭuyup sırrını bed-gümān

5037. Yetişüp gelüp eyleyeler ḳıtāl
İre devletine şehüñ iḫtilāl

5038. Olup gāv-ser gūş tā düm ḥadīd
Dilāverler olmış idi şenbelīd

5039. Gelür meskenine şehüñ Ḳandarūş
Görür ġaybet itmiş seḥerden sürūş

5040. Çıḳup şehrden süst eyler ʿinān
Giderler şehüñ der-peyince devān

5041. İrişüp şehe çekdi şemşīr-i kīn
Görüp ḫaşmı döndi [çü] bāz-ı ḫaşīn

5042. Eline alup gürze-i gāv-ser
Döner elli serdār ile kīne-ver

5043. Ol üç biñ cihān-gīr ile nīk-nām
İder ceng tā kim irişince şām

5044. Çü şām irişüp tīre oldı cihān
Perī gibi oldı [çü] gözden nihān

5045. Cidāl iderek leşkere geldi şāh
Görüp şāhı dil-şād oldı sipāh

5046. Onı elli kişinüñ olmış şehīd
Beşi ceng içinde olur nā-bedīd

5047. Gelüp bāḳisi şāh ile şād-kām
Alurlar ele bāde-i laʿl-fām

71[a] [196[a]] İskender'in Mağrib'de düşmanla savaşmasını anlatan bir minyatür.

5048. Feżāḥat ile döndi ol bed-gümān
Taṣavvurdan idüp beġāyet ziyān

5049. Gelür çünki Ḳaydāfeye Ḳandarūş
Ḥazīn ser-nigūn ḫasta-ḫāṭır ḫamūş

5050. İder aña Ḳaydāfe ġāyet ʿitāb
Ḫacīl olduġından viremez cevāb

5051. Didi kim ḫalāṣ oldı ol pehlevān
Dirīġā ki itdüñ bize çoḳ ziyān

5052. Bozup ʿahdi olduḳ yanında yalan
Bize andan irse gerekdür ziyān

5053. Bu cānibde sulṭān-ı ṣāḥib-serīr
Bu işden olur kīne-ver hem-çü şīr

5054. İdüp bir tedārük şeh-i kām-yāb
Nezāket ile ide mülkin ḫarāb

5055. Ne leşker çeküp çekdi ne tīġ-ı kīn
Ne Ḳaydāfe ḳaldı ne maġrib-zemīn

5056. Çü Ḳaydāfenüñ işi oldı tamām
Buyurdı cihān-dāver-i nīk-nām

5057. Geçüp bā-şükūh ʿazm ḳıldı sipāh
Ki daʿvet ide Ḳāvili pādişāh

5058. Ki çün şehr-i meşhūra ire ḫaşem
İçinde dike şāh-ı ʿālem ʿalem

5059. Göre hem nice batduġın āfitāb
Ṣu mı maġrib-i şems yāḫud türāb

5060. İdüp taḫta-i keştīyi pīle-bār
Getürdür bile Ḫusrev-i nām-dār

5061. Gerek olıcak yine keştī ider
Nice baḥre uġrarsa eyler güẕer

5062. İrer bir yire şāh-ı āfāḳ-gerd
Görür ser-be-ser ḫāki geverd-i zerd

5063. Ne insāna ṣu var ne esbe giyāh
Havā ḳātil ol ḫākden sem miyāh

5064. Geçer sürʿatiyle o ṣaḥrāyı şāh
Gelür bir yire ḫāki ġāyet siyāh

5065. Bilür kīmyādur o ḫāk-i siyāh
Buyurdı alur ḥiṣṣe andan sipāh

5066. Geçüben anı gitdi niçe zamān
İrer bir feżāya cihān-pehlevān

5067. Feżā ortasında bir ulu ḥiṣār
Yapılmış görür Ḫusrev-i tāc-dār

5068. Ṣanasın ki yek-pāredür ol ḥiṣār
Degüldür [ ][101]

5069. İdüp devr seyr eyledi ser-be-ser
Velī bulmadı girmege añа der

5070. Çihil-pā ile aldı pīçān kemend
Atup ḳullesine anuñ itdi bend

5071. Buyurdı ki bir peyk-i çüst ü sebük
Çıḳa ol ipe olmaya ḥable yük

5072. Çıḳup sūra peyk eyleyicek naẕar
Hemīn iḫtiyārı elinden gider

5073. Atar kendüyi şehre mānend-i tīr
Görüp incinür anı ṣāḥib-serīr

[101] Yazma metinde boş bırakılmıştır.

5074. Ki olmadı maʿlūm añа hīç ḥāl
Gelür ḫāṭırına niçe iḥtimāl

5075. Yine emr ḳıldı birisine şāh
Çıḳup sūra eyleye şehre nigāh

5076. Çıḳup ol daḫı eyledi çün naẓar
Düşüp virmedi pādişāha ḫaber

5077. Çihil-pāya baġladılar bir kemend
Kemendüñ ucın itdiler yirde bend

5078. Tenende gibi ṣāʿid oldı hemān
Ne ḳulle añа pāyeler āsumān

5079. Çıḳup pes ol ipiyle cān-bāz-vār
Naẓar eyledi şehre ol nām-dār

5080. Görür anda bir ḳaṣr ġāyet ʿaẓīm
Zer idi biri ḫıştınuñ biri sīm

5081. Alup ḳaṣrı ortaya bir būstān
Şeref virmiş ol ṭāḳa bāġ-ı cinān

5082. Dıraḫtı o bāġuñ ḳamu sīm ü zer
Leʾālī ile laʿl-i rummān-ı ter

5083. Zümürrüd ile berki pīrūzeler
Çü taḥrīk İe yel dökilür dürer

5084. Ḳamu ferşi şehrüñ hemānā ruḫām
Ṣafālar virür ḳalbe çün sīm-i ḫām

5085. Nesīmī muʿanber zemīn kīmyā
Cevāhir güli vü zümürrüd giyā

5086. O ḳaṣruñ ucında çü ḥavż-ı naʿīm
Müdevver düzülmişdi bir ḥavż-ı sīm

5087. Ne deñlü ki ʿālemde vardur ṣuver
Naẓīri var anda velī sīm ü zer

5088. Görüp anı ḳaṣd eyledi ol dilīr
Ki kendüyi pertāb ide hem-çü tīr

5089. Velī beste idi çekerler iner
Gelüp virdi hep gördügünden ḫaber

72[a] [197[a]]

5090. Taʿaccüb idüp ġāyet ol tāc-ver
Ḥiṣārı teferrüc ḳılup devr ider

5091. Geẕerken görür sūrda şehriyār
Aṣılmış durur levḥa-i zer-nigār

5092. Oḳuyup anı vāriṣ-i Key-ḳubād
Bilür yapmış ol sūrı Şeddād-ı ʿĀd

5093. Bulur levḥada şāh birkaç rumūz
Ki vār sūr ḳurbında medfūn künūz

5094. Ḳıyāsiyle ol yiri taʿyīn ider
Ḳazarlar çıḳar maḫzen-i sīm ü zer

5095. Sipāha ider baḫş ṣāḥib-ḳırān
Aṣup levḥi yine olurlar revān

5096. Giderken irişür bir iḳlīme şāh
Ḳamu ḫalḳı ol cānibüñ rū-siyāh

5097. Çü ʿifrīt her bir[isi] sehm-nāk
İder heybeti zümre-i şīri çāk

5098. Dehānı çü tennūr surḫ u siyāh
Olur enfinüñ ẓıllı pīle penāh

5099. Dudaġı ayaġı hemānā şütür
İki çeşmi ṭās idi ḳan ile pür

5100. Gözinüñ beyāżı olıcak ʿayān
Ufuḳdan virür tīre günden nişān

5101. Ḳaçan kim aça esneyüben dehān
Şafaḳdur olur ṣan bulutda ʿayān

5102. İdüp dīnine daʿvet ol ḳavmi şāh
Kimin müʾmin itdi kimini tebāh

5103. Bulınmaz idi ol siyāha ʿaded
Velī ḥażret-i Ḥaḳdan irdi meded

5104. İdüp baʿżı ẓulmet ile [ol] tebāh
Helāk itdi tīġ ile baʿżın sipāh

5105. Ol iḳlīmi ıṣlāḥ idüp tāc-ver
Şimāli ḳoyuban cenūba gider

5106. Getür lāle-veş sāḳi cām-ı nebīd
Ki ġam beñzimüz eyledi şenbelīd

5107. Gide ġuṣṣamuz göñlümüz aça gül
Olup şād u ḫandān olavuz çü mül

5108. Yine muṭribā al çıturġu ele
Terennüm-serāy oldı çün bülbüle

5109. Çalam şevḳ-i sāz ile ben de ki kef
Ola sāġar-ı mül elümde çü def

REFTEN-İ İSKENDER BE-CĀNİB-İ CENŪB

5110. Suḫen-senc-i ṣarrāf-ı cevher-fürūş
İdüp yazmaġa ḫāme-i pür-sürūş

5111. Bu defterleri eyleyicek raḳam
Dimiş kim ser-efrāz-ı Rūm u ʿAcem

5112. Çü ġarbuñ şimālini itdi tamām
Diledi cenūbı daḫı ide rām

5113. Varur bir yire şāh kim ser-be-ser
Görür ḫalḳ maʿbūdı bir ḫuşk-ser

5114. İdüp daʿvet ol ḫalḳı şāh-ı cihān
Geçüp oldı yine yolına revān

5115. Gidüp bir ulu kūha irişdi şāh
Ne ādem bulamaz peleng aña rāh

5116. Çü merġūl-ı cānān besā pīç pīç
Ḳadem başmamış farḳına kimse hīç

5117. Çü zülf ü dehān [u] nigārın şebk
Gider gāhi ġāyetde bārīk ü teng

5118. Zemīni anuñ ser-be-ser seng idi
Ṣabā peykine yolları teng idi

5119. Dögerler sipeh cümle sümme edīm
Ki inʿāmuñ olmaya ricl-i saḳīm

5120. Geçüp anı bir vādiye irdi şāh
Nice vādī cin bulamaz aña rāh

5121. Çü vādī-i dūzaḫ ʿaceb sehm-nāk
Olur zümresi kim naẓar itse çāk

5122. Şu kim itmeyüp vehm ide naẓar
Görür idi ḥūt u ḥamelden eşer

5123. Anuñ içi elmās ile līk pür
Dıraḫşende her ḳıṭʿa ḫurşīddür

5124. O yirlerde gördi şeh-i kām-yāb
Ki yir yir oturmış ṭaş üzre ʿuḳāb

5125. Buyurdı ki bir niçe esb-i naḥīf
ʿĀmelden ḳalub olmış ola żaʿīf

5126. Getürdüp boġazladuban tāc-ver
İdüp çār yek ḫufre pertāb ider

5127. Düşer vādiye pāre pāre luḥūm
Görüp anı aṭyār eyler hücūm

5128. İnüp çünki her pāresin bir ʿuḳāb
Çıḳardı buyurdı şeh-i kām-yāb

72[b] [197[b]]

5129. ʿUḳābı ḳovup etleri aldılar
Kamu döşürüben şehe geldiler

5130. Yapışmış görür laḥma elmās şāh
Murādınca döşürdi itdi penāh

5131. Geçüp gitdi Cablusa şehrine şāh
Geçüp māh u sāl irdi aña sipāh

5132. Varup gördi ol şehri ṣāḥib-ḳırān
Çe ger şehr ammā ki nıṣf-ı cihān

5133. Ṭolu ḳavm-i ḳāvīl ile ol ḥiṣār
Gider heftelik yola ṣavt u zaġār

5134. Anuñ gibi görmiş degüldi ḥiṣār
Göricek taʿaccüb ider şehriyār

5135. Görür ḳavm kim geldi bir encümen
Temāşāya çıḳdı ḳamu merd ü zen

5136. Görür çıḳduġın şehr ḫalḳını şāh
Buyurdı girer defʿi şehre sipāh

5137. Yapup ḳapuyı şehr eyler ḥiṣār
Ḳalur ṭaşrada ḫalḳ ḥayrān u zār

5138. Olup encümen bir yire ol diyār
Gelürler ki şehri ḳılalar ḥiṣār

5139. Görür şāh kim geldi bī-ḥad ʿadū
Ḳamu sehm-nāk ü ḳamu tünd-ḫū

5140. Elinde ḳamunuñ birer üstüḫˇān
Nice üstüḫˇān tīz hem-çün sinān

5141. Bulınur idi rīk-i deryāya ḥad
O ḫalḳa bulınmaz[dı] aṣlā ʿaded

5142. Gürūhı görüp eyledi emr şāh
Silāḥa girüp bindi cümle sipāh

5143. Çıḳup şehrden baġladılar alāy
Mübārizler aldı ele oḳ u yāy

5144. Daḫı görmemişlerdi tīr ü kemān
Silāḥ ü seleb tīġ ü gürz-i girān

5145. Göricek ḳamusı olur vehm-nāk
Bilürler olurlar ṣavaşda helāk

5146. Dilince didi bunlara şehriyār
Ki sizüñ-dürür yine iş bu ḥiṣār

5147. Murādum benüm bu ki daʿvet idem
Müselmān olasız ḳoyuban gidem

5148. Müselmān olıcak bulursız emān
Size ẕerrece benden irmez ziyān

5149. Müselmān olur şehr ḫalḳı tamām
Velī deştī olanı olmadı rām

5150. Düşer bunlaruñ içine iḫtilāf
Hemīn bezm-i Rūsīye döndi meṣāf

5151. Olup encümen eyledi deşti ceng
Şu resme ki şāha zemīn oldı teng

5152. İdüp üstüḫˇāniyle baġrını çāk
Niçe serveri eylediler helāk

5153. İder ẓulmete emr-i pes pādişāh
Helāk itdi ḫaṣṣı bi-iẕn-i İlāh

5154. O ḳavmiyle varup şeh-i kām-yāb
Görür nice batduġını āfitāb

5155. Görür şāh kim çün ola gāh-ı şām
Güneş cānib-i ġarbe ide ḫırām

5156. Girüp ḫāmeye ʿayna eyler ġurūb
Nice ʿayn mānend-i kevşer ʿuẕūb

5157. Ġurūb ide çün çeşmde āfitāb
Düşer tābişinden günüñ ṣuya tāb

5158. Çün ol tāb ile çeşme cūşān olur
Düşüp mevc uruban ḫurūşān olur

5159. Gider iki günlük yola dek ol āb
Neye kim irişirse eyler ḫarāb

5160. Düşüp çünki ol çeşme ola revān
İder irdügi vaḥşiyi bī-revān

5161. Çemān-i çerende besā cānever
İdüp puḫte ol çeşme yaḫnī ider

5162. Yedükleri ol ḳavmüñ anlar hemān
Ne şorbā ne büryān bilürler ne nān

5163. O ḳavmüñ ḳamū geydügi çerm-i ded
Nedür cāme görmiş degüldür eḥad

5164. Ḳaçan tābdan çeşme cūşān olur
İşiden ṣadāsını ḥayrān olur

5165. O cūşuñ ṣadāsı gider elli mīl
İşidicek eyler dimāġı ʿalīl

5166. İdüp seyr ol çeşmeyi tāc-ver
Dönüp yine şehre teveccüh ider

5167. Gelüp şehrde durdı bir ḳaç şühūr
Olur yine tāze sipā[h] ü sütūr

5168. İdüp cānib-i şarḳa pes meyl şāh
Geçüp ġarbdan eyledi ʿazm-i rāh

5169. Getür sāḳiyā luṭf ḳıl baña cām
Ki puḫte olam eyleyüp nūş ḫām

5170. Niçe ḫāmlar gibi cūş u ḫurūş
Olam puḫteler gibi bir dem ḫamūş

73[a] [198[a]]

5171. Yine mūsiḳār al ele muṭribā
Nevā başla kim göñlüm ister nevā

5172. Nevāñ ile ben de bulam tā nevā
Cihānda niçe bir olam bī-nevā

REFTEN-İ İSKENDER BE-CĀNİB-İ ŞARḲ

5173. Eyā maṭlaʿ-i āfitāb-ı kemāl
Ki yoḳ ẕihn-i pāküñ günine zevāl

5174. Olur cümle āfāḳa pertev-figen
Şeref bulur anunla her encümen

5175. Ḳo ol şemsi virsün cihāna żıyā
Ki her ẕerreye tābdur kīmyā

5176. Ne aṣṣı velīkin dirīġā hicāb
Oluban olur ġuṣṣa aña seḥāb

5177. Dimiş ṭūṭī-i Gence şekker-maḳāl
Ḳalem çeşmesinden aḳıdup zülāl

5178. Ki çün ol cihān-gīr-i gītī-neverd
İdüp devr arżı çeküp germ ü serd

5179. Temāşā idüp maġribi ser-be-ser
Güneş maṭlaʿına teveccüh ider

5180. Giderken görür bir muʿaẓẓam diyār
İçinde anuñ bir ulu şehr var

5181. Ḳamu ḳavmi zībā-ruḫ u ehl-i ʿīş
Ḳamunuñ işi ʿīş imiş yaz u ḳış

5182. Velī anlaruñ cümlesi büt-perest
Mey-i şirkden olmış ol ḳavm mest

5183. Var ol şehrde bir put-i muʿteber
Ki ol ḳavm aña ʿibādet ider

5184. Nice bütdür ol büt heyūlāsı zer
Velī ṣūreti laʿl ü dürr ü güher

5185. Var iki elinde dıraḫşān güher
Virürdi gicede żıyā çün ḳamer

5186. Żıyāsı ala anuñ ol ḳavm-i ʿāḳ
Gice olsa yaḳmazlar imiş çerāġ

5187. Görüp ol büti şeh taʿaccüb ider
Ki anuñ gibi görmemişdi güher

5188. Bozup şeh büti aldı gevherleri
Feraḥ itdi cismiyle serverleri

5189. İder anlara dīn-i İslāmı ʿarż
Olur ḫalḳa maʿlūm sünnetle farż

5190. O ḫalḳı ḳoyup geçdi şāh-ı cihān
Olur pes cenūbına şarḳuñ revān

5191. Görür dürlü dürlü gürūh-ı ʿacīb
Ki her ḳavm biri birinden ġarīb

5192. Eger her birinden virürsem nişān
Yalıñuz bu sifr ile ṭolar cihān

5193. Dinür *el-kelāmü yecürrü ʾl-kelām*
Murādum benüm ḫamse itmek tamām

5194. Gidüp sürʿat ile şeh-i baḥr ü ber
İrer bir ulu baḥre ol tāc-ver

5195. Nice baḥr yanında lücce muḥīṭ
Degül ʿöşri anuñ bisāṭ-ı basīṭ

5196. Kenārında baḥrüñ ḳonup pādişāh
Olur anda āsūde ol gün sipāh

5197. Çü şām irişüp oldı hengām-ı ḫˇāb
Göründi ṣuda şemʿ-i ḫurşīd-tāb

5198. Bir iñen ṭutar şemʿ deryāyı heb
Görür anları şāh eyler ʿaceb

5199. Ki her şemʿ yanında bir dil-peẕīr
Oturdı idüp baḥr-i jerfi serīr

5200. Cemāli kemālinde vü her biri
Olur geh nihān geh ʿayān çün perī

5201. Virür her biri tāb hem-çün güher
Kimi raḳṣ urur kimi naġme-ger

5202. İşiden ol elḥānı ḥayrān olur
Żarūrī olup baḥre pūyān olur

5203. Girer mest olup baḥre bī-vehm ü pāk
Düşüp baḥre ġarḳ olup olur helāk

5204. Çü maʿlūm oldı şehe iş bu ḥāl
Buyurdı şehin-şāh-ı ṣāḥib-celāl

5204. İder emr ḫurşīd-i pertev-figen
Ola tā ki encümleri encümen

5205. Ne deñlü ki var kūs u rūyīne-nāy
Naḳāra vü santūr u ṭabl u derāy

5206. Çalup cümlesin eylediler ṣadā
Ki irişmeye gūşa baḥrī nevā

5207. Çü ḫurşīd gösterdi zerrīne-def
Görinmez olur baḥrde līk kef

5208. Buyurdı şehin-şāh-ı ṣāḥib-hüner
Ki düzdi yine keştiyi keşti-ger

5209. Belīnāsa didi ki iy feylesūf
Ḳamu ḫuşk ḥāline buldum vuḳūf

5210. Murādum bu deryāyı seyrān idem
Görem baḥr ḫalḳın yoluma gidem

5211. Buyurdı Belīnāsa hem şehriyār
Ḥadīde cilā vire āyīne-vār

5212. İde şāha ṣandūḳ-ı āyīne-vār
Göre baḥri āyīneden şehriyār

5213. Ki ṣandūḳ-ı āhen içine gire
Bu deryānuñ içinde ne var göre

5214. Aña āhen olmaya hergiz ḥicāb
Seḥāb olmaya merdüm-i çeşme āb

5215. Tamām itdi ṣandūḳı çün üstād
Girer keştiye vāriş-i Key-ḳubād

5216. İdüp sīnede yir şehe çün revān
Açup bād-bān keştī oldı revān

5217. İder pūya deryāda ol bād-pā
Olur hem-ʿinān aña bād-ı ṣabā

5218. Olur şöyle ol esb-i çūbīn revān
Ki bir mīl menzil olurdı her an

5219. İdüp baḥrüñ içinde māhī şitāb
Şitābān olur çerḫde āfitāb

5220. İrişmez biri aña pūyān olup
Ḳalurlar çü iẓlāl ḥayrān olup

5221. Çü ṣandal ḳalur der-peyince felek
İrişmez açup nūrı şeh-per melek

5222. Resenler virürler ṣadā hem-çü çeng
İder ʿālemi devr vaḳt-i zaġenk

5223. Gidüp niçe müddetler ol şehriyār
Görür baḥr yüzinde her ne ki var

5224. İdüp ḳaʿr-ı deryāya daḫı heves
Didi ṣu yüzinde niçe yir çü ḫas

5225. Gezüben havā ile ġalṭān olam
Yiyüp [içüben] mevci gerdān olam

5226. Tevekkül idüp Ḥaḳḳa ġavvāṣ-vār
Bulam ḳaʿrda lüʾlüʾ-i şāh-vār

5227. Vużū-sāz olup ḳıldı evvel namāz
Namāzı tamām idüp itdi niyāz

5228. Niyāzın ḳabūl eyleyicek İlāh
Görür bir melek geldi pes pādişāh

5229. Sürūşı göricek olur şāh şād
Bilür kim bulur bāb-ı muʿlaḳ güşād

5230. Gelüp çün melek virdi şāha selām
İder şāh-ı ʿālem daḫı iḥtirām

5231. Didi iy Sikender buyurdı Ḫudā
Baña tā ki olam saña reh-nümā

5232. Murāduñca seyr eyle baḥri şehā
Ki çoḳ baḥrde daḫı ḫalḳ-ı Ḫudā

5233. Benem mālik-i baḥr iy tāc-ver
Baña rāmdur ṣuda her ne ki var

5234. Ṣaḳın vehm ḳılma gidelüm hemān
Ḥaḳuñ ʿavni ile saña yoḳ ziyān

5235. İşidüp bu sözi olur şādumān
Getürdür o ṣandūḳı şāh-ı cihān

5236. Ṣıġınup Ḥaḳa şāh-ı pīrūz-ger
Girer dürcüñ içine hem-çün güher

5237. Żarūrī olanı bile aldı heb
Gerek o gicük kim olınmaz ṭaleb

5238. Çü ṣandūḳda oldı ol dür nihān
Ṣadef gibi ṣandūḳ yumdı dehān

5239. Ṭaḳup aña zencīr-i ḳandīl-vār
Ṣalarlar anı baḥre bī-iḫtiyār

5240. Ḳalup ṭaşra aḥbāb oldı ġamīn
Ḥazīn olup eylerler idi enīn

5241. Deñiz vehmi vü ḫavf-ı şāh-ı cihān
Ḳamu ḫalḳı itmiş idi bī-revān

5242. Çıḳarlardı evce gehī çün hilāl
İnerler gehī ḳaʿra lenger miṣāl

5243. Ḫayāl-i türāb ile pür dīdeler
Rik ile ṭolu sāʿat idi meger

5244. Ne var murġ-ı ābī ki ola enīs
Ne bir dem gelüp caġd olur celīs

5245. Görinen göze gāh gāhī neheng
Kʾolur zümresi çāk görse peleng

5246. Görinür gehī māʾī bes mehīb
Ṣalar ḳalbine ehl-i fülküñ nehīb

5247. Çü ṭıfl esb-i çūbīne idüp heves
İderlerdi ābīyle bāzī çü ḫas

5248. Yelek gibi keştī olıcak revān
Olurdı gemi ehli ḳaddi kemān

5149. Ḳaçan dursa bir yirde lenger-miṣāl
Virürlerdi bīm ile biñ iḥtimāl

5250. Görür kendüyi itmek ister helāk
İder baḥr ceybini ol fülk çāk

5251. İnüp ḳaʿre gāhī ṣadef gibi zūd
Çıḳar mevc ile ebre geh hem-çü rūd

5252. Dehānı nehengüñ olup mevc-gīr
İderdi çü miḳrāż ḳaṭʿ-ı ḥarīr

5253. Muḥīṭi havā-gīr idi mevc-i dūd
Sipāh ebre virürdi Āb-ı Kebūd

5254. Egerçi ki şīrīndür āb-ı zülāl
Ziyāde olıcak getürür melāl

5255. Ṣala āba āteş ḳaçan baḥr-i telḫ
Deñiz ṣuyı gibi ider kāmı telḫ

5256. Çe ger teşne yanında merġūb-ı āb
İder ʿālemi līk çoġı ḫarāb

5257. Çıḳarur düri baḥrden cevheri
Kişi baḥre atmaḳ neden gevheri

5258. Velīkin göricek ala rāygān
Bilinmez bahā-yı metāʿ-ı girān

5259. Çü deryāya ṣandūḳ oldı revān
İrişdi ten-i mürde-i baḥre cān

5260. Olup Ḫıżr mellāḥ-ı şāh-ı cihān
Olur Baḥr-i Aḫḍerde keştī revān

5261. Dutar mehd bendini Ḫıżr-ı nebī
Şeh içinde cünbān hem-çün ṣabī

5262. O ṣandūḳı alur ḳuçaġa melek
Żarar eylemeye ki aña semek

5263. Ṣorar gördügini aña tāc-ver
Virür her ne kim ṣorsa elbet ḫaber

5264. O ṣandūḳuñ içinde şāh-ı cihān
Olur zerde-i beyże gibi hemān

5265. Nedāmet odı ile şāh-ı celīl
Yanar ṣanki ḳandīl içinde delīl

5266. Ne fāyide ġamdan olan oldı līk
Aşı dögmek olmaz şikest olsa dīk

5267. Melāmet selāmetde olur revā
Selāmetsüz olur melāmet ḫaṭā

5268. Yaḳar çünki pervāne-i sūz u tāb
Ne fāyide virürse şemʿ aña tāb

5269. Çü [o]ġlan-ı ṭıfl ola āzürde-ser
Aña ṣoñra laṭme ne aṣṣı ider

5270. ʿAcāyib ġarāyiblerinden cihān
Görür baḥrüñ ol şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

5271. Görür anda bir ḫalḳ būzīne-ser
Żarūrī güler her kim itse naẓar

5272. Ḳamu ṭıfl mānendi yārī-künān
Ne ṣuya olursa olurlar revān

5273. O ḳavmüñ saḳalını şāh-ı cihān
Görür liḥye-i teyse beñzer hemān

5274. Görür anda bir ḳavm hem pādişāh
Ki ḥüsni kemāl ile virmiş İlāh

5275. Olur yüzlerini gören bī-ḳarār
Yanında melek ḥūr ile şermsār

5276. Ṣaçın meyzer idüp iderler şitāb
İder şek gör[ür]se birin āfitāb

5277. Görür anda bir ḳavm şāh-ı cihān
Başı ādemī cismi māhī hemān

5278. Görür bir daḫı ḳavm ṣāḥib-ḳırān
Yüzi ādemī-zāde vaż‘ı yılān

5279. Biri birisine ṭolaşup gider
Velī kimseye eylemezler żarar

5280. Görür bir daḫı ḳavm ol şehriyār
Beşer ṣūreti vaż‘ı ṭāvūs-vār

5281. Münaḳḳaş per ü bāli hem-çün teẕerv
Olur tīre baḳup aña çeşm-i gev

5282. Şināver gemi gāh perrān olur
Şehin-şeh görüp anı ḥayrān olur

5283. Görür bir keşef şāh-ı ṣāḥib-şükūh
Gezer baḥr içinde mānend-i kūh

5284. Binā olsa üstinde dutmaya mīl
Yanında degül mūr mānend-i pīl

5285. Daḫı gördi bir ḥūt ol ser-firāz
Ziyāde ‘arīż ü be-ġāyet dırāz

5286. İder on gün on gice māhī geẕer
Güciyle o ṣandūḳ öñinden geçer

5287. Görür anda hem bir ulu ejdehā
Yidi başı var her biri çün semā

5288. İde günde yüz biñ nehengi ġıdā
Daḫı sīr olmaz ü pür-iştihā

5289. Bir ay idüp üstinden anuñ güẕer
Dümine güciyle irer tāc-ver

5290. Melek didi iy Ḫusrev-i baḥr ü ber
Bu deryāda ġāyet çoḳ olur ḫaṭar

5291. Yanuñca eger olmasam ben devān
Ḫudā ḥaḳḳı iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

5292. Ne bir keşti olsa eger ṣad-hezār
Balıḳ var içinde ki cümle yudar

74ᵇ [199ᵇ]

5293. Didi şeh kime ḥāfıẓ olsa Ḫudā
Yanında ṣoġulcan degül ejdehā

5294. Şu kim ḳorḳa Allāhdan iy ḫıdīv
Göricek anı vehm ider nerre-dīv

5295. Çü ḥāfıẓ-durur ben ḳulına Ḫudā
Ne ḳorḳu melek de enīs olmasa

5296. Muʿīni ola ʿabdinüñ çünki Rab
Meyāncı gerekmez arada sebeb

5297. Melek ḳurb bulup olur muʿteber
Dimiş *lī maʿallāhi ḫayrü'l-beşer*

5298. İkilik gidüp çünki vaḥdet ola
Ara yirde hergiz melek mi ḳala

5299. Melek işidüp bildi itmiş günāh
Duʿā eyleyüp oldı pes ʿöẕr-ḫˇāh

5300. Gidüp gördi pes şeh yine bir gürūh
Teni müstedīr ü başı hem-çü kūh

5301. Gözi her birinüñ ʿaḳīḳ-i Yemen
Mehābetde her biri bir Ehremen

5302. Temāşā idüp bunları şehriyār
Niyāz itdi Ḫallāḳa bī-iḫtiyār

5303. Giderken görür yine ol tāc-ver
Teni āteşīn çaġz ṣuda gezer

5304. Nefes virdügince çıḳar iltihāb
Deminden gider ḳaʿr-i baḥre şihāb

5305. Hemīn āteşīn kūh līkin revān
Ḳaçar andan olan teninde revān

5306. Melek didi İskendere Ḫusrevā
Deñiz ḳaʿrınuñ seyri ancaḳ ola

5307. Ḥaḳuñ cümle maḫlūḳın iy şehriyār
Kişi görmeye ʿömri olsa hezār

5308. Cihān seyrin itmege iy pāk-ẕāt
Gerek kim kişi içe Āb-ı Ḥayāt

5309. Anı her ki bulup içe Ḫusrevā
Ne öle vü ne ḥaşre dek pīr ola

5310. Ḳo deryāyı ḳıl aña iy şeh heves
Anuñla murāda olur dest-res

5311. Begendi sürūşuñ sözin şehriyār
Dili āba meyl itdi bī-iḫtiyār

5312. Sürūşa ider emr fermān-revā
Çıḳarup ki ṣandūḳı fülke ḳoya

5313. İdüp şeh didügini fermān-peẕīr
İder anı ġaybet naẓardan çü tīr

5314. Görüp ḫalḳ ṣandūḳı eyler duʿā
Bu iḳbāli itmezler idi recā

5315. ʿUrūc itdi deryā yüzine melek
O fülk-i felek-ḳadr oldı felek

5316. Çıḳup tīre-deryā içinden bahār
Şeref buldı ẕātı ile rūzigār

5317. Açıldı ṣadef gitdi çünkim seḥāb
Çıḳar burc-ı ābīden ol āfitāb

5318. Çü Yūnus çıḳup tīre yirden dilīr
Ḳodı maḥbesi itdi mesned serīr

5319. Çü Yūsuf çıḳup ḥabsden şehriyār
Feraḥ oldı her bende Yaʿḳūb-vār

5320. Ki efkār ü vehm ile her nām-dār
Olur idi her ānda Circīs-vār

5321. Mübārek teninden gidüp tāb-ı zūr
Arıtmış nemek gibi ol āb-ı şūr

5322. ʿAceb midür itdügi deryā żarar
Taḥammül mi eyler ṣu içre şeker

5323. Meh-i nev gibi ṭoġdı çün ol ḳamer
Münevver olur cümle baḥr ile ber

5324. Giricek gümüş sīb idi tāc-ver
Velīkin çıḳar hem-çü nārenc-i zer

5325. Çü ṣandūḳ içinden çıḳar ser-firāz
Dehen-bāz olup ḳıldı ṣandūḳ rāz

5326. Çıḳup cān içinden ḳalur kendüzi
Açuḳ ḳal[ ][102] şāhuñ gözi

5327. Çıḳardı elinden bunuñ gibi dür
Nʾola olsa ḫūnīn sirişk ile pür

5328. Ṣadef līk çün ḥāṣıl eyleye dür
Anuñ ḫāli elbet tehī olmadur

5329. Belīnās ile Ḫıżra ol tāc-ver
Virür gördügi nesnelerden ḫaber

5330. Çü sūrāḫ-ı gevher oluban ḫamūş
Leʾālī-i şāha dutarlardı gūş

5331. Buyurdı hemīn şāh-ı āfāḳ-gīr
Ki cünbiş ide yine çūbīn serīr

5332. Olup keştiye ol melek reh-nümā
Getürdi yirine yine bī-ḫaṭā

[102] Yazma eserde boş bırakılmıştır.

5333. Gelür ol yire kim var idi ḫaṭar
Vara çünki keştī iderdi żarar

5334. Çü mellāḥ aña vara ḫayrān olur
Hemīşe felek gibi gerdān olur

75[a] [200[a]]

5335. Olup ʿāḳibet sīne-i keştī çāk
Ḫalāṣ olamaz ḫalḳ olur helāk

5336. Yapar ol boġazda iki mīl şāh
K'ide iḥtiyāṭ eyleyen ʿazm-i rāh

5337. Geçüp eylemeye muḥīṭa güẕer
Elinden gider yoḳsa māl ile ser

5338. Niçe mīl yirden görinürdi meyl
Ola tā ki gümrāh ola bād-ı leyl

5339. Düzer anda bir nāy ol pādişā
Ki virür bir aylıḳ yola dek ṣadā

5340. Ṣadā eyledügünce rūyīne-ney
Żarūrī gözedürdi mellāḥ pey

5341. İşidüp ṣadāsını keştī döner
Ne keştīye ne ḫalḳa olur żarar

5342. Ḳoyup anı geldi mekānına bāz
Bulur āşiyānını gūyā ki bāz

5343. Olur keştīyi şeh ıraḳdan ʿayān
Görür muntaẓırlar anı nā-gehān

5344. Ḳulūba pür olmışdı gerçi teraḥ
Velī virdi keştī ḳudūmı feraḥ

5345. Dıraḫşān direfşi göricek sipāh
Göge atdılar şād oluban külāh

5346. Firāḳıyla olmışlar idi [melūl]
Revān oldılar baḥre mānend-i seyl

5347. Çü deryāya ol baḥr oldı revān
Ḫurūşıyla cūşıyla ṭoldı cihān

5348. Döküp sāḥile gözlerinden güher
Ṣadef gibi sāḥil pür oldı dürer

5349. Kenāra gelüp Ḫusrev-i ser-firāz
Çıḳup ṭaşra ḳıldı Ḫudāya niyāz

5350. Görüp cümle aḥbābını oldı şād
Ḫazāyinüñ ebvābın itdi güşād

5351. Virüp neẕr ü ḳurbān ider bī-ḥisāb
Ḫalāṣına şükrāne ol kām-yāb

5352. Oturdı çıḳup taḫta ṣāḥib-serīr
Elin öpdi geldi ṣaġīr ü kebīr

5353. İdüp anda asāyiş ol gün sipāh
Durup ṣubḥ-dem itdiler ʿazm-i rāh

5354. Ki seyr eyleye maṭlaʿ-ı pehlevān
Şimāline şarḳuñ olalar revān

5355. Çekildi yine rāyet-i zer-nigār
Olur nīzelerden zemīn lāle-zār

5356. İdüp maṭlaʿ-ı şemse ṭoġrı ʿinān
Gider leşker ile cihān-pehlevān

5357. Gider bir niçe māh reh şehriyār
Görinür ıraḳdan bir ulu ḥiṣār

5358. Nice şehr-i dünyādan ola füzūn
Var ola içinde hezārān ḥuṣūn

5359. Yapan itmiş ol şehre biñ ʿālī bāb
Burūcına irmez kemend-i şehāb

5360. Bulur bir kişi yolda pes tāc-ver
Ṣorar şehr ḥālinden aña ḫaber

5361. Didi kim budur maṭlaʿ-ı āfitāb
Bunuñ māverāsı ser-ā-ser ḫarāb

5362. Ne ḥayvān var ayruḳ vü ne ḫod beşer
Olursa daḫı tāb-ı ḫōrdan beşer

5363. Seḥer çünki ṭāliʿ ola āfitāb
Olur tābı ile anuñ germ āb

5364. Neye kim ṭoḳunursa tābı yaḳar
Şecer mūm olup revġan olur ḥacer

5365. Cabulḳādur adı bu şehrüñ şehā
Cehennem olur ḳuşluġa dek havā

5366. Ġıdāmuz hemīn ḥūtdur Ḫusrevā
Daḫı bilmezüz andan artuḳ ġıdā

5367. Bu şehrüñ her evinde iy şehriyār
Düzülmiş zamān ile bir ġār var

5368. Seḥer geh doġuncaḳ ṣudan āfitāb
Yaḳar her neye kim ṭoḳunursa tāb

5369. Girer ġāraya cümle merd ile zen
Ḥaẕer eyleyüp iy şeh-i encümen

5370. Güneş çünki eflāke ide ʿurūc
İderler ḳamu ġāralardan ḫurūc

5371. Gice olsa iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Yigirmi biñ ādem olur pās-bān

5372. Otuz yirde nevbet dögilür şehā
İrişmez biri birisine ṣadā

5373. Varup şehrüñ içinde ḳondı sipāh
Ḥişārı murādınca seyr itdi şāh

5374. Yatup ol gice anda ārām ider
Seḥerden ṭurur Ḫusrev-i baḥr ü ber

5375. Ki göre nice ṭoġduġın āfitāb
İrüp tāb bī-huş olur kām-yāb

5376. Belīsān sürüben Belīnās aña
Duʿā eyledi Ḫıżr [u] İlyās aña

75[b] [200[b]]

5377. Mübārek gözini açup şehriyār
Didi kim günüñ ne ʿaceb ḥāli var

5378. Virür gerçi kim ʿāleme nūr u fer
Var evvel ki tābında anuñ żarar

5379. Durup elli gün anda ol tāc-ver
İdüp ḫalḳını cemʿ daʿvet ider

5380. Biri ḳılmadı daʿvetini ḳabūl
Ḳatı incinüp şāh oldı melūl

5381. İder ẓulmete emr ṣāḥib-ḳırān
İḥāṭa ider bunları bir zamān

5382. İder anlara çünki ẓulmet ʿaẕāb
Gidüp ġıll u ġış oldılar sīm-i nāb

5383. Müselmān olur ḫavf idüp ol gürūh
İder dīni taʿlīm ṣāḥib-şükūh

5384. Durup anda bir ay daḫı pādişāh
Düzüp berg-i rāhın ider ʿazm-i rāh

5385. Ki varup şimāli temāşā ide
Yapa sedd-i Yeʾcūc andan gide

5386. Baña sāḳiyā câme ile meded
Ki Yeʿcūc-i vehme olur seyli sed

5387. Göñül mülkin evhām ider pāy-māl
Şu resme ki taʿmīre ḳalmaz mecāl

5388. Ele muṭrib al sen de miṣḳālüñi
Birez yan yaḳıl da baña ḥālüñi

5389. Diyeyin saña sırrumı baña sen
Dutuşup tutayum senüñ ile ben

REFTEN-İ ẔÜ'L-ḲARNEYN BE-CĀNİB-İ ŞİMĀL-İ ŞARḲ

5390. Suḫen-gūy-ı pīşīne siḥr-āferīn
Belāġatda gösterdi siḥr-i mübīn

5391. Nice siḥr bil kim kerāmetdür ol
Velī olduġına ʿalāmetdür ol

5392. O vech ile şīrīn ü muʿciz- kelām
Ḫavāṣuñ işidür diyemez ʿavām

5393. ʿAvāmuñ kelāmı çü ṣavt-ı ḥimār
Ḳurı naẓmdur aña ne iʿtibār

5394. Didi luṭf ile şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Şimāline şarḳuñ olıcak revān

5395. Beyābānda olur idi ay revān
Perende vü cünbendeden yoḳ nişān

5396. Geçer ol beyābānı çün şehriyār
Bulur bir şerīf ü muʿaẓẓam diyār

5397. Dih ü şehr ile ṭopṭolu ol diyār
Ḳamu deşt ü ṣaḥrāları lāle-zār

5398. Olup encümen ḫalḳ pīr ü cuvān
Gelüp şāha ḳarşu iderler fiġān

5399. Didiler ki iy Ḫusrev-i kām-yāb
Bu mülküñ nihāyetde ḥāli ḫarāb

5400. Yaḳın yirde vardur iki ulu kūh
Var ol kūhlardan öte bir gürūh

5401. Degül ādemī līk aṣl-ı beşer
Ḳatı muʾẕī her biri dedden beter

5402. Ḳamu āhenīn çeng ü elmās nāb
Ḳamu mūde vü ḫūde hem-çün kilāb

5403. Ḳamu ādemī-ḫōreler çün peleng
Dedi ejdehā ḫōr-i elmās çeng

5404. Egerçi eli vü ayaġı ḳaṣīr
Velī pençesinde olur mūr şīr

5405. Ḳışa ḳāmeti dırnaġı bes dırāz
Dişi tīz ü ḫāric hemānā gürāz

5406. Ṣaçı saḳalı surḫ u çeşmi kebūd
Kel ü kerden-i cismi mānend-i dūd

5407. Eri cümle dāmād ü zenler ʿarūs
Ḳarışmış ḳamu çün dücāc ü ḫorūs

5408. Gelüp bir yire çün ola içtimāʿ
İder biri birine ḳarşu cimāʿ

5409. Birisi ṭoġurmaya çünkim hezār
Muḳarrerdür olmaz eyā şehriyār

5410. Ne duḫter ne māder ne hemşīre-vār
Müsāvī ara yirde ḫınzīr-vār

5411. Ser-ā-pā teni seg gibi mūy-dār
Çü ḫınzīr her biri murdār-ḫˇār

5412. Ḳulaḳları her birinüñ çün kilim
Gözi teng ü ġāyetde başı ʿaẓīm

5413. Ḳulaġı ḳabası vü pīrāheni
Çü ḥayvān bün-i ḫārlar meskeni

5414. Biri bister ü biri yorġan olur
Ne deñlü ki sermā vü ṭūfān olur

5415. Saḳalı sürinürdi yirde çü düm
Ḳarınları her birisinüñ çü dem

5416. Üşüp yirler ölse ḳaçan biri fevt
Dügündür birisine birine mevt

5417. Eger baḥr olmasa iy kām-yāb
Ḳomazlardı ʿālemde bir ḳaṭre āb

5418. Tek-u-pūyada her biri bād-pāy
Dil-i tefte sindān-ı pūlād ḫāy

5419. Deñizden çıḳar yılda bir ejdehā
İdinürler ol ejdehāyı ġıdā

5420. Belā seyline ejder olmasa sed
Bu cānibde ḳılmazdı aṣlā eḥad

5421. Geçüp kūhdan iy şeh-i kām-yāb
Gelüp geh iderler bu mülki ḫarāb

5422. Ne keşt ü ne bāġ u ne ḫod çārvā
Ḳalur ḫalḳ cümle olur bī-nevā

5423. İderler daḫı çoḳ behāyim helāk
Necisden ider[ler] bu iḳlīm[i] pāk

5424. Ḳaçarsa niçe gürgden gūsfend
Ḳaçar ḫalḳuz andan iy ercümend

5425. Bilüp ḥāl-i Yeʾcūcı ṣāḥib-ḳırān
Çeküp leşkerin oldı kūha revān

5426. Varup gördi kim ser-bülend iki kūh
Nice kūh-ı gerdūn ṣāḥib-şükūh

5427. Hemīşe olur ḫāyil-i āfitāb
Süremez yüzin dāmenine seḥāb

5428. Açup bāl uçup irmez aña ṭuyūr
Ḳonup bulmaz irişse yelden ḫużūr

5429. Hemīn var ara yirde bir reh-güẕer
O sed olsa geçmezdi bād-ı seḥer

5430. İder emr sulṭān-ı ṣāḥib-şükūh
Ki cemʿiyyet eyleyeler ol gürūh

5431. Döke sīm ü zer pādişāh-ı zemīn
Muʿīn ola yapmaġa anlar hemīn

5432. Ḳazıldı çü bünyād-ı sedd-i şedīd
Çıḳar ḫufreden anda kān-ı ḥadīd

5433. Görüp anı şād oldı ġāyetde şāh
Ayıtdı yine ʿavn ḳıldı İlāh

5434. Ḥadīd ile bunda yapam bir binā
Ki irişmeye ḥaşr olınca fenā

5435. Getürdür ne deñlü ki ḥaddād var
İderler demür ḫışţlar bī-şümār

5436. Nice ḫışţ her birisi bir cidār
Anı cerr-i eşḳāl ile şehriyār

5437. Mühendislere yapdıra bī-ḳuṣūr
Ḫalāṣ olup ol ḫalḳ ide ḥużūr

5438. Çıḳar kānuñ altında bir yerlü ṭaş
Ki ṣalmışdı pehnāsı arża firāş

5439. İder ẓulmete emr pes şehriyār
Olur ol güẕer gāh kūha ḥişār

5440. Yapılınca tā Sedd-i İskenderī
Güẕer itmeyeler memerden biri

5441. Urur sedde seng üzre bünyād şāh
İder rūz u şeb saʿyi cümle sipāh

5442. İdüp rūy-i maḥlūl-i gil pīşe-ger
Şerādan şüreyyāya dek sed ider

5443. Çün ol ḫalḳa Ḥaḳdan irişdi meded
Yapar fitne bābına sulṭān sed

5444. Tamām itdi bir yılda ol nīk-nām
Olur ṭūl u ʿarżı yüz mīl tamām

5445. Tamām idicek seddi ol ser-firāz
Ḫudāya idüp şükr ḳıldı niyāz

5446. Ḳılup şāha ol ḫalḳ idüp āferīn
Didiler ki gelmese şāh-ı zemīn

5447. Çü ġālib zamān ile bu ḳavm-i dūn
İderlerdi ḫalḳ-ı cihānı zebūn

5448. Ne insān ḳalurdı ne ḫod cānever
İrişürdi bu ḳavm-i dūndan żarar

5449. Didi şeh Ḫudādan irişdi meded
Buña yoḳsa āhenden olmazdı sed

5450. Bir ay anda āsāyiş itdi sipāh
Yine leşkere eyledi emr şāh

5451. Ḳoyup gürg ol ṭoġdı nerre-i şāh
Sipāhı çeküp eyledi ʿazm-i rāh

5452. Getür sāḳiyā baña Āb-ı Ḥayāt
Ki ġam-gīn ider ḳalbi fikr-i memāt

5453. Ḫuṭūr itmeye ḫāṭıra bīm-i cān
Zemīnden olınmaya farḳ āsumān

5454. Ele muṭribā vāsıṭ-ı mıżrab al
Bizi germ eyle birez çīnī çal

5455. Sipihrüñ çü ḫord olısar kāsesi
Nemize gerek bu cihān tasası

REFTEN-İ İSKENDER-İ ẔÜ'L-ḲARYNEYN BE-ṬALEB-İ ĀB-I ḤAYĀT Kİ MŪCİB-İ ḪALĀṢĪST EZ-MEMĀT

76[b] [201[b]]

5456. Metāʿ-ı girān-māye idi ḥayāt
Eger olmasa der-peyince memāt

5457. İder ḳalbi ḫurrem egerçi ki nūr
Virür ṣoñra ẓulmet velīkin fütūr

5458. Dilerseñ ki irmeye hergiz memāt
Olup ḥāle vāḳıf iç āb-ı ḥayāṭ

5459. Olur rūz gerçi ki perde-rübā
İder bend ammā ki şeb dest ü pā

5460. Ḫıżır çeşmesi kim virür zindegī
Nice zindegī bil ki pāyendegī

5461. Ḥaḳīḳatdür ol iy ṭarīḳat-şinās
Mecāzī ṣanur gerçi kim anı nās

5462. Kim ol çeşmeden içe bir ḳaṭre āb
Ol ābād olur olsa ʿālem ḫarāb

5463. Mücerred olup rūḥ gibi hemīn
Zamān ḥādişātından olur emīn

5464. Ṣudan kim degildür şarāb-ı hevā
Saʿādet anuñ kim içüp mest ola

5465. Bu hüşyārlıḳdan irişür ziyān
Yitişür murādına ser-mest olan

5466. Olur ʿaḳl-ı cüzʾī çü vehme sebeb
Gidermek anı ʿāḳıle müsteḥab

5467. Odur ʿaḳl kim rūḥa hem-rāh ola
Olur nefs-i dūn çünki güm-rāh ola

5468. Yaḳup ʿaḳlı vir ḫāne-i ḳalbe nūr
Dilerseñ ki ola müʾebbed sürūr

5469. İder çünki pervāne şemʿa ziyān
Ziyānını aṣṣı bil anuñ hemān

5470. Ḥicāb olan oldur çe ger nūrdur
Anuñ ile dil-dār mestūrdur

5471. Niẓāmī suḫen-dān-ı siḥr-āferīn
Dimiş kim şehin-şāh-ı rūy-i zemīn

5472. Giderken bulur bir muʿaẓẓam ḥiṣār
Ne var pās-bānı ne ḳapusı var

5473. Açuḳ ḳapusı hem-çü bāb-ı kerīm
Hem eṭrāfı [anuñ] çü bāġ-ı naʿīm

5474. Nedeñlü ki ḳurbunda deşt ü ṭaġ
Degül ḫāli bir cümle bostān u bāġ

5475. Gezer gelle gelle olup gūsfend
Şobānı yoḳ irmez birine gezend

5476. Gezer deşt ü vādīde bī-bīm mīş
Tenin eylemez gürg dendānı rīş

5477. Egerçi ki çoḳ bāġ ile būstān
Velī yoḳ birinde daḫı bāġ-bān

5478. Ḳamunuñ ḳapusı öñi meşhedi
Yapılmış ıraḳda velī maʿbedi

5479. Ne ḳāḍī var ol şehrde ne mülūk
Ḳamusı ġanī līk ehl-i sülūk

5480. Begendi o ḳavmi ḳatı tāc-ver
İmāretlerine idüben naẓar

5481. Rumūzına gördi irişmez naẓar
Ṣorar anlara şāh-ı ʿālem ḫaber

5482. Ser-ā-ser idüp sırrı şāha ʿayān
Rumūz aṣlını eylediler beyān

5483. Didiler ki iy şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Size ḥikmetin eyleyelüm beyān

5484. Budur ḥıfẓ olmaduġı bu ḥiṣār
Ki bu ḳavme yoḳ düşmen-i kīne-dār

5485. Çü kimse ile eylemezler cidāl
Kimesne daḫı eylemez pāy-māl

5486. Çü kimseneye kimse itmez żarar
Gerekmez buyūta ḥişārına der

5487. Çü ḳāḍī Ḫudādur ne lāzum beşer
Bilür her ne kim işlesüñ ḫayr ü şer

5488. Olur biri nān ile evveli sīr
Arada budur olmaduġı faḳīr

5489. Gören kimse dāyim evinde mezār
Ölümin unutmaz eyā tāc-dār

5490. Çü yād ide mevtini dāyim beşer
Ḳoyup ḫayr işi işlemez hīç şer

5491. Añup mevtini eyler Allāhı yād
ʿİbādātı terk idüp itmez fesād

5492. İder fikri mevtüñ ḳulūbı ḥazīn
Velī çoḳ meʿāṣīden eyler emīn

5493. Mesācid ne deñlü ki olursa dūr
Ziyāde olurmış ʿibādetde nūr

5494. Çü Ḥaḳ yoluna vaḳf ola būstān
Gerekmez aña Ḫusrevā bāġbān

5495. Ḫudā vaḳfıdur gele iy dūr-bīn
Ḥaḳuñ vaḳfı olsa ʿaceb mi emīn

5496. Bilüp bunlaruñ ḥālini şehriyār
Didi kim zihī ḫalḳ-ı perhīz-kār

5497. Görür şerʿde bunları müstaḳīm
Ḳamusı ṣaḥīḥ arada yoḳ saḳīm

77[a] [204[a]]

5498. Ḳoyup daʿveti itdi iḥsānlar
Görür şāhuñ inʿāmın insānlar

5499. Gürisneyidi Ḫusrev-i tāc-ver
Ṭaʿām ārzu eyledi mā-ḥażar

5500. Getürdi şehe bir ṭabaḳ bir ʿazīz
Açar iştāh ile ser-pūşı tīz

5501. Elin ṣundı yimege gördi güher
Didi bu ḳaçan ādemi sīr ider

5502. Ayıtdılar iy Ḫusrev-i tāc-dār
Bunuñ ʿaşḳına ʿālemi çarḫ-vār

5503. İdüp devr idersin bunı cüst ü cū
Zemīni gezüp yel gibi sū-be-sū

5504. Çü yinmez ne dirsin idinüp murād
Baḳup rengine ṭıfl-veş olma şād

5505. Bu sözden naṣīḥat alup şehriyār
İder ḥaḳ söze meyl bī-iḫtiyār

5506. Didi kim buradan çıḳar bu güher
Ki görmiş degül bunı bir tāc-ver

5507. Didiler cevāhirler idüp nişār
Buradan şehā ẓulmete rāh-vār

5508. Ḥaṣīsi budur ẓulmetüñ Ḫusrevā
Getürüp gideler idinür nevā

5509. O yirde güneş tābı virmez żıyā
Seḥerden nişān yoḳ hemīşe dücā

5510. Ne reh bellü anda ne olur ḳıyās
Varur mādiyā ile ḳaṣd itse nās

5511. Bu milketde çoḳdur şehā mādiyān
Bu ḫıdmet içün beslenürler hemān

5512. Bu ḫalḳuñ ticāretleri bu hemīn
Daḫı kār bilmezler iy dūr-bīn

5513. Ḳalup kürre çünkim gide mādiyān
Gezer ẓulmet içinde niçe zamān

5514. Bilür gitdügi yolı yine hemīn
Yañılmaz ṭarīḳını iy dūr-bīn

5515. Dimişler ki var anda Āb-ı Ḥayāt
İçen ādeme hergiz irmez memāt

5516. Muḳarrer-dürür gerçi kim bu ḫaber
Velī kimse görmiş degüldür eṣer

5517. Çü yüz biñ yaşarsañ irişür memāt
Ne lāzım kişi içmek Āb-ı Ḥayāt

5518. İdemez bu semte kimesne sefer
Ki ẓulmet içinde çoḳ olur ḫaṭar

5519. Kişi rūşenālıḳda olmaz emīn
Orada görinmez semā vü zemīn

5520. Çü söylendi sulṭāna evṣāf-ı āb
İder meyl āba şeh-i kām-yāb

5521. Getürdür revān iki biñ mādiyān
Yürimekde her biri bād-ı vezān

5522. Alur ʿaskerinden iki biñ dilīr
Cuvān-sāl ü her biri dānişde bir

5523. Olur her biri mādiyāna süvār
Getürdür gerek olanı şehriyār

5524. İdüp pīş-vā Ḫıżrı ol tāc-ver
Eline virür iki ʿālī güher

5525. Ki meh-veş vire tīre içre żiyā
Bile ḳanda gitdügin ol reh-nümā

5526. Yoluna eger gelse vādī vü çāh
Düşüp ölmeye tā ki kimse tebāh

5527. Ḳoyup ḫaylini anda ṣāḥib-ḳırān
Olur mādiyāna binüben revān

5528. Girer ẓulmete çün seḥāba ḳamer
Düşer ḳaʿr-ı deryāya hem-çün güher

5529. O ẓulmet içinde şeh-i baḥr ü ber
Durur ejder aġzında gūyā güher

5530. Ya ẓulmet içinde şeh-i kām-yāb
Güneşdür ki mestūr ḳılmış seḥāb

5531. Muʿazzez idi ġāyet ol şehriyār
Siyeh aṭlasa girdi ya Kâbe-vār

5532. Şehin-şeh ya Muṣḥaf idi bī-ḫılāf
Ki olmış aña Mekke ẓarfı ġılāf

5533. Ya ol ẓulmet içinde şāh-ı cihān
Olur Āb-ı Ḥayvān gibi nihān

5534. Yüzi tāb-ı günden virürdi ferāġ
Gezerdi o ẓulmetde hem-çün çerāġ

5535. Cebīninde var idi nūr-ı Ḫudā
Virür idi ẓulmet içinde żiyā

5536. Gezerdi o nūr ile cümle sipāh
Görinür idi gitdügi yirde rāh

5537. Görür çoḳ ʿacāyibler o ser-firāz
Olur ketb olunursa ḳıṣṣa dırāz

5538. BEHİŞTĪ olur çün beşer ʿömri az
Ḳo bu ḳıṣṣayı itme iñen dırāz

5539. Üçün daḫı yaz ḫamseyi ḳıl tamām
Niẓāmī gibi tā olasın be-nām

77[b] [204[b]]

5540. Çü şākird-i ṣāliṣ ṭapuñdur aña
Sebaḳ-dāşa baḳ düşdi ġayret saña

5541. Aña oldı şākird üç üstād-ı fen
Biri Cāmi Ḫusrev biri biri sen

5542. Otuz iki yaşına irdi çü sāl
Ko ḳāli dürüş olmaġa ehl-i ḥāl

5543. Çün olduñ bu sinde iñen mū-sepīd
Emelden geçüp itme çoḳ çoḳ ümīd

5544. Ki insāna ʿālemde ṭūl-i emel
Virür ġuṣṣa ʿömrine eyler ḫalel

5545. Cuvān iken itdi seni ġuṣṣa pīr
Gürisne idüñ zehr-i ġam itdi sīr

5546. Olur āḫırı pīrligüñ çü merk
Cihāna göñül baġlama eyle terk

5547. Ḫazān ile geçdi bahārum dirīg
Şerīf olmadı rūzigārum dirīg

5548. Niẓāmī yazarken bu efsāneyi
Pür itmelü olmışdı peymāneyi

5549. İki sinnimüzce imiş sinni rāst
ʿAdedde yoġ imiş ne zāyid ne kāst

5550. Tamām ile bir mi olur nā-tamām
Müsāvī midür puḫte ile ya ḫām

5551. Aña raḥmet it iy Ḫudā-yı raḥīm
Ki yoḳ luṭfuña ḥadd ü faẓluñ ʿaẓīm

5552. Dimişler yazanlar bu efsāneyi
İdüp medḥ ol şāh-ı ferzāneyi

5553. Varur bir yire şeh ḥaşısı güher
Türābı vü rīki ḳamu sīm ü zer

5554. Güherden murādınca aldı sipāh
Süvār oluban itdiler ʿazm-i rāh

5555. Varur bir yire kim zemīni yılan
Yılan üzre cevlān ider mādiyān

5556. Geçer biñ belā ile ol yiri şāh
Niçe ādem ü esb olur tebāh

5557. Giderken o ẓulmetde Ḫıżr ile şāh
Olur iki nā-gāh bir yirde rāh

5558. Gider birine Ḫıżr birine şāh
Naṣīb eyledi Ḫıżra ābı İlāh

5559. Bulur Ḫıżr bir çeşme çün āfitāb
Dıraḫşende necm idi her ḳaṭre āb

5560. Ḫıżır ṭūṭī āyīne-i ṣāfī āb
Cemālini gördi ṣuda bī-ḥicāb

5561. Nice çeşme ṣāfī vü sīm-āb-reng
Var anda ḫaṣı laʿl ü yāḳūt seng

5562. Yanında degül ḳaṭrece selsebīl
Aḳar her yaña olmış ammā sebīl

5563. Dinilse nʾola Āb-ı Ḥayvān nām
Ki leẕẕet alur kevşer andan müdām

5564. Münīr idi çün çeşme-i ṣubḥ-gāh
Kenārında tāze hemīşe giyāh

5565. Ṣafādan taḥarrükde dutmaz ḳarār
Hemīn pīr elindeki sīm-āb-vār

5566. Hemīn māh idi līk nākāste
Zülāl idi laʿl ile ārāste

5567. Revān olup eṭrāfa virdi [çü] tāb
Hem āteş dimek cāyiz aña hem āb

5568. Ṣafāda neye beñzedürse beşer
Ziyādedur[ur] ṭabʿa virür keder

5569. Anup Ḫıżr [u] İlyās içüp oldı sīr
Çıḳardı ne deñlü giyerse ḥarīr

5570. Görüp çeşme[yi] yundı çünkim nebī
Nite tāze olup olıdı ṣabī

5571. Yuyup ḫıngini virdi Āb-ı Ḥayāt
Remīm itmeye tā ki anı memāt

5572. Nemek-sūd-ı māhī getürmiş meger
Ġıdā itmege yolda ṣāḥib-hüner

5573. Ṣalar çeşmeye tā ki gide gümān
Düşicek ṣuya māhī oldı revān

5574. Bilür şāhuñ ol itdügi maṭlabı
İder şīşesin pür ṣudan ol nebī

5575. Binüp Ḫıżr [u] İlyās oldı revān
Belirmez Sikenderden ammā nişān

5576. Elinden düşüp şīşesi nā-gehān
Şikeste olup oldı ābı revān

5577. Olur şīşeye çün bu sırr-ı ʿacīb
Bilür şāha ol ṣu degildür naṣīb

5578. Bulup şāhı ẓulmetde pīrūz-ger
Virür çeşmeyi bulduġundan ḫaber

5579. Bir ay itdiler Ḫıżr ile cüst ü cū
Ne cānibdedür bilmediler o ṣu

5580. Teʾessüf çeküp şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Yine döndürür rūşenāya ʿinān

5581. Gelür şāha hātifden anda ḫıṭāb
Ki dön menzilüñe eyā kām-yāb

78[a] [205[a]]

5582. Naṣībüñ degül çünki çekme belā
Rücūʿ eyle aṣluña iy muḳtedā

5583. Ḳafeṣdür bilürsin saña zindelik
Neden ola maḳṣūd pāyendelik

5584. Niçün gözde ḳala bir avuç türāb
Görinmez cemāl olsa gözde niḳāb

5585. Elestüñ güninde olan ʿahdi sen
Unutma ṣaḳın iy şeh-i büt-şiken

5586. Saña oldı müştāḳ ġulmān u ḥūr
Berü gel yaraşmaz ki ẓulmetde nūr

5587. Bilür şeh daḫı vaḳt olmış yaḳīn
Yine geldügi yire gider hemīn

5588. Gider gice vü gündüz itmez ḳarār
Çıḳar ẓulmet içinden ol tāc-dār

5589. Gehī mevte ġam-gīn gehī vaṣla şād
Gelür ʿaskerine yine nā-murād

5590. Getür sāḳiyā baña rengīn-şarāb
Ecel eylemedin tenümi türāb

5591. Gider bu cihāna gelen yine mest
Tehī olmasun bādeden bāri dest

5592. Ele muṭribā nāyuñ al ḳıl enīn
ʿÖmür didügüñ bir dem imiş hemīn

5593. Ḳılalum bu bir demde bāri ḥużūr
Cihān ġuṣṣasiçün niçe bir fütūr

ŞİKESTE ŞODEN-İ ZÜCĀC-I MİZĀC-I SİKENDER

5594. ʿAceb ġāfil olur benī ādemi
Müʾebbed ṣanur kendünüñ ʿālemi

5595. Bir iki gün olmaġ ile ked-ḫudā
Ṣanur kim olur ḥaşre dek muḳtedā

5596. İder cemʿ genci ṣanur kim ḳala
Dimez ben ölicek bu nice ola

5597. Ne yir ne yidürür ʿabeş ḥıfẓ ider
İder ġayr-ı ḥaẓ ol vebālin çeker

5598. Tevārīḫe ḳılsun naẓar şāh olan
Bile tā ḥaḳīḳatsiz imiş cihān

5599. Ki her cildi içinde var ṣad-hezār
Keyūmerş ü Kāvūs u İsfendiyār

5600. Olan şehlüġe ġarre ʿāḳıl degül
Zeri bilmeyen faẓla fāẓıl degül

5601. Bu şehlüḳ didügüñ ḳurı iʿtibār
Belāsına mevtüñ olamaz ḥiṣār

5602. Görirsin [ki] gerdūn dōlābdur
Şehüñ her biri ḳaṭre-i ābdur

5603. Çü dōlābda ṣuda yoḳ iḫtiyār
Ṭolu olduġı göze ne iʿtibār

5604. Sübūṭ u süʿūd oldı kārı hemān
Taḳarrurdan aṣlā yoḳ anda nişān

5605. Hemīşe ider ḫalḳ içün ol enīn
İşidür anı gūş-ı ehl-i yaḳīn

5606. Döker ādemī-zād içün çeşmi seyl
Velī remzin añlara ḳıll-i ḳalīl

5607. Eger olsa dōlābda iḫtiyār
Muḳarrerdür ol kim dutardı ḳarār

5608. İdüp dāyimā raḳṣ bu āsiyā
İder ādemüñ ḫākini tūtiyā

5609. Bilinseydi eczā-yı ḫāk-i siyāh
Dinilürdi her cüzʾī bir nām-ı şāh

5610. Bu devre irince zamān kim bile
Ne şehler külāhın derbeder yele

5611. Ne serverleri eylemişdür helāk
Ne diller olubdur ġamı ile çāk

5612. Gerek şāh olsun gerekse gedā
Müsāvī olur çünki ṭopraġ ola

5613. Ben ol şeh idüm diyemez üstüẖˇān
İnanmaz dise daẖı ẖalḳ-ı cihān

5614. Ne manṣıb senüñdür ne mülk ü ne māl
Vir ehline kim olmaya pāy-māl

5615. Çü ḳassāmsın ʿadl ile ol ḳasīm
Kerīm ol ki faẓl ide saña kerīm

5616. Gidüp sen gele çünki bir ked-ẖudā
Żarūrī gide ol da ol ḥaḳ yola

5617. Olur eylüge pīş-vā ehl-i dīn
Bulur emn anuñla zamān ü zemīn

5618. Birin aġladup itme birini şād
İñen eyleme devlete iʿtimād

5619. Degül mülk ü manṣıb çün iy şehriyār
Birine virüp itme birini zār

5620. Nedür ḥikmeti rūz u şeb bu cihān
Ne kim gösterür ise eyler nihān

78[b] [205[b]]

5621. Nedür bilmez aṣlın benī ādemi
Ṣanur gördügi gibi bu ʿālemi

5622. Yapup çünki bir ḳaṣrı maʿmūr ider
Dönüben ider anı zīr ü zeber

5623. Yazup çünki bir naḳşı ider dürüst
Döner pāre pāre ider anı çüst

5624. Çü kālāyı nesc idüp ide tamām
İder rīze rīze pes iy nīk-nām

5625. İder şīşeler gerçi āyīne-vār
Ḥavādiṯ ṭaşıyla virür inkisār

5626. Urur yire bir göze olsa tamām
Urur senge pür mey ola çünki cām

5627. Gelüp geçdi ʿālemde çoḳ pādişāh
Göze görinen yine ḫāk-i siyāh

5628. Cihānda egerçi ki çoḳdur ferīd
Birisine feṯḥ olmadı bu kilīd

5629. Egerçi ki bu manẓar-ı şīşe-fām
Görinür müzeyyen çü zerrīn-cām

5630. Ḳoyupdur velī şīşeye ʿālemi
Perī gibi maḥbūs idüp ādemi

5631. Bu deñlü göz ile olup dīde-bān
Gözedür ḳażā tīrini āsumān

5632. Açup bunca ʿibret gözini semā
Temāşā ider ʿālemi Ḫusrevā

5633. Ḥaẕer it ki bu şīşe-bāz-ı sipihr
Ṣunar zehr itmez kimesneye mihr

5634. Neler gördi kevkeb göziyle felek
Cihāndur neler daḫı görse gerek

5635. Gelüp geçmede ḫalḳ āb-ı revān
Muḳarrer velī ḥāli üzre cihān

5636. Olur dürlü dürlü çe ger rūzigār
Velīkin bu köhne cihān ber-ḳarār

5637. Olur köhne elbet daḫı nev olan
Yeñidür hemīşe bu köhne cihān

5638. Cihān oldı çün cāy-ı geşt ü direv
Ne ise kühen oldurur aña nev

5639. Yaḳup bozmadan eyleyüp būstān
ʿAraż ne idinür ʿaceb bāġ-bān

5640. Şu göz kim aña cevheri tūtiyā
Vesīle bulamazdı idüp recā

5641. Zamān geçmek ile dirīġā vü āh
Ṭolar içine rīk ü ḫāk-i siyāh

5642. Niçe bir ki āzār iderdi ḥarīr
Yatup ḫāk üstinde bulmaz ḥaṣīr

5643. Ḳalur ḫāk içinde niçe laʿl-i pāk
Çü ḫāk idi aṣlı olur yine ḫāk

5644. Olur bir binānuñ esāsı çü āb
ʿAceb olmaya olsa defʿi ḫarāb

5645. Çü yolda yüñülde ola naḳd-i ḫāṣ
Ḥarāmī elinden ola mı ḫalāṣ

5646. Ye sīm ü zer olmaya ictimāʿ
Ki ḳalmaya nāmuñdan artuḳ metāʿ

5647. Cihān ḳaḥbesi ile olma feraḥ
Virür ʿāḳıbet ḳalbe vaṣlı teraḥ

5648. Cihān dūndur meyli dūna ider
Naẓar ehli itmez denīye naẓar

5649. Felek naġmesi itmesün nā-şikīb
Ki ol laḥn-i Hindūdur āhū-firīb

5650. Murādınca āhūnuñ eyler ṣadā
Velī mevtdür kim ider merḥabā

5651. Ṣafīrini çala ḳurup çünki dām
İder niçe şeh-bāzı ṣayyād dām

5652. İşidüp ider murġ ṭūl-i emel
Olur ol nevā aña ṣūrī ecel

5653. Giyer sebz ṣayyād-vār-ı felek
Şikār eyler olursa ādem melek

5654. Cihānda eger yüz yaşasa kişi
Hemīn gelmek ü gitmek olur işi

5655. Eger ʿömrüñ olursa daḫı hezār
Ṣanasın ki ṭutmaduñ aṣlā ḳarār

5656. İki ḳapusı var cihān bir ribāṭ
Ribāṭ içre olmaya ʿīş ü neşāṭ

5657. Birinden girüben birinden çıḳar
Gerek nākes olsun gerek muʿteber

5658. Çü bulmadı maḳṣūdına şeh vuṣūl
Ḳoyup ẓulmeti çıḳdı yine melūl

5659. Çıḳup ẓulmet içinde ol āfitāb
Yine tābişi ʿāleme virdi tāb

5660. Gelüp dikdi ṣaḥrāda gerçi ʿalem
Velī geldi yādına rāh-ı ʿadem

5661. Aña itdi ilhām iʿlām-ı ḥāl
Ki ʿömri günine irişür zevāl

5662. Gelür gūşına çünki bang-ı raḥīl
Żarūrī olur şāh-ı ʿālem alīl

79[a] [206[a]]

5663. Mizācı bozulup olur nātüvān
Żarūrī ḳonar şāh-ı ṣāḥib-ḳırān

5664. İdüp sāyebān aña zerrīn siper
Dilāverler altına cevşen döşer

5665. Żaʿīf olmış idi anı aldı ḫˇāb
Yine açdı çeşmini ol kām-yāb

5666. Görinüp sipihr aña zerrīn siper
Görür bisterin āhen ol tāc-ver

5667. Teʾemmül idüp bildi ṣāḥib-ḳırān
Ki bu żaʿfdan virür elbette cān

5668. Ki dimiş idi aña encüm-şümār
Senüñ öleceğüñ yir iy şehriyār

5669. Zemīn āhen ola sipihr ola zer
Unutma ṣaḳın iy şeh-i baḥr ü ber

5670. Bilür kim budur remz ehl-i nücūm
Tamām oldı ʿömr irdi ol vaḳt-i şūm

5671. Ḳomadı ṭabībine kʾide devā
Bilürdi ki bulmaz devādan şifā

5672. Didi vaṣla māniʿ-dürür çün ʿilāc
Baña dā devādur gerekmez mizāc

5673. Ne zaḥmet ki ola viṣāle sebeb
Ne zaḥmet o raḥmetdür eyle ṭaleb

5674. Zemīnden çü ḫāki beden aldı ḳarż
Edā eylemek ḳarżı insāna farż

5675. Vaṣiyyet içün şāh-ı Rūm u ʿAcem
Eline alur kāġıd ile ḳalem

5676. Vaṣiyyetler idüp ināsına şāh
Virür oġlana taḫt u tāc [u] sipāh

5677. Ḫalef olup ola ki ḳāyim-maḳām
Selāṭīn ola ḥükmine cümle rām

5678. Vaṣiyyetlerin çünki itdi tamām
Żaʿīf oldı ġāyetde ol nīk-nām

5679. Bu żaʿf ile yaturken ol kām-yāb
Ruʿāf oldı ʿārıż ruḫı oldı ḳan

5680. Döküldi çün ol kandan laʿl-i nāb
Zebūn oldı ḳalmadı cisminde tāb

5681. İdüp rūḥınuñ şāhbāzı şitāb
Mekān-ı ḳadīme gelür ıżṭırāb

5682. Cemālin ʿayān eyledi Ẕü'l-celāl
Gider ıżṭırāb buluban [ol] viṣāl

5683. Yaḳardı oda āteş-i iştiyāḳ
Olup ḳurbet-i vaṣl gitdi firāḳ

5684. Bu dünyāyı ṭutmış idi şeh tamām
Diledi ide mülk-i ʿuḳbāyı rām

5685. Velī vaṣl ü dīdārı iden murād
İki ʿāleme eylemez iʿtimād

5686. Seḥer-gāh idi şāh-ı ṣāḥib-ḳırān
Cinān bağına olduġında revān

5687. Ne cān nezġinüñ zaḥmetin çekdi şāh
Ne hergiz enīn eyleyüp itdi āh

5688. Çe ger geldi dünyāya aġlayı zār
Tebessüm ile gitdi ol şehriyār

5689. O şeh ki idüp ceybini ṣubḥ çāk
Havā derd ile başına ṣaçdı ḫāk

5690. Yanup yaḳıluban remād oldı nār
Döküp eşk seylin ṣu aġlardı zār

5691. ʿAnāṣır cemādāt olup sūgvār
Ḳara geydi gerdūn olup bī-ḳarār

5692. Ḳara çul geyüp ebr ü ḫıng-ı felek
Başın açdı aġladı ḥūr u melek

5693. Selāṭīn idüben girībān çāk
Şehi yudılar yaş ile cümle pāk

5694. Ṭutup mātemin oldı her bāz zāġ
Şeker-nūş ṭūṭīler oldı kelāġ

5695. Boyanup siyeh renge aṭlas libās
Ne zer-beft bellü ne çil ne palās

5696. Ḳoyup cevşeni şāh-ı leşker-şiken
Cihāndur bu geydi żarūrī kefen

5697. Gül-ābiyle cismini Ḫıżr itdi pāk
Velī giryeden ola yazdı helāk

5698. Yuyup ḳoydı tābūta gerçi rasūl
Velī ḫāṭırı oldı ġāyet melūl

5699. Bilürdi nebī mevti ʿayn-ı viṣāl
Dil-i rūşeni dutdı fi'l-cümle hāl

5700. Alup dūşa anı getürdi keyān
Ḳamu cism-i mürdeydi ol mürde-cān

5701. Keser perçemin ṭūġ olur ḳaddi ḫam
İrişdürdi dāmāne ceybi ʿalem

5702. Döger sīnesin kūs u yüzini zīl
Olur nevḥadan ḫalḳ-ı ʿālem ʿalīl

5703. Biri de oluban ṭırāz-ı sinān
Şikeste perīşān çü zülf-i bütān

5704. Nebī meyyit öñine düşüp gider
Buyurdıġı yirde şehi defn ider

79[b] [206[b]]

5705. Çe ger her kişinüñ işi āh olur
Hemīn gūra dek līk hem-rāh olur

5706. Ziyāde seven bekler üç gün mezār
Çün üç gün geçe ṭutmaz ayruḳ ḳarār

5707. Muʿazzezdür ādem var iken ḥayāt
Velī zindegānīde yoḳdur ṣebāt

5708. Dili yoḳ-durur söyleye çün mezār
Berāber olur bende vü şehriyār

5709. Geçüp çünki bir yaşda ṭutmaz ḳarār
Bu tāc-ı keyānīye ne iʿtibār

5710. Degül taḫt altuñda çünkim muḳīm
Muḳarrer ṣanan anı olur leīm

5711. Gidicek Sikender gibi şehriyār
BEHİŞTĪ saña bāña ne iʿtibār

5712. Ḳoma ʿilm ü aʿmāli elden ṣaḳın
Saña ḳalıcaḳ daḫı oldur hemīn

5713. Bugün yarın eyle geçer rūzigār
Yigitlikde ṣıḥḥatde yoḳdur ḳarār

5714. Cuvān iken olmaḳ gerek kişi pīr
Ki olmaya kim pīr-i nefse esīr

ḪĀTİME-İ KİTĀB

5715. ʿAṭāyāsı çoḳ Ḥaḳḳa yüz biñ sipās
Ki virdi bāña cevher-i bī-ḳıyās

5716. İder ḳaṭreden baḥr cevher ʿayān
Ferāyidler ile pür olur cihān

5717. Ḳılup ẕerreden şems-i rūşen bedīd
Velī genc-i maḫfīye eyler kilīd

5718. Eger olsa her bir ḳalemde zebān
Ṣenā eylesem durduġunca cihān

5719. Bu iḥsānuñ olmaya şükri tamām
Ola şükr-i iḥsān yanında künām

5720. Ṣunaldan bu iḳbāl eli bāña dest
Yanumda semā pāyesi oldı pest

5721. Ne deñlü ki var idi genc-i defīn
Çü keşf oldı itdüm ḳamusını çīn

5722. Cihān ḫalḳına cümle ḳıldum revān
Ki ḫarc ideler durduġunca cihān

5723. Bu luṭfa velī kimse itmez sipās
Sebeb bu ki azdur şināsā-yı nās

5724. İdüp himmeti saʿyi leyl ü nehār
Kerāmetler idem besā āşikār

5725. Velī eylemez kimsene iltifāt
Berāber Furāt ile Āb-ı Ḥayāt

5726. Niẓāmī daḫı olsa zinde eger
Ḥasanoġlı andan olur muʿteber

5727. Dirīġā dirīġā dirīġā dirīġ
Güneş zihnüme olmasa ġuṣṣa mīġ

5728. Semāya zemīne virürdi żiyā
İderdi ḳara ṭopraġı kīmyā

5729. Yazarken [bu naẓm-ı] şerīfī faḳīr
Zamāne beni itmiş idi ḫaḳīr

5730. Cihān ḫāline itdügümce naẓar
Sem olurdı aġzumda olsa şeker

5731. Nice şiʿr fikri giyā vü şaʿīr
Kişiyi ider lāl olsa Ẓahīr

5732. Murādātı lāġar ne zer var ne zūr
ʿAceb mi eger gelse ḳalbe fütūr

5733. Bu Türkī dile virdi naẓmum şeref
Hele olmadı rūzigārum telef

5734. Eger virmesem Türkī naẓma ḫayāt
Ṣadām ile ṭolmaz idi kāyināt

5735. Şu kāmil ki her ḥaḳḳa inṣāf ider
Dimez baña kim ögünür lāf ider

5736. Bulaydum geçenler gibi iʿtibār
Ya ḫamse ya Şeh-nāme yazmaḳ ne var

5737. Ṭolardı benüm naẓmum ile cihān
Müşerref olurdı ḳamu ins ü cān

5738. İderken bu naẓm-ı şerīfi raḳam
Gice ṣubḥa dek silmez idüm ḳalem

5739. Ṣad u bīst gāhī gehī ṣad tamām
Yazardum gicede idüp ihtimām

5740. ʿUlūma idüp kendüzin işteġāl
İderdüm şeb ü rūz kesb-i kemāl

5741. Bu yolda sürinür idüm ḫāme-vār
Geçerdi ġam u derd ile rūzigār

5742. Eger eylesem ʿöşr-i maḳdūr ṣarf
Cihān cümlesi olmazdı naẓma ṭaraf

5743. Degüldür ʿaded çoḳlıġı muʿteber
Eyü naẓm itmekdür ammā hüner

5744. Bu efsāneyi yazdı üç pehlevān
Üçi daḫı devrinde ṣāḥib-ḳırān

80[a] [207[a]]

5745. Niẓāmī ile Ḫusrev-i Dihlevī
Biri Ṭūsi Şeh-nāmesi Pehlevī

5746. Çü ben muḳtedīyem üçi muḳtedā
Disem *kelbühüm rābiʿühüm*[103] nʾola

---

[103] Bu beyitte Kehf 18/ 22'e telmih bulunmaktadır. İfade âyetin orijinalinde رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ "rābiʿühüm kelbühüm" şeklinde yer almaktadır. Ayetin orijinal metni ve meâli şöyledir:

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ **رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ** وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَبِّى اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ اِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ مِنْهُمْ اَحَدًا

"*(Ey Muhammed!) Bazıları bilmedikleri şey hakkında atıp tutarak: "Onlar üç kişidirler, **dördüncüleri köpekleridir**" diyecekler. Yine, "Beş kişidirler, altıncıları köpekleridir" diyecekler. Şöyle de diyecekler: "Yedi kişidirler, sekizincileri köpekleridir." De ki: "Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir. Zaten onları pek az kimse bilir. O hâlde, onlar hakkında*

5747 Bu ṣanʿatda anlardur engüşterīn
Faḳīrem ol engüşterīne nigīn

5748. Çü ḥelvā pesīn olur iy pīş-bīn
Olan muʿteber leẕẕetidür hemīn

5749. Söze baḳ gözetme ḥudūş u ḳadem
Degül muʿteber çün vücūd u ʿadem

5750. Baña baḳmasun naẓma ḳılsun naẓar
Bu fenden olan kimsene behre-ver

5751. Üçinüñ kitābından oldı bu ḫūb
Ḥased ehli bula meger kim ʿuyūb

5752. İnanmaz iseñ imtiḥān it ʿazīz
Temīz eyler olanlar ehl-i temīz

5753. Yoḳ üçünde bunda bulunan ḫayāl
Ḳo taʿbīri elfāẓı budur kemāl

5754. Ne çāre velīkin olan kec naẓar
Kelām-ı ḳadīme daḫı ṭaʿn ider

5755. Gerekmez bu ilhām-ı Ḥaḳdan ʿudūl
Göñül levḥine eylemişdür nüzūl

5756. Buña münkir olan degüldür beşer
Behīmedür ol belki daḫı beter

5757. Kelāmuñ bilen ḳadrini ehl olur
Bilüp ḥıḳd ḳılmaḳ ḳatı cehl olur

5758. Bu ẕevḳi bilen yine rūḥānīdür
Ṣaḳın ṣanma kim ḥaẓẓ-ı nefsānīdür

5759. Ḳo söyleyeni söylenen söze baḳ
Eger var ise sende dehn ü meẕāḳ

(Kur'an'daki) apaçık tartışma(yı aktarmak)dan başka tartışmaya girme ve bunlar hakkında onlardan hiçbirine bir şey sorma."

5760. Bu fende Niẓāmī-yi devrem hemān
Baña pīr olan-durur rāh-dān

5761. Şu kim ola maṭlūbı bu kīmyā
Benüm cevherüm eylesün tūtiyā

5762. Eger virmesem Türkī naẓma niẓām
Bu ṭarzı bulamazdı ṭabʿ-ı ʿavām

5763. Ol üç server ile olup pençe-gīr
Nice eyledüm māʿadāsın ḥaḳīr

5764. Kimesne beni itmedi ser-nigūn
Kime dest urdumsa itdüm zebūn

5765. Ulular irişdürdügi yire tīr
İrişdürmişem belki geçdim faḳīr

5766. Ecelden virür ise devrān emān
Bu menzilde ben de dikem bir nişān

5767. Ki tā ḥaşr olınca ola ber-ḳarār
Beşer irmege bulmaya iḳtidār

5768. Bu meydānda öñdül baña oldı Ḥaḳ
Ki sābıḳlara naẓm oldı sebaḳ

5769. İden ʿayb isnād maʿyūb ola
Cihānda vü ʿuḳbāda maġḍūb ola

5770. Beşerden ʿaceb midür olsa ḳuṣūr
Ḫuṣūṣā ki olmaya ehl-i ḥużūr

5771. Ġam ile yazıldı bu ġarrā kitāb
Ḫaṭāsın bulup itme baña ʿitāb

5772. Ḫaṭā eylese ādem oġlı nʾola
Velī ʿayb-cūluḳdur ulu ḫaṭā

5773. Ḥased eyleyen gerçi kim ṭaʿn ider
Naẓīrin getürmekdür ammā hüner

5774. Güreş dutduġum ḫaşma eyle naẓar
Ḳıyās eyle maʿlūm ola tā hüner

5775. Bu ḫalḳuñ dilinden kim olur muʿāf
Ḫaṭāsız ḳul olmaz gerek iʿtirāf

5776. Kerīm olan eyler bu ʿöẕri ḳabūl
Bilür ḫalḳ derdüñi olma melūl

5777. Ḳo ʿöẕri BEHİŞTĪ şehe ḳıl duʿā
Ki şāhuñ duʿāsı ile ḫatm ola

5778. Duʿāsı ile eyle naẓmuñ tamām
Duʿā itmeyene ʿaṭāyā ḥarām

5779. İlāhī mürūr itdügünce zamān
Ola şāh āfāḳ-ı ṣāḥib-ḳırān

5780. Tamām olduġına bu silk-i dürer
Ṣorar ise tārīḫ-i ṣāḥib-hüner

5781. Ṭoḳuz yüz ṭoḳuzında oldı tamām
Bu naẓm-ı ḫoş-āyende temme'l-kelām

TEMME'L-KİTĀB Bİ-ʿAVNİ'L-MELİKİ'L-VEHHĀB FĪ-TĀRĪḪİ SENE İŞNĀ ʿAŞERA VE TİSʿA Mİ'E (912/1506-1507)